Expediții și Exploratori

Thor Heyerdahl

1914 - 2002

Thor Heyerdahl a fost un etnograf şi explorator norvegian cu realizări ştiinţifice în zoologie şi geografie. A devenit celebru datorită Expediției Kon-Tiki în care a navigat 4.300 mile (aproximativ 7.000 km) din America de Sud până în Insulele Touamotu.

1938 - Fatu Hiva	-	Hunt for Paradise
1947 - Kon-Tiki	-	The Kon-Tiki Expedition: By Raft Across the South Seas
1955 - '56 - Rapa Nui	-	Aku-Aku: The Secret of Easter Island
1969 - '70 - Ra	-	The Ra Expeditions
1978 - Tigris	-	The Tigris Expedition: In Search of Our Beginnings

Expedițiile RA

CAPITOLUL I

O TRESTIE FÎLFÎIE ÎN VÎNT

O rupem. Pluteşte. Poate susține o broască.

Două sute de mii de trestii fîlfîie în vînt. O întreagă cîmpie se agită ca un lan verde de grîu de-a lungul țărmului.

O tăiem în păpuşi ca nişte snopi mari de grîu. Legăturile plutesc. Mergem pe puntea lor. Un sovietic, un african, un mexican, un egiptean, un american, un italian şi un norvegian, eu, împreună cu o maimuță şi cu o mulțime de găini cloncănitoare. Pornim spre continentul american. Ajungem în Egipt. Vînturile duc cu ele nisip ; toată Sahara e numai nisip şi te-ncinge.

Abdullah mă asigură că trestiile vor pluti, îi explic că America e foarte departe. El nu poate să creadă că nu tuturor oamenilor de acolo le displac oamenii negri, dar îl asigur că greşeşte. Nu ştie unde se află continentul american, dar e convins că va ajunge acolo oricum, dacă vîntul va continua să bată tot aşa în direcția aceea. Vom fi în siguranță pe tulpinile de papirus (atît de izbitor asemănătoare cu obişnuita trestie) atîta vreme cît rezistă parîmele. *„Cît rezistă”,* spune el. Dar vor rezista ?

Am simțit că cineva mă scutură de umăr şi m-am sculat. Era Abdullah. „E ora trei”, spune el. Trudim din nou. Soarele te frige chiar şi în corturile din pînză tare. Ridicîndu-mă privesc prin uşa întredeschisă. Căldura uscată şi soarele orbitor se năpustesc asupra mea. Soare, soare, peste tot numai soare. O întindere de nisip inundată de soare se întîlnea cu lucrul cel mai albastru din lume : cerul senin al deşertului dezvăluit în soarele de după-amiază deasupra unei lumi de nisip gri-auriu.

Un şir de trei piramide mari şi două mici, aşezate astfel de parcă ar fi dinții unui rechin, se profilează pe bolta cerului. Au rămas aşa încremenite, încă de pe vremea cînd oamenii trăiau în mijlocul naturii confundîndu-se cu ea. În fața lor, jos în strîmtoare, se zăreşte ceva ce dăinuieşte vremurilor, construit ieri, sau poate cu zece mii de ani în urmă — o corabie în nisipul deşertului, un fel de Arcă a lui Noe împotmolită şi părăsită în pustietatea Saharei, departe de valuri şi de alge. Lîngă ea stau două cămile rumegînd. Ce rumegă oare? Poate „barca de hîrtie”. Este construită din papirus. Trestiile aurii au fost strînse în snopi care au luat forma unei corăbii cu provă şi pupă, avînd catargul înfipt parcă în cerul albastru.

Abdullah se şi afla în drum către ea. Doi băştinaşi buduma negri ca tăciunele, în robe albe fluturînde se cațără pe punte, în timp ce nişte arabi în veşminte colorate trag în sus legături proaspete de papirus. E de lucru, nu glumă ! *„Bot, Bot”*, strigă Abdullah. Aduceți trestii. Am ieşit clătinîndu-mă pe nisipul fierbinte ca şi cum m-aş fi trezit dintr-un somn de o mie de ani. De necrezut, ei lucrează totuşi pentru mine, pentru că eu am fost acela care a avut ideea năstruşnică de a reînvia meşteşugul constructorilor de corăbii, abandonat de faraonul Keops şi de cei de pe vremea sa, atunci cînd s-a dat poruncă să se construiască grandioasele piramide ce stau acum mărturie ca un lanț de masive muntoase. De după ele stă ascuns, de străzile moderne ale oraşului Cairo tip

secolul XX, şantierul nostru naval ce se întinde jos, de cealaltă parte, în valea verde a Nilului.

De cum ieşi din cort ți se întinde în fața ochilor o mare de nisip. Nisip fierbinte, piramide, iar nisip şi grămezi uriaşe de trestie uscată, trestie fragilă de papirus, duse oamenilor cu pielea de culoarea cafelei de pe corabie ce strîngeau funiile ajutîndu-se de mîini, dinți şi picioare. Construiesc o barcă, o barcă de papirus. Un kaday, cum îi spun ei în limba buduma. Şi ei ştiu ce construiesc. Dinți şi degete îndemînatice leagă cu parîme trestiile aşa cum numai vechii meşteri ar fi putut s-o facă. *„O barcă de hîrtie”*, au spus oamenii de la Institutul pentru cercetarea papirusului, de jos, din valea Nilului. Acolo înmoaie ei trestiile în apă şi le transformă într-un soi de hîrtie aspră pentru a le arăta turiştilor şi oamenilor de ştiință pe ce şi-au pictat cei mai vechi savanți ai lumii, cu hieroglife, memoriile.

O trestie de papirus[1] este o tulpină de floare, moale, plină de sevă, pe care chiar şi un copil o poate îndoi sau rupe uşor. Cînd este uscată pocneşte ca un chibrit şi arde ca hîrtia. Pe jos, în fața mea, se află o bucată uscată de papirus ca o iască, foarte răsucită şi ruptă în zigzag. Fusese aruncată acolo încă de dimineață de un bătrîn arab indignat, după ce mai înainte o strivise între degete. Apoi scuipase după ea, arătînd-o disprețuitor : *„Porcăria asta nu poate să țină nici un cui, cum o să fixați catarge la aşa ceva?”* Bătrînul era un constructor de bărci priceput care venise cu autobuzul din Port Said ca să încheie cu noi un contract pentru catargele şi echipamentul corăbiei pe care voiam s-o construim. A fost atît de ofensat de oferta noastră, încît a plecat cu autobuzul următor fără a pierde însă prilejul să ne spună că ori vrem să ne distrăm pe seama unui meşter cinstit, ori că oamenii de astăzi nu mai ştiu ce trebuie pentru construirea unei ambarcații ca lumea? Era de prisos să-i explicăm că văzusem asemenea corăbii pictate pe pereții camerelor mortuare ale vechilor constructori de piramide din deşert, împreună cu alte picturi reprezentînd oameni cu cap de păsări şi şerpi cu aripi. Şi mai este adevărat că papirusul e un lujer catifelat în care nu poți bate un cui sau prinde un şurub. *„O barcă de hîrtie ! Nu-i bună la nimic ! Mulțumesc pentru biletul dus-întors !”*

Acum ce-i de făcut? Corăbiile trebuie să aibă catarge. Cei trei prieteni negri de prin partea lacului Tchad, din inima Africii, spuneau că meşterul e un idiot dacă nu poate să-şi imagineze un adevărat kaday, care întotdeauna a fost construit din trestii. Mai mult decît atît, ei nu văzuseră niciodată catarge pe un kaday. Atunci, la ce bun toate acestea? Atunci cînd oamenii doreau să treacă apa, ei foloseau vîslele. Lacul Tchad e mare, iar marea nu poate fi mai mare, spuneau ei.

Au continuat să strîngă snopii cu un calm imperturbabil. Era specialitatea lor. Pentru ei arabul din Port Said era un nepriceput care nu văzuse niciodată un kaday.

---

[1] Este vorba de Cyperus papyrus, plantă ierboasă, cu tulpina goală, de grosimea brațului şi cu înălțimea de 2,5—3 m care creştea în antichitate pe malurile Nilului şi în bălțile deltei fluviului. Astăzi papirusul nu mai creşte în Egipt, el putînd fi întîlnit în Italia şi Gabon. Rugam cititorul deci să nu confunde „trestia de papirus”, termen folosit de autor, cu Phragmites communis, trestia, una dintre cele mai comune plante, cu frunze late de 1—3 cm şi înaltă pînă la 4 m, întîlnită la marginea apelor lin curgătoare, lacurilor, bălților, care alcătuieşte, în cea mai mare parte, plaurul Deltei Dunării.

M-am înapoiat în cort şi am scos din mapă schițele şi fotografiile corăbiilor vechi egiptene din picturile de pe pereții camerelor mortuare. Nici urmă de cuie în barca de papirus. Un suport gros şi mare era legat cu socar[2] în vîrful mănunchiului de papirus, în locul pe unde trece catargul, a cărui bază se prinde jos, pe fund, într-un butuc de lemn şi se fixează cu o parîmă. Am dat desenele de-o parte şi m-am întins pe spate peste un morman de parîme şi teugi aşezate de-a lungul cortului. Era mai răcoare aici şi puteam chibzui la ceea ce mă angajasem, la temeiul pe care îl aveam ca să pot crede că o asemenea ambarcație putea fi folosită în afara Deltei Nilului, şi, în cele din urmă a trebuit să recunosc că presupunerea mea se baza mai mult pe intuiție decît pe fapte concrete.

Atunci cînd mă hotărîsem să construiesc pluta „Kon-Tiki" din butuci de balsa, argumentele mele erau cu totul diferite.

Este adevărat că nu văzusem niciodată un lemn de balsa nici atunci şi nici altădată nu navigasem cu o astfel de ambarcație, ca să nu mai vorbim de o plută. Atunci mă bazam însă pe o teorie temeinic dovedită ştiințific a cărei concluzie era logica. Acum nu aveam nici una. Înainte de a mă aventura pe „Kon-Tiki" strînsesem destul material pentru a umple un manuscris voluminos cu date care dovedeau, spre satisfacția mea, că o ramificație a celei mai vechi civilizații din Peru a ajuns în insulele polineziene înaintea tuturor călătorilor care atinseseră estul Pacificului plecînd din Asia. Pluta de balsa era considerată obiectul cel mai asemănător cu o ambarcație cunoscută în Perul antic. Am tras deci concluzia că trebuia să fie bună pentru navigația pe mare ; altfel, cum ar fi putut vechii peruvieni să ajungă în Polinezia? Nu aveam alte motive să cred în calitățile unei plute de balsa, dar concluzia s-a dovedit a fi bună.

Acum situația era alta. Nu exista nici o dovadă că vechea civilizație egipteană ar fi ajuns în insule ori în continente mai îndepărtate. Alții, mulți la număr, erau de altă părere; ei credeau că vechii constructori de piramide egiptene au dus cu ei în zona tropicală a continentului american, cu mult înaintea lui Columb, elemente ale culturii lor. În ceea ce mă privea nu am găsit nici o dovadă concludentă în sprijinul acestei teorii, dar nici vreo probă contrară. Mă fascina problema, dar nu eram în situația de a găsi soluția cea bună. Ştiința părea mult prea neputincioasă în fața acestei enigme. Oricine caută o legătură posibilă între civilizațiile antice ale Egiptului şi Mexicului va descoperi goluri mari, inexplicabile, în cronologia faptelor şi un ocean de apă de zeci de mii de ori mai mare decît Nilul.

Pentru călătoriile pe mare, egiptenii nu avuseseră, la început, decît ambarcații făcute din mănunchiuri de tulpini de papirus. Mai tîrziu şi-au construit corăbii lungi din scînduri aşezate în formă de coadă de porumbel, destul de şubrede pe marea zbuciumată, dar foarte nimerite pentru orice fel de transport pe apele calme ale Nilului. La cîteva sute de iarzi de cortul în care mă aflam, la picioarele piramidei lui Keops, prietenul meu, egipteanul Ahmed Joseph, încerca să potrivească părțile componente ale uneia dintre cele mai grozave corăbii de lemn ale faraonului Keops. Nu de mult,

[2] Sortiment de parîmă vegetală cu diametrul între 16—38 mm, folosit la manevrele curente ale velelor şi pentru diferite legături la bord.

arheologii au descoperit că de fiecare parte a piramidei se află îngropată cîte o astfel de corabie mare, în total fiind păstrate intacte patru corăbii. Ele se găsesc la adîncime, în camere închise, acoperite cu lespezi imense de piatră. O singură deschidere a dat la iveală, pînă acum, sute de grămezi de scînduri din lemn de cedru aşezate în stive, nealterate, în aceeaşi stare în care fuseseră îngropate în urmă cu 4600 de ani, aproximativ cu 2700 de ani î.e.n. Custodele şef, Ahmed Joseph, era ocupat acum cu trecerea unei parîme noi prin miile de găuri mici pe unde existase o dată o parîmă de cînepă care ținea corabia laolaltă. Rezultatul a fost o corabie lungă de peste 42 m, de formă perfect hidrodinamică şi elegantă. Nici vikingii n-au construit ceva mai grațios şi mai mare cînd, cu cîteva milenii mai tîrziu, începuseră să navigheze pe mările învolburate.

Se spunea că între cele două feluri de corăbii există o deosebire esențială. Cele ale vikingilor erau construite pentru a înfrunta valurile oceanelor, în timp ce corabia lui Keops fusese făcută anume pentru serbările şi ceremoniile care aveau loc pe apele cele mai liniştite ale Nilului. Urmele din lemnul corăbiei, brăzdate adînc de parîme, demonstrează însă că ea nu a fost doar o „corabie a soarelui", construită exclusiv pentru ultimul drum al faraonului. Şi totuşi coca sa cu forme exagerat de fine lasă impresia că s-ar fi răsturnat, cu siguranță, la primul contact cu valurile oceanului. Faptul este într-adevăr uluitor pentru că liniile desăvîrşite ale corăbiei erau finisate pînă la perfecțiune, pentru adevărate călătorii pe ocean. Forma sa grațios arcuită, cu mişcări elegante, prova şi pupa foarte înalte aveau toate trăsăturile caracteristice, întîlnite numai la navele construite anume să înfrunte brizanții şi valurile mării. Toate aceste date complicau enigma şt găsirea adevăratei chei spre un mister nerezolvat. S-ar părea că un faraon, trăind pe malurile liniştite ale Nilului, aproape cu cinci mii de ani în urmă, a pus să se construiască o corabie care practic trebuia să plutească doar pe unda liniştită a Nilului, concepînd-o conform liniei arhitectonice a popoarelor cu vechi tradiții în navigație în largul mărilor.

De aici încep întrebările, existînd de fapt numai două posibilități. Fie că această formă de corabie, care naviga pe mări, a fost construită şi perfecționată de navigatorii egipteni aparținînd generațiilor strălucite care inventaseră scrisul, construirea piramidelor, îmbălsămarea, chirurgia pe creier şi astronomia, fie de constructori ai faraonului care au învățat meşteşugul în alte țări. Unele date pledează pentru cea de-a doua posibilitate. Cedrul din care a fost construită corabia lui Keops nu creşte în Egipt, el fiind adus din pădurile de cedri ale Libanului, țara experimentaților constructori de corăbii feniciene, care străbăteau cu corăbiile lor întreaga Mediterană şi o parte din oceanul Atlantic. În portul lor principal, Byblos (azi Jubeil), cunoscut ca cel mai vechi oraş din lume şi ca cel mai vestit oraş al cărții din vremurile străvechi, se aducea papirus din Egipt. De unde şi cuvîntul byblos sau biblie care înseamnă carte. De altfel, pe vremea cînd a fost construită piramida lui Keops existau intense relații comerciale între aceste două țări. Deci, constructorii lui Keops ar fi putut foarte bine să ia modelul corăbiei de acolo. Poate !

Neajunsul mare este că ştim foarte puțin sau aproape nimic despre felul în care au apărut corăbiile de lemn feniciene. Tot ceea ce putem spune cu certitudine este faptul că nu puteau fi construite după planurile ambarcațiilor din papirus, de îndată ce fenicienii importau papirusul din Egipt. În schimb, corabia faraonului Keops era papiriformă, ca de altfel şi toate celelalte corăbii mari din lemn descrise din timpul faraonilor egipteni, avînd ca model direct barca din papirus. Acum vine partea cea mai grea a problemei. Barca din papirus a fost desigur modelul corăbiei lui Keops, care avea însă toate proprietățile caracteristice unei corăbii ce naviga pe mare : cu prova şi pupa înălțate drept în sus şi mai înalte decît la corăbiile vikingilor, pentru a rezista valurilor mării, construite deci nu numai pentru apele liniştite ale Nilului.

Pe vremea cînd primii faraoni au poruncit să li se picteze pe pereții camerelor mortuare figurile strămoşilor şi ale zeilor, bărcii de papirus i se aduseseră multe îmbunătățiri. Zeul-soare şi oamenii-păsări, strămoşii legendari ai primului faraon, nu apar însă în picturile de pe corăbiile feniciene, ci pe corăbiile din papirus ale faraonului Keops pe care constructorii acestuia le-au copiat fidel, păstrînd chiar şi forma ascuțită şi arcuită a pupei, în formă de potir de floare de papirus.

Pentru construirea unei corăbii egiptene pe vremea cînd cultura mediteraneană îşi croia drum pe malurile Nilului, nu era nevoie nici de topor şi nici de dibăcia dulgherului, ci mai degrabă de socar pentru legarea fascinelor şi de cuțit pentru tăiatul tulpinilor de papirus. Tocmai acest lucru îl făceau şi prietenii mei africani, Mussa, Omar şi Abdullah, acolo jos, la picioarele piramidelor lui Keops, Kefren şi Mikerinos. Construiau pe nisipul pustiului în care ne stabilisem şantierul o corabie din papirus după modelul celor antice, pictate pe pereții mormintelor egiptene. Ce încercam să dovedesc prin aceasta? Nimic. Doream doar să descopăr ceva, să mă conving dacă o asemenea barcă putea fi folosită pe mare. Să văd dacă era adevărată afirmația — chiar şi a experților — că fenicienii înşişi au trebuit să se deplaseze la Nil ca să-şi ia singuri papirusul pe care egiptenii nu puteau să-1 transporte în afara Deltei Nilului cu fragilele lor bărci din papirus. Voiam să aflu dacă vechii egipteni fuseseră navigatori pe mare mai înainte de a se stabili pe valea Nilului şi de a deveni constructori, medici, sculptori, savanți, faraoni şi în final mumii. Voiam să ştiu dacă o barcă din papirus a putut să navigheze pe mare, din Egipt pînă în Liban, înfruntînd valurile pe o distanță de aproximativ 250 de mile marine. Voiam să aflu dacă ea ar fi rezistat pe un drum de ape mai lung, de la un continent la altul, pînă în cel american de exemplu. De ce toate acestea? Pentru că nimeni nu ştie cine a fost primul om care a ajuns în America. Columb, spun cărțile de şcoală. Dar Columb nu a descoperit America, ci a redescoperit-o. Deosebit de inteligent şi de curajos, el a navigat în necunoscut, convins fiind că pămîntul este rotund şi că nu se va rostogoli peste marginile lui. Redescoperirea lui Columb marchează în istorie un moment de răscruce, care se pare că a schimbat felul de viață al unei lumi întregi. El nu a descoperit America. A fost doar primul care a arătat lumii întregi drumul spre continentul american, deşi a ajuns acolo numai în anul 1492.

Cînd a fost descoperită America? Nu se ştie, pentru că primul om care a pus piciorul pe pămîntul american nu ştia să măsoare timpul, nu avea calendar, nu ştia să

scrie, nu avea cunoştinţe de geografie pentru a-şi fi putut da seama că a ajuns pe un continent pînă atunci necunoscut.

Se admite că primii reprezentanți ai lui Homo sapiens pe continentul american au fost vînători sau pescari nomazi, care-şi duceau traiul colindînd pămînturile înghețate ale Siberiei arctice[3].

Poate că primul descoperitor al continentului american s-a trezit pe țărmurile estice ale strîmtorii Bering fără să-şi închipuie că înaintea lui, de partea cealaltă, existau alte pămînturi aparținînd doar unei lumi animale sau vegetale. Cine poate şti dacă necunoscutul descoperitor al Americii a venit pe jos, peste apa înghețată sau într-o barcă împreună cu uneltele sale rudimentare de pescuit de-a lungul țărmului golaş, sau acoperit de nămeți, al strîmtorii. Tot ce ştim este că primul om care a murit pe pămîntul american s-a născut în Asia arctică. Ştim, de asemenea, că el nu cunoştea nici agricultura, nici arhitectura, nici metalul şi nici meşteşugul țesutului ; că se învelea în piei de animale sau cu scoarță de copaci ; că, aparținînd încă epocii pietrei, uneltele lui erau făcute din piatră şi os. Nu s-a stabilit cu certitudine cînd au început apoi să se răspîndească în Alaska şi mai spre sud urmaşii primilor descoperitori ai celor două Americi. Unii savanți apreciază că primii oameni s-au aşezat pe continentul american cu 15 000 de ani î.e.n., alții dimpotrivă încearcă să argumenteze că această perioadă de timp este cel puțin dublă[4]. Oricum, toți sînt de acord că primul pas în interiorul Americii a fost făcut prin nordul arctic[5], afirmind totodată că cetele de băştinaşi venite pe noul continent, care foloseau cele mai simple unelte, au avut numeroşi urmaşi, cunoscuți mai tîrziu sub numele de indieni americani.

Îngusta strîmtoare dintre această regiune arctică a Asiei şi peninsula Alaska a fost întotdeauna deschisă trecerii omului, şi multe descoperiri recente au indicat că numeroase grupuri de familii primitive au continuat să se deplaseze dintr-o parte într-alta, în ambele direcții, între nordul Siberiei şi Alaska. Existența insulelor Aleutine şi a curentului Kuro Shiwo ce-şi purta apele calde spre nord le-a oferit posibilități celor care aveau corăbii bune de navigat pe mare să se abată spre noile pămînturi din est. În interiorul continentului american, începînd din nord, din înghețata Alaska şi pînă în sud, în Țara de Foc, generațiile următoare s-au stabilit în igloo-uri şi wigwam-uri, şi în colibe făcute din crengi sau în peşteri. Pe măsură ce se deplasa spre sud, omul întîlnea o climă şi o natură din ce în ce mai variate. Căsătoriile dintre grupurile izolate şi noile cete venite pe continent au permis dezvoltarea unor triburi de indieni americani foarte

---

[3] Marea majoritate a istoricilor şi a antropologilor susțin ipoteza popularii continentului american cu 35.000 — 40.000 de ani în urmă de către oameni veniți din Asia de nord-est peste strîmtoarea Bering. Altă ipoteză, însuşită în prezent de un număr tot mai mare de specialişti, consideră că înaintea acestora a existat o altă populare străveche pornită dinspre sud-vest, din insulele Pacificului, pe calea migrațiilor pe apă, care se impune din ce în ce mai mult nu numai în privința popularii continentului american, ci şi în istoria omenirii.

[4] Nenumăratele cercetări de specialitate paleontologice, arheologice, clasice şi prin metode radioactive stabilesc pentru vechimea omului pe continentul american date diferite, începînd de la 3000—3500 de ani — cit se aprecia între anii 1890—1938 — şi ajungînd pînă la vîrsta, cam exagerată, de 50 000 de ani. Majoritatea oamenilor de ştiință americani opinează însă pentru o vechime de 8 000—10 000 de ani.

[5] Vezi nota de la pag. 14 de carte.

diferite nu numai în ceea ce priveşte conformarea feței şi a corpului, ci şi în numeroasele limbi vorbite, constatîndu-se o evoluție cu totul deosebită a modului lor de viață.

A sosit apoi Columb. La 12 octombrie 1492, el a debarcat la San Salvador în arhipelagul Indiile de Vest, cu steagul şi crucea sa, căruia i-au urmat Cortez, Pizzaro şi ceilalți conchistadori spanioli. Nimeni nu-1 poate lipsi vreodată pe Columb de gloria de a fi deschis larg porțile spre America tuturor acelora care nu s-au încumetat să treacă peste ghețurile arctice. Dar noi, europenii, uităm cu uşurință că acolo existau mii de oameni care aşteptau parcă să-1 primească pe Columb pe pămîntul lor. Pe continent, la o oarecare depărtare de insulele unde a debarcat el, mari imperii cu o înaltă cultură păreau gata să-şi aştepte vizitatorul de peste mări. Învățații lor le-au spus spaniolilor că mai veniseră aici, de peste mări, fețe albe, oameni bărboşi, care au adus cu ei toate secretele civilizației. Aşadar venirea spaniolilor nu a fost o surpriză nici în Mexic, nici în Peru. Ei nu au fost considerați „descoperitori”, ci navigatori ce repetau o trecere a oceanului, realizată cu multă vreme în urmă, în zorii istoriei, de alți purtători de cultură, veniți ca oaspeți ai strămoşilor lor.

Este foarte adevărat că această parte a continentului american nu mai era locuită de vînători şi pescari primitivi, ca atunci la început, cînd îşi croiseră drum spre sud, venind din cîmpiile înghețate ale Siberiei. Dimpotrivă, pe acele pămînturi neprimitoare de la tropice unde fuseseră împinşi spre țărm, dinspre Africa, de vînturile de est şi de puternicii curenți oceanici, spaniolii au fost întîmpinați de oameni civilizați, care făceau ei înşişi cărți din hîrtie, studiau istoria, astronomia şi medicina, scriau şi citeau după un sistem propriu şi aveau şcoli şi observatoare ştiințifice. Cunoştințele lor de geografie şi de astronomie erau atît de uimitoare, încît studiau mişcarea corpurilor cereşti cu maximă precizie, calculau ecliptica, pozițiile ecuatorului şi tropicelor şi erau capabili să deosebească stelele fixe de planete. Complicatul lor sistem calendaristic era mai precis decît cel folosit în Europa pe vremea lui Columb ; ei îşi începeau cronologia — adică anul mayas, zero —, după calendarul nostru, cu anul 3113 î.e.n. Medicii îi mumificau pe conducători cu mare îndemînare profesională — acolo unde clima permitea conservarea — şi, întocmai vechilor egipteni, practicau trepanația, o adevărată chirurgie craniană, operație necunoscută europenilor încă multă vreme după Columb, fără să pună în primejdie viața bolnavului.

Scribul şi omul de rînd trăiau laolaltă în aşezări urbane cu drumuri pavate, apeducte şi canalizări, piețe, terenuri de sport, şcoli şi palate. Populația urbană nu locuia nici în corturi şi nici în colibe de frunze ; se preparau din lut amestecat cu paie şi uscat la soare bucăți mari de chirpici, în formă de cărămidă, asemănătoare celor din Mesopotamia şi Egipt, din care se construiau case cu două sau mai multe etaje, formînd străzi aliniate ca în oraşele moderne. Marile construcții prevăzute cu colonade pentru susținerea acoperişului aveau pereții decorați cu basoreliefuri şi fresce artistice, pictate în culori durabile. Războiul de țesut era un obiect de uz comun, iar torsul şi țesutul atinseseră o asemenea perfecțiune, încît spaniolii au putut să vadă acolo tapițerii şi pelerine care întreceau ca realizare tehnică şi desen tot ceea ce se realizase în Europa

pînă în vremea aceea. Meşterii olari făceau din ceramică oale, ceşti, căni şi alte obiecte de uz casnic, precum şi figuri reprezentînd oameni şi animale în mişcare, cu o îndemînare cel puțin egală — dacă nu mai mare — cu aceea întîlnită la cele mai dezvoltate culturi clasice europene. Îndemînarea meşterilor locali care lucrau giuvaere în filigran şi cu încrustații în aur şi argint era atît de măiastră, încît spaniolii, uluiți, şi-au scos săbiile, căzînd apoi în extaz în fața minunățiilor pe care le aveau înainte. Piramide în trepte de o măreție copleşitoare, temple cu coloane şi monumente monolitice gigantice ale regilor-preoți dominau acoperişurile caselor din chirpici, în timp ce şoselele, cursurile de apă făcute de mîna omului şi imensele poduri suspendate îşi puneau amprenta pe peisajul înconjurător. Nenumărate terenuri în terase, irigate artificial, erau pline de diferite specii de legume, cereale, zarzavaturi, pomi fructiferi, plante medicinale, precum şi de alte plante cultivate. Chiar şi bumbacul, cultivat pe întinderi mari, a fost selecționat pentru obținerea unor recolte bogate de vată pentru fibre. Atît lîna cît şi bumbacul erau toarse, vopsite şi țesute, firele fiind uneori chiar mai subțiri şi mai fine decît ale țesăturilor produse în Europa înaintea secolului XX.

Spaniolii crezuseră la început că au înconjurat lumea şi că au descoperit cine ştie ce civilizații, nemaiauzite, din îndepărtata Indie. Ca urmare, pe toți oamenii pe care i-au întîlnit, indiferent de tipul fizic sau de dezvoltarea culturală, i-au luat drept „indieni", nume care a continuat să fie folosit în limbile europene chiar şi după ce spaniolii şi-au dat seama de greşeala lor, că au descoperit o lume nouă.

Cine a fost descoperit de cine? Cei ce stăteau pe țărm privind corăbiile care se iveau la orizont, către soare-răsare, sau cei care desluşeau, de pe puntea navei, la apus, oameni pe țărmul ce se dezvăluia privirii lor? Înştiințat de ştafetele sale despre sosirea spaniolilor, regele-preot s-a dus să-i primească pe noii sosiți, fiind purtat într-o litieră cu evantai şi umbrar. Ca şi spaniolii care soseau, avea şi el unele idei în privința celor pe care avea să-i întîlnească. Puternicul rege-preot — ca şi întregul său popor — era convins că descindea direct din soare, prin intermediul unor oameni albi cu bărbi, întocmai ca aceia care veneau acum din nou în țara sa. Prilejul cerea numaidecît să fie sărbătorit. A pus să se cînte din flaute şi din trompete, au bătut tobele şi s-a sunat din clopoței de argint. El a venit cu garda personală şi cu o armată de mii de oameni. Ştafetele sale au întîlnit în cale o ceată de spanioli care debarcaseră şi-şi croiau drum spre capitală.

Desigur că la fel s-a întîmplat şi în Mexic, în puternicul regat aztec, cît şi în uriaşul imperiu al incaşilor din America de Sud. O mînă de spanioli cu pielea albă şi cu bărbi au învins aceste imperii uriaşe fără o împuşcătură, numai pentru faptul că pe țărm — unde debarcaseră albii — scribii şi preoții erau purtători ai textelor hieroglifice şi ai elementelor de tradiție religioasă transmisă oral, după care oameni albi cu bărbi aduseseră strămoşilor lor darurile civilizației, înainte de a fi plecat spre alte tărîmuri cu învățătura lor şi făgăduind că se vor întoarce. Nici un indian american nu purta barbă, această trăsătură fiind caracteristică tuturor acelora care se trăgeau din spița brună-aurie a oamenilor sosiți aici din nordul arctic. Spaniolii, cînd au fost „descoperiți" de

indienii de pe țărm, erau albi şi purtau bărbi şi fiind puțini la număr, au fost primiți cu căldură de către cei mai puternici monarhi absoluți ai vremii, din Mexic şi din Peru.

Restul lumii a văzut foarte puțin din marile civilizații ale Lumii Noi, înainte ca acestea să fi dispărut tot atît de brusc cum fuseseră descoperite. Mari centre culturale se înşiruiau odinioară ca un şirag de mărgăritare de la regatele aztecilor şi maya, din nord, pînă la regatul incaşilor, în sud, niciodată însă în afara acestei zone centrale. Civilizația băştinaşă americană nu a depăşit nicicînd zonele tropicale, către acele regiuni ale continentului american, unde clima i-a stimulat omului, în zilele noastre, hărnicia şi spiritul de acțiune. Cortina pe care Cristofor Columb a ridicat-o pentru contemporanii săi a fost repede lăsată de urmaşi. După numai cîteva zeci de ani, civilizații care odinioară pulsau de viață s-au stins, prăbuşindu-se în ruină. Prin nimicire sau prin integrare ele au luat forme noi, fapt care ne-a făcut pe noi europenii să credem cu uşurință că tot ceea ce era valoros şi aparținea de domeniul culturii ni se datora nouă, în timp ce exotismul şi primitivismul erau moşteniri din epoca precolumbiană.

Aceasta deoarece conchistadorii, lacomi de aur, venind aici în numele crucii, au tras cortina înainte ca cineva să-şi poată da bine seama de ceea ce fusese descoperit de cealaltă parte a globului terestru. Ce s-a întîmplat de fapt în Mexic şi Peru înainte ca Columb şi cei ce l-au urmat să fi pus piciorul pe pămîntul american? Să fi fost oare primitivul om din epoca de piatră, pornit din tundra arctică, acela care a plantat semințele a tot ce au găsit spaniolii acolo? Sau poate urmaşii săi sînt aceia care, stabilindu-se pe țărm, au ieşit în întîmpinarea acelor oaspeți necunoscuți, veniți pe apă, de peste ocean, fără să-şi fi luat bilet de întoarcere! Aşa să fi stat lucrurile la început, cînd civilizațiile din nordul Africii şi din Asia Mică nu apucaseră să se răspîndească spre țărmurile continentului european?

Aceasta este, în mod categoric, întrebarea. Răspunsul este : nu. Sigur nu. Poate, nu. Poate...

O bucată de parîmă pe care mă aşezasem mă înghioldea tare în spate şi m-am ridicat cam greu din cort. Poate... Întrebarea mă tortura. M-am aşezat mai bine pe parîme. Nu vedeam nici o soluție şi nici nu avea nici un rost să insist. Gîndurile reveneau, şi mereu aceleaşi. Dacă civilizațiile de pe continentul american s-ar fi dezvoltat acolo, în Mexic sau în Peru, arheologii ar descoperi locurile de baştină ale acestei dezvoltări treptate. Or, săpăturile prin care s-au descoperit centre de civilizație au demonstrat că aceasta sosise acolo într-o formă matură, dezvoltîndu-se mai tîrziu variante locale. Începuturile nu se găsesc pe nicăieri. Aşa încît dacă civilizația a început deodată, fără o evoluție prealabilă, locală, răspunsul se impune cu necesitate : import. Infiltrația de peste mări. Evident. Singurul neajuns este că la vremea cînd marile civilizații începuseră să înflorească pe continentul american cu cîteva secole înaintea erei noastre, probabil — se scurseseră cîteva mii de ani de cînd civilizații asemănătoare încetaseră să mai existe în regiunile din Lumea Veche la care ne referim. Egipt, de exemplu. Aşadar, răspunsul nu este de loc evident — şi aici m-am împotmolit.

Atunci de ce să construiesc o corabie din papirus? Gîndurile au luat-o iar razna spre continentul american, de-a dreptul în Pacific. Acolo mă simt acasă. Acolo mi-am dedicat tot timpul cercetărilor mele de teren.

Cu patru ani în urmă, cînd am văzut primele picturi murale reprezentînd bărci de trestie în Valea Regilor, vizitam Egiptul ca simplu turist. Am recunoscut imediat tipul de barcă. Era la fel cu cel pe care constructorii de piramide din nordul Perului îl pictaseră pe vasele de ceramică, pe vremea cînd civilizația lor era înfloritoare, cu mult înainte ca Polinezia să fi fost locuită. Cele mai mari bărci din trestie peruviene sînt înfățişate cu două punți. Pe puntea inferioară sînt pictate vase pentru apă şi pentru păstrarea altor alimente şi şiruri mărunte de oameni, iar pe puntea superioară regele-preot, reprezentantul pămîntesc al Zeului-Soare, ale cărui dimensiuni le depăşesc pe cele ale oamenilor cu cap de pasăre care-l înconjură şi care adesea sînt înfățişați trăgînd la edec. Picturile de pe mormintele egiptene îl înfățişează de asemenea pe regele-preot — faraonul — reprezentantul pămîntesc al Zeului-Soare, pe corabia sa de trestie, ca pe un uriaş înconjurat de oameni minusculi şi de aceiaşi oameni mitici cu cap de pasăre, ce trag barca pe apă.

De ce apar împreună corăbii de trestie şi oamenii cu cap de pasăre? Au fost întîlnite şi hăt, departe, în Oceanul Pacific, pe Insula Paştelui, unde masca Zeului-Soare, corăbiile din papirus, cu pînze şi oamenii cu cap de pasăre formează un trio inseparabil în picturile murale din Orongo, anticul sat de ceremonii cu observatorul său solar. Insula Paştelui, Peru şi Egipt. Aceste asemănări stranii ar fi dificile, luate fiecare separat. Ele ar putea cu greu dovedi că oamenii au ajuns independent la aceleaşi lucruri în locuri atît de depărtate şi de diferite. Ceea ce este şi mai ciudat e faptul că băştinaşii din Insula Paştelui îi spun soarelui Ra. Pe de altă parte, tot Ra este şi numele dat soarelui în satele din insulele polineziene. Deci nu mai este o simplă coincidență. Ra era numele dat soarelui şi în Egiptul antic. Nimic nu era mai important în religia egipteană decît Ra soarele, Zeul-Soare, strămoşul faraonilor egipteni, cel care naviga cu corabia din papirus însoțit de oameni cu cap de pasăre. Regii-preoți din Insula Paştelui, din Peru şi din Egiptul antic au ridicat statui monolitice, înalte cît casele, în cinstea Zeului-Soare. Şi în toate aceste trei părți ale lumii, blocuri de piatră de mărimea vagoanelor de marfă au fost tăiate ca nişte bucăți de brînză, luînd forma piramidelor cu trepte proiectate pe baza calculelor astronomice, şi ținîndu-se seama de mişcările Soarelui. Şi toată această trudă numai în cinstea strămoşului comun, soarele, Ra. Există oare vreo legătură între ele sau este o simplă coincidență?

Cu secole în urmă, cînd corăbiile cu vele stăpîneau încă mările, se obişnuia să se spună că vechile popoare civilizate se puteau mişca în voie. La urma urmelor, Magellan, căpitanul Cook şi mulți alții nu au făcut ei înconjurul lumii, o dată sau de două ori, doar cu ajutorul vîntului? Iar apoi, au fost descoperite elicea şi propulsorul cu jet, şi astfel lumea a devenit din ce în ce mai mică pentru noile generații ; noi începem să avem chiar sentimentul că ea trebuie să fi fost mai mare, din ce în ce mai mare, pe măsură ce

mergem înapoi, de-a lungul secolelor, pînă în vremurile dinaintea lui Columb, cînd pare că era nesfîrşită, iar oceanele de netrecut.

Anul 1492 a avut un efect magic asupra noastră, a tuturor. Este anul cînd a fost descoperită America de către Columb. Pentru prima dată Pămîntul începe să ia forma rotundă. Pînă atunci se credea că Pămîntul era plat, că şi marea era plană şi că orice ambarcație care s-ar fi încumetat să se lase dusă de curenții apei sau de vînturi urma să se răstoarne, în cele din urmă, peste margini. Astăzi se ştie totuşi că Pămîntul era considerat rotund şi înaintea lui Columb, dar nu tocmai rotund, ci mai mult de forma unui ou. În orice caz, cei ce s-ar fi aventurat prea mult în curenții oceanului riscau să se prăbuşească.

Nimic n-ar fi putut să navigheze peste abis şi în necunoscut înainte de anul 1492, nici chiar o trestie. Dar după ce Columb ne-a rotunjit planeta, nimic nu s-a mai răsturnat peste margini. Orice ambarcație care traversa Atlanticul putea să debarce de partea cealaltă, pe noile țărmuri descoperite, pe insulele unde debarcase însuşi Columb, ori chiar de-a lungul țărmului tropical ce se întindea în spatele lor. Columb a ajuns în cealaltă parte a lumii ca un „Sfînt Petru", ducînd cu el cheile Lumii Noi. După el au venit, cu miile, caravelele şi alte mici nave cu vele, iar în cele din urmă, în secolul XX, cete de mici ambarcații ce traversează oceanul Atlantic: plute de cauciuc, amfibii şi caiace.

Columb a deschis navigația pe Atlantic. Înaintea lui nu se putea ajunge în America decît mergînd cu picioarele goale sau încălțate cu mocasini peste ghețurile nesfîrşite şi pustii ale Siberiei, înfruntînd gerul muşcător al Arcticii. Acolo nu se putea planta nici bumbacul şi nici construi oraşe cu case din cărămidă. Cu acest punct de vedere toți au fost de acord. Atunci cum le-a venit în minte acestor oameni îmbrăcați în piei să cultive bumbacul, să-1 toarcă şi să-1 țeasă pentru veşminte cînd au coborît în regiunile cu clima umedă şi călduroasă ale tropicelor, unde puteau foarte bine să folosească frunzele de palmier în acest scop? Cum de le-a venit ideea, acolo într-o zonă toridă, să amestece paie cu lut din care să facă obişnuitele cărămizi pentru a putea locui în case ca toți oamenii? În această privință, părerile au fost foarte diferite. Astfel, s-au iscat neînțelegerile între cei care căutau răspunsuri. Englezul Percy Smith, ce se numără printre ultimii care a susținut, fără rezerve, această teorie, afirma că popoarele din antichitate au navigat în jurul lumii. El a observat că vechile culturi din Mexic şi din Peru aveau atît de multe trăsături comune cu civilizația Egiptului antic, încît aprecia că trebuie să fi existat unele forme de contacte transoceanice. Cînd a descoperit aceleaşi asemănări remarcabile atît pe Insula Paştelui, cît şi în alte grupuri de insule polineziene din apropierea țărmului peruvian, el şi-a luat rigla şi planiglobul trăgînd o linie din Egipt, prin Marea Roşie, peste Oceanul Indian şi Pacific pînă în insulele polineziene şi America de Sud. În acest fel, scria el, au ajuns în America, prin Insula Paştelui, adoratorii soarelui.

Alții, studiind globul pămîntesc, au clătinat din cap neîncrezători. O călătorie din Egipt spre Insula Paştelui nu avea nici un sens. Insula Paştelui era mai aproape de Egipt, urmînd drumul spre America decît cel către India. Rotundul glob pămîntesc arată

că Oceanul Pacific ocupă o emisferă completă, care acoperă mai mult de jumătate din circumferința ecuatorială. Dacă egiptenii ar fi navigat 2500 de mile spre est, ei ar fi atins doar India şi ar mai fi avut de parcurs exact încă o jumătate a globului terestru pentru a ajunge la Insula Paştelui. Pe de altă parte, dacă vechile popoare sud-americane ar fi navigat, pornind de pe țărmul lor, 2500 de mile spre vest, ei ar fi trecut de Insula Paştelui. Cu pluta „Kon-Tiki", construită după vechiul model incaş, noi am străbătut 4300 de mile spre vest, de pe țărmul Americii de Sud, şi am trecut de Insula Paştelui cînd ne aflam la jumătatea drumului.

Insula Paştelui! Cea mai îndepărtată insulă locuită. Ea se întinde în largul țărmului peruvian şi nu spre Delta Nilului. Pe această insulă îngrămădită de lavă, europenii care i-au atins țărmul şi „au descoperit-o" probabil în 1732, au găsit, părăsiți, mii de coloşi de piatră de formă umană cu chipurile încremenite spre cer, care le-au ieşit parcă în întîmpinare. Îi spunem Insula Paştelui, deoarece un olandez care naviga dinspre America de Sud a dat de ea din întîmplare în ziua de Paşti. Cînd polinezienii au ajuns aici cu pirogile lor, cu cîteva secole în urmă, au numit-o „Buricul pămîntului". Această mică insulă era deja locuită de navigatori veniți aici cu mult înaintea lor şi care cioplisеră, pe piepturile uriaşilor de piatră, bărci din trestie cu catarge şi vele. Aceste ambarcații în formă de seceră au fost pictate şi pe pereții de piatră din vechile sate ceremoniale de pe Insula Paştelui, împreună cu simboluri ale soarelui şi cu miticii oameni cu capete de pasăre. Aici toți locuitorii se închinau soarelui, Ra, cum îl numeau ei, şi o dată pe an se adunau la ceremonia cultului omului-pasăre, plutind în larg, cu mici ambarcații de trestie spre insulele cu păsări. Acest obicei a supraviețuit pînă cînd misionarii i-au pus capăt în 1868, o dată cu creştinarea insulei.

Bărci din trestie pe Insula Paştelui. Iată problema care mă preocupa. Un lucru era clar. Pentru mine bărcile din trestie începeau acolo. Geografic vorbind, poate că istoria bărcilor din trestie avea să ajungă în cele din urmă la un sfîrşit aici. Văzusem, într-adevăr, bărci din trestie cu mult înainte de a ajunge pe Insula Paştelui. Le-am folosit sus în Anzi, pe lacul Titicaca, atunci cînd am studiat pietrele monolite cu chip de om din America de Sud lăsate în părăsire pe cîmpiile din jurul marelui lac tectonic. M-a uimit capacitatea de transport a acestor ambarcații încărcate cu imense blocuri de piatră cîntărind multe tone, care au traversat lacul îndreptîndu-se spre ruinele vechiului oraş Tiahuanaco. Dar eu priveam acest tip deosebit de „barcă-fascină" doar ca o curiozitate. Ca oricine care a citit istoria imperiului Inca, ştiam şi eu că aceste bărci din trestie de pe lacul Titicaca erau pur şi simplu supraviețuitoare ale unor ambarcații precolumbiene, folosite în Peru de-a lungul țărmului Oceanului Pacific, pe vremea cînd au debarcat spaniolii. De fapt pe atunci ele puteau fi văzute încă pînă departe, la nord, în Mexic şi peninsula California. Cea mai mică dintre aceste ambarcații din trestie avea forma arcuită a unui colț de elefant şi nu putea să susțină mai mult de un om, şi acesta înota sprijinindu-şi doar pieptul pe ea. Cea mai mare, pe care au văzut-o spaniolii avea însă un echipaj de doisprezece oameni; legate perechi aceste ambarcații deveneau destul de puternice, coloniştii putînd să transporte cu ele, pe ocean, vite şi cai. În Peru, barca din trestie a existat încă de pe timpul plutei din butuci de lemn de balsa, din vremea celei

mai timpurii civilizații preincase ; o dovedeşte faptul că primii constructori de piramide de pe coasta Perului, aparținînd populației mochica, rareori omiteau din pictura lor barca din trestie folosită în călătoriile pe mare.

Barcă de trestie în largul Insulei Paştelui, locul unde s-a trezit interesul autorului pentru acest fel de bărci. Enigmaticele statui uriaşe de pe insulă au fost sculptate de oameni ai mării, care au plantat trestie de apă dulce în America de Sud, pe lacurile vulcanice şi au construit bărci de trestie de tipul celor găsite în Peru.

Bărcile de trestie au fost folosite cîndva din Mesopotamia pînă pe țărmul dinspre Atlantic al Marocului. Ele au supraviețuit pînă în prezent pe lacul Tchad în interiorul Africii, pe lacul Zwai din Etiopia, pe lacul Tana, la izvoarele Nilului şi în Sardinia, în Marea Mediterană.

În Mexic bărcile de trestie au fost folosite cîndva şi pe mare şi pe lacurile din interior. Ultimele care au supraviețuit au fost folosite de indienii seris din Golful Californiei.

Cele mai bune bărci de trestie din lume sunt astăzi pe lacul Titicaca, din Bolivia şi în Peru. Bărci mari de trestie obişnuiau să navigheze de-a lungul țărmurilor regatului incaş.

Cînd mă hotărîsem să construiesc pluta „Kon-Tiki" aveam de unde să aleg. În vechiul imperiu Inca fuseseră folosite trei tipuri de ambarcații marine : plutele din lemnul de balsa adus de obicei din junglele Ecuatorului ; bărcile din totora, o specie de trestie sălbatică ce creştea în zona lacurilor montane şi era cultivată prin irigare de-a lungul întregului țărm deşertic al Pacificului, şi în sfîrşit, poduri plutitoare alcătuite din cîte doi saci mari din piele de focă umflați şi prinşi laolaltă cu bare dispuse în diagonală.

Nu mi-a fost greu să mă hotărăsc pentru că în timpul navigațiilor de zile în şir pe mare aerul din sacii din piele de focă amenința să iasă, iar băştinaşii erau nevoiți să-i umfle la loc, la intervale regulate, înotînd pe lîngă ei ; ca atare nu mi-au cîştigat prea mult încrederea. Nu credeam nici în bărcile din trestie pentru că atît paiele cît şi trestia sînt considerate ca deosebit de fragile, ca nişte lucruri prea delicate. Te agăți de ele, bineînțeles la figurat, numai atunci cînd totul este pierdut. Nu te aventurezi pe mare pe o ambarcație din trestie sau din paie fără să fii nevoit. Aşa gîndeam pe atunci şi toți ceilalți gîndeau la fel. Dacă ne hotărîm să pornim la drum, atunci o făceam pe o plută din lemn de balsa, nimic altceva decît o platformă rezistentă din buşteni de lemn uşor, plutitor. Aşa am şi făcut. Am încercat pe mare pluta de lemn de balsa şi ea a rezistat de minune. Astfel barca din trestie a fost dată uitării — cel puțin pentru moment.

Va urma ...

CAPITOLUL II

DE CE O BARCĂ DIN TRESTIE ?

Se întîmpla pe Insula Paştelui. Valurile se spărgeau de țărmul răsăritean. Patru frați bătrîni cu pielea zbîrcită ca frunzele de tutun uscate mergeau cu paşi mărunți pe plajă, ducînd cu ei în valuri o mică ambarcație în formă de banană meşterită de vreunul dintre ei. Razele soarelui dansau pe valurile albastre ale oceanului pictînd cu aur barca-banană. Cei patru bătrîni ageri împinseră ambarcația pe crestele înspumate, sărind cu iuțeală în ea şi trăgînd tocmai la timp de pagae pentru a străpunge spuma unui talaz ce se retrăgea. Hoop-la! Barca tăie ca un ferăstrău valul următor ce se ridicase amenințător, şi tot aşa, pînă cînd începu în cele din urmă să se legene pe valuri, în plină mare. Era la fel de uscată pe dinăuntru ca şi mai înainte de a fi fost năpustită de valuri. Apa care umpluse puntea dispăruse doar după o clipă prin cele o mie de găurele de pe fund. Barca nu avea borduri şi nici coca scobită; cei patru bărbați şedeau direct pe fundul ambarcației. Prova şi pupa erau arcuite în formă de cioc pentru a rezista mai bine valurilor mării. Plutea de parcă ar fi fost o lebădă de aur.

Pentru prima dată în timp de o sută de ani o asemenea barcă din trestie ieşea în larg de pe Insula Paştelui. Ea a fost construită de oamenii mai vîrstnici de pe insulă, care au vrut să ne arate tipul de barcă folosit de strămoşii lor la pescuit. Era o miniatură a marilor ambarcații ce se puteau vedea în ilustrările referitoare la vîrsta de aur, de mult trecută, a insulei; totuşi era impresionant de mare în comparație cu bărcile de o persoană în formă de colț de elefant, numite *pora*, pe care locuitorii insulei le-au folosit în întrecerile prilejuite de ceremoniile cultului oamenilor-pasăre, pînă la introducerea creştinismului pe insulă, la sfîrşitul secolului trecut. A fost un moment solemn pentru băştinaşii de pe Insula Paştelui cînd i-au văzut pe cei patru bătrîni pescari în golful deschis al insulei, vîslind din pagaele unei bărci pe care o ştiau cu toții bine din poveştile bunicilor, o barcă tot atît de însemnată pentru ei ca şi „Mayflower” pentru americanul de rînd sau ca ambarcațiile vikingilor pentru noi, oamenii din nord. Mica minunăție aluneca pe valuri de parcă nici nu le atingea, cu cei patru oameni din echipaj... uscați din creştet pînă-n tălpi; se ridica, cobora, sălta pe un val, ocolea un altul indiferent din ce direcție venea. În timp ce patru trupuri cafenii ocoleau cu barca lor aurită de soare promontoriul pe care ne aflam, noi încercam să ridicăm prima dintre statuile gigantice ale insulei, care zăceau trîntite la pămînt; am auzit pe unul dintre bătrînii de pe țărm şoptindu-şi cu ochi lucitori nădejdea că trecutul mort al insulei va fi din nou reînviat.

Totuşi pentru mine, ceea ce prinsese din nou viată era o ambarcație care odinioară, în vremuri îndepărtate, despica orizontul către soare-răsare. Era o asemănare izbitoare între bărcile găsite aici şi cele pe care le văzusem pe Lacul Titicaca, ca să nu mai vorbim de asemănarea şi mai izbitoare cu bărcile din trestie, în formă de semilună, ale preincaşilor, înfățişate adesea de vechea populație *mochica* în arta lor ceramică realistă, găsită pe țărmul Pacific al continentului sud-american. Căci apa care ne uda picioarele pe această plajă venea drept dinspre țărmurile Americii de Sud. Chiar şi eu trecusem pe aici cu pluta, dus de aceste mase de apă în continuă mişcare. Bănuiala s-a născut.

Sus, în craterul vulcanului stins Rano Raraku, şase bărbaţi străpungeau cu un burghiu de oțel de aproape opt metri malul mlaştinii. De jur împrejurul nostru, sus, în pereții craterului, erau ciopliți o mulțime de uriaşi de piatră neterminați, care purtau mărturia momentului în care sculptorul fusese brusc întrerupt din lucru. Unii dintre aceştia fuseseră ciopliţi pînă la ultimul detaliu, cu excepția spatelui, care era încă puternic prins în rocă, făcînd parte integrantă din însuşi peretele craterului. Zăceau întinşi, cu ochii închişi şi cu mîinile arcuite pe pîntec, pietrificați într-o versiune gigantică a „Frumoasei adormite". Alții au fost eliberaţi din strînsoare şi ridicați în cele din urmă în picioare pentru ca sculptorii să le poată dăltui spatele grosolan, ce trebuia să fie arcuit suplu şi elegant, aşa cum arăta din faţă uriaşul. Aceşti uriaşi stînd în picioare erau răspîndiți la întîmplare prin galeriile din stîncă, unii dintre ei fiind acoperiți pînă la bărbii în urma alunecărilor de teren.

Buze subțiri, strînse, se întorceau parcă în toate direcțiile apreciind cu severitate ceea ce urmau să întreprindă cu burghiul lor din oțel, acolo jos, pe malul lacului vulcanic, cei şase pitici făcuți din carne şi sînge.

Vîrful lung şi ascuțit din oţel înainta centimetru cu centimetru în noroiul mustind. Ploaia şi o mie de ani de noroi au schimbat adîncurile întunericului mort într-un lac albastru de cleştar, unde cerul se oglindea împreună cu norii mici şi albi aduşi de alizeu, care păreau că lunecă pe luciul lacului, dispărînd apoi printre trestiile verzi într-o procesiune fără sfîrşit, de la răsărit către apus. Trei asemenea lacuri vulcanice, alimentate de ploi şi mărginite de trestii înalte, erau singura sursă de apă din Insula Paştelui. De aici şi-au procurat insularii apa de băut încă de pe vremea cînd au dat foc pădurii virgine şi au schimbat peisajul, lăsînd în urma lor cîmpuri verzi şi pante pline de ferigi, de unde toate pîraiele s-au scurs treptat pe fundurile de lavă poroasă şi au dispărut.

Noroiul pe care l-am extras cu lunga noastră sondă ne-a spus multe despre distrugerile care au avut loc de demult. O vergea lungă de oțel, prevăzută în vîrf cu o lamă care se rotea şi avînd o cavitate mică dispusă cu un capac ce se deschidea, lua probe de noroi, argilă sau nisip în funcție de stratul pe care doream să-1 studiem. Cu cît foram mai adînc, cu atît pătrundeam mai mult în trecut. Muchia mlaştinii era asemenea unei cărți închise, avînd prima pagină undeva în adîncuri, iar ultima chiar la suprafață. La cel mai jos nivel nu era decît lavă solidificată şi cenuşă vulcanică de pe vremea cînd Insula Paştelui s-a ridicat, împroşcînd foc, de pe fundul oceanului. Peste acest strat steril de la adîncime au început să se depună argilă şi noroi provenite din buza bătută de vreme a craterului vulcanului stins; cu vremea, straturile de pămînt care s-au suprapus au început să găzduiască primele vieţuitoare din lumea plantelor. Studiind stratificarea diferitelor feluri de polen, un expert ar fi putut să ne spună ordinea în care s-au răspîndit pe insula cea nouă — procesul fiind ajutat de ape, de vînt, de păsări şi, în cele din urmă, de om — diferitele specii de iarbă, de ferigi, de arbuşti sau copaci.

Polenul fiecărei plante are o formă caracteristică. Văzute la microscop firicelele de polen seamănă cu nişte fructe sau seminţe fantastice, de cele mai extraordinare forme.

„Detectivii” se ascund sub multe nume: unii îşi zic paleo-botanişti scăpînd astfel de curiozitatea altora. Ei sînt aceia care sortează firicelele de polen cu aceeaşi atenție cu care alții identifică amprentele. Am îndesat mostrele de sol în tuburi de sticlă numerotate pentru a le trimite tocmai unui asemenea „detectiv vegetal” din Stockholm. Astfel am ajuns să ştim cîte ceva despre ceea ce s-a întîmplat pe Insula Paştelui în vremuri imemoriale, cîte ceva despre originea primilor sculptori misterioşi care au ridicat monumentele gigantice de pe insulă, acum ascunse în tainele istoriei.

Probele de polen scoase prin forare ne-au dezvăluit că această insulă — pe care „descoperitorii” europeni au găsit-o pustie şi goală, cu băştinaşi primitivi trăind printre cîmpuri de cartofi dulci, cu cariere de piatră părăsite şi cu monumente gigantice datînd din trecutul uitat — a fost la început împădurită şi că pe locurile unde se află acum conuri vulcanice şi pereți de crater se legănau în bătaia vîntului pîlcuri de palmieri. Pe tot cuprinsul acestei vegetații virgine au sălăşluit, cu mult înainte ca europenii să fi cunoscut Pacificul, meşteri pietrari neîntrecuți. Ei au dat foc pădurilor. Fumul şi funinginea au căzut în ploaie fierbinte peste lacurile vulcanilor stinşi şi s-au depus la fund împreună cu ultimele firicele de polen ale palmierilor şi arborilor din păduri, care au început să dispară brusc. Noii sosiți au ars pădurea pentru a putea cultiva cartoful dulce american, care forma alimentul lor de bază. De asemenea aveau nevoie de spațiu pentru a-şi construi case din piatră, cît şi pentru piețele lor cu temple uriaşe prevăzute cu platforme cu trepte, construite din blocuri de piatră gigantice semănînd cu construcțiile religioase din anticul Peru şi cu vestitele *mastabas* ale Egiptului. Ei au distrus palmierii şi au smuls pămîntul înțelenit de pe pantele vulcanilor pentru a ajunge la roca pe care sculptorii lor o transformau în blocuri netede pentru construcții şi în statui monolitice ale regilor-preoți decedați. Copacii doborîți nu au fost folosiți ca material de construcție, deoarece primii sosiți pe Insula Paştelui erau obişnuiți să lucreze în piatră, şi nu în lemn. Piatra era obişnuita lor materie primă; blocuri de piatră grele şi înalte cît o casă erau transportate de la un capăt la celălalt al insulei şi apoi ridicate ca monoliți, sau aşezate şi potrivite cu minuțiozitate, unele peste altele, formînd zidurile megalitice orientate spre soare, nemaiîntîlnite altundeva, în Peru şi Mexic şi la anticii adoratori ai soarelui, de pe cealaltă parte a globului, pe țărmul Mediteranei.

„Detectivii” care au cercetat mostrele noastre de sol au avut mai multe de spus. Primii veniți nu numai că au distrus vegetația de pe insulă, dar au şi înlocuit parțial speciile distruse cu plante cultivate, care au fost aduse cu grijă de peste ocean. Cartoful dulce american, a fost adus pe insulă şi în învecinata Polinezie, înainte să fi ajuns Columb în America. Ştiam acest lucru de multă vreme, deoarece şi azi cartoful dulce a rămas alimentul de bază al locuitorilor din Insula Paştelui, care-i spun kumara, denumire folosită de altfel în întreaga Polinezie, ca şi de populația băştinaşă de pe întinse regiuni ale anticului imperiu Inca. În mostrele noastre existau însă şi rămăşițe ale unei alte plante, care a avut o importanță şi mai mare pentru un popor de navigatori.

Trestia. Trestia *totora.*

După ce pădurile au fost arse, păturile superioare au rămas galbene de polenul distrus al totorei şi de bucăți de trestie. Cantități enorme de fibră de trestie formau o saltea plutitoare peste cea mai mare parte a lacului vulcanic. Polenul unei alte singure plante de apă a ajuns în acest amestec pînă jos, în straturile de noroi ce conțineau ploaia de cenuşă care a marcat sosirea omului. Înainte de venirea lui nu exista polen de plante de apă dulce. Înainte de sosirea sculptorilor în piatră nu creştea nimic pe malul

lacurilor vulcanice de pe Insula Paştelui, nu exista nimic pe suprafața lor, iar vulcanii stinşi au fost umpluți de apa ploilor.

Iată dar probe sigure pentru „detectivi": amprente lăsate pe noroi. Era uşor de înțeles că cele două plante de apă dulce fuseseră aduse de om de peste mări. Amîndouă erau folositoare: una ca material de bază în construcții, cealaltă, ca plantă medicinală — şi nici una n-a putut fi adusă de curenții oceanici, de păsări sau de vînt. Numai de om. Ca să poată ajunge în cele trei lacuri cu apă dulce din adîncurile vulcanilor de pe singuratica Insulă a Paştelui ele trebuie să fi fost plantate sub formă de bulbi aduşi peste oceanul sărat. Acum ne apropiem de adevăr, pentru că aceste specii nu cresc nicăieri pe lume, în afară de continentul american, iar trestia totora, *Scirpus totora*, era una dintre plantele cele mai folosite de populația băştinaşă de-a lungul țărmului pustiu al imperiului Inca. Populația de pe coasta Perului cultiva şi iriga terenurile plantate cu trestie, pe care o folosea la construirea ambarcațiilor mai mari sau mai mici, la acoperitul caselor, la împletituri, coşuri şi frînghie. Cealaltă plantă de apă, *Polygonum acuminatum*, era folosită de indienii din America de Sud ca medicament. Amîndouă plantele au fost întrebuințate în aceleaşi scopuri de locuitorii Insulei Paştelui.

Stam cu o bucată de trestie totora în mînă, uşoară ca un fulg şi uscată de soare, privindu-i pe cei patru polinezieni cum se avîntau în larg pe crestele valurilor, cu tot atîta nepăsare cu care ar fi călărit undeva pe insula lor pietroasă. Ştiam de mult că una dintre marile enigme ale botanicii Pacificului era aflarea modului în care planta americană de apă dulce a ajuns să crească în cele trei lacuri vulcanice ascunse departe, pe cea mai singuratică insulă locuită din lume. Iată soluția, şi destul de simplă. Poate că navigatorii din Peru nu au ajuns în insulele din Pacific numai cu plute din lemn de balsa. Poate că cel puțin încă două dintre cele trei feluri de ambarcații vechi i-au urmat peste ocean. Poate că au importat şi procedeul construirii ambarcațiilor din trestie şi chiar şi tuberculi proaspeți, putînd astfel să continue vechile tradiții cu aceleaşi materiale.

Pe cînd trăgeam după noi, pe plajă, barca din trestie în formă de semilună, nu mă mai îndoiam de loc că cei mai vechi locuitori ai Insulei Paştelui moşteniseră arta construirii acestor remarcabile ambarcații de la vechii constructori de piramide din Peru, de unde aveau şi trestia.

Cinci ani mai tîrziu discutam la o masă rotundă cu cei mai renumiți specialişti în arheologia Pacificului, participanți la un congres al Universității din Hawaii. Au fost necesari cinci ani pentru ca probele, atît de diverse, obținute în urma escavațiilor, să fie analizate de colegi, care sînt toți specialişti în diferite ramuri ale ştiinței. Schelete şi unelte de piatră, probe de sînge, polen şi carbon rămase de pe urma focului, toate şi-au depănat viața în fața detectivilor ştiinței, care trebuiau să afle unele dovezi despre cele ce s-au petrecut demult pe Insula Paştelui: cine a venit, cînd, de unde şi cu cît timp înaintea celor care i-au urmat lui Columb şi ne-au arătat drumul, prin continentul american, către aceste insule îndepărtate ale Pacificului?

Rezultatele obținute de noi referitoare la Insula Paştelui au fost prezentate la congres de către colaboratorii mei. Participanții la importanta masă rotundă erau pe cale să semneze un document ştiințific, o aşa-numită rezoluție a congresului, în care se afirma

că împreună cu Asia de sud-est şi cu insulele adiacente, America de Sud reprezenta țara de baştină a popoarelor şi culturilor din antichitate întîlnite în insulele Pacificului.

Nu am avut nimic împotriva semnării documentului, pentru că tocmai asupra acestui fapt dorisem să atrag atenția atunci cînd am navigat din Peru, pînă la aceste insule, cu o plută din lemn de balsa. Posibilitatea existenței unei origini bilaterale a culturii polineziene o bănuisem cu mult înainte de expediția „Kon-Tiki", în acel an în care am locuit ca un polinezian printre polinezieni, pe singuratica insulă Fatuhiva din grupul Marchize, unde valul izbea țărmul răsăritean, iar norii şi marea se rostogoleau cu repeziciune, ziua şi noaptea, în aceeaşi direcție dinspre America de Sud. Rezoluția a fost citită şi unanim aprobată de cei trei mii de savanți participanți la plenara acelei întîlniri ştiințifice. Am părăsit Congresul al zecelea de ştiință a Pacificului împuternicit cu un mandat de a grăbi viitoarele săpături din insulele Pacificului aflate în zona Americii de Sud, țărmul continentului sud-american fiind inclus pentru prima dată în ariile cuprinse de cercetările arheologice din Oceanul Pacific. Poarta cea mare dintre Peru şi Polinezia a fost lăsată deschisă, Pacificul fiind abordat din două părți.

Barca din papirus fusese dată uitării pentru a doua oară. Apoi a venit momentul cînd ea a fost scoasă din nou la lumină pe o cale nebănuită şi într-un fel cu totul neaşteptat. Un binecunoscut antropolog de la Universitatea din California a subliniat, în publicația de specialitate ,,American Antiquity" (ianuarie, 1966), că bărcile de papirus din Peru antic se asemănau cu cele din vechiul Egipt, şi adăuga el, barca din papirus nu a fost singura trăsătură caracteristică prin care aceste două culturi antice se asemănau izbitor. Articolul conținea nu mai puțin de *şaizeci* de trăsături specifice, tipice culturilor antice din Egipt şi de pe țărmul răsăritean al Mediteranei, care au putut fi găsite adunate laolaltă şi în civilizațiile precolumbiene din Peru. Barca din papirus era numai unul din cele şaizeci de puncte diferite înşirate pe listă.

În ştiință se obişnuieşte să se interpreteze o singură trăsătură culturală, uneori chiar două sau trei, care apar în aceeaşi formă, dar în arii total diferite, ca fiind o coincidență, un rezultat al unei evoluții independente, dar paralele. Oamenii fiind atît de asemănători în întreaga lume este natural ca ei să aibă concepții asemănătoare. Dar dacă ne aflăm în fața unei adevărate game de asemănări sau identități şi dacă sînt atît de deosebite încît nu li se găsesc echivalențe în afara celor două zone bine definite, trebuie să întrevedem posibilitatea unui contact dintre aceste două centre culturale. Lista celor şaizeci de paralelisme specifice celor două culturi era un exemplu tipic al celor amintite mai înainte. Ca urmare, s-a dat alarma: să se păşească cu mare băgare de seamă. Aşadar nu mai eram singurul consternat. Nu, pentru că lista era impresionantă şi îndemna la cugetare. Aşa şi era. Ci pentru că ea fusese întocmită de un *izolaționist*. Autorul fusese cunoscut ca unul dintre cei mai zeloşi susținători ai teoriei despre o totală izolare a Americii înainte de Columb: numai gheața din nord fusese în măsură să permită trecerea ființelor umane. Iar acum el era cel ce prezenta o listă pe care Percy Smith şi colegii săi din vechea şcoală a difuzioniştilor ar fi invidiat-o: şaizeci de trăsături culturale specifice, paralele, între Perul şi Egiptul antic.

Lista putea duce la unele concluzii. De fapt aceasta i-a fost şi intenția. Autorul articolului conchidea că întrucît Egiptul este în Africa şi Peru în America de Sud există două continente şi un întins ocean Atlantic între ele. Două culturi care au folosit trestia pentru construirea bărcilor nu au putut să realizeze un contact în largul mării, după cum nici barca de trestie nu putea să traverseze un ocean. În consecință, cele şaizeci de paralelisme culturale trebuie să fi apărut independent, fără să fi fost rezultatul unui contact reciproc. Iată şi concluzia pentru cititor: *difuzioniştii*, cei care cred că America a

primit influențe de peste ocean înainte de 1492, trebuie să înceteze a mai căuta paralelisme culturale, deoarece se demonstrează chiar aici că asemenea paralelisme nu dovedesc nimic.

Difuzioniştii au reacționat viguros. Nu au putut înghiți raționamentul. Ei au rămas la convingerea că atît Mexicul cît şi Perul au primit un impuls timpuriu de peste mare. Dar care mare ? Şi pe ce corăbii? Şi cum nu puteau să ajungă la nici un acord, valurile discuției refuzau să se potolească. Răspunsul nu fusese dat încă.

În acelaşi an, organizatorii celui de-al 37-lea Congres internațional americanist a hotărît să-i convoace pe reprezentanții celor două doctrine rivale într-un duel ştiințific, în fiecare an acest congres întrunea savanți din lumea întreagă, specialişti în problema băştinaşilor de pe continentul american. De data aceasta congresul urma să aibă loc în Argentina, iar mie mi se ceruse să invit participanți atît pro, cît şi contra ipotezei privind existența unui contact transoceanic cu America, înaintea lui Columb.

Sesiunea era în toi. Uşile fuseseră închise. Deşi invitat, autorul celor şaizeci de puncte de asemănare a refuzat să-şi facă apariția. Difuzioniştii, care susțineau contactul peste ocean, erau reprezentați masiv, cu participanți din patru continente. Tot la fel de bine reprezentați au fost şi izolaționiştii, dar ei nu au prezentat comunicări. Tactica lor a fost aceea de a-i lăsa pe difuzionişti să vorbească şi apoi să le zdrobească argumentele. Ei au avut întotdeauna o atitudine defensivă lăsîndu-le, cu bună ştire, sarcina demonstrației celor care credeau că oceanul fusese traversat înaintea lui Columb. Difuzioniştilor nu le-au lipsit argumentele niciodată, în schimb n-aveau dovezi. În consecință, izolaționiştii susțineau mai departe că oceanul nu a fost traversat niciodată.

Sagas-ele islandeze, scrise de istorici ai vikingilor cu mult înaintea lui Columb, au fost una dintre temele discuțiilor. Nimeni nu a putut nega faptul că vikingii norvegieni s-au aşezat mai întîi în Islanda şi apoi pe întregul țărm de sud-vest al Groenlandei, unde au viețuit fără întrerupere aproape cu cinci sute de ani înainte ca Columb să-şi fi înălțat velele. Ei au lăsat în urma lor nenumărate ruine de ferme, bine gospodărite, cimitire, şaisprezece biserici, două mănăstiri şi o reşedință episcopală care ținea legătura cu scaunul papal prin relațiile maritime obişnuite pe care le aveau cu Norvegia. Această colonie precolumbiană din Groenlanda plătea impozite regelui Norvegiei.

Distanța peste Atlanticul de Nord, din Norvegia pînă la aşezările lor din Groenlanda, este la fel de mare cu aceea dintre Africa şi Brazilia, peste Atlanticul de Sud. Era un salt neînsemnat de aproximativ 200 de mile, din Groenlanda pînă la coasta continentului american, dar tocmai acest din urmă hop nu l-au putut trece, spuneau izolaționiştii.

Şi totuşi a fost trecut, susțineau vechile texte din *sagas*-ele vikingilor. Bjarni Herjolfsson este menționat ca primul care a trecut Atlanticul, rătăcind drumul prin ceață. Dar în loc să debarce pe lungul şi necunoscutul țărm pe care l-a descoperit, el a schimbat direcția şi s-a întors în Groenlanda. Corabia sa a fost cumpărată de Leif şi Ericsson — fiul lui Eric cel Roşu, care a descoperit marea insulă — care a pornit către

anul 1002 din Groenlanda, cu cei treizeci şi cinci de tovarăşi ai săi, spre sud-vest. Leif şi oamenii lui au fost primii care au pus piciorul pe coasta nou descoperită şi pe care au numit-o *Vinland.* Ei şi-au construit case şi, mai înainte de a se înapoia în Groenlanda, au petrecut o iarnă întreagă acolo. În anul următor, fratele său, Thorvald Ericsson, a trecut şi el oceanul, aşezîndu-se, împreună cu oamenii săi, în casele părăsite de Leif. Doi ani mai tîrziu, într-o călătorie de descoperire de-a lungul țărmului împădurit al noului continent, el a fost omorît de o săgeată, într-o luptă cu băştinaşii. Cei treizeci de tovarăşi ai săi l-au îngropat în Vinland după care au plecat înapoi in Groenlanda.

Cei care au întreprins următoarea călătorie însoțiți de un mare număr de oameni au fost Thorfinn Karlsefni şi soția sa Gudrid. Împreună cu ei era şi fiica lui Eric cel Roşu, Freydis; de data aceasta emigranții au luat cu ei, pentru noua lor aşezare, şi vite. Gudrid l-a născut în casa cea nouă din Vinland pe fiul ei Snorri, dar atacurile din ce în ce mai numeroase ale indienilor *skraelnigs* le-au făcut viața imposibilă şi, în cele din urmă, coloniştii au fost nevoiți să-şi părăsească fermele după destule pierderi — şi să se întoarcă în Groenlanda şi în Europa. Manuscrisele sagas-elor sînt pline de detalii. Țărmurile şi rutele de navigație sînt descrise în amănunt. Nu încăpea nici o îndoială.

Vikingii descoperiseră cu adevărat Vinland şi începuseră să se stabilească în țara cea nouă în primii zece sau cincisprezece ani ce au urmat anului 1000.

Dar unde se afla această țară pe nume Vinland ? Cum putem şti noi că Vinland era America? Aceasta este întrebarea pe care au tot pus-o izolaționiştii de ani de zile. Apoi s-a întîmplat minunea. Congresul a adus dovada mult căutată.

La acest congres s-a arătat că la Lanse aux Meadows, la extremitatea nordică a Newfoundland-ului, s-au găsit dovezi care demonstrează, fără cea mai mică urmă de îndoială, că vikingii au debarcat acolo şi au încercat, în jurul anului 1000, să formeze o mică aşezare. Au fost descoperite îndiguirile de pămînt ale unui grup de fundații de case, într-un stil caracteristic şi foarte bine conservate, sub pămînt. Bucățile de lemn ars au fost datate, iar rezultatele controlate de zeci de ori prin analize cu carbon radioactiv. Casele fuseseră locuite chiar în jurul anului 1 000, perioadă la care se referă şi sagas-ele vikingilor. Indienii nu cunoşteau fierul. Dar aici au fost descoperite rămășițele unor cuie de fier de la uşi şi o unealtă de fierărie primitivă. Indienii din nord nu ştiau să toarcă. Iar sub pămînt a fost găsită o roată de tors din steatită.

Descoperirea a fost făcută de expertul norvegian Helge Ingstad, specialist în problemele Groenlandei, care a descoperit acest loc printr-o interpretare geografică practică a vechilor scrieri din Islanda; săpăturile au fost conduse de soția sa, arheologul Anne Stinge Ingstad, cu ajutorul unor valoroşi arheologi americani. Acestea erau faptele ştiințifice. Nimeni nu a putut să protesteze. Nimeni nu a încercat să ridice vreo obiecție. Vikingii au fost în Newfoundland. Ei au ajuns în America traversînd Atlanticul şi au consemnat evenimentul înaintea tuturor. Dar izolaționiştii spun că ei au venit şi au plecat lăsînd doar cîteva movile de pămînt acoperite cu iarbă şi că vizita lor nu a avut nici o influență asupra cursului istoriei. Indienii primitivi din nord i-au alungat, iar modul de viață ancestral al acestora nu s-a schimbat cu nimic. După cum spun sagas-ele, vikingii nu le-au dat decît cîteva fişii de pînză roşie înainte de începerea luptei, iar măcelul care a urmat a pus capăt oricărei încercări de a mai face comerț.

Vikingii n-au ajuns niciodată să se stabilească temeinic în America. Cu toate acestea, ei au ajuns în America — în nordul Arctic — atît din est cît şi din vest, înainte ca Columb să fi traversat oceanul pe latitudinile tropicale.

Izolaționiştii au ieşit învingători cînd s-a ajuns la cordonul tropical. Şi tocmai aici s-a dat bătălia cea mare. Nimeni nu a putut să aducă dovezi palpabile despre unele

debarcări în Mexic înaintea spaniolilor. Referirile, scrise sau verbale, ale băştinaşilor din Mexic au fost şi mai puțin luate în serios decît cele ale vikingilor. Teoriile difuzioniştilor privind paralelismele culturale au fost respinse cu tot atîta uşurință ca şi mai înainte. Afinitățile culturale existente de cele două părți ale unui ocean erau observații interesante, dar nu dovezi suficiente. Izolaționiştii au rămas şi pe mai departe neclintiți pe insula lor atunci cînd s-a terminat duelul în legătură cu cordonul tropical. Două oceane întinse şi-au apărat pozițiile. Un argument important părea să fie categoric în favoarea lor: trecerea oceanului impunea existența unei ambarcații marine. Dacă cineva ar fi trecut oceanul, venind dinspre Africa şi s-ar fi stabilit în America pentru un timp mai îndelungat ca să-i poată învăța pe indieni să construiască cu cărămidă şi să scrie pe hîrtie, atunci ar fi fost de aşteptat să-i învețe pe indieni să construiască ambarcații rezistente la mare. Nici un navigator nu a traversat oceanul, luînd cu el arhitecți şi astronomi capabili să construiască piramide, fără să-şi ducă cu sine şi tradițiile în construcția de ambarcații marine. Cel puțin cu 2700 de ani î.e.n. egiptenii ştiau să construiască adevărate corăbii din lemn cu coca scobită, cu punte şi cu cabina din scînduri şlefuite, dar ideea unei ambarcații cu coca construită din scînduri nu a ajuns niciodată pînă la indieni. Nimeni, nicăieri în America de dinaintea lui Columb, nu învățase să construiască astfel de ambarcații decît din trestie — diferite tipuri de poduri plutitoare sau plute şi canoe făcute din piele sau din trunchiuri de arbori scobite. În această privință nu mai era nici o îndoială.

Bărci de trestie, plute şi canoe scobite erau tot ce a avut America antică. Iată-le acum din nou în discuție. Pluta din lemn de balsa s-a dovedit rezistentă pe mare, dar pe vremuri ea nu putuse să plece decît din America, deoarece înaintea venirii spaniolilor lemnul de balsa nu creştea în altă parte în lume. În schimb, trestii de diferite specii creşteau pretutindeni şi deci nu mai puțin pe Nil.

„Yvonne, trebuie să ne întoarcem în Anzi, să ne uităm mai bine la bărcile din trestie ale indienilor”, i-am spus soției mele. A mers cu noi şi familia Ingstad, ca să le arătăm că vikingii n-au fost singurii care au construit ambarcații elegante. În ultima zi a congresului am luat avionul spre La Paz, în Bolivia, iar în ziua următoare ne aflam lîngă lacul Titicaca, albastru ca cerul, sus pe acoperişul lumii, la 3.812 m deasupra nivelului mării, înconjurați de piscuri înzăpezite înalte de 1.800—2.700 m ce străpungeau parcă seninul cerului. În spatele nostru, pe platou, se întindeau ruinele celei mai puternice capitale preincase din America de Sud, vechiul centru cultural, *Tiahuanaco*, cu piramida *Akapana* — care a fost devastată — cu ziduri megalitice şi cu statui gigantice ale unor regi-preoți necunoscuți, sculptate în piatră.

În bătaia brizei puternice, în larg, pe lac cîțiva indieni aymara se duceau încoace şi-ncolo probabil la pescuit. De la distanță nu se vedeau decît velele umflate de vînt. Majoritatea bărcilor aveau ridicate vele zdrențuite din pînză tare, doar cîteva rămînînd la tradiționala şi marea rogojină din trestie *totora* aurie ridicată pe două catarge tripode, care se întîlneau la vîrf. Trei dintre ele s-au îndreptat cu viteză spre noi şi curînd i-am putut vedea pe indieni cu şepcile lor de culoarea curcubeului, privindu-ne de după vele, după care deveni vizibilă săltînd pe valuri şi silueta bărcii. Minunată. Era construită cu îndemînare de expert. Fiecare

fir de trestie fusese aşezat cu maximă precizie pentru a se obține o simetrie perfectă şi o linie hidrodinamică elegantă; mănunchiurile de trestie erau legate atît de strîns, încît păreau plute umflate sau butuci aurii cu extremitățile prova şi pupa încovoiate în formă de sabot. Bărcile despicau apa cu mare viteză, ajungînd pînă între trestii, de unde au fost trase pe uscat, în timp ce indienii înaintau greu cu captura lor de peşte.

Bărci de acest tip deosebit se mai construiesc cu sutele pe țărmurile acestei enorme mări interioare. Ele au fost construite întocmai de moşii şi strămoşii indienilor aymara şi quechua, arătînd la fel şi acum patru sute de ani, cînd au venit aici spaniolii şi au descoperit ruinele pustii de la Tiahuanaco cu platformele lor cu trepte, piramide şi coloşi din piatră, vestigii părăsite despre care indienii primitivi aymara credeau că au fost lăsate acolo încă din zorii civilizației de un popor numit de ei Viracocha. Aceşti oameni erau — după cum reiese din descrierile indienilor — *albi, cu bărbi*, iar regele lor era *Con-Tici-Viracocha*, trimisul soarelui pe pămînt. Populația viracocha s-a aşezat mai întîi pe Insula Soarelui, de pe Lacul Titicaca. Legenda spune că ei au fost aceia care au construit primele bărci din trestie. Se zice mai ales că albii cei cu bărbi au venit cu o adevărată flotilă de bărci din trestie atunci cînd indienii din partea locului i-au văzut pentru prima dată, pe vremea cînd nu se rugau încă soarelui şi nu cunoşteau nici arhitectura şi nici agricultura. Aceste legende pe care spaniolii le-au notat acum patru sute de ani sînt povestite încă de indienii de pe malul lacului. Nu o dată mi s-a spus viracocha, cuvînt care înseamnă „*om alb*".

Nu ştiam ce să mai cred. Am fost cuprins din nou de admirație şi priveam uimit imensele blocuri din piatră ce cîntăreau între cincizeci şi o sută de tone, sculptate pînă la perfecțiune şi potrivite pînă la o fracțiune de milimetru, iar jos, pe lac, elegantele bărci de trestie ce dominau valurile ca şi pe vremea cînd transportau aceste uriaşe blocuri din piatră de la Kapia, vulcanul stins de pe celălalt mal al lacului. Nu aveam nici un motiv să mă îndoiesc de faptul că această civilizație apusă a fost oarecum în legătură cu celelalte vechi centre culturale ale Americii, pe care descoperitorii europeni le-au găsit abandonate şi năpădite de ierburi, înşirîndu-se prin junglele tropicale, din Mexic pînă jos, pe platoul bătut de vînturi, dintre Peru şi Bolivia. Înainte ca uriaşele construcții preincase de la Tiahuanaco să se fi prăbuşit în ruine, acesta fusese capitala unuia dintre cele mai puternice imperii din lume, a cărui influentă se întindea în Peru şi în regiunile învecinate din Ecuador, Bolivia, Chile, Brazilia şi Argentina. O zonă litorală lungă de cel puțin 1.500 de mile se află sub influența unei arte şi religii ce radiau din marea capitală situată în apropierea lacului de munte, iar fragmente de ceramică originare din Tiahuanaco au fost excavate în insulele Galapagos, la 600 de mile depărtare

de continent. Descoperirile noastre din Insula Paştelui mi-au demonstrat faptul că o ramură a acestei culturi a înflorit pe insulă în vremuri prepolineziene.

Dar unde îşi avea rădăcinile? Aici în America? Sau de cealaltă parte a Atlanticului? Cine avea dreptate, izolaționiştii sau difuzioniştii? La congres nici unii nici ceilalți nu au părut convingători. În situația de conducător al simpozionului am adoptat o atitudine neutră, deşi eram convins de un lucru. Atît izolaționiştii cît şi difuzioniştii subestimau calitățile vechiului tip de barcă ce a supraviețuit pe valurile albastre ale lacului Titicaca pînă în vremea noastră. Barca din trestie nu ar fi rezistat luptei cu cei patru sute de ani de cultură europeană, dacă ar fi fost o ambarcație şubredă.

Indiscutabil, ambarcațiile din scînduri au fost cunoscute numai de o parte a Atlanticului. Dar cele din trestie au fost ştiute de amîndouă părțile. La urma urmelor, acesta era unul dintre cele şaizeci de puncte de asemănare. Arta de a construi bărci din trestie era o veche moştenire atît în Egipt, cît şi în Peru. Dar numai în aceste două locuri? Nu. În acest raționament logic am descoperit o fisură, deoarece bărcile din trestie nu erau chiar atît de izolate, ca şi celelalte cincizeci şi nouă de puncte de asemănare de pe listă. Aproape nimeni nu s-a deranjat să studieze distribuția lor anterioară. Dar eu am observat unul sau două amănunte. De exemplu, ele fuseseră folosite în Mexic, în insulele din Marea Mediterană, şi pe țărmul oceanic al Marocului, nu departe de Gibraltar. Distanța dintre Maroc şi Mexic nu era uimitor de absurdă ca aceea dintre cele mai îndepărtate puncte, Egipt şi Peru.

M-am hotărît să construiesc o barcă din trestie.

Va urma ...

CAPITOLUL III

SPRE INDIENII DIN PĂDUREA DE CACTUŞI

Țărmul, o licărire de mare printre cactuşi giganți. O lume de basm. Mă simt nespus de mic. Îmi dau capul pe spate ca să pot privi la uriaşii verzi, țepoşi, copleşitori, părînd ca nişte tuburi de orgă sau luminări înrămurate într-o vegetație suprasaturată, depăşind firescul în dimensiuni. Cu toate acestea, pămîntul pe care păşeam nu era altceva decît o crustă uscată, ca un pesmet prea copt, formată din nisip sterp, fără iarbă sau flori, în afară doar de cîteva, roşii şi galbene, care se furişau printre smocurile țepoase de pe nervurile frunzelor de cactus. Eram în lumea cactuşilor. Printre giganți, puzderie de plante țepoase, globulare sau în formă de cîrnați. În soarele înserării unele dintre ele apăreau ca nişte farfurii, linguri şi cuțite, alcătuind parcă programul unui scamator altele aduceau cu tălpile unor pantofi jerpeliți, străpunse de cuie, cu țepi de sîrmă ghimpată sau cu unghii lungi şi încovoiate de pisică. Era o pădure liniştită şi tăcută. Nici un foşnet de frunză printre noduroşii arbori de fier împrăştiați ici şi colo, şi risipiți parcă pentru a evita să-i înțepe pe vecinii lor omniprezenți.

Un iepure de deşert sărea liniştit printre umbrele cactuşilor proiectate de soarele în amurg, ciulindu-şi urechile lungi şi privind în jur înainte de ia o zbughi din nou fără urmă. O veveriță vărgată trecu în mare grabă peste urma iepurelui, se opri o clipă cu coada fîlfîind în aer şi se rostogoli apoi mai departe, asemenea unei mingi țepoase, prin pădurea de basm. Pe cea mai înaltă cracă a plantei-candelabru, dominînd totul, stătea nemişcat un vultur. Nu s-a clintit pînă cînd nu m-am apropiat de trunchi. Şi-a întins apoi liniştit aripile, alunecînd uşor peste pădurea vrăjită. Nu vulturul se mişca, eu şi pădurea eram cei ce alunecam înapoi, pînă cînd, atîrnată parcă de bolta cerească, pasărea dispăru la orizont. Abia cînd am început să mişc din nou picioarele am putut să aud crusta de pămînt trosnind sub tălpile pantofilor şi sfărîmînd cavități invizibile, săpate în nisip de şobolani, şerpi sau de alte vietăți ale deşertului.

În tăcerea adîncă a pădurii am reuşit să disting un zgomot slab, care a avut însă efectul unui răget amenințător de leu. Se auzea ca o cutie de chibrituri plină doar pe jumătate atunci cînd e scuturată uşor. Era un avertisment plin de teroare hipnotică într-un soi de esperanto al naturii. Nu era nevoie să-ți fi ieşit un şarpe cu clopoței în cale ca să sări la o parte la auzul acestui zgomot neînsemnat. Cu limba ca o lance, şi cu ochii scînteind, cu vîrful cozii puțin ridicat şi-ncovrigat, reptila sta întinsă sunîndu-şi clopoțeii din coadă, gata să atace. Clinchetul spart ca al unor inele din masă plastică aşezate la capătul cozii vibra parcă de furie, iar eu, în speranța că voi părăsi cîmpul de luptă victorios, priveam disperat în jur căutînd un băț sau o cracă. Dar nu am găsit nimic în afară de cactuşi cu crăci cărnoase şi spinoase, care au pocnit ca un castravete cînd am izbit supla tîrîtoare. În cele din urmă, tulpina fibroasă şi arsă de soare a unui cactus uscat se dovedi destul de solidă ca să las în nesimțire şarpele

cu clopoței. Cîştigasem deşi coada şarpelui mort a continuat să-şi sune clopoţeii multă vreme după aceea.

Noi trebuia să descoperim constructori de bărci în această ţară a cactuşilor, dar nu exista nici măcar un copac din vîrful căruia să-ţi găseşti drumul. Prietenul meu, mexicanul Ramon Bravo, a dispărut în pădurea de cactus în speranţa că va da peste vreo ridicătură, în timp ce soţia sa Angelica şi German Carrasco au rămas în jeep, jos la vale, unde am pierdut, pentru a douăzecea oară cel puţin, urmele roţilor după care mergeam. Din punctul în care mă aflam, am zărit pentru prima oară marea. Locul era marcat de un monument viu, un cactus ce semăna cu tridentul lui Neptun şi cu trunchiul atît de gros, încît nu mă vedeam după el. Aici stătuse şi vulturul. Din vîrful lui trebuie să se vadă vaste întinderi de ţărm şi piscurile roşii şi sălbatice ale munţilor printre care ne-am strecurat înainte ca toate urmele de roţi să se ramifice şi să dispară în pădurea de cactuşi. Nu am putut vedea decît tresărirea argintie a unei raze de soare pe faţa scînteietoare a apei şi munţi tiviţi cu albastru, departe, pe celălalt ţărm. Era, de fapt, destul ca să ne precizăm drumul. Astfel, toţi patru pornirăm să ne hurducăm mai departe prin pădurea fermecată, grăbindu-ne să nu apună soarele.

Brusc, pădurea de cactuşi se deschise făcînd loc unor arbuşti verzi, iar acolo, în faţa noastră, se întindea marea cu valuri mici, ondulate şi cu o plajă întinsă, încă neumblată. Cinci coame negre de balenă sfîrtecară suprafaţa apei îndreptîndu-se direct spre noi, după care s-au scufundat dispărînd într-o avalanşă strălucitoare de peştişori ţîşniţi din apă chiar în faţa lor, aproape de mal, acolo unde s-au agitat şi au strălucit cu puţin înainte de a se risipi şi dispărea.

Aici natura e nealterată. În faţa noastră se întinde Golful Californiei, iar în spate nesfîrşitul pustiu Sonora.

Un şir de munţi golaşi se întinde de partea cealaltă în pustia peninsulă mexicană, din Baja California, California Inferioară, pe o lungime de 600 de mile. Ar fi trebuit să ne întoarcem ca să ieşim dintre arbuşti şi să intrăm din nou în pădurea de cactuşi, deoarece nu se vedea nici o colibă, nici urmă de viaţă de-a lungul ţărmului. Trebuia să mergem mai departe în susul golfului.

În timp ce soarele se ascundea de după munţi, iar marea devenea neagră, în faţa noastră apăru satul indienilor. Îţi vine foarte greu să spui că această ultimă rămăşiţă supravieţuitoare a puternicului trib *seris* de odinioară a fost transformată într-un stil arhitectural romantic datorită întîlnirii cu omul alb şi cu cultura sa. Cîteva familii, în total şaizeci de adulţi şi copii, s-au stabilit aici pe pămîntul sterp al Puntei Chueca, unde capul fiecărei familii şi-a construit o cocioabă din tablă ondulată şi din scîndură dată cu catran, în care abia era loc ca să te întinzi bine pe nisipul aşternut drept podea.

Materialele de construcţie şi mormanele de gunoi — pline de sticle sparte şi de tinichele — ce se întindeau de-a lungul peretelui din spate erau rezultatul vînzării broaştelor ţestoase, pe care indienii le prindeau vii şi le păstrau într-un ţarc mic, la malul apei.

Indienii n-au fost surprinşi de sosirea noastră. Majoritatea şi-au văzut mai departe de treabă, stînd în grupuri mici sau plimbîndu-se liniştiţi printre colibe într-un amestec de panglici multicolore — podoabe lucrate în casă — şi de straie fără gust, în stil gitan, toate adunate şi aranjate după moda indiană. Bărbaţii purtau pe creştet o codiţă lungă

de păr negru, ce le atîrna pe spate. Chipurile femeilor erau pictate cu linii şi puncte în forme simetrice, barbar de atractive şi de anacronice, modele primitive care, preluate azi, ar putea fi cea mai senzațională modă. O femeie destul de atrăgătoare, cu o fustă pînă la glezne, stătea înconjurată de altele, amestecînd în oale mici culori naturale cu ulei, în timp ce una dintre ele îşi desena pe obraz linii verticale cu un ruj obişnuit ce i se potrivea de minune. Aceasta i-a făcut un semn autoritar soției lui Ramon, care o privea parcă vrăjită. Era rîndul ei acum să stea jos pe nisip şi să se lase pictată pe față după acelaşi model.

Unul sau doi bătrîni simpatici şi o ceată de copii ni s-au alăturat, Ramon fiind recunoscut imediat. Copiii s-au repezit ca din puşcă spre una dintre colibe pentru a-l aduce pe Chuchu cu toată familia sa deoarece el fusese interpretul şi ghidul lui Ramon ultima dată, cînd acesta venise aici ca să filmeze focile şi alte animale din golf. În sfîrşit, s-au recunoscut şi toată lumea s-a bucurat, de la mic la mare.

Ramon a adus un prieten care dorea să le vadă bărcile din papirus, se minunau indienii. Nu mai există însă în zilele noastre indieni seris care să construiască *askam*. Dar cea pe care o văzuse Ramon cu doi ani în urmă ? Era ultima pe care au făcut-o. Nici celelalte sate de indieni seris, situate mai departe, spre nord, nu mai foloseau askam de cînd guvernul i-a ajutat să-şi cumpere bărci din lemn cu motor. Un copilaş gol puşcă dispăru ca o nălucă întorcîndu-se iute, fericit, cu o bărcuță galbenă din material plastic.

Începu să se lase noaptea. Ni s-au dat nişte bucăți de carton pe care le-am împăturit sub noi, înainte de a ne culca pe duşumea, sub un şopron cu unelte de pescuit. Toată noaptea n-a încetat sporovăiala monotonă, de neînțeles, a indienilor. Deşi somnoros, le simțeam prezența de fiecare dată cînd mă întorceam de pe o parte pe alta.

Stăteau în jurul unor movilițe de cenuşă fierbinte discutînd şi cei mai mulți dintre ei s-au dus să se culce cu o oră înainte de a ne deştepta noi, cînd stelele începeau să pălească.

Înainte ca soarele să înroşească coroanele cactuşilor stăteam înconjurați de cîțiva indieni privind peste golful liniştit. Nimeni nu vorbea. Stăteam. Chuchu se ridică uşor îndreptîndu-se spre plaja goală şi aruncă în apă o plasă mică şi rotundă. Acolo, sub nasul nostru, el scoase din două aruncături patru peşti frumoşi. Doi băieți micuți înarmați cu sulițe dublară numărul peştilor cît ai bate din palme. Aveam mîncare destulă. Nimeni nu făcea nimic. Se părea că nimic nu avea să se întîmple în ziua aceea.

„Ne veți construi un askam ?" am întrebat eu precaut.

„Mucho trabajo", au răspuns toți în cor. „Mult de lucru". Cam atîta ştiau ei în spaniolă. În rest, aveau nevoie de interpret, rol care îi revenea lui Chuchu.

„Veți fi plătiți", le-am promis. „în obiecte sau în pesos".

„Mucho trabajo" repetau ei simplu.

Oferta a fost ridicată. Tăcere. Am sporit-o din nou.

„E lung drumul pînă la trestii", spuse Chuchu, încercînd să lungească vorba.

„Vom veni cu voi", am răspuns ridicîndu-mă.

Patru dintre indieni se sculară şi ei. Doreau să vină cu noi, Chuchu, cu doi frați şi un nepot. Dar fratele cel mai mare, Caitano, ştia unde creşteau trestiile. Se întindeau în preajma unui lac de pe insula Tiburon, insula Rechinului, al cărei

contur neregulat îl puteam zări în depărtare, spre răsărit, de cealaltă parte a canalului.

Barca guvernamentală, cu motor, ne veni în ajutor. Curînd ne avîntam curajoşi pe suprafața încrețită de valuri a apei, spre orizontul îndepărtat. Mă surprindea faptul că nu se găseau trestii mai pe aproape.

„Sînt trestii de apă dulce", mi-a explicat Caitano. „Nu pot creşte pe mal, în deşertul de aici. Este drum lung pînă la lacul cu apă dulce".

Insula Rechinului, cu munții ei sălbatici, începu să se contureze în zare. Nu este o insulă mică. Cu suprafața ei de aproape 400 de mile pătrate ea este trecută chiar şi pe harta lumii. Cînd am sărit pe mal, pe o plajă acoperită de un nisip alb, ne-am pomenit la capătul unei cîmpii întinse, acoperită de tufişuri pipernicite şi de cactuşi răzleți, ce se întindea pînă la poalele munților din interior scăldați de zorii zilei. Un singur cerb *berrendo,* cu coarne mari ramificate pe capu-i ridicat, stătea nemişcat pe plajă privindu-ne. Am scos iute aparatele de fotografiat pentru a-l imortaliza înainte de a o lua la sănătoasa. Animalul nu se clinti, iar noi începurăm să ne tîrîm mai aproape, şi mai aproape. Cum eu înaintasem cel mai mult, am şi fost prins în poză. Trebuia să fim prudenți. Cerbul începu să se mişte. Încetişor. Înaintă mîndru şi, voit, îşi aplecă capul lovindu-mă prietenos în stomac, iar coarnele şi le potrivi sub subsuorile mele. Am încercat în van să împing cerbul pentru a face o poză ca lumea ; n-am putut; ținea morțiş să fie imortalizat aşa. Degeaba l-am îmbrîncit, toate eforturile mele de a ieşi din această poziție umilitoare au fost zadarnice. Prietenos, cerbul mă urma cînd înainte, cînd înapoi, destul de aproape însă ca să mă țină între coarne fără să mă împungă sau să-mi dorească vreun rău. Situația era ridicolă. Numai după ce l-am scărpinat pe gît şi de după urechi şi-a ridicat capul privind cu ochi mari şi mirați, în timp ce eu mă îndepărtam încet spre semenii mei cu două picioare, cu care venisem pe țărm.

Am tras barca foarte sus pe nisip şi am pornit-o peste cîmpia netedă aşteptînd în fiece moment să zăresc lacul interior în care creşteau trestiile de papirus. Dar nu aveam în față decît nisip uscat şi a trebuit să ne croim cu greu drum printr-un labirint de vegetație măruntă, de tufişuri dese cu ghimpi şi cactuşi. Nici o potecă. Nici urmă de aşa ceva. Numai cerbi, iepuri sălbatici, şopîrle, şerpi şi rozătoare. Insula Rechinului a rămas nelocuită de pe vremea cînd ultimii indieni seris au fost duşi pe continent, cîndva în copilăria lui Caitano. Ne-am trudit şi ne-am tîrît picioarele la dreapta, la stînga, înainte, pe oriunde vedeam vreo ieşire din acest teren plin de obstacole, dar înaintînd tot înspre interiorul insulei, spre munți.

„Unde este lacul ?" întrebam noi din cînd în cînd.

„Acolo !", răspundea Caitano arătînd doar cu nasul, fără să-şi ridice mîna. Mergeam şi iar mergeam. Treptat, o vastă întindere de pămînt se aşternu între noi şi mare. Munții erau din ce în ce mai aproape. Curînd ne aflam la poalele lor. Era la amiază. Soarele strălucea chiar deasupra capetelor noastre, iar noi nu aveam nici apă şi nici merinde.

„Unde e lacul ? Mi-e sete", mormăi German.

„Colo !", repetă Caitano, îndreptîndu-şi nasul în sus. Am început să ne cățărăm pe panta stîncoasă care despica muntele roşiatic. Pînă acum văzusem doar şopîrle şi iepuri, dar aici, pe platformele stîncoase de deasupra noastră, începuseră să alerge, fricoase, oi de munte şi cerbi. Nu aveau de gînd să ne întîmpine cu acelaşi bun sosit cu care ne primise singuraticul nostru prieten de pe plajă. O dată sau de două ori am dat peste nişte grămezi de oale sparte, făcute de indieni pesemne cînd s-au împiedicat

aducînd apă de la lac. Mai sus, tot mai sus. De necrezut ca un lac să se găsească acolo sus, în peretele abrupt şi golaş al muntelui, unde acum creşteau numai cactuşi.

Caitano se opri. De data asta arăta într-o direcție cu toată mîna. Stăteam pe nişte bolovani uriaşi rostogoliți din stîncă privind cheile muntoase. Sus, de cealaltă parte a muntelui, roca golaşă şi roşiatică se despica în nişte chei ce porneau dintr-un mic platou în formă de cupă, iar soarele lumina un petic de verdeață plină de sevă, mai fertilă şi mai luxuriantă în verdele ei crud decît oricare cactus sau altă plantă de deşert.

Trestii !

Cîmpia întinsă dinspre țărm şi marea rămăseseră departe în urma noastră. Sleiți de puteri şi arşi de soare ne-am grăbit peste stînci, mînați de-un singur gînd : să ne aruncăm în lac şi să înghițim cantități uriaşe de apă. Am descoperit unul sau două adăposturi în stîncă pe jumătate susținute de o zidărie rudimentară. Pesemne că odinioară oamenii forfoteau pe aici. Ajungînd, în sfîrşit, la vegetația luxuriantă, Caitano a început să-şi croiască drum cu cuțitul, pînă cînd spatele lui arămiu şi podoaba de coadă neagră dispărură în trestiile care ne treceau cu mult deasupra capetelor. M-am grăbit după el.

„Unde e lacul ?” l-am întrebat, ajungîndu-l din urmă în marea de verdeață. Nu vedeai nici la o palmă depărtare. El privi țintă pămîntul de sub picioare şi arătă cu nasul drept în jos. Pămînt negru, umed şi afinat peste tot. Ceilalți ne îndemnau să mergem mai departe spre lac. Şovăitor Caitano se tîrî într-un tunel întunecat făcut în trestii de animalele venite acolo să bea apă. Tunelul se termina printr-o cavernă mare, atît de mare încît era loc pentru toți dacă ne îngrămădeam. Aici, solul era bineînțeles mlăştinos. Pietrele acoperite de muşchi semănau cu nişte ciuperci, iar în mijlocul lor se găsea o baltă puțin adîncă, aproape tot atît de mare cît un bazin de apă, acoperită complet de Spirogyra. Tocmai cînd eram pe punctul de a mă aşeza ca să mă mai răcoresc, m-a cuprins o bănuială şi m-am oprit fără să ating apa.

„Unde este lacul ?” am întrebat.

„Aici”, răspunse Caitano, arătînd exact spre locul unde tocmai voisem să mă aşez.

Nu mai aveam nimic de spus. Am dat la o parte cu mare grijă verdeața plutitoare, abia izbutind să filtrăm printre degete cîteva guri de apă pentru a ne uda gîtlejurile uscate. Am aruncat restul peste cîinele care gîfîia şi apoi ne-am bălăcit picioarele în noroi pentru a folosi şi ultimul strop de apă care mai rămăsese.

În ciuda celor întîmplate, în această grotă de verdeață era rece şi bine şi viața deveni deodată minunată şi vrednică să o trăieşti. Contrastele izbitoare oferă întotdeauna cele mai mari plăceri ; un pic de mocirlă şi nu mai multă umbră, după urcuşul obositor, ne-au făcut să ne simțim mai bine decît un prînz cu şampanie după o călătorie confortabilă cu autobuzul. Indienii priviră pe furiş la pata mică de soare care se strecura prin acoperişul gros de trestie de deasupra noastră. Se gîndeau pesemne la drumul lung care-i aştepta la întoarcere şi doi dintre ei se tîrîră afară cu cuțitele lor mari şi începură să taie de la rădăcină trestiile mai înalte, în timp ce noi leneveam picotind.

Aveam ceva de învățat din această plimbare. Fusesem de acord de la început, ca mulți alți specialişti, cu faptul că era firesc ca indienii seris să construiască bărci de papirus. Am presupus că ei au făcut acest lucru pentru că le era greu să găsească lemn în deşertul Sonora şi că țărmul gemea de trestie. Dar acum lucrurile stăteau cu totul altfel. Indienii seris n-au construit bărci din papirus pentru că au avut la îndemînă trestie. Dimpotrivă, ei şi-au croit drum pînă aici sus, în munți, pentru a găsi un firicel de apă dulce în care să planteze trestii şi să-şi asigure astfel materia primă pentru

bărci. Dacă construirea ambarcațiilor din papirus n-ar fi fost o tradiție adusă de strămoşii lor de pe alte meleaguri sau primită, poate, de la navigatorii tare i-au vizitat, ei nu s-ar fi gîndit niciodată să urce pînă la această băltoacă de unde să adune trestii pentru bărci. Cu siguranță că ei ar fi făcut corpul bărcii din crengi ale arborelui de fier şi l-ar fi acoperit cu piei de animale. Pielea de focă era ideală pentru un *kaday*, iar stîncile de pe țărmul sudic al Insulei Rechinului erau pur şi simplu acoperite de foci. Indienii seris au învățat să construiască bărci din papirus de la altcineva. Dar de la cine ?

La scurt timp ne aflam pe drumul de întoarcere, cei patru indieni mergînd înainte, fiecare cu cîte un snop de trestii pe umăr, iar noi urmîndu-i cu aparatele de fotografiat cu tripied şi cu echipamentul. În timp ce coboram cu mare greutate am observat că indienii scăpau ici şi colo cîte o trestie. Cînd am ajuns jos, în cîmpie, indienii au început să meargă împrăştiat şi deodată ne-am pomenit mergînd în față, iar ei urmîndu-ne. Pentru a nu ne rătăci, înainte ca soarele să dispară de după munți, am căutat urmele lăsate de noi la urcare şi le-am urmat în zig-zag, în timp ce indienii insistau să rămînă în spate. La urma urmei, ei duceau cele mai grele poveri şi ni se părea chiar că se gîrboviseră de greutate la coborîre.

Soarele asfințea tocmai cînd am ajuns la barcă. Ştiam că vom vedea luminile focurilor de tabără de la Punta Chueca atunci cînd se vor aprinde, aşa că îi aşteptam liniştiți pe cei patru indieni. Se iviră unul cîte unul păşind domol spre plajă. Chuchu a sosit ultimul zîmbind sfios, cu trei, da, numai cu trei trestii în spate. Ceilalți nu mai aveau nici una. *"Mucho trabaho"*, mormăi unul dintre ei, susținut de al doilea care îşi usca fața cu coada din păr negru, în timp ce Chuchu, foarte atent, puse cele trei trestii în barcă. Al patrulea era deja în barcă aşteptînd să se întoarcă acasă.

Cei trei prieteni mexicani, foarte dezamăgiți, şi-au exprimat regretul pentru nereuşita noastră. Numai trei trestii, după o zi întreagă de trudă şi mers prin insulă, fără merinde şi apă. Noi ne aşteptasem să găsim trestii chiar pe mal. Dezamăgirea mea se îmbina însă cu o oarecare satisfacție. Din trei trestii nu se făcea o barcă. Acest fapt îmi spunea însă ceva mult mai important. Mi-am dat seama că nu aici era locul de baştină al bărcilor din papirus.

În sat, Chuchu şi ajutoarele sale au fost primite cu strigăte de batjocură de către bătrînii satului la vederea celor trei trestii scoase din barcă şi aruncate lîngă peretele unei colibe. Una dintre bătrîne, îndeosebi, striga mînioasă în gura mare. În cele din urmă se ridică, încovoiată, şi porni şchiopătînd, îndreptîndu-se spre coliba ei, unde strigă ceva prin deschizătură. După o clipă apăru, scos din casă de nevasta lui, un indian bătrîn şi zbîrcit. Era aproape orb şi purta ochelari cu lentile albastre. Cînd s-a apropiat, ne-am dat seama că fusese un om frumos, cu trăsături distinse, cu alură de uriaş. Indienii seris se deosebeau de toate celelalte triburi indiene din Mexic. Spaniolii, care i-au văzut primii, i-au descris pe băştinaşii de pe Insula Rechinului ca pe nişte giganți. Bătrînul înconjură, şchiopătînd, coliba, împreună cu soția sa, şi acolo, pe grămada de gunoi, stătea o barcă din papirus. Trestiile subțiri ca de bambus erau cenuşii şi fragile din cauza anilor care trecuseră peste ele, iar legăturile din socar erau putrezite; cu toate acestea, barca era întreagă. L-am ajutat să o tragă în fața uşii colibei, deoarece bătrînul dorea foarte mult să ne dovedească că un adevărat indian seris putea să construiască un askam.

Bătrînul gigant fusese odinioară şeful tribului. A doua zi în zori luă un colac de socar împletit de mîna sa şi o cavilă de lemn de mărimea unui pumnal, lucios de atîta întrebuințare, şi aşa orb cum era, bîjbîi drumul pînă afară şi începu să coasă cu acul

său enorm vechea barcă, încercînd să dea provei forma elegantă şi curbată pe care o avusese cu mulți ani înainte. În sfîrşit după atîtea peripeții, norocul ne surîdea. Grămada de gunoi ne oferise exact ceea ce căutam.

Ultima barcă din papirus a indienilor seris, şi poate din întregul Mexic, a fost dusă apoi la apă, iar Caitano şi fiul său au sărit la bord. S-au aşezat bine în ea cu o pereche de padele foarte vechi şi cu un harpon din lemn, pregătindu-se de plecare. Ştiau să tragă la padele foarte bine şi curînd cele două trupuri arămii cu cozile lor negre dispărură deasupra valurilor, pe lunga şi fragila barcă din papirus. La întoarcere, o broască țestoasă uriaşă îşi mişca labele pe fundul bărcii, între ei. Trestiile bătrîne şi uscate absorbiseră o mare cantitate de apă, iar valurile îi biciuiseră bordul, dar cu toate acestea ea plutea.

Acestea se întîmplau în Mexic. De unde au învățat oare strămoşii indienilor seris arta de a construi ambarcații din papirus ? De la unul dintre multele triburi cu care se învecinau. Odinioară fuseseră înconjurați din toate părțile de vecini care foloseau bărci din papirus, începînd din Imperiul Inca, în sud, pînă în California, în nord, şi, de asemenea, pe lacurile din Mexic. La începutul secolului trecut, pictorul francez, L. Choris, a pictat trei indieni vîslind într-o barcă din papirus, de-a lungul țărmurilor împădurite, lîngă portul San Francisco. După afirmațiile celei mai cunoscute autorități în cultura maya, dr. Eric Thompson, în Mexic au fost observate plutind pe lacuri, în nu mai puțin de opt state, bărci asemănătoare celor din Peru.

Bateau du port de S.t Francisco.

Priveam cu părere de rău cum nefericitul captiv al lui Caitano era cărat către țarcul broaştelor țestoase, în timp ce scheletul ultimului askham al indienilor seris era aruncat pentru totdeauna pe grămada de gunoi, în spatele colibei bătrînului. Zăcea acolo, ca un sfîrşit de ultim capitol al unei cărți nescrise despre barca din papirus uitată, pentru totdeauna, undeva în regiunile centrale ale Americii.

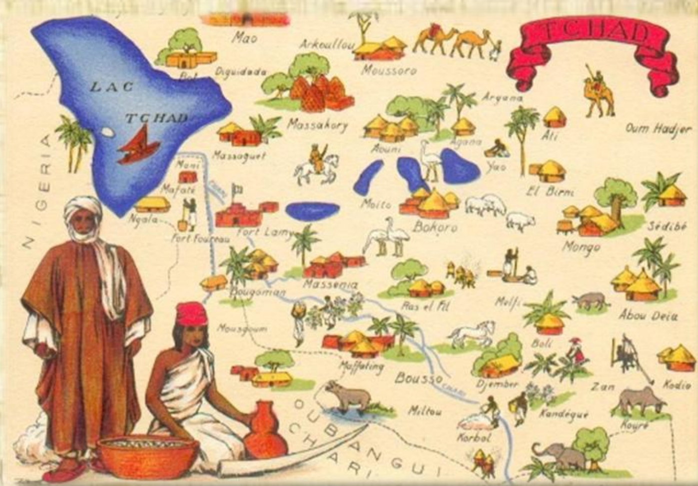
Va urma ...

CAPITOLUL 4

CU BEDUINI SI BUDUMA ÎN INIMA AFRICII

AFRICA. Nici un continent nu are un nume care să evoce atîtea lucruri. Auzi doar cuvîntul şi întinsul pămînt îți apare în fața ochilor. Un perete verde de junglă, frunze uriaşe de vegetație tropicală de după care apare un şir de hamali negri cu poveri pe cap venind în obiectivul aparatului de fotografiat. Girafe şi babuini aleargă de-a lungul peisajului. Tam-tamuri. Răgetul leilor. N-am fost niciodată în interiorul continentului african, am văzut numai licăriri, ca printr-o fereastră, în întunericul sălii de cinema, sau închise în paginile vreunei cărți.

Iată-mă ajuns şi aici. În inima Africii. În camera unui hotel micuț, din Fort-Lamy, capitala Republicii Ciad. Nici nu se putea să fiu mai departe de mare. Într-un fel era paradoxal, pentru că aici era prima etapă dintr-o călătorie care-şi propunea să traverseze Atlanticul pe o barcă din papirus. Singura apă din apropiere era un rîu liniştit. Îl puteam vedea pe fereastră: peisaj verde, maluri roşii din argilă, apa brună a junglei. Culorile străluceau în soare. Un grup de pescari, cu pielea udă strălucind ca licuricii, stăteau în apă pînă la genunchi pe țărmul noroios, trăgînd un năvod. Fixaseră un fel de stăvilar din crăci de bambus pe fundul albiei ca obstacol pentru pești. Ieri am văzut şapte hipopotami trîndăvind pe celălalt mal în amontele rîului. Aici în capitala țării, ei au fost protejați. În schimb, crocodilii au fost practic exterminați, pentru că pielea lor reprezenta o parte importantă a exportului țării. În acest anotimp mijloacele de transport erau reduse la nişte canoe cu fundul lat, scobite în trunchiuri de copac ; nu plouase de şase luni, din anotimpul umed care se terminase aşa că apa era prea mică pentru folosirea bărcilor cu motor.

Rîul Chari curgea domol şi constant spre nord, dar apa pe care o aducea din junglă nu ajungea niciodată în îndepărtata mare. Din jungla întinsă, din sud, ea trece prin savană şi printr-o zonă de semideşert, în drumul ei spre marele lac continental Tchad, aflat la extremitatea sudică a pustiului Sahara. Aici căldura este atît de mare încît apa se evaporă la fel de repede ca şi pe cursul ei. Lacul Tchad are mulți afluenți care nu au altă ieşire decît cerul albastru care se arcuieşte senin deasupra vastei suprafețe a lacului deşertic şi care absoarbe cu nesaț vaporii invizibili.

Acesta era lacul pe care voiam să-l văd. Dar, pe cît e de uşor de găsit pe hartă, pe atît este de greu să ajungi la el. Pe toate hărțile lacul apare ca o inimă albastră a Africii, dar nu există două hărți care să-i dea acelaşi contur. Uneori este desenat rotund ca o farfurie, alteori e încovoiat ca un cîrlig de undiță sau zimțat ca o frunză de stejar. Cele mai fidele hărți dau conturul marelui lac cu linii punctate, pentru că nimeni nu ştie forma lacului Tchad. Ea este variabilă. Mii de insule plutitoare sînt îngrămădite la suprafață, cînd duse într-o direcție, cînd schimbîndu-şi drumul spre o altă parte a

lacului. Uneori se izbesc şi se amestecă, se îngrămădesc pe țărm şi se transformă în peninsule. Alteori se rup şi plutesc în diferite direcții noi, spre destinații necunoscute. Lacul care acoperă uneori o suprafață de 10 000 mile pătrate (lacul Geneva are în jur de 225), seacă deseori la jumătate, pentru că adîncimea variază de la 1 la 4,5 m. Cea mai mare adîncime este în jur de 6 m. La nord este, în cea mai mare parte, atît de puțin adînc, încît papirusul acoperă o zonă întinsă, or, papirusul creşte pe cele mai multe dintre insulele care plutesc angajate parcă într-o întrecere continuă.

În Republica Ciad nu există căi ferate. Nu sînt nici drumuri care să fie deschise în tot timpul anului. Este un paradis al sportivilor şi al acelora care vor să găsească un petic de lume în care să nu se reflecte doar viața de toate zilele. În capitală sînt hoteluri de categoria întîi, farmacii, baruri şi birouri administrative ultramoderne pline de funcționari negri, cei mai mulți cu cicatrice asemănătoare pe bărbie sau pe obraji, semnificînd originea lor tribală. Drumurile largi, asfaltate, ce duc printre micile grădini ale bungalow-urilor franceze din perioada colonială[1] — terminată în 1960 —, devin mai grele şi mai exotice cînd se îndreaptă spre nisipul dintre şirurile de case arabe ale suburbiilor, ca să dispară apoi în peisaj cu interminabile drumuri de caravane ce leagă grupuri izolate de kraal-uri rotunde, băştinaşe. Pentru a face o călătorie în afara capitalei, pe ploaie, trebuie să mergi călare sau să zbori cu avionul. Dar acum rîul este navigabil pentru ambarcațiile mici, pînă la magazinele situate în zona mlaştinilor, unde acesta se varsă în lacul Tchad.

Cu trei zile în urmă zburam pe deasupra Mediteranei şi a Saharei într-un avion francez care face escală, o dată pe săptămână, la Fort-Lamy în drumul său spre regiunile mai sudice ale Africii. Tot ceea ce este destinat statului, sau nu poate fi transportat săptămîni întregi cu cămilele, trebuie adus cu avionul: automobile, escavatoare, buldozere, petrol. Chiar şi homarii şi carnea fragedă de vită pentru marele restaurant „Tchadienne". Toate vin pe calea aerului.

Am părăsit nava, trei bărbați înarmați cu materiale de filmat şi cu diferite mărfuri în vederea comerțului cu puternicii constructori de bărci africani. Echipa mea consta din doi operatori de film, francezul Michel şi italianul Gianfranco. Urma să studiem şi să filmăm operația de construire a bărcilor. Din întîmplare am dat peste o fotografie dintr-un articol despre zona centrală a Africii. Reprezenta nişte negri stînd pe malul apei cu o ambarcație meşteşugit construită, de acelaşi tip cu bărcile din trestie, pe care le ştiam bine, din America de Sud şi din Insula Paştelui. Fotografia fusese făcută pe lacul Tchad şi chiar autorul era foarte categoric cu privire la asemănarea izbitoare dintre ambarcația din interiorul Africii şi tipul de barcă construit, cu secole în urmă, de indienii din zona lacului Titicaca, pe înaltele culmi peruviene. În Egipt acest tip african de ambarcație a dispărut de mult, dar aici, în inima continentului, s-a păstrat. Un vechi drum de caravane ducea din regiunea Nilului Superior, prin munți, la lacul Tchad. Mai târziu a fost cunoscut ca drum de sclavi transafrican. Ştiam că antropologii aveau unele motive să creadă că o parte din populația Ciadului era de baştină din valea Nilului. Ciadul a fost ca o oală în care s-au amestecat populațiile africane. Aici, soarele tropical îşi trimite razele arzătoare asupra unui amestec de tipuri umane şi trebuie să fii specialist ca să deosebeşti diferitele triburi şi graiuri. Dar un lucru era clar tuturora. Aşa cum Ciadul oferă o trecere din deşertul Sahara, ale cărui dune de nisip se rostogoleau cu tonele

[1] Regat indigen — Kanem — existent din secolul al VIII-lea. Este ocupat de francezi în 1900 şi integrat în colonia Oubangui-Chari, iar în 1922 este încadrat în Africa Ecuatorială Franceză. Ciad devine republică autonomă în 1958 şi-şi proclamă independenta în 1960 (cf. A. Bîrsan, Mic atlas geografic, Editura Ştiințifică, Bucureşti, 1967, p. 133.)

peste hotarul de la nord, prin nesfîrşita junglă de vegetație tropicală ce vine din sud, tot astfel nordul țării este plin de beduini şi de alți arabi, în timp ce sudul este locuit în exclusivitate de negri. Ei se întîlnesc în cîmpiile din zona centrală şi în capitala statului, Fort-Lamy, unde se unesc într-un efort comun pentru a întemeia o națiune din ceea ce a fost, o vreme, o colonie franceză.

După un duş rece făcut în hotelul cu camere cu aer condiționat, ne-am suit într-un taxi dogorind de arşiță şi ne-am dus la Biroul național de turism. Strada largă fierbea de maşini, biciclete şi trecători. Din cînd în cînd întîlneam cîte un alb printre africani. Erau funcționari şi colonişti francezi care au rămas aici şi după obținerea independenței. Şeful oficiului de turism era unul dintre ei. I-am explicat că am venit să întrebăm care este cel mai bun drum pentru a ajunge la lacul Tchad, deoarece n-am găsit nici cale ferată, nici şosea marcată pe hartă. Omul ne-a întins în față o hartă colorată şi nişte cărți ilustrate despre lei şi despre toate soiurile de vînat din junglă. Puteam merge să le vînăm pentru o taxă acceptabilă; dar trebuia să o luăm spre sud, în direcția opusă lacului Tchad. I-am explicat că noi vrem să vizităm lacul Tchad, deoarece este singurul loc unde putem vedea ambarcații de papirus. Şeful oficiului şi-a strîns harta spunîndu-ne că nu ne poate ajuta dacă nu dorim să mergem acolo unde el, expertul, ne-a recomandat. Apoi, calm, şi-a îndreptat pîntecele spre uşa biroului şi a dispărut. A trebuit să pescuiesc din paşaportul meu o scrisoare de recomandare, cu multe ştampile, de la Ministerul de Externe norvegian şi să i-o trimit înăuntru printr-un funcționar. Pîntecele şefului apăru din nou în uşă, de data aceasta explicîndu-ne foarte amabil că este imposibil să se ajungă la lacul Tchad înainte ca rîul să atingă cota maximă. În orice caz, pentru a găsi papirus trebuia să mergem de partea cealaltă a lacului, în satul Bol, pe țărmul de nord-est, unde se poate ajunge doar pe calea aerului. Doream să închiriez un avion?

Am acceptat, dacă aceasta era singura cale.

Şeful a ridicat receptorul. În țară erau doar două avioane cu un motor, şi amândouă în hangare, pentru reparații. Al treilea taxi-avion avea două motoare şi de aceea avea nevoie pentru aterizare de un teren de circa 800 m, iar locul de aterizare de la Bol avea abia 600 m. Şeful a mai adăugat că nu puteam filma decît cu aprobarea guvernului, deoarece, în vremea aceea, în țară era mare fierbere.

Era deci primejdios să te aventurezi în nord. Pentru a ne asigura de bunele sale intenții, şeful ne puse la dispoziție automobilul şi şoferul oficiului. Puteam să facem turul oraşului, să vedem tot ceea ce doream în Fort-Lamy şi să stăm de vorbă cu toți cei care ar fi putut să ne dea unele lămuriri cu privire la lac. Ne dădu şi adresa unui francez solid şi zîmbitor, cu brațele tatuate, care venise să studieze posibilitățile de îmbunătățire a pisciculturii şi dezvoltarea pescuitului modem în lacul Tchad. El ne-a explicat că singurul mijloc de-a ajunge la mlaştinile cu papirus de la Bol ar fi să mergem cu jeepul peste deşertul ce se întinde în partea de est a lacului. Acest fapt a fost confirmat şi de un doctor francez care era dresor de animale şi în acelaşi timp cel mai entuziast vînător şi expert din țară. Amîndoi ne-au atras atenția asupra lucrului pe care-l menționase şi şeful oficiului de turism: anume că partea aceea de țară era în fierbere. De fapt, pe lac exista o ambarcație mare care făcea periodic călătorii în jurul lacului, pentru a cumpăra o specie indigenă de porumb, dar acum nu era de găsit.

Nu multe țări şi-au trimis o ambasadă în Republica Ciad, dar Franța avea una în fosta sa colonie. Michael ne-a prezentat şi aici, dar ambasadorul venise doar de-o lună şi nimeni din personalul ambasadei nu fusese vreodată pînă la lac.

Eram de trei zile la Fort-Lamy şi nu ne rămînea altceva de făcut decît să mergem din agenţie în agenţie, din casă în casă, stînd de vorbă cu oameni prietenoşi, care ne ofereau cafea, bere rece sau whisky şi ne dădeau alte adrese la care am fi putut găsi vreo soluţie. Pînă la urmă am făcut turul complet, ajungînd din nou la adresele pe care ni le dăduse şeful agenţiei turistice şi la oamenii cărora ne adresasem în prima zi. Am hotărît să mergem singuri pînă la Bol, cu jeepul. Aveam permisiunea oficială a autorităţilor. Singurul post de radiotelegrafie din întreaga zonă a lacului era instalat în Bol şi, ca o măsură de siguranţă, Ministerul Afacerilor Interne urma să-l informeze pe şeriful din Bol de sosirea noastră. Trebuia să mai merg doar la Ministerul Informaţiilor pentru a lua un document care ne autoriza să filmăm.

Ministrul îşi trecu mîna prin părul creţ şi rîse cu hohote în timp ce verifica documentul pe care secretara îl completase după dictarea lui.

„Omul este arheolog, *ar-he-o-log*”, îi spuse el, dîndu-i înapoi hîrtia şi aprobînd, în acelaşi timp, din cap. „Schimbă asta în *ar-he-o-log*, altfel mahomedanii din ţinutul prin care trebuie să treacă îi vor tăia capul”.

Am privit cu atenţie peste umărul frumoasei cu păr cîrlionţat. Limba oficială a republicii este franceza, singurul element comun al numeroaselor grupuri etnice. Pe hîrtie am fost înregistrat ca *archévêque* în loc de *archéologue*, ceea ce însemna că pentru un timp fusesem episcop în loc de arheolog.

Greşeala a fost corectată, ministrul convingîndu-se că nu mai era nici o primejdie să fiu implicat în eventuale controverse.

Înarmat cu documente în regulă şi însoţit de doi şoferi negri, dintre care unul, Baba, spusese că a mai fost în Bol, ne-am început călătoria a doua zi, cu mult înainte de răsăritul soarelui, pe drumul de la Fort-Lamy. Am considerat că era mai sigur să împărţim grupul în două jeepuri în cazul vreunui accident în deşert, hotărîre care s-a dovedit foarte înţeleaptă. În maşina din faţă aveam o hartă galbenă, fără corecturi, pe care denumiri, ca Fort-Lamy, Massakory, Alifari, Kairom, Ngouri, Isseirom şi Bol, erau subliniate cu roşu. N-am întîmpinat nici o greutate în găsirea primelor sate. Erau bine marcate, iar drumurile nisipoase erau destul de sigure pentru a merge pe teren plat cu 60 mile pe oră, fără să fim scutiţi însă de norii de praf pe care noi înşine îi trimiteam învălmăşiţi spre cerul înstelat. Pe prima porţiune de drum, spre nord, buldozere şi grupuri de muncitori ridicau şoseaua mai sus de nivelul obişnuit al solului pentru a putea fi folosită şi în sezonul ploios. Cînd soarele se ridicase deasupra cîmpiei, la amiază, prima sută de mile rămăsese în urmă. Am apucat-o apoi pe diverse ramificaţii de drum, din ce în ce mai înguste şi curînd secolul XX dispăru dincolo de orizont. Chiar la ieşirea din capitală clădirile mari făcură loc grupurilor răzleţe de colibe rotunde acoperite cu paie — kraal-urile băştinaşilor —, cele mai multe dintre ele părăsite, şi încetul cu încetul ne-am trezit traversînd porţiuni de deşert nelocuite păstrînd urme rare de roţi de-a lungul drumurilor de caravane, între sate, unde şirurile de case

joase, din lut, adăposteau un amestec de arabi, de capre, de catîri şi cămile. Apoi ne-am îndreptat spre o lume mai neobişnuită.

Acesta era deşertul. Aici era extremitatea sudică a Saharei. Ultimul termometru pe care l-am văzut înregistrase în jur de 50°C (122°F), la umbră. Dar unde ne aflam noi acum nu se găsea nici termometru şi nici umbră, pe mile întregi. În spatele nostru se întindea savana cu palmieri şi arbori arizi ca aspect, cuprinzînd din loc în loc veritabile parcuri naturale în care gazelele, porcii sălbatici şi maimuțele adunate în grupuri săreau încoace şi-ncolo pe drum, în tovărăşia păsărilor tropicale țipător colorate, în timp ce bibilicile se hotărau cu greu să plece din drum. Pe aici nisipul se aşterne ca zăpada pe pantele munților, în mormane şi dune, în creste joase ce se rostogolesc şi peste văi. Arbuştii răzleți, specifici deşertului, pătau infinitul însorit al nisipului.

Soare. Se afla chiar deasupra capetelor noastre, strălucind pe metalul maşinilor, care era atît de fierbinte încît nu-l puteam atinge. Căldura infernală ne irita nările ori de cîte ori respiram aerul fierbinte al deşertului, saturat de praful care se strecura înăuntru din toate părțile.

Ne împotmoleam des în dunele adînci de nisip, maşinile trebuind să se scoată una pe alta cu un cablu de oțel; aruncam plăci de metal fierbinte sub roți pentru a avea o suprafață solidă. Din cînd în cînd se opreau sub arşiță cînd unul din jeepuri, cînd celălalt, cu motoarele încremenite. Dar Baba şi prietenul său erau mecanici excelenți şi, înarmați cu o cheie, o piuliță şi o şurubelniță, reuşeau să le pornească întotdeauna. Cînd nisipul era destul de stabil mergeam cu viteză amețitoare. Din cînd în cînd urmele roților dispăreau cu totul şi atunci mergeam înainte pînă cînd Baba socotea că sîntem din nou pe drumul cel bun. Astfel am ajuns într-un sat singuratic pe care Baba nu-l ştia şi care nu era notat nici pe hartă. La o curbă, prin preajma primelor colibe de pămînt, amîndouă maşinile s-au împotmolit în nisip şi a trebuit să ne dăm jos şi să săpăm din nou.

Era pentru prima dată cînd nu ne simțeam în largul nostru. Arabii, înfăşurați în veşminte vechi, cenuşii şi burnusuri albe, cu figuri inexpresive şi cu privirile ațintite asupra noastră, veneau încet — deosebit de încet — apropiindu-se din toate părțile, fără să-şi întoarcă o clipă privirile de la noi şi fără să schițeze vreun gest de salut sau de ajutor. În scurt timp eram înconjurați şi cercetați cu ochi de vultur, ce nu răspundeau încercărilor noastre de a le zîmbi sau de a-i saluta. Nu era nici o femeie. Aveau pielea tot atît de neagră ca şi cei doi tovarăşi de drum ai noştri, dar trăsăturile ferme, nasul acvilin şi buzele înguste îi trădau ca fiind arabi. Viața aspră din deşert lăsase urme înăsprite pe chipul şi în felul lor de a vedea lucrurile. Aici nu exista milă. Nici îndurare. Nici telefon. Lumea de dincolo de dunele de nisip era reprezentată numai de cele două jeepuri ale noastre, acum bine înțepenite în nisip.

Plăcile de metal fuseseră fixate la locul lor, iar acum Baba şi prietenul său stăteau fără speranță la volan accelerînd pînă cînd nisipul începu să fie spulberat de sub roți. Arabii stăteau nemişcați, aşteptînd sau ascunzîndu-ne parcă ceva. Atmosfera era încordată, iar privirile din ochii lor îți trezeau simțăminte contrare: ori stăteau gata să se

repeadă, ori să fugă la prima mişcare a noastră. Deci trebuia neapărat să acționăm noi întîi. M-am îndreptat, călcînd apăsat, spre unul ce părea să fie conducătorul lor şi, politicos, i-am întins cele două lopeți, arătîndu-i că am avea nevoie de încă doi bărbați pentru săpat. Ezită, puțin surprins, apoi apucă lopețile şi începu să dea ordine, să strige, asemenea unui sergent irascibil. Îndată ce le făcu semn celorlați să ne ajute la împins, simții pe neaşteptate umărul puternic al şefului pus lîngă al meu; aproape în acelaşi timp era să fim călcați în picioare de gloata care ni se alătura ca să urnim maşinile din loc.

Am strîns cîteva mîini, în semn de mulțumire, şi am pornit cu nelipsitul nor de praf încolăcit în jurul nostru, trecînd iute prin sat, cît ne țineau roțile şi intrînd apoi pe un drum de cămile bine bătătorit.

Pe la amiază am trecut printr-un alt sat unde am simțit aceeaşi ostilitate. Aici a trebuit să ne forțăm drumul prin mase compacte de oameni şi printre turme îngrămădite de cămile, catîri şi capre ce se odihneau într-o piață situată în mijlocul unor case de chirpici. Vădit mînioşi, arabii se strînseseră tăcuți în jurul nostru fără să ne răspundă la salut, vrînd parcă să ne citească gîndurile.

Ce ar putea să facă nişte străini pe aceste tărîmuri pustii? Se vedea bine că eram oaspeți nepoftiți şi din nou am fost nevoiți să dispărem cu repeziciune în deşert.

Era aproape seară, dar căldura era încă apăsătoare şi înnăbuşitoare. Pe Baba îl durea capul, iar cei din jeepul al doilea, sătui de atîta praf înghițit, rămăseseră cu mult în urmă. Apa pe care o aveam într-o canistră mare era dezgustător de caldă, arzîndu-ți mai curînd buzele, decît să te înviooreze. În satele prin care treceam nu putea fi vorba de fructe, ci doar de o apă pămîntie luată din oază sau de un lapte murdar de capră, oferite în căni de lut sau din fructe uscate de calebassă[2] . Am călătorit o zi întreagă fără să vedem măcar o sticlă goală, o canistră sau vreun petic de hîrtie pe lîngă urmele lăsate de roți. Numai la ieşirea din capitală am observat o dată pe şosea cioburi de sticlă. Aici totul este făcut de mîna omului: case, haine, hamuri. Transportul se face în lungi caravane de catîri mici purtînd poveri grele, de cămile înalte cu arabi legănîndu-se sus pe ele, precum şi de femei desculțe ducînd căni sau coşuri pe cap. Ceea ce prisoseşte se vinde la piață în satul vecin. Este o lume deosebită de a noastră, care îşi duce viața numai prin mijloace proprii, o lume nealterată, independentă. Întreaga civilizație a lumii ar putea să se scufunde, iar ei ar continua să trăiască tot aşa de bine, simplu, modest, hotărît, legați de tradiție şi de pămînt.

În sfîrşit, lacul începu să se ivească în zare. Albastru şi strălucitor ca oțelul, întinsa lui oglindă reflecta cerul deşertului de după o centură de trestii verzi pline de sevă — trestii de papirus. Din vîrful unei dune de nisip îl puteam vedea ca pe un miraj ireal, îmbiindu-ne să lăsăm maşinile şi să alergăm spre el, croindu-ne drum prin pădurea verde şi răcoroasă de trestii şi să ne aruncăm în albastra, atît de albastra lui apă, să bem, să ne scufundăm, să ne răcorim, să ne dăm jos crusta galbenă de nisip din urechi, din nas, de pe pleoape, să ne curățăm toți porii de pe piele, să ne spălăm, şi iar să bem, să bem, să bem... Stătusem în jeepuri de treisprezece ore, iar cînd Baba a oprit maşina eram atît de înțepeniți şi de năuciți, încît abia ne mai puteam ține pe picioare pe pămînt. Nu era prudent să lăsăm jeepul acolo. Mai bine să ajungem la Bol. Satul era situat pe o plajă deschisă şi dacă mergeam cu toată viteza puteam fi acolo la căderea nopții. În deşert nu eşti în siguranță noaptea.

---

[2] *Crescentia cujete*, arbore caracteristic zonei tropicale a Africii, cu fructe lunguiețe sau sferice care pot fi modelate prin mijloace artificiale (cu ajutorul unui liant) sub formă de căni, sticle, oale, farfurii, linguri, etc.

Am reuşit să ne stăpînim cu greutate. Apa era atît de aproape, atît de ceresc de albastră şi atît de ispititor de frumoasă în goliciunea ei rece, ascunsă de după cortina de trestie. Ne-am reluat deci locurile, cu gurile încă pline de praf, prăjiți şi fripți în jeepul de metal încins, în timp ce Baba întorcea vehiculul în direcția opusă, începînd să coboare de pe drumul de nisip spre mai mult nisip, nisip de deşert.

Ceva mai tîrziu am avut prilejul să-i fim recunoscători lui Baba. Soarele era la asfințit cînd cele două jeepuri au ajuns pe suprafața tare a drumului de caravane ce leagă, spre est, localitatea Bol de satele din deşert; ne-am repezit drept înainte prin piața goală, spre plajă, în josul caselor, gata să ne scufundăm în apă cu haine cu tot, cînd am auzit un strigăt de avertizare. Venea din partea unui tînăr francez cu barbă, apatic, adus la țărm de o echipă de cercetare de pe o navă ce lucra pe cealaltă parte a lacului. „Plecați de acolo dacă nu vreți să fiți ciuruiți într-o clipă de *bilharzia*, spuse el cu răceală. E plin lacul de ei”. Ne-am uitat la Baba. A ridicat din umeri şi s-a aşezat din nou, plin de praf, în jeep.

Frumosul lac paradiziac era plin de *bilharzia*, una dintre cele mai perfide creaturi din Africa. Mica bestie, aproape invizibilă, este un vierme lung de un milimetru şi atît de subțire încît poate străpunge cu iuțeală pielea omului, depunîndu-şi în corpul acestuia ouăle minuscule, care se transformă curînd în viermişori ce se tîrăsc pînă în măruntaie mistuindu-le.

I-am mulțumit francezului pentru sfat şi l-am întrebat dacă există pe acolo vreun loc unde să ne spălăm. A clătinat trist din cap. Apa folosită de localnici e luată din lac şi trebuie să fie ori fiartă ori lăsată să stea o zi sau două. Sătenii rămăseseră la o oarecare distanță, pînă cînd ieşi dintr-o colibă văruită, venind spre noi cu paşi mari, un negru uriaş, urmat de un mic cortegiu. Acest uriaş era tipul adevăratului conducător. Avea funcția de şerif în Bol, în locul unui alt om care era plecat într-o regiune mai înaltă a țării. Nimeni din Bol nu primise promisul anunț al sosirii noastre. A urmat nelipsita întrebare: Cine sîntem şi unde ne sînt documentele? Pe şeriful Adoum Ramadan îl durea o măsea şi de aceea nu era în cea mai bună dispoziție. De altfel avea în grija sa toată populația din Bol, compusă din două mii de locuitori, arabi şi negri, dintre care două sute erau şefi de sate, aşa că nu avea mult timp de pierdut. Michael i-a dat o doză de aspirină şi i-a explicat că de fapt căutam o gazdă pentru noapte, deoarece am călătorit „înseamnă că ați mers repede”, spuse scurt şeriful, ca şi cum nu l-ar fi interesat subiectul. Apoi ne-a întrebat din nou de ce nu fusese anunțată sosirea noastră de la Fort-Lamy. Radiotelefonul este în perfectă stare. Mai mult chiar, putem mulțumi soartei că am putut să străbatem pînă la el ruta pe care ne-am ales-o. Tot acum aflăm că în luna aceea fuseseră arse de-a lungul drumului ce leagă Fort-Lamy de Bol, cinci jeepuri.

Ni s-a ordonat clar să rămînem în Bol pînă cînd vom avea posibilitatea să plecăm pe alte căi decît traversînd deşertul.

Chinuit de măseaua care-l durea, şeriful trimise un om din escorta lui să ne arate drumul spre o colibă din ciment, care se afla izolată pe plajă, după care dispăru în întuneric, în sat, însoțit de tăcuta lui escortă.

Coliba este formată dintr-un coridor şi două camere mici de formă pătrată, unde a trebuit să păşim peste trupuri de bărbați şi femei adormite. Era casa de oaspeți din Bol, unde orice călător putea să intre şi să se culce, iar chipurile ce se ridicau să ne privească în timp ce păşeam peste ele nu erau prea încîntătoare. Într-un colț se afla un duş, care nu avea altă sursă de apă decît o baltă murdară plină de săpun aflată într-o scobitură adîncă de 20 cm, făcută în pardoseala de pămînt. Am încercat să pompăm

apă, dar cînd am văzut că conducta venea direct din lac şi că deci era plină de bilharzia, am renunțat. Nu aveam de ales decît să dormim cu praful pe noi.

Baba tocmai măturase locul în care ne pregăteam să ne desfacem sacii de dormit cînd şeriful dădu buzna înăuntru, cu fața lui mare şi blîndă luminată de un zîmbet larg. Îi trecuse durerea de dinți. Ne întrebă dacă s-ar putea să mai primească şi restul din medicamentul pe care i-l dăduse Michael, urmînd ca, în schimb, să ne fie aduse trei paturi de la casa şerifului. Am dormit cu plase contra țînțarilor deasupra noastră şi cu pistoale sub pernă. Cît a fost noaptea de lungă am simțit oameni invizibili dîndu-ne tîrcoale prin întunericul de smoală, şi în câteva rînduri le-am auzit chiar respirația aproape de urechea mea.

Cînd soarele se ridică deasupra lacului am fost deşteptați de murmurul unui şir de arabi îngenuncheați de-a lungul peretelui, prosternîndu-se cu fața la pămînt în rugăciunile lor către Mecca. Alții stăteau liniştiți pregătind ceai la un foc din trestii uscate şi rupte. Aflîndu-se într-o stare de spirit excelentă, şeriful ne-a invitat să mîncăm cu el refuzînd categoric să ne atingem de proviziile noastre. Mai mult, eram oaspeții lui atîta timp cît aveam să stăm în districtul Bol. Bucatele sale erau, de fapt, excelente în felul lor, numai că trebuia să fii atent să nu strîngi dinții de-a binelea, ca să nu mesteci inevitabil şi nisip de deşert.

A doua zi am văzut prima barcă de papirus. Trecea încet pe lîngă mine plutind liniştită pe oglinda lucie a încîntătorului lac, care-şi schimbase complet înfățişarea avută cu o zi înainte.

Cînd am sosit aici văzusem în fața colibei noastre o insulă mare, joasă, care dispăruse acum fără urmă, în locul ei conturîndu-se alte trei insule. Cea mai mică dintre ele şi-a schimbat poziția încet — în timp ce mă uitam la ea — fiind purtată spre dreapta şi lăsînd în urma ei o uşoară dîră. Părea un coş mare de flori, frumos aranjat, un buchet uriaş de flori de papirus, aurii, delicate coroane neastîmpărate, cele mai lungi puse în mijloc, iar cele mai scurte aplecîndu-se grațios peste margini, reflectîndu-şi galbenul petalelor şi verdele tulpinilor în azurul apei. Mici plante agățătoare şi diferite flori şi frunze îi înfrumusețau compoziția estetică. Insula plutitoare, cu covorul său de iarbă împletit în rădăcini şi plante fibroase, se îndepărta plutind maiestuos fără vîsle sau motor. Barca din papirus înainta domol şi sigur pe lîngă coşul cu flori, plutitor. Doi africani îmbrăcați în alb, înalți şi drepți ca nişte soldați de plumb, conduceau ambarcația cu ajutorul unor prăjini lungi. Barca galbenă şi trupurile negre, strălucitoare, se oglindeau de asemenea în lac şi imaginea reflectată, văzută deci răsturnată, mi-a amintit de celelalte bărci din papirus care pluteau în această poziție în comparație cu noi, pentru că se aflau de cealaltă parte a globului, pe lacul Titicaca din America de Sud. Bărcile de pe lacul Titicaca se asemănau atît de uimitor cu barca pe care o priveam acum, încît ele ar fi putut înlocui cu uşurință imaginea oglindită în apa lacului african.

Doream foarte mult să pot încerca una din aceste bărci, după ce voi fi învățat cum se construiesc. Cei neinițiați nu ar putea crede că se poate construi o ambarcație de această formă specială, numai punînd la un loc tulpini de papirus, după instinct.

Şeriful ne duse într-o audiență solemnă la sultanul M'Bodou M'Bami, conducătorul religios al districtului şi cel mai puternic om din întreaga regiune. Şeriful şi oamenii lui erau africani din sud. Era mare şi osos, ca o gorilă veritabilă, în timp ce sultanul era ca un par, cu un cap mai înalt decît talia unui om obişnuit. Capul şi partea de jos a fetei erau înfăşurate într-o bucată de pînză ce cădea peste o pelerină care ajungea pînă la glezne, astfel că i se vedeau numai nasul coroiat şi ochii pătrunzători. Toți conducătorii din sat şi-au scos sandalele înainte de a păşi pe pămîntul curții din fața modestei case de chirpici a sultanului, unde avea loc adunarea. După aceea am fost instalați în jurul unui loc larg, nisipos, situat în mijlocul oraşului şi rezervat parăzilor, unde urma să apară sultanul, în onoarea oaspeților săi, călare pe un cal alb pur sînge. În timp ce doi oameni țineau frîul şi îndemnau armăsarul să se aşeze pe picioarele dinapoi, sultanul stătea nemişcat, înconjurat de un grup de fete, colorat îmbrăcate, care alergau într-una în jurul lui, atingîndu-l uşor cu voalurile lor diafane.

Cînd parada luă sfîrşit, la capătul pieței apăru, în ritmul tobelor şi în sunete de trompete de lemn, un şir compact de călăreți ce trecu pe lîngă noi într-un buiestru îndrăcit, cu săbiile trase şi strigînd înfiorător. Unul dintre călăreți era deosebit de agresiv. Din cînd în cînd trecea pe lîngă noi, cu copitele calului aproape de vîrful bocancilor noştri, strigînd, strîmbîndu-se sălbatic şi învîrtind amenințător sabia peste capetele noastre. Am încercat să aflu de la şerif ce însemnau toate acestea şi mi s-a răspuns că nu făcea nimic altceva decît să se grozăvească. Dar Baba a adăugat că el îşi arăta disprețul față de noi, fiindcă nu eram musulmani. În schimb, sultanul nu manifesta nici o atitudine de desconsiderare. Dimpotrivă, ne-a arătat un deosebit interes atunci cînd a aflat că vrem să ştim cum se construiesc bărcile din papirus. Ne-a trimis chiar o rudă de-a lui, pe splendidul Buduma Omar M'Bulu, care locuia într-o colibă de paie în formă de stup, cum erau de altfel toate celelalte colibe din Buduma, capitala districtului Bol. Numai şeriful şi ajutorul de şerif îşi aveau bungalows-urile vopsite în alb, cu flori roşii de *Bougainvillaea* cățărate pe pereți. Spre deosebire de colibele din paie ale triburilor buduma şi banembu, restul colibelor, făcute din chirpici uscat la soare, frămîntat cu argilă, erau scunde şi aparțineau populației majoritare arabe.

Omar era un om demn, înalt, drept, negru ca un horn, cu un cap mare ras, cu gură şi ochi surîzători. Vorbea şi buduma şi araba, cu o voce joasă, prietenoasă şi fiecare propoziție o sfîrşea cu o urmă de zîmbet.

Fusese pescar. N-a ezitat nici o clipă cînd Baba l-a rugat, în arabă, să ne arate cum se construieşte o barcă de papirus; a luat un machete lung de pe peretele din paie al colibei şi a pornit-o înaintea noastră spre lac, purtînd aruncată pe umăr o lungă pelerină albastră. Am văzut încordîndu-i-se superbii muşchi negri atunci cînd s-a aplecat şi a început să taie de la rădăcină înaltele trestii de papirus, ale căror tulpini lungi şi moi erau aruncate apoi, una peste alta, grămadă, pe marginea mlaştinii. Fratele său vitreg, Mussa Bulumi, s-a oferit să-l ajute. Era mai bătrîn şi mai mic, ras şi el pe cap, dar nu

avea ținuta maiestuoasă a lui Omar. Mussa nu înțelegea nimic pînă cînd nu i se explica în buduma, dar se făcea că înțelege, rîzînd la tot ce i se spunea, indiferent dacă Baba îi vorbea în arabă, Michael în franceză, Gianfranco în italiană sau eu în norvegiană. În schimb, Mussa era mai îndemînatic decît Omar la tăiatul trestiei.

Grămezi mari de papirus verde erau aduse şi aruncate dincolo de pămîntul mlăştinos. Urma să învățăm cum să construim o barcă. Două bărci mari din papirus, care puteau duce fiecare doisprezece oameni, zăceau ancorate la malul apei. Am explicat, desenînd pe nisip, că noi doream una mică, de aproximativ 3,5 m lungime, pe care să o putem transporta cu maşina. Au fost chemați şi alți doi membri ai tribului buduma. Ei s-au aşezat pe nisip sub un arbore singuratic şi au început să răzuiască frunzele pieloase ale palmierului Doum[3] pînă cînd au început să se despice în fibre albe subțiri ca ața de cusut. Africanii le-au înfăşurat în jurul palmei şi coapsei, le-au strîns într-un fel de ghem şi le-au împletit apoi într-o parîmă solidă. Omar şi Mussa puteau să înceapă construirea bărcii, în timp ce ceilalți lucrau fără încetare pentru a-i aproviziona cu frînghiile de care aveau nevoie.

Trestia de papirus este lungă de cel puțin 1,5 m şi groasă de aproape 5 cm la rădăcină şi cu secțiunea transversală în formă de triunghi. Nu are noduri şi nu este goală în interior ca bambusul, ci compactă şi spongioasă pe toată lungimea ei, ca un fel de spumă de cauciuc, albă şi tare, acoperită cu o teacă subțire, moale. Omar a început prin a lua o tulpină şi a o despica pe toată lungimea, în patru fîşii, unite totuşi la capătul mai gros. Între acestea a fixat patru tulpini, introducînd întîi rădăcina şi le-a legat cu un nod atît de strîns, încît capetele spongioase să fie presate la un loc, cît se putea de tare. Între ele a pus din nou un număr sporit de tulpini, pe care le-a legat cu bucăți de frînghie, astfel încît buchetul a început să crească încetul cu încetul, în grosime, asemenea capului unui proiectil. I s-a alăturat acum şi Mussa şi cei doi constructori de bărci au luat fiecare cîte un capăt al corzii în gură şi au strîns nodurile cu toată forța, folosind degetele şi dinții, pînă cînd li s-au umflat muşchii brațelor şi gîtului. Urmăreau pesemne închiderea porilor prin stoarcerea capătului tăiat şi spongios al trestiilor. După ce buchetul a crescut la o grosime depăşind 45 cm, au continuat în lungime, păstrîndu-se acelaşi diametru, şi totul semăna acum cu un creion uriaş. În cele din urmă, capătul legat a fost ridicat pe tulpina unui copac zdravăn şi cei doi au început să sară, călcînd în picioare mănunchiul de trestii, pînă cînd s-a încovoiat ca o trompă uriaşă de elefant. Forma provei era acum gata, dar i s-au mai adăugat în exterior două mănunchiuri făcute din trestii mai scurte, prinse cîte una de fiecare parte, într-un şirag de noduri bine strînse prin introducerea unei trestii; mănunchiurile erau fixate solid.

Cînd lungimea a atins semnul indicat de noi pe nisip, ambarcația era gata, perfect simetrică, cu excepția pupei, unde trestiile de papirus erau ca perii unei mături. Din acest moment constructorii puteau, dacă ar fi vrut, să lungească barca la infinit. Forma pupei a fost rezolvată de Omar şi Mussa în cel mai simplu fel. Au luat un machete foarte lung şi au tăiat trestiile ce prisoseau, ca şi cum ar fi tăiat capătul unui cîrnat. Barca era gata pentru lansare, cu prova groasă îndreptată în sus şi cu pupa tăiată. Lucraseră la ea o zi.

---

[3] Nume arab al speciei de palmier *Hyphaene thebaica* a cărui tulpină, adesea ramificată, atinge o înălțime de 10 m. Are întrebuințări multiple: rădăcinile fixează nisipurile deşertului, lemnul este folosit în construcții, din frunze se fac fibre pentru diverse țesături, etc.

„Kaday”, spuse Mussa, mîngîindu-şi opera zîmbind. Acesta era cuvîntul din limba buduma pentru barca din papirus pe care se baza întreaga lor experiență de pe malul lacului, din vremuri îndepărtate, nimeni nu ştie de cînd. Nimeni nu ştie cine i-a învățat. Poate au învățat singuri. Poate au avut strămoşi care au călătorit pe drumul de caravane de pe valea Nilului. Vechiul lor tip de barcă s-a păstrat aici, în orice caz, prin toate locurile pe unde creşte papirusul, pe lîngă lac, chiar şi în regiuni mai îndepărtate din Nigeria şi Niger. Peste toată această vastă întindere de pămînt ingenioasele bărci din papirus sînt construite în acelaşi fel, deosebirile fiind doar în privința lungimii şi lățimii. Totuşi, patru canoe mari din lemn, scobite în trunchiuri de arbori puternici din junglă, care trebuie să fi venit aici cînd rîul Shari era revărsat, erau ancorate printre trestiile unde ne-a dus kaday-ul verde ca iarba şi pe care le-am folosit ca punte pentru a ne îmbarca fără să ne udăm. Omar s-a uitat disprețuitor la aceste ambarcații şubrede care păreau ca nişte vane lungi, pe jumătate pline cu apă. Erau ambarcațiile tribului Kanembu, ai cărui băştinaşi nu ştiau cum să construiască kaday-uri, ca tribul buduma.

Tocmai mă pregăteam să sar în kaday-ul nou nouț care plutea la suprafața apei ca un castravete, cînd l-am văzut pe Abdullah. Era prima mea întîlnire cu Abdullah. S-a nimerit să fie aici cînd aveam mai multa nevoie de el, la fel ca în basmul despre lampa lui Aladin.

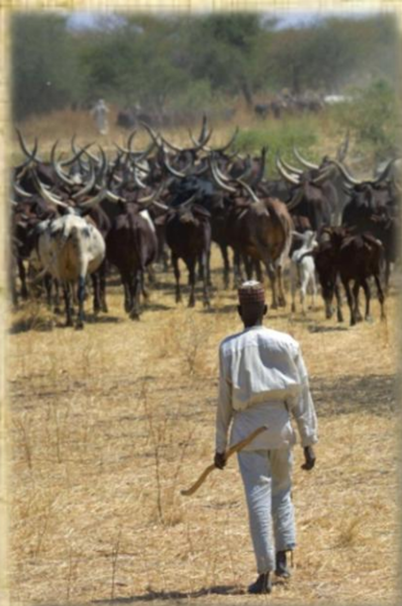
„Bonjour monsieur” — a spus el simplu. „Mă cheamă Abdullah şi vorbesc franceza şi araba. Aveți nevoie de un interpret?”

Era tocmai ceea ce aveam noi nevoie. Cum puteam altfel să învăț ceva de la Omar şi de la Mussa, pe lac, în mica barcă vegetală. Înfăşurat într-o robă albă, lungă pînă la glezne, şi cu o ținută de conducător, Abdullah s-a comportat ca un cezar. Avea fața mai neagră decît noaptea, era ras pe cap ca şi Omar şi Mussa şi avea o cicatrice adîncă ce pornea din mijlocul frunții şi se oprea pe nas. Destul de ciudat, acest semn tribal era mai mult picant decît supărător; avea ochii neobişnuit de inteligenți, buzele i se arcuiau într-un zîmbet, iar dinții se îndepărtau într-un rîs voios. Abdullah Djibrine era un adevărat copil al naturii, un ajutor vioi, un tovarăş într-adevăr vesel. El şi scosese două vîsle cioplite grosolan întinzîndu-mi una mie.

În timp ce noi, toți patru, săream în barcă unul cîte unul, iar aparatul de filmat zbîrnîia ca să imortalizeze evenimentul pe peliculă, am fost martorii unei scene unice. Era zi de tîrg la Bol şi o mulțime colorată, formată din cîteva mii de bărbați şi femei, venise aici din deşert şi de pe insulele lacului. Piața clocotea de viață; nu se putea vedea nici un petic de nisip din cauza bărbaților, femeilor şi copiilor, care îşi făceau loc cu coatele prin mulțime, purtînd pe cap urcioare, coşuri, tăvi mari acoperite cu zarzavaturi frumos mirositoare, paie, piei, nuci, rădăcini uscate şi porumb african. Fețe brăzdate de cicatrice, sîni goi, copii care strigau, ochi strălucitori, priviri supărate sau zîmbitoare. Miresmele puternice ale mirodeniilor erau amestecate cu mirosuri de bălegar de catîri, de peşte uscat, de țapi, de transpirație şi de lapte acru. Soarele ardea deasupra capetelor; bîzîitul muştelor era înghițit de murmurul, bolboroseala şi strigătele oamenilor care-şi anunțau prețurile, tîrguindu-se în trei limbi deosebite din deşert. Sute de vite mugeau, cîteva mii de catîri, capre şi cămile zbierau, behăiau şi mugeau în zadar peste zgomotul ritmic al barosului făurarului de arme ce

cădea pe lamele de pumnal şi pe vîrfurile de lance din metal sunător. Acum, un grup pitoresc de figuri negre îşi croia drum să iasă din acest haos, către lac. Cu strigăte şi lovituri îşi conduceau animalele domestice din fața lor — în special vite africane cu coarne mari, îndoite. Jos, pe țărm, ei s-au dezbrăcat şi şi-au legat hainele într-un mănunchi. Apoi au mînat vitele în lac şi cu straiele astfel legate pe cap au început să înoate în urma lor. Spre deosebire de europeni, mulți dintre ei păreau imunizați contra bilharziei, deşi boala rărea şi locuitorii de pe lac, iar pe mulți dintre ei i-a făcut să pară nişte epave.

Cei ce înotau cu vitele lor se sprijineau pe plute în formă de colți de elefant, făcute dintr-un lemn asemănător cu cel de balsa, sau din papirus, întocmai ca şi plutele pentru un singur om pe care le-am văzut în Peru şi în Insula Paştelui. Curînd n-am mai văzut decît capetele negre, cu încărcătura ce se balansa ritmic pe ele, vîrfurile colțuroase ale plutelor ce ieşeau din apă, iar în față, o îngrămădeală de capete de animale cornute îndreptîndu-se spre insula lungă, de cealaltă parte a strîmtorii. Abdullah ne-a explicat că era o familie de buduma ce fusese la piață să cumpere vite, pe care le mînau acum acasă, în insula lor. Un țărm alb, nisipos şi palmieri răspîndiți ici-colo indicau că insula e ancorată de fundul lacului. Alte două insule acoperite cu flori de papirus ce unduiau, dar fără nisip, pluteau tocmai prin canal.

În timp ce vîsleam afară din canal, am aflat de la Omar, prin tălmăcirea lui Abdullah, că multe familii buduma trăiesc şi pe insule plutitoare. Omar şi Mussa s-au născut pe astfel de insule, iar Mussa locuia încă pe una dintre ele. El venise la Bol cu nişte peşte. În lac erau cîrduri de peşti, unii dintre ei mai mari decît un om. Erau şi crocodili şi hipopotami, dar nu mai rămăseseră decît puțini. Vitele şi celelalte animale domestice se aflau împreună cu stăpînii lor pe multe insule plutitoare şi deseori era o problemă pentru posturile vamale din Nigeria cînd o familie buduma era dusă de ape din Republica Ciad în Republica Nigeria cu turmele şi cu alte bunuri, fără să fi părăsit pragul colibei lor. Cînd familiile îşi schimbă locul de păscut de pe o insulă pe alta, de obicei înoată, dar dacă doresc să pescuiască sau să treacă marele lac de la un țărm la altul, ei folosesc întotdeauna bărci din papirus.

La Bol auzisem că unele bărci din papirus au fost construite atît de mari, încît puteau duce 40 t sau chiar mai mult, iar Mussa pretindea că ajutase o dată la construirea unui kaday mare care putea să transporte, peste lac, optzeci de vite cornute înghesuite pe el. Un altul a navigat cu două sute de oameni la bord.

Cele spuse despre capacitatea de încărcare a unui kaday păreau incredibile, dar cînd Mussa, Omar, Abdullah şi cu mine am sărit pe mica noastră barcă făcută în grabă, am început să-i cred. Era atît de îngustă încît puteam să stau doar călare pe ea, şi totuşi eram acolo cu toții, stînd împreună şi legănîndu-ne, iar barca nu avea nici cel mai slab balans sau cea mai mică înclinare. Apa, atît de albastră de la distanță, era departe de a fi limpede şi nu simțeam de loc dorința să mă scufund în supa de viermi. Aici, printre trestii, pericolul era şi mai mare, pentru că viermişorii ieşeau înotînd din melcii care trăiau pe papirus. Cei doi constructori au început să-şi schimbe locurile legănîndu-se înainte şi înapoi, strecurîndu-se pe lîngă noi şi ținîndu-ne în acelaşi timp să nu cădem

peste bord. Orice ar fi făcut, ambarcația plutea netulburată, stabilă ca o barcă de cauciuc.

Printre trestiile unei insule foarte mari am văzut o barcă de papirus veche, pe jumătate distrusă, ce plutea la nivelul apei. Multe dintre legăturile de socar erau putrede şi totuşi barca m-a ținut cînd m-am aventurat pe ea. Cît de veche putea fi ? Un an, a sugerat Omar, dar nu sigur. În orice caz barca nu era construită recent şi totuşi plutea încă pe lac.

Am vîslit toată ziua printre insulele de papirus încîntător de frumoase. Ceilalți oameni ne urmară într-un kaday care fusese ancorat dincolo de canoele de lemn. Curînd eram patru bărci din papirus laolaltă, trăgînd istovite de plasa unui năvod, în timp ce un peşte mare a sărit din apă lîngă noi. S-a înserat. Prima noastră zi la bordul unei bărci de papirus se încheia. Noi, cei trei europeni, stăteam împreună lîngă casa de oaspeți, privind stelele ce licăreau. Ceilalți, în majoritate călători africani, dormeau deja pe duşumea cînd am sosit acasă întorcîndu-ne de la o mică colibă unde un tînăr negru, Bill Hallisey din Corpul de Pace American, ne-a oferit un duş pe care-l improvizase dintr-o sită de stropitoare pusă la o canistră ce stătea atîrnată. Bill era unul dintre acei oameni extrem de rari care călătoresc prin deşert singuri şi activitatea lui avusese rezultate evidente în războiul religios. A săpat fîntîni şi a dat apă acolo unde necesitățile o cereau mai mult. Acum fora aici, atît în cartierul negru, cît şi în cel arab deopotrivă.

După ceremonia spălatului cu duşul lui Bill ne-am simțit ca nişte nou-născuți şi am mai stat un timp bucurîndu-ne de ultimele înghițituri de orez proaspăt, înainte de a ne tîrî în înnăbuşitoarea colibă comunală. Am fi preferat să dormim afară pe nisip, dar era primejdios din cauza şerpilor veninoşi ce se tîrau noaptea prin deşert.

Era cald, întuneric, fără lună, o noapte tropicală luminată doar de stelele care te îmbiau la aventură şi visare. Pe aproape se auzea țîrîitul greierilor, iar din depărtare, dintre trestiile de papirus, orăcăitul broaştelor. Deşertul era mort; şi el şi satul erau cufundate în întuneric, liniştite, pierdute în noapte. Am mai aruncat o privire spre stele şi tocmai ne aplecam să intrăm pe uşa casei de oaspeți şi să ne culcăm, cînd am auzit ceva şi i-am apucat pe ceilalți doi de braț. Am ascultat cu toții. Dinspre deşert se auzi deodată un zgomot de tobe îndepărtat, aproape imperceptibil, şi sunetul tremurat al unui instrument de suflat. Întregul Orient era în acest cîntec, ce părea să fie făcut din însuşi nisipul deşertului, cîntat de aerul blînd al nopții şi dus de întuneric. Nu se vedea nici o lumină. Nu puteam merge la culcare fără să văd ciudatele arătări ce trebuiau să fie asociate cu acest concert nocturn, misterios, abia auzit. Voiam ca ceilalți doi să vină cu mine în căutarea sunetului. Nu erau tentați. Voiau să doarmă. Am luat lanterna şi mi-am pus-o în buzunar. Nu era bine s-o folosesc decît în caz de pericol; totul trebuia să fie discret dacă doreai să priveşti netulburat şi să rămîi nestingherit. Nu mă simțeam în prea mare siguranță după tot ceea ce auzisem. Lanterna nu mi-ar fi fost folositoare la ananghie.

Era al naibii de întuneric. M-am uitat la stele ca să găsesc la întoarcere drumul spre coliba de oaspeți, care a dispărut complet în întuneric, îndată ce am făcut primii paşi bîjbîind prin beznă.

Trebuia să-mi ridic picioarele sus şi cu grijă, ca să nu mă împiedic, dar paşii erau aproape imperceptibili în nisipul fin ca praful. Am mers cîteva minute, dar sunetul tobelor părea tot atît de îndepărtat, cînd m-am izbit de un perete de chirpici. Satul. O casă arabă. A fost uşor să găsesc drumul de-a lungul peretelui, pînă la colț şi apoi să mă întorc din nou in direcția sunetului. Totul a mers bine pînă cînd degetele mele ce bîjbîiau orbeşte au dat de un gard de trestie. Din nici o colibă nu se zărea vreo undă de

lumină. Aici, un drum larg de nisip ducea printre două garduri de trestie direct către muzica ce suna acum mai clar. Puteam să disting şi formele acoperişurilor conice de iarbă pe fundalul stelelor, dar mai jos totul era întunecat. Am început să merg mai repede.

Apoi m-am împiedicat de ceva mare, mobil, cu păr aspru, care a scos un țipăt gutural şi m-a trîntit în nisip. O cămilă ce stătea întinsă s-a sculat brusc. Încheieturile îi scîrțîiau în timp ce se îndepărta, cu totul invizibilă.

Am stat nemişcat. Nici o lumină, nici un sunet dinspre case. Numai muzica ce se auzea clar. Tobe şi fluiere de lemn, sau poate un fel de trompete. Am bîjbîit drumul chiar prin sat şi acum muzica era foarte aproape. Puteam vedea şi licărirea unei lămpi de petrol. Am ajuns lîngă case şi am văzut figuri întunecate trecînd prin fața luminii aruncate de lampă, într-un şuvoi neîntrerupt, în aceeaşi direcție. Aici era un loc deschis, poate chiar începutul deşertului. Am căutat drumul pe după colțul ultimului gard, care era din lut; mă puteam apleca peste el fără să fac zgomot. Am văzut mai multe figuri, spectatorii stînd în picioare sau şezînd. Am trecut pe lîngă doi copii ce şedeau ghemuiți lîngă acelaşi zid şi priveau hipnotizați ceea ce se petrecea în balta aceea de lumină. Nimeni nu a simțit prezența mea în întuneric. Era o mulțime de oameni acolo, cel mai bun lucru fiind să stau liniştit şi neobservat lîngă perete. Peste tot figuri înfăşurate în straie. Toți priveau la procesiunea fără sfîrşit ce trecea prin fața luminii. Dar nu era o procesiune. Era un cerc de oameni ce dansau în jurul luminii, o mulțime de oameni ce-şi tîrau picioarele aplecîndu-se înainte şi înapoi, atingînd pămîntul şi ridicîndu-se într-un cerc mare, în timp ce tobele poruncitoare şi instrumentele de suflat îşi trimiteau în întuneric sunetele orientale, seducătoare. Am văzut pentru o clipă muzicanții din interiorul cercului. Şi acolo se petrecea ceva ciudat; ce anume, nu puteam vedea bine. Două chipuri de femeie apăreau din cînd în cînd la vedere în mijlocul cercului de dansatori; uneori păreau să se clatine pe un fel de scaun, alteori cineva părea că le trage de păr. Nu era chip să am un loc mai bun, dar mă uitam atent şi mă concentram într-un efort de a vedea mai bine, cînd am observat ceva ce mi-a reținut întreaga atenție. Un dansator a părăsit cercul îndreptîndu-se spre mine în acelaşi ritm, ținînd în mînă o sabie scurtă pe care o agita în timpul dansului.

Desigur, o coincidență, era cu neputință să mă fi văzut în întuneric. Ba da, venea numai pentru mine; nu mai încăpea nici o îndoială despre asta. În cele din urmă, sabia începu să se învîrtească şi să se agite chiar în fața nasului meu... M-am forțat să-i zîmbesc, să-i arăt că pot înțelege o glumă bună, dar dinții albi, pe fața neagră, nu străluceau către mine a zîmbet. Sumbru şi impenetrabil, arabul încruntat îşi continua dansul ritmic şi scrima sfidătoare. O clipă am privit întregul cerc de dansatori continuîndu-şi netulburați dansul, cu excepția acestui individ infernal. Dar după cîteva încercări de a zîmbi conciliator, mi-am dat seama că nu era de glumit. Situația era extrem de umilitoare, iar hărțuiala devenise acum atît de agresivă, încît sabia îmi rădea aproape nasul şi curînd urma să fie înfiptă, prin capul meu, în perete.

M-am gîndit cu desperare că dacă aş apuca lama săbiei, mi-ar tăia degetele. Nu puteam ajunge la cel ce o mînuia. Cum dansa, părea să fie puțin nesigur pe picioare, ca şi cum ar fi fost în transă. Era beat? N-am văzut alcool. Era sub influența drogurilor? Nu ştiam. Nu ştiam să răspund la nimic. Dar trebuia să acționez, ori sabia mi-ar fi străpuns fața.

Aşa că am început în mod instinctiv să fac ceva ce m-a determinat să mă întreb dacă nu mi-am pierdut mințile. De fapt mă gîndeam că dacă cei de acasă m-ar vedea acum, ar fi siguri că am înnebunit. Am început şi eu să dansez. Dansam în acelaşi ritm cu

agresorul ce-mi agita sabia în fată, respectînd tempoul mai întîi, ca să nu-mi tai nasul de vîrfui săbiei. Luat prin surprindere, arabul a reacționat pesemne într-un fel. L-am simțit că se oprește pentru o clipă, reluînd apoi din nou dansul, şi dansam amîndoi, el înapoi, eu înainte, în acelaşi ritm, spre pata de lumină şi spre cercul din jurul ei. Automat ni s-a făcut loc şi nici unul dintre dansatori n-a arătat cel mai mic semn de surpriză sau de schimbare de ritm. Eram atît de absorbit de a urma şi a face exact ceea ce făceau ceilalți, încît nu m-au mai interesat nici omul cu sabia, care m-a chemat la dans şi nici figurile ce dansau în jurul nostru, în cercul larg. Cînd mi-am recăpătat puterea de observație în întregime, i-am văzut numai pe cei patru muzicieni tropăind aproape de lampă. Eu însumi eram o parte din marele cerc de dansatori, oameni negri ca tăciunele, arabi, buduma, kanembu, la fel de negri ziua ca şi noaptea. Dansul era relativ simplu, venea natural dacă îi urmai ritmul cu un mers tîrît, un salt şi o aplecare, ca toți ceilalți din cerc.

După mult timp mi-am dat seama că cercul se micşora. Oamenii dispăreau pe nesimțite. În curînd eram doar un cerc restrîns de doisprezece oameni învîrtindu-ne în jurul lămpii şi al muzicanților. Trompetistul trebuia să fi suflat încă din pruncie, pentru că obrajii îi erau umflați ca ai unui heruvim. Cînd sufla în trompeta de lemn părea că obrajii, de cauciuc negru, se întindeau pînă deveneau maro. Probabil că lumina lămpii producea acest efect. Dar nu eram sigur. Transpirația curgea de pe fruntea lui şi cînd m-am uitat mai atent, am observat că şiroia şi pe fețele celorlalți, în special ale dansatorilor. Apoi am văzut altceva, ceva ce nu observasem înainte. Ceilalți țineau cîte o monedă mică între degete, pe care o ridicau şi o dădeau trompetistului cînd plecau şi dispăreau în noapte. Trebuia cu orice preț să fiu la fel de generos dacă voiam ca totul să se termine bine, aşa încît am dansat în continuare cu o bancnotă din Ciad între degete. Trompetistul a venit imediat, sprinten, cu toboşarii după el şi a îndreptat instrumentul sunător spre fața mea; ritmul s-a accelerat, cercul s-a micşorat.

Acum eram numai patru care am mai rămas şi muzicanții işi concentrau evident toate eforturile asupra aceluia care avea cei mai mulți bani. Sudoarea curgea şiroaie de pe ceilalți şi spre surprinderea mea păreau extenuați, ca şi cum ar fi luat parte la o încercare de rezistență, deşi nu părea mai rău decît un twist sau un shake lung, de la noi de acasă.

Probabil, călăreții din deşert erau mai puțin obişnuiți cu exercițiul rezistenței decît schiorii din nord, pentru că în fond asta nu era altceva decît o joacă. Dar poate că ceilalți o făcuseră ore întregi; de altfel, eu abia sosisem. Se poate continua aşa la nesfârşit, tîrîş, tîrîş, săritură, aplecare — şi ridicare; dar acum a început mai repede, din ce în ce mai repede. Muzicanții voiau să-i pună capăt. Încă un dansator s-a retras, apoi încă unul. Era o întrecere, din ce în ce mai rapidă, dar acum într-adevăr se răsufla greu. Dansam singur. Trompetistul s-a aruncat de gîtul meu ca să-şi asigure bancnota; oamenii se înghesuiau din toate părțile, cu ochii holbați şi cu un amestec de chipuri inexpresive fiecare voia să vadă mai bine.

Am înghițit cu nesaț aerul nopții, plăcut obosit şi uşurat că am scăpat de omul cu sabia. Pe el nu-l vedeam, în schimb un om zdravăn se îndrepta spre mine trăgînd din întuneric două femei robuste. Nu erau prea tinere şi nici prea frumoase în comparație cu multele femei, bine proporționate, ce se pot vedea pe țărm în timpul zilei. Mai mult, pielea lor neagră strălucea de transpirație ce le curgea de pe frunte ca şi la dansatori. Probabil că acestea erau femeile care avuseseră un rol în înghesuiala din cerc. Ele au fost plasate, în mod discret, lîngă mine, ca un trofeu. Sute de chipuri de arabi şi de negri s-au întors către noi în lumina obscură. Ce va urma? Cum să scap din această situație

în care mă încurcam din ce în ce mai mult; cum să scap de mulțime şi să dispar înapoi în noaptea de unde venisem? Atunci am simțit o mînă puternică pe umărul meu; era a lui Omar, care avea fața strălucitoare ca un soare, la lumina lămpii.

„*Monsieur, brave tam-tam*”, spuse el, arătîndu-şi dinții aprobator. Asta i-a secat toate cunoştințele lui de franceză. Omar era salvatorul meu. Desigur că serbarea era făcută pentru oamenii de rînd, deoarece nici şeriful şi nici sultanul nu au luat parte la ea. Omar era respectat şi cînd privitorii au văzut că eram în relații prieteneşti cu rudele sultanului s-au dat la o parte, iar noi am plecat împreună prin satul gol, spre muzica greierilor. În ziua următoare, prestigiul meu în Bol crescuse. Circulau zvonuri despre bravura mea de dansator de tam-tam şi despre suma mare pe care le-am plătit-o muzicanților.

Aveam cîtiva prieteni buni în Bol, dar acum ne distram petrecîndu-ne zilele în bărci de papirus, pe lac. A trecut o săptămînă. Apoi am auzit un zgomot de motor deasupra insulelor plutitoare şi un mic avion zbură la joasă altitudine deasupra trestiilor de papirus, trecînd razant peste acoperişurile colibelor şi aterizînd pe o fîşie nivelată, de nisip unde, o clipă mai tîrziu, m-am întîlnit cu pilotul francez. Era gata să plece cu noi trei imediat, dar micul avion nu putea să ducă aparatura de filmat grea; putea să ia numai cele mai importante articole de îmbrăcăminte. Noua barcă din papirus a fost urcată pe acoperişul unui jeep, iar tot echipamentul, împachetat, băgat înăuntru şi lăsat pe seama lui Baba, deoarece şi şeriful şi sultanul s-au gîndit că nimeni nu-i va ataca pe cei doi şoferi negri dacă vor conduce singuri prin deşert, fără să fie însoțiți de ciudate fețe albe. Ultimii oameni de la care ne-am luat rămas bun au fost cei doi constructori de bărci, Omar şi Mussa, şi interpretul Abdullah. Atît şeriful cît şi sultanul au fost de acord, cu evidentă plăcere, cînd i-am întrebat dacă cei doi frați buduma ar putea să mă însoțească, mai tîrziu, în Egipt, în cazul că aveam nevoie de experți în construirea bărcilor de papirus. Cînd Abdullah a tradus întrebarea mea din franceză, în arabă pentru Omar, iar acesta a retradus-o din arabă în buduma pentru Mussa, cei doi frați au fost atît de încîntați încît se scuturau de rîs şi dădeau din cap aprobator apucîndu-mi pumnii cu amindouă mîinile ca să confirme entuziasmul lor.

„*Ei spun da*”, a explicat solemn Abdullah, iar eu voi veni ca interpret.

Ne urcasem deja în avionul care nu voia să plece, aşa că n-am dat mare atenție răspunsului cu siguranță însă, că Abdullah a făcut-o. Ca să pornească, avionul a fost legat cu nişte cabluri, de jeepul lui Baba şi cu ajutorul lor am pornit-o înainte şi apoi ne-am ridicat în văzduh pe deasupra colibelor buduma, a kaday-urilor şi a mlaştinilor cu papirus. Vedeam perfect nisipurile aurii fără sfîrşit, pe care ne hurducasem în drumul nostru spre Bol, iar sub noi se întindea cel mai extraordinar regat al insulelor, lacul Tchad. Dincolo de Bol părea să fie un amestec de pete verzi pe un pămînt albastru, pe care cineva l-a împrăştiat la întîmplare. Aceste pete erau insulele plutitoare verzi, cu varietatea lor infinită de contururi sinuoase, şi un haos fără sfîrşit de canale albastre, înguste, încolăcite, ca nişte prăpăstii ce se deschideau tot la întîmplare. Pe unele dintre aceste pete se aflau colibe rotunde ale băştinaşilor şi turme de vite, ca nişte jucării, mişcîndu-se şi păscînd, iar ici şi colo apăreau pe petele albastre kaday-urile mici şi galbene semănînd cu semințele de muştar. Apoi am văzut numai albastru, pînă am ajuns la gura rîului Shari. Ne-a trebuit doar o oră ca să zburăm drept peste lac, la Fort-Lamy. Acolo am aşteptat jeepurile o zi, două, trei zile. Radio-telefonul din Bol funcționa şi şeriful a confirmat că jeepurile plecaseră de mult. Cu ajutorul proprietarului garajului din Fort-Lamy am trimis un jeep care a străbătut jumătatea drumului spre Bol şi s-a întors fără să găsească nimic în afara unor roți lăsate de noi la ducere. Apoi am trimis

micul avion să observe mai bine. A zburat în zigzag deasupra drumului fără să găsească nici un jeep împotmolit în nisip. Cercetătorii care aveau bărci pe lac au trimis un jeep în recunoaştere de la Bol la Fort-Lamy şi înapoi. Cînd s-a întors, şoferul nu a avut nimic de raportat.

Am informat autoritățile. Nu puteau face nimic. Şeful poliției a explicat că nu era vorba de jaf, ci de război civil. Am pierdut avionul pe care plănuisem să-l luăm şi care face escală la Fort-Lamy doar o dată pe săptămînă. Cei doi operatori ar fi trebuit să fie în Etiopia pentru o altă treabă, dar n-a mai fost posibil, pentru că nu se puteau duce acolo fără aparatura, foarte costisitoare.

Am avut însă o idee. Cu Michael ca purtător al cuvîntului nostru am mers la Cartierul general al forțelor militare franceze. Ciadul devenise o republică independentă. Francezii s-au retras discret din funcțiile de guvernare, dar nu era greu să-i găseşti cînd aveai nevoie de ei, iar şefului militar francez i-a fost lesne să găsească cele două jeepuri furate. Datorită agitațiilor manifestate printre triburile arabe din nord şi din est, francezii aveau patrule staționate în punctele strategice din deşert, stații mobile de radio şi erau pregătiți să cheme trupele de paraşutişti francezi, dacă acțiunile teroriste luau formele unei rebeliuni organizate. Aceasta s-a întîmplat cu cîteva săptămîni mai tîrziu. Dar şefului militar nu i-a trebuit mult ca să raporteze că cele două jeepuri furate au fost găsite la umbra unui copac mare dintr-un sat îndepărtat din deşert. Şoferii fugiseră cu prada de valoare, încercînd să o vîndă arabilor. Noua barcă de papirus, atît de importantă pentru noi, nu însemna nimic pentru ei, aşa că au lăsat-o în deşert. Spre nemulțumirea lor, n-au găsit pe nimeni interesat să cumpere echipament pentru filmare, aşa că tot ce-au putut ei să vîndă a fost benzina, pe care au reuşit să o scoată din rezervoare pînă la ultima picătură. Patrula, care i-a prins pe cei doi fugari, a raportat pe calea aerului că în cazul în care voiam să aducem cele două jeepuri la Fort-Lamy trebuia să trimitem un alt jeep cu benzină.

Ce s-a întîmplat cu necredinciosul Baba şi cu tovarăşul lui n-am aflat niciodată. Ei nu erau în jeepul care a venit la scările avionului şi a înmînat echipamentul furat, în timp ce avionul era gata şi aştepta să plece în Europa o săptămînă mai tîrziu. Pe de altă parte, adevăratul nostru interpret, Abdullah, a fost mai tîrziu arestat şi închis de autoritățile locale, suspectat ca fiind agentul meu la Bol pentru comerțul cu sclavi negri pentru Egipt. Dar nimeni nu ştia încă de asta.

Astfel, fascinantul „creuzet” al Africii Centrale a dispărut sub aripile noastre, cu junglă şi deşert, cu negri şi arabi, cu soare orbitor, iar gigantica noastră navă, aruncîndu-şi umbra secolului XX peste neliniştita Sahară, alerga fără să lase nici o urmă pe nisip.

„Au revoir”, Africa.

Va urma ...

CAPITOLUL V

PRINTRE CĂLUGĂRII NEGRI LA IZVOARELE NILULUI

Ca să construieşti o barcă de papirus ai nevoie de papirus. Eu aveam nevoie. Unde să-l găsesc? În Tchad, lacul din deşert? Dar nu era nici o arteră care să ne ducă din inima Africii în lumea înconjurătoare, nici rîuri, nici şosele, nici drumuri de fier. Aveam nevoie de mai multă trestie decît puteam obține cu o caravană de cămile. Constructorii de bărci puteau să fie aduşi, desigur, cu avionul, dar nu şi atîta trestie ca să poți construi o ambarcație. Nu avea rost nici chiar numai să ne gîndim la a transporta trestii din mlaştinile de la Bol pe aeroportul de lîngă capitală.

În Egipt? Desigur. Faraonul zace în mormîntul său cu bărci din papirus pictate pe pereți de piatră. Piatră şi trestii. Piatră în deşert şi trestii pe malurile Nilului. Şi mîl care se revarsă peste malurile fluviului în scurgerea sa din munții Etiopiei. Țăranii îşi bazau existența lor pe mîl, pescarii îşi făceau bărcile din trestie şi faraonul exploata piatra pentru nevoile vieții viitoare. Pe hîrtia făcută din trestie de papirus scribii egipteni au scris capitole din istoria timpurie a omenirii. Piatra a fost transportată pe papirus şi barca de papirus a fost imortalizată pe piatră. Floarea de papirus apărea din cînd în cînd în arta Egiptului antic. Era simbolul național al Egiptului de Sus şi în mitologie ea a fost unită cu floarea de lotus a Egiptului de Jos, de omul-pasăre, Horus, fiul regelui-soare, Ra, cînd întregul Egipt s-a unit într-un regat.

Ca să construieşti o ambarcație din balsa trebuie să faci ceea ce au făcut incaşii, să pătrunzi în pădurile umede ale Ecuadorului în căutarea arborilor viguroşi plini de sevă din junglă. Ca să construieşti bărci din papirus trebuie să faci ceea ce au făcut oamenii faraonului, să te duci în marile mlaştini cu papirus de pe malurile Nilului şi să tai tulpini proaspete. Cînd un faraon voia să construiască o barcă nu avea probleme speciale. Îndemînaticii lui constructori ştiau aproape totul despre papirus după experiența dobîndită de generații. Forța de muncă era nelimitată şi materialele de construcție se strîngeau în cantități uriaşe chiar la porțile palatului. Mlaştinile cu papirus de pe ambele maluri ale Nilului se întindeau de la țărmul Mediteranei, pe multe mile, în deşertul egiptean.

Dar aşa era atunci!

— Nu mai creşte papirus în Egipt acum — m-a asigurat Georges Sourial. Georges era un scufundător egiptean şi cunoştea Nilul ca nimeni altul.

— Este foarte multă piatră dacă vrei să construieşti o piramidă, dar papirus nici pentru un cărucior de jucărie — a adăugat el conducînd aproape de mal barca cu motor în care ne aflam, ca să vedem mai bine.

Pe Nil se vedea un şir nesfîrşit de vele şi de catarge alunecînd pe apă în sus şi în jos, printre palmieri, maluri nisipoase şi cîmpuri cultivate, dar nici măcar un fir auriu de trestie de papirus nu-şi întindea capul stufos peste mal ca să se oglindească în apa maronie. Papirusul a dispărut din Egipt cîndva, în secolele trecute. Nimeni nu ştia de ce. Zeii luaseră înapoi unul dintre cele mai vechi daruri ale lor, ca şi cum le-ar fi smuls

pur şi simplu din rădăcini. A rămas foarte multă piatră moştenită, în munți şi piramide, năpădită însă de mîl, a cărui înaintare a fost oprită în spatele uriaşului perete de beton al barajului de la Assuan. Cînd papirusul a dispărut de pe malurile Nilului, ultimul meşter egiptean în construirea bărcilor din papirus a pierit şi el pentru totdeauna.

Cu cămila sau cu calul, cu maşina, cu trenul şi cu barca am călătorit în amonte şi în aval pe pitorescul curs al Nilului. Am fost oaspeți ai unor vechi nave de pescuit şi comerciale bătute de vreme.

Am stat pe punți cenuşii, arse de soare, mîncînd pîine arabă şi înghițind brînză din lapte acru, ruptă cu mîna direct din bucată numai ca să scoatem vreo informație de la pescarii zdrențăroşi care nu şi-au pus niciodată pantofi în picioare şi rareori li s-a întîmplat să petreacă o zi pe pămînt, pentru că soțiile, copiii, animalele domestice şi toate acareturile lor erau la bord. S-au născut pe bord. Barca de lemn cîrpăcită toată şi cu un cort deasupra era casa pescarului de pe Nil, satul lui, lumea lui. Am aflat o mulțime de lucruri despre felul cum pot sta înghesuiți oamenii laolaltă, desfăşurîndu-şi toate activitățile vieții zilnice pe o punte cu o suprafață pe care cu greu te puteai mişca; am învățat cum se găteşte mîncarea la un foc deschis, într-un vas de lut, pe o punte inflamabilă, cum se păstrează proviziile de hrană sub un soare arzător, într-o barcă deschisă. Dar dacă cineva avea să afle unele lucruri despre papirus, aceştia trebuiau să fie pescarii, care le-au învățat de la noi. Nu văzuseră o floare de papirus, nici măcar mica tufă plantată, în onoarea turiştilor, la fîntîna din fața scărilor muzeului din Cairo. Nu văzuseră niciodată interiorul unui mormînt de faraon. Nu auziseră niciodată de la strămoşii lor că o astfel de barcă a fost folosită pe Nil; ştiau însă despre nişte ambarcații de scînduri ca ale lor.

Dar Nilul este lung. De la îndepărtatele sale izvoare din Etiopia şi Uganda el străbate întreg teritoriul Sudanului, întinzîndu-se de-a lungul Egiptului. Acolo, în lacurile de la izvoarele Nilului, papirusul a supraviețuit şi se spune că încă se mai dezvoltă ca în îndepărtatul lac Tchad.

Vechile popoare civilizate trebuie să fi călătorit departe, în lung şi-n lat, pentru că unii dintre vechii faraoni care au domnit în Egipt s-au născut în îndepărtata Etiopie, unde izvorăşte Nilul Albastru. Dar în evul mediu lungul curs al Nilului a fost dat cu totul uitării, iar izvoarele sale legendare se presupunea a fi în misterioşii şi tainicii Munți ai Lunii[1], pînă cînd italienii şi portughezii au redescoperit cursul superior al fluviului, cînd europenii începuseră să călătorească din nou, pe vremea lui Columb. Apoi oamenii moderni au aflat, pentru prima dată, că Nilul Albastru izvorăşte din lacul Tana, care se întinde în masivul central al Etiopiei, mult deasupra nivelului mării[2] .

În comparație cu faraonii, noi eram dezavantajați pentru că trebuia să ne ducem chiar la izvoarele Nilului după papirus, ori Nilul este al doilea fluviu al lumii, ca

---

[1] Montes Lunae figurează pe o hartă a lui Ptolemeu din secolul I en, reprezentînd lumea cunoscută atunci şl luînd locul Muntelui de argint, *Argyros*, al lui Aristotel care, de altfel, nu erau alții decît Munții Kenya şi Kilimanjaro cu platoşele lor veşnice de zăpadă.

[2] Tentative de descoperire au fost numeroase, dar se poate spune ca cele mai importante date au fost stabilite în secolul al XlX-lea, cînd John Speke descoperă lacul Nyansa (Victoria) în 1858, socotit pe atunci izvor al Nilului, iar în 1864 Baker descoperă spre vest lacul Albert (Luta Nizige), pe care îl consideră al doilea izvor al Nilului. Cel de-al treilea izvor cunoscut, de fapt, primul, în 1768 a fost stabilit de James Bruce, care a ajuns atunci în podişul etiopian, la lacul Tana, cunoscut ca izvor al Nilului Albastru. În 1935, Burkhardt Waldecken determina cele mai îndepărtate izvoare ale Nilului pe muntele Kikisi din Ruanda, la Kasumo.

lungime[3]. Papirusul creşte şi în Maroc şi în Sicilia, dar nu în cantități suficiente pentru a se construi bărci. Sudanul era cuprins de o serie de mişcări interne şi autoritățile îi suspectau prea mult pe turişti ca să dea o viză cuiva, care pur şi simplu spunea că vine doar să construiască o barcă din papirus. Etiopia, pe de altă parte, îşi deschidea larg porțile turismului, aşa că noi am aterizat cu avionul în capitala țării, Addis-Abeba, situată în inima semețului şi anticului imperiu, la 3000 m deasupra nivelului mării, pe un platou muntos, verde, smălțuit cu flori sălbatice, galbene.

Tovarăşul meu de călătorie, italianul Tosi, operator de film proaspăt inițiat în această artă, era slab, şi cu un cap mai înalt decît cei mai mulți dintre noi, aşa că am avut dificultăți cu introducerea lui în taxi-avionul care urma să ne ducă la lacul Tana. Bagajul său conținea în cea mai mare parte sticle de spray — insecticid. În curînd ne năpusteam ca o barcă pe valuri în rafalele de vînt de deasupra piscurilor acoperite cu iarbă ale Etiopiei. Sub noi se aşterneau colibe pitoreşti, rotunde, din iarbă, împrăştiate în grupuri pe coamele şi vîrfurile munților. Peisajul semăna cu un teren de golf ondulat, colorat în toate nuanțele de verde. Apoi s-a schimbat în masive muntoase şi chei sălbatice şi adînci, prin care curgeau torente înspumate. Curînd zburam deasupra cursului superior al Nilului cu apă roşiatică-brună, nevoită să curgă printre stînci abrupte şi să descrie în adîncimea îngustelor chei meandre sălbatice, grandioase hieroglife ale naturii, arătînd că bătrînul rîu şi-a croit drumul, încă din cele mai îndepărtate vremuri, chiar prin stînca muntelui, erodînd-o cu neînduplecații dinți ai timpului şi vărsînd milioane de tone de rocă din relieful muntos al Etiopiei, sub formă de noroi amestecat cu mîl, spre cîmpiile pustii ale Sudanului şi Egiptului. Încă de pe vremea faraonilor, Nilul a cărat fără încetare, la vale, din munții Etiopiei, mîlul ca să hrănească lanurile de grîne din Egipt. Albia adîncă a Nilului a scris o istorie; prin ea a venit solul fertil în care a înmugurit una dintre primele şi cele mai vitale culturi ale lumii.

Gîndurile noastre s-au curmat brusc. Deodată avionul se îndrepta vertiginos către stînci. Pilotul trase cu putere de manetă şi capătul uneia dintre aripi aproape că a şters vîrfurile arborilor de pe malul unui meandru al cheilor. Nilul dispăru; zăream doar stîncile şi vîrfurile copacilor. În aceeaşi clipă un bubuit asurzitor se auzi din toate părțile acoperind în întregime zgomotul motorului avionului. Am simțit stomacul lipindu-mi-se de şira spinării şi m-am agățat de scaun, ținîndu-mi răsuflarea, în timp ce cheile Nilului apărură brusc în fața noastră într-un haos infernal. Uriaşul fluviu se zbătea de-a curmezişul atîrnînd înspumat, ca un puternic perete vertical, în fața parbrizului. Mase enorme de apă se scurgeau peste stînci, în față, din lături, deasupra, dedesubt, vertical, orizontal, clocotind, tunînd, bubuind şi aburind. Soarele dispăruse de după prăpăstiile ce ne înconjurau. Pilotul făcu o nouă manevră şi ne-am agățat iarăşi pe locurile noastre, în timp ce eleroanele, ajutate de un puternic curent de aer, ne zmuciră în sus, unde am trecut printr-un splendid curcubeu pictat pe cerul albastru. Apoi am plutit grațios peste marginea căldării înspumate în care se rostogoleau şuvoaie enorme

---

[3] Conform datelor geografice Nilul este cel mai lung fluviu de pe glob avînd o lungime, împreună cu Kagera, de 6.690 km, cu un bazin de 2 900 000 km^2.

ce se prăbuşeau în adîncimile de sub noi. Atins parcă de o baghetă magică, Nilul se întindea din nou orizontal sub aripile noastre, dar la un nivel superior, cu o altă înfăţişare leneşă, miloasă, liniştită, pe un platou verde, scăpat din strînsoarea de chingă a cheilor şi stîncilor. Aveam perspectiva unor dealuri ce păreau că se rostogolesc, a unei ape strălucitoare şi a vegetației tropicale veşnic verde.

Vreți să o mai vedeți o dată? — întrebă pilotul şi, fără să mai aştepte răspunsul, înclină avionul pe partea sa şi descrise o buclă înapoi, în jos, spre aceeaşi prăpastie, producîndu-ne aceeaşi emoție puternică, în timp ce ne scufundam în cheile clocotitoare.

Cascada Tissisat, spuse pilotul vioi, cînd urechile noastre începură să audă din nou. Toată lățimea Nilului cade din înaltul acestui platou. Triburile locale numesc cascada Tis-Abbay. Abbay este numele pe care i-l dau ei Nilului, iar Tis-Abbay înseamnă „Nilul care fumează”.

Întorcînd capetele, am putut vedea că acolo unde întreaga lărgime a rîului înceta brusc să mai existe, se ridica un abur fin din straturile joase, purtat de un curent de aer, în înaltul cerului fără nori, ca fumul uriaş al unui foc de tabără.

Nu mult după aceea am aterizat la Bahas-Dar şi, cîteva minute mai tîrziu, filmam de pe pămînt aceeaşi prăpastie urlătoare. Aceasta era linia despărțitoare a două lumi sau o lume pe două niveluri. Ştiam că undeva, chiar în fața noastră, existau oameni care încă vîsleau în bărci din papirus ca pe vremea faraonilor. Speram să găsim aici cantități nelimitate de papirus, pentru că era numai o zi de mers pe jos de la cascada Tissisat pînă la izvorul Nilului, din lacul Tana. Ne aflam în legendarii Munți ai Lunii, cum li se spunea în evul mediu.

Cînd am ajuns la izvoarele fluviului se apropia noaptea. Iată şi lacul Tana, liniştit, în alternări de argintiu şi negru, reflectînd ca o străfulgerare norii intimați ai serii, siluetele munților şi vîrfurile arborilor. Se mişca ceva în golf; umbre lungi ale unor creaturi ce înotau parcă cu cozile îndoite în sus alunecau încet, încoace şi-ncolo, peste fîşia argintie. Erau invizibile în umbra reflectată a pădurii, dar aveau contururi foarte precise cînd se iveau în lumină. Şase bărci din papirus alunecau fără țintă prin locul în care lacul Tana curgea între doi pinteni de pădure şi începea să ia încet, încet forma Nilului, în trecerea lui liniştită către cascada Tissisat. În fiecare barcă stăteau una, două sau trei siluete, fiecare ținînd de la mijloc prăjina sa subțire şi scufundîndu-i capetele alternativ, de o parte şi de alta a îngustei ambarcații, aşa cum se vîsleşte pe un caiac zvelt. Poate că pescuiau în brațul fluviului sau se destindeau la sfîrşitul zilei jucîndu-se în vîrtejurile neastîmpărate care marcau izvorul Nilului. Ceva mai jos, o barcă din papirus cu un singur om pe ea era dusă prin înspumatele cascade, primejdios de aproape de căderea cea mare de apă, dar omul cel negru din ea îşi strunea cu dibăcie micuța ambarcație, ieşind din spuma albă şi întorcîndu-se spre lac, învăluită în umbra țărmului mai liniştit.

Munții Lunii. Munți ale căror piscuri se ridică spre lună. Aşa trebuie să li se fi înfățişat peisajul exploratorilor din evul mediu care îi urcau dinspre Marea Roşie sau dinspre cîmpiile Egiptului. Lacul Tana[4] se întinde la 1830 m deasupra nivelului mării şi munții care-l înconjură ating o înălțime de 3600—4300 m. Suprafața lui este aşa de întinsă că nu poți vedea malul celălalt. Locuința călugărilor negri era chiar pe lac. Ei trăiesc în larg pe insule cu vegetație luxuriantă, de junglă şi secole de-a rîndul singura legătură cu lumea exterioară au fost bărcile din papirus.

Chiar şi de la distanță se putea face la acea oră tîrzie o remarcă interesantă. În timp ce bărcile din papirus de pe lacul Tchad aveau pupa dreaptă, ridicîndu-se numai în față

[4] Cf. Mic atlas geografic, are o suprafață de 3150 km², adîncimea maximă de 14 m şi altitudinea de 1 830 m.

într-o elegantă provă arcuită, acest tip care a supraviețuit la izvoarele Nilului a păstrat forma vechilor bărci egiptene. Şi prova şi pupa se ridicau mult deasupra nivelului apei, iar pupa era arcuită într-o volută caracteristică bărcilor egiptene antice. În amurgul liniştit de la izvoarele Nilului această privelişte era ca o viziune apărută pe apă, descinzînd, prin ani, către paşnicele zori ale istoriei.

Cînd ultimele raze ale soarelui au dispărut de după vîrfurile îndepărtate ale copacilor, lumina a început să pălească încet, cuprinsă de întuneric. Munții şi lacul s-au cufundat în beznă. Adierea uşoară a nopții aducea un uşor şi plăcut miros de mirodenii şi o suflare blîndă de veche taină ce dăinuieşte de cînd lumea; o adiere dinspre acele insule, unde calendarul nu se schimbă şi evul mediu supravieţuieşte încă, ocrotit şi păstrat de călugării care, de nenumărate generații, au transmis tradiționalul lor mod de viață. Deşi pe insulele lor cresc arbori uriaşi de junglă, călugării nu s-au apucat niciodată să construiască canoe sau bărci din trunchiurile lor. Strămoşii lor au vîslit în bărci de papirus, din antichitate pînă în evul mediu şi acum, în era nucleară, ei continuau să vîslească liniştiți. Venisem să învățăm de la călugări şi voiam să profităm de cunoştințele lor în construirea bărcilor din papirus şi nimeni altcineva nu ştia mai bine decît ei cum să găsească trestia în cantități suficiente pentru a ne satisface nevoile. Oare cine au fost meşterii care i-au învățat pe călugări? Legăturile dintre cele două țări de la extremitățile Nilului nu s-au mărginit în vremurile de demult doar la schimburi de bărci din papirus şi la faraoni comuni. Creştinismul şi-a făcut, de asemenea, drum, din Egipt în Etiopia, cu o mie de ani înainte ca lunga hibernare a evului mediu să-l facă pe om să uite de primele contacte dintre locuitorii de la gurile Nilului şi cei din ținuturile muntoase, de la izvoare. Încă din anul 330, cu cîteva secole înainte ca creştinismul să se extindă în nord, spre Europa, credința creştină coptă s-a răspîndit din Egipt în Etiopia.

Primii creştini s-au stabilit atunci în vechiul regat al Axum-ului, departe, pe înălțimile munților Etiopiei, la nord de lacul Tana. Mai tîrziu, mulți dintre ei au plecat spre sud şi apoi spre insulele ascunse de pe marile lacuri Tana şi Zwai, ca să scape de persecuție din cauza credinței lor. Călugării negri care s-au ascuns pe lacul Tana au venit aici cu şapte sute de ani în urmă şi au recrutat noi generații, ducînd cu bărcile lor din papirus, tineri de pe țărm, pe insule.

Pentru a-i putea întîlni pe călugări şi a ne da seama de cantitățile de papirus de pe lac am închiriat o barcă cu motor, ruginită, care remorca o barcă din papirus. Două astfel de bărci din metal fuseseră aduse pe lacul Tana de un italian dornic de distracții, care le folosea pentru a se lua la întrecere cu bărcile din papirus ce transportau grîu de pe micile debarcadere pînă la cele două mari piețe din nordul şi sudul lacului.

Pe prima insulă pe care am sosit, arborii uriaşi din junglă creşteau pînă la marginea apei, iar rădăcinile lor se întindeau în palisade şi ciudate împletituri, pînă departe în apă. Ne-am croit drum printre tulpini cu barca uşoară din papirus şi am sărit pe țărm, sub frunzişul pădurii. După primul trunchi de copac se afla o potecă unde ne aşteptau doi călugări, nemişcați, ca şi cum am fi venit la comanda lor. Erau înfăşurați în pelerine lungi pînă la glezne, cu glugi deschise, dar în picioarele goale şi aveau fețele negre cu bărbi negre. Ei au indicat cu un gest elegant drumul, în sus pe deal, spre altarul din vîrf. Acolo, proptite de zidul însorit, stăteau bărci mici din papirus şi legături de papirus uscat adunate în snopi. Biserica era situată pe cel mai înalt loc, arătînd ca o variantă mai mare a locuințelor simple ale călugărilor, împrăştiate pe colinele mai joase. Totul e circular, cu pereți din țăruşi drepți şi groşi şi cu acoperişuri conice din paie. Cineva bătea într-o lespede de piatră atîrnată ca un gong, care scotea un sunet adînc, melodios. Cîțiva călugări mergeau încet. Erau semeți şi arătoşi, ca cei mai mulți dintre etiopieni,

cu pielea neagră, cu trăsături ferme, nas coroiat, bărbi ascuțite negre, şi foarte puțini arătau subnutriți şi nepăsători. Printre ei vedeai băieți tineri, bărbați în plinătatea forțelor şi bătrîni gîrboviți, cu bărbi albe. Păreau însă năpăstuiți de sărăcie, înfăşurați în pelerine simple, cu picioarele goale sau cu sandalele desfăcute. Ei mîncau doar din ceea ce recoltau de pe micile lor petice de pămînt, şi peşte din lac. Se rugau, cîntau şi meditau.

Simțeam că sîntem bine primiți. Aici puteam obține cu siguranță informații prețioase. Doi bătrîni cu turbane, şi-au scos tobele din piele, în formă de butoi şi au început să bată în ele cu palmele, cîntînd cu voci joase, răguşite, o melodie bisericească veche, complet necunoscută, care trebuie să le fi fost transmisă de către cele mai vechi comunități creştine din Etiopia. Aşa au cîntat poate strămoşii lor ecleziastici, cînd au venit vîslind pe lac în primul lor exod din regatul Axum.

Insula se numeşte Covran Gabriel, şi îngerul Gabriel cu sabia scoasă a fost primul care ne-a întîmpinat cînd călugării ne-au condus în biserica lor acoperită cu paie. E pictat de mărimea unui uriaş, înconjurat de credincioşi colorat îmbrăcați, care decorează fiecare fațadă a altarului central, un fel de altar ce umple centrul bisericii de la podea pînă la tavan, lăsînd numai o trecere circulară în jurul lui, cu uşi care duc în toate direcțiile. Toate bisericile coptice de pe lacul Tana sînt la fel. Aici se poate vedea întreaga istorie a Bibliei transformată într-o schiță colorată, călugării confirmînd ceea ce sugerează stilul lor naiv: anume că picturile aveau o vechime de două sau trei sute de ani, altele fiind poate chiar mai vechi. Am văzut reprezentată scena în care faraonul se „îneca” cu armata egipteană în Marea Roşie, iar deasupra apei apăreau doar căştile cavalerilor şi armele lor.

Am fost invitați cu bunăvoință să intrăm, după ce ne-am dat jos pantofii, iar cînd am ieşit afară duceam cu noi cîteva sute de purici care postiseră timp îndelungat în vechile covoare din biserică. Eu am scăpat uşor, dar gesturile caraghioase pe care le făcea operatorul de film indicau că duşmanul avansase deja de pe picioare la subsuori şi apoi în păr. A fugit către barcă unde, spre groaza călugărilor, a executat un număr de striptease nu tocmai discret, cu un flacon de insecticid. Pînă atunci eu tocmai scosesem de la călugări puținul pe care îl aveau de spus despre calitățile plutitoare ale papirusului. În ciuda faptului că aceste bărci de papirus reprezentau pentru locuitorii din insule ceea ce însemnau caii sau cămilele pentru călăreții din deşert, totuşi nici unul dintre ei nu a încercat vreodată capacitatea de plutire a unei bărci pentru o durată mai mare de o zi. După ce o folosesc, ei o trag întotdeauna pe țărm şi o ridică pe uscat, pentru că altfel începe să absoarbă apă. Papirusul îmbibat cu apă nu se scufundă, ne-au spus călugării, dar îşi pierde întreaga capacitate de plutire şi de transport. Cu cît este mai mare barca, cu atît va pluti mai mult, dar nu avea rost să se construiască bărci mari, pentru că sînt prea greu de tras la mal, pe uscat. Aşadar, după vizita asta nu ştiam mult mai multe lucruri. Următoarea insulă pe care am sosit se numeşte Narga. Este netedă şi papirusul creşte în toate golfurile ei, ceea ce îi determină pe călugări să-şi reînnoiască bărcile în mod regulat.

„Papirusul putrezeşte”, ne-au spus ei. „Trebuie să construim bărci noi cel puțin o dată pe an, chiar dacă le uscăm după fiecare folosire”. Într-un turn vechi de piatră stătea un călugăr solitar care n-a scos nici o vorbă. Nici nu s-a mişcat. Turnul fusese construit de împărăteasa Mentuab cu 250 de ani în urmă, iar călugărul s-a aşezat acolo, în vîrful turnului deschis doar de cîțiva ani, jurîndu-se că nu se va mai urni de acolo tot restul vieții. Frații lui, călugării de pe pămînt, priveau la silueta profilîndu-i-se pe fondul norilor călători.

Ne-am grăbit către insula vecină, care se contura pe cer cu dealurile ei împădurite. Este cea mai sfîntă dintre toate insulele de pe lacul Tana, Daga Stefano, insulă atît de sfîntă încît nici o femeie, nici chiar împărăteasa, nu poate pune piciorul pe ea. Ultima care a încercat a fost puternica împărăteasă a Etiopiei, Mentuab, care a fost însă politicos îndepărtată cînd, cu două secole şi jumătate în urmă, a sosit cu întreaga ei curte pe o barcă mare din papirus şi a încercat să debarce.

Insula are cea mai luxuriantă şi mai frumoasă vegetație de pe lac. Am observat între vîrfurile copacilor de pe creastă un acoperiş de iarbă cu o cruce pe el. Un călugăr zdrențăros, cu un elefantiazis destul de grav la scroturi, stătea de pază la singurul loc de debarcare pe insulă; un şir de bărci mici din papirus erau sprijinite vertical, de copacii din spatele lui. Plini de curiozitate şi de nerăbdare am sărit pe stîncă şi am păşit pe țărmul insulei sfinte. Călugărul ne-a dat voie să studiem bărcile şi nu ne-a oprit cînd am pornit-o pe drumul larg, noroios, ce ducea către creastă. Arbori uriaşi de junglă, colibe de paie, călugări. Plecăciuni tăcute, murmure de rugăciuni, mătănii. Papirus? Toți arătau în aceeaşi direcție, către suprafața apei. Acolo. Acolo creştea în cantități nelimitate. De acolo şi-l strîngeau şi ei. Capacitatea de plutire? Opt zile. Două săptămîni. Dacă nu se scufundă încărcînd-o prea tare, putrezeşte şi se strică în valuri în mai puțin de două săptămîni. Papirusul trebuie să fie ținut uscat. Să fie tras pe țărm. Nici ei nu ştiau mai multe.

N-am intrat chiar în templu. Arăta dărăpănat, cu pereți ovali din piatră, bambus şi paie. Dar în spatele lui se afla o colibă din piatră, ca o grotă, plină de relicve sacre. Doi călugări zîmbitori ne-au invitat în întuneric, într-un fel de cameră a ororilor. Grămezi de cranii albe, cruci vechi şi haine sfinte ce au aparținut prelaților morți. Cea mai mare avere erau două coşciuge de sticlă acoperite cu stofă. Pînza era îndoită la un capăt şi lumina slabă arăta mumiile stafidite ale celor patru vechi împărați etiopieni îmbălsămați care stăteau întinşi, cu brațele încrucişate pe piept, trecuți în eternitate pe insula sfîntă. Cortegiul funerar trecuse cîndva pe furtunosul lac Tana cu aceste mumii puse pe bărci din papirus, aşa cum mumiile faraonilor fuseseră duse cîndva în procesiuni tăcute, în jos pe Nil, pentru înmormîntare.

După ce am ieşit la lumina zilei i-am uimit pe călugări, redîndu-le vocile la un magnetofon mic. Acum toți voiau să vorbească. Toți voiau să cînte. În scurt timp se aflau cu toții pe treptele largi cîntînd liniştiți, în cor, vechi imnuri copte. M-am ghemuit în fața lor, înregistrîndu-i. Lîngă mine stătea operatorul de film cel înalt, aplecat peste aparatul de filmat. Deodată s-a auzit un urlet şi o înjurătură atît de puternică, încît acul indicator al magnetofonului s-a dus pînă la capăt, înainte de a se întoarce şi a se opri la zero. Călugării rămăseseră încremeniți cu gurile căscate şi cu ochii mari de uimire. În spatele meu operatorul se lansase într-un dans sălbatic de război. Dădu cu piciorul în trepied şi-şi trase cu furie cămaşa, după care începu să tragă de cureaua pantalonilor.

— Opreşte-te! i-am şuierat îngrozit. Şi eram într-adevăr furios. Ai înnebunit?

Vorbele mele n-au avut nici un efect. Pantalonii au căzut la pămînt în nişte mişcări frenetice, în timp ce italianul gesticula apucîndu-se de şold cu amîndouă mîinile.

— O viespe! a urlat, o viespe în pantalonii mei!!!

Nu mi-a fost uşor să-l iert pe fotograf pentru impresia dezastruoasă pe care a lăsat-o pe Daga Stefano, chiar dacă suferea adevărate torturi şi nu a putut să şeadă cînd am ajuns înapoi în barcă. Nu mai rămăseseră mulți călugări să ne spună „la revedere”, cînd m-am întors către trepte, dar acei care mai stăteau acolo ne mulțumeau cu sinceritate pentru mica contribuție pe care le-am oferit-o ca mulțumire pentru ajutorul dat şi totodată ca iertare pentru nepoliteța operatorului meu.

Vizitele la călugări ne-au lăsat impresia generală, neplăcută, că cel mai important element în construirea bărcilor din papirus era să fie făcute atît de mici, încît să poată fi trase din apă la uscat, după o zi de folosire. Acesta nu putea să fie cu nici un chip un program potrivit pentru traversarea Atlanticului. Pentru a fi aduse mai uşor pe țărm, toate bărcile de trestie mai mari de pe lacul Tana erau, de fapt, construite din două părți, fiecare dusă la mal separat. O barcă subțire în formă de scoică, cu prova şi pupa arcuite în sus, şi în interiorul acestei carene un fel de saltea groasă de papirus, doar să umple spațiul gol. Bărcile negrilor buduma de pe lacul Tchad erau mult mai robuste. Era de fapt o diferență ce merita să fie luată în considerare: călugării de pe lacul Tana au pus accentul pe construirea unor bărci din papirus uşoare fără să modifice modelul general, vechi de secole, în timp ce negrii buduma de pe lacul Tchad s-au concentrat mai ales asupra capacității de transport şi rezistenței ei.

În drum spre celălalt mal al lacului Tana am trecut pe lîngă nişte insulițe joase, acoperite cu tufe, unde vreo şase hipopotami, care umblau prin apă, se scufundau şi reapăreau în jurul nostru. Echipajul de pe barcă ne-a spus că aceste animale urăsc bărcile din papirus şi le răstoarnă cînd au prilejul, pentru că de pe astfel de bărci erau vînați cu harpoanele din vremuri imemoriale. Era un lucru pe care-l auzeam tot timpul şi în Ciad, şi în Etiopia. Am împins barca din papirus în larg, goală, dar hipopotamii şi-au ridicat doar capetele, cercetător, în jurul ei, au sforăit, au suflat şi au privit-o curioşi.

În îndepărtata extremitate de sud-vest, țărmul lacului Tana se ridica numai cu puțin deasupra nivelului apei şi aici, am găsit, în sfîrşit, mlaştini întinse cu papirus. Echipajul ne-a spus că această regiune era nesigură din cauza bandiților. Unii se numesc „luptători pentru libertate”, ne-a spus Ali, comandantul bărcii cu motor. De fapt, ei sînt numai nişte pungaşi obişnuiți — a adăugat el. Te lasă în pace doar atîta timp cît eşti dispus să plăteşti. Unul dintre cei mai răi care a dominat locul timp de 23 de ani şi a omorît 29 de oameni a fost împuşcat recent de autorități — ne-au explicat oamenii. Ei nu mai aveau nici un fel de probleme, pentru că Ali plătise tributul.

Am ajuns la un punct, în mlaştinile fără sfîrşit, unde un curent mîlos se scurgea printre tulpinile de papirus şi se îndrepta spre lac ca o dîră lată roşiatică-brună făcută de un penel. Aici trebuie să fi fost intrarea vreunui pîrîu. De fapt era un mic afluent, a cărui gură fusese ascunsă de trestia deasă pentru că se varsă în lacul Tana, locul de izvorîre a Nilului, el este numit „Nilul cel mic”. Fel şi fel de păsări stăteau liniştite printre tulpinile înalte. De obicei, „Nilul cel mic” este atît de puțin adînc că nu poate fi navigabil pentru bărcile cu motor mai mult de cîteva sute de iarzi, dar acum nivelul apei era neobişnuit de mare şi am mers peste cinci mile în susul îngustului rîu roşu, pînă la un sat cu colibe rotunde şi acoperişuri din paie. Acestea erau locuințele tribului abaydar, ai căror bărbați şi femei stăteau îngrămădiți pe mal privind la barca de metal. Ali ne-a spus că numai această barcă de metal şi încă una mai mare puteau fi găsite pe lacul Tana. Amîndouă aparțineau stăpînului său, italianul de care am mai pomenit, şi nici una dintre ele nu făcuse o călătorie pe acest rîu mai înainte.

Cîteva bărci mici din papirus au fost luate de lîngă pereții colibelor şi aduse spre noi, fie vîslind, fie împingînd cu prăjinile. Cele mai mici erau simple plute de forma trompei unui elefant, aşa cum mai văzusem înainte şi care am aflat că se numesc *koba*. Ele erau făcute şi folosite întocmai ca şi cele de pe lacul Tchad, de pe lacul Titicaca, din Peru şi din Insula Paştelui. O variantă puțin mai mare, pe care putea sta o singură persoană, se numea *marotcha*, în timp ce bărcile obişnuite, făcute din două părți, pentru doi sau mai mulți vîslaşi, se numeau *tanqua*. Cea mai mare tanqua pe care am văzut-o avea nouă oameni la bord, dar am auzit că erau multe care duceau chiar şi două sau trei tone de grîu pe lacul Tana. Uneori cîte o tanqua era lăsată în voia valurilor şi stătea în apă mai mult de o săptămînă, înainte ca echipajul să ajungă din nou la țărm cu grîul care uneori încolțea. Oamenii din tribul abaydar credeau, ca şi călugării, că după două săptămîni o tanqua este complet îmbibată de apă şi că se va scufunda. Bordajul carenei unei tanqua era atît de subțire, încît barca se ondula ca un vierme pe valuri.

Suspiciunea mea era confirmată: chiar dacă forma unei tanqua de pe lacul Tana se apropia din punct de vedere estetic de cele ale vechilor bărci egiptene, acesteia îi lipsea rigiditatea şi rezistența, care caracterizau *kaday*-urile de pe lacul Tchad. Soluția urma să fie aducerea papirusului pe lacul Tana, de constructori din Ciad şi folosirea picturilor murale din vechiul Egipt, ca model pentru reconstruirea unei bărci antice.

Regiunea de dincolo de sat era nepopulată. Eram singuri pe țărmul mlăştinos cînd un etiopian deosebit de impresionant s-a ridicat deodată în fața noastră din desişul de trestii. Purta o pelerină fără mîneci şi ducea pe umăr o suliță, ca pe o undiță. Cu ținuta lui chipeşă, cu barba neagră, ascuțită şi cu un profil cu trăsături ferme, semăna cu un împărat, iar cînd băiețelul său a ieşit dintre trestii, cu un coş pentru peşti atîrnîndu-i pe spate, ne-am dat seama că şi el era tot atît de pitoresc şi, entuziasmat, i-am luat pe amîndoi şi i-am aranjat pentru cîteva prim-planuri cu papirus. I-am dat bărbatului un bănuț, ca mulțumire, şi tocmai cînd voiam să mă sui în barcă din nou, etiopianul zîmbi cu subtilă condescendență şi, politicos, arătă că vrea să ne însoțească. Astfel, modelul fotografului şi fiul său au devenit parte din mica noastră expediție făcută în aval şi printre mlaştinile cu trestii, spre lac. O dată ajunşi acolo, amîndoi ne-au mulțumit politicos şi erau gata să se ducă pe țărm cînd Ali, foarte agitat, m-a făcut să-mi scot portmoneul din buzunarul de la spate. Apoi, cu îndrăzneală, a scos din el o bancnotă etiopiană, echivalentă cu un salariu pe o săptămînă, şi i-a dat-o bărbatului cu barbă, care s-a întors din drum, zîmbind şi făcînd o plecăciune elegantă înainte de a dispărea cu băiatul său printre trestii, tot aşa de discret precum apăruse.

„Ăsta este cel mai mare tîlhar din această parte a lacului, mi-a explicat Ali ruşinat. Întotdeauna îi dau ceva ca să-l îndulcesc".

În noaptea aceea s-a dezlănțuit asupra noastră o adevărată rupere de nori. Am legat barca de un copac, pe mal, iar mica tanqua din papirus am pus-o deasupra capetelor noastre, drept acoperiş. Tunetul bubuia aşa cum numai el poate bubui cînd norii sînt la mică distanță de apă şi zgomotul asurzitor, însoțit de fulgere, arăta că furtuna era chiar deasupra capetelor noastre. Trăsnetul a lovit şi lacul, şi pădurea. Am văzut o flacără însoțită de o bubuitură, am simțit un suflu puternic şi un copac uriaş căzu spintecat pe

ţărm, aproape de locul unde ne adăpostisem. Ploaia venea în valuri ca jetul unui furtun de grădină. Toate lucrurile noastre pluteau prin barcă împreună cu peştele pescuit în timpul zilei. Fotograful dormea. Pe o astfel de vreme nu era nevoie să stea de veghe cu insecticidul lîngă el.

Departe, în sudul Etiopiei, valea Riftului curge cînd spre nord, cînd spre sud, între două lanţuri muntoase, în direcţia Kenyei. Geologii au arătat că această vale, la fel ca şi Marea Roşie, a luat naştere prin deplasarea lentă spre vest a Africii timp de miliarde de ani. O serie de lacuri mari se întind ca un şir de mărgele în josul acestei largi văi muntoase. Pe unul dintre ele, şi anume lacul Zwai, se construiesc bărci din papirus. În josul văii există un excelent drum pentru maşini, iar celelalte lacuri sînt staţiuni de odihnă cunoscute de turiştii din capitalla ţării, Addis-Abeba, care-şi petrec week-end-ul aici, vînînd, pescuind sau făcînd baie.

Dar ei nu vin la lacul Zwai, cel mai frumos dintre ele. Nu vin, pentru că nu este nici un drum pînă la el, şi apoi aici creşte papirusul, care adăposteşte melcii ce găzduiesc larvele de bilharzia. De aceea nu-ţi poti băga nici măcar piciorul în acest frumos lac.

În Addis-Abeba am întîlnit doi suedezi care au putut să ne spună cîte ceva despre acest lac şi insulele lui locuite. Unul citise despre locuitorii de pe insule pentru că era etnograf, celălalt fusese chiar pe malurile lacului pentru că trăia în Etiopia şi se îndeletnicea cu prinderea păsărilor; înarmaţi cu provizii şi cu echipament de tabără, am părăsit baza noastră din capitală cu un jeep închiriat şi am mers pe drumuri foarte bune, bune, mai puţin bune şi în cele din urmă pe drumuri îngrozitoare, pînă cînd am găsit un loc de dormit pentru noapte, la un misionar suedez ospitalier, sus, în vîrful munţilor, de la est de valea Riftului. Cu un profesor etiopian descurcăreţ, Aseffa, ca interpret şi un tînăr negru galla care „ştia drumul” am pornit cu jeepul a doua zi dimineaţa spre lacul Zwai. O viroagă adîncă, săpată de un torent înspumat, închidea toate drumurile de acces înspre cîmpiile întinse dintre noi şi lac. Ca să ajungem acolo a trebuit să ne luptăm 15 mile înspre sud, pe un drum de pămînt îmbibat cu apă, ce se afla în construcţie. Apoi am părăsit drumul, am trecut un pod de piatră impresionant şi am continuat 30 de mile spre nord-vest fără vreun drum sau urme de roţi. Mergeam după poteci înguste, pe urme de animale şi prin luminişuri, printre copaci răzleţi, cînd pe un drum, cînd pe altul şi tot timpul trebuia să ne dăm jos şi să mergem înaintea jeepului ca să găsim o trecere. „Ghidul” nostru stătea nepăsător, fără să scoată o vorbă şi în puţinele dăţi cînd a indicat ceva ne-a condus greşit. Nu erau animale sălbatice, doar multe movile ce indicau morminte şi deseori am văzut negri galla vînînd prin pădure cu lancea pe umăr şi cu cîinele după ei. Un băiat s-a speriat cînd ne-am îndreptat spre el să-l întrebăm de drum şi a ridicat suliţa ca să se apere, după care a luat-o la fugă, cît l-au ţinut picioarele, dispărînd printre tufele rare de acacia.

Era după-amiază tîrziu cînd am ajuns pe un promontoriu înalt, stîncos, ce dădea spre lacul Zwai şi de unde aveam o splendidă perspectivă asupra malului estic şi a două dintre insulele mai îndepărtate. Putea fi văzută o colibă micuţă din lemn şi un cort mare: clinica misiunii suedeze. Sora medicală trimisă de centru se afla în vacanţă în Suedia, dar un paznic din tribul galla locuia acolo cu familia sa, într-o colibă de iarbă, lîngă cortul pe care ne-a dat voie să-l folosim. De ambele părţi se vedeau mlaştinile cu trestie întinzîndu-se spre nord şi spre sud de la poalele promontoriului; sub noi soarele în amurg strălucea pe un punct galben ce părea că se mişcă pe lac; o mică barcă din papirus îşi croia drum către casă pe cea mai apropiată insulă.

S-a întunecat repede, aşa cum trebuia de altfel să se întîmple la numai 8° de la Ecuator. Apoi a început spectacolul. Maimuţele discutau în copacii dimprejur.

Hipopotamii s-au tîrît pe țărm și s-au dus clefăind în culturile de porumb ale băștinașilor. Urletele și gemetele unui număr crescînd de hiene se auzeau din ce în ce mai aproape. Departe, departe pe lac se auzeau tobe. Din cort puteam vedea luminile focurilor de pe insule. Aseffa ne-a spus că copții celebrau preludiul la marea lor sărbătoare Maskal. M-am tîrît afară să privesc spectacolul și m-am izbit de două siluete negre, cu lănci, ce stăteau în picioare, aproape invizibile, chiar în fața ușii cortului. Era paznicul din coliba de iarbă, cu o rudă, care ne-a întrebat dacă n-am vrea să vedem hienele. Găsiseră un catîr mort și acum erau foarte preocupate să mănînce pe săturate. Ne-am tîrît într-un tufiș. În fața noastră se auzeau gemete, chelălăituri, mîrîituri și lătrături. În jur, prin tufe, se vedeau din toate părțile ochi de hienă, atenți, strălucind ca niște luminițe. Cînd am aprins lanterna, totul a dispărut, fără să auzim sau să vedem ceva, ca la atingerea unei baghete. Numai catîrul zăcea acolo însîngerat și sfîrtecat. Am stins din nou lumina și am așteptat. Din nou au strălucit toți ochii, pereche cu pereche, de toate părțile și bestiile au început să urle, să geamă și să roadă. Am auzit tropăituri printre tufe și crengi. Am aprins din nou lumina. Nu mai rămăsese decît o jumătate de catîr; fusese împărțit în două și toată partea posterioară dispăruse fără urmă. Am căutat peste tot prin tufele cu urme de sînge, dar jumătate din trup și amîndouă picioarele din spate dispăruseră pentru totdeauna în noapte.

De dimineață am coborît pînă la lacul cu papirus. O parte din cîmpul de porumb de la poalele stîncii fusese călcat în picioare de un singur hipopotam care mîncase sute de știuleți în timpul nopții. Vecinul era ocupat cu alungarea maimuțelor, care voiau să pună stăpînire pe resturile lăsate de uriaș. Departe, pe suprafața apei, puteam vedea bărci mici din papirus apropiindu-se dinspre insule. Acolo unde așteptam noi, se făcuse un culoar printre trestii, spre un mic loc de debarcare, pe malul nesigur, mlăștinos, pentru că de acolo o potecă îngustă ducea spre lac. Am așteptat cu o secure, o frînghie și două crengi, pe care le-am curățat cu ușurință — fiecare ramură fiind groasă cît un braț de om și avînd de două ori înălțimea lui — pentru că ne făcusem un plan și acum așteptam doar ca bărcile să vină la țărm.

Iată-le. Erau deosebite de cele ale călugărilor de pe lacul Tana și mai apropiate de bărcile de pe lacul Tchad, cu pupa tăiată și numai cu prova curbată în sus, dar destul de mici. Nu era loc în ele decît pentru o persoană.

Primele două care au sosit veniseră de pe insule să facă schimb cu negrii galla de pe țărm. Unul avea bere de grîu de culoare cenușie-cafenie într-o cană de lut și în coaja uscată a unui dovleac. Celălalt avea pește proaspăt. Curînd a venit și al treilea și a început să tragă barca de papirus pe țărm. L-am oprit. Ne-am oferit să le cumpărăm produsele și nu peste mult timp am și închiriat cele trei bărci mari. Le-am pus una lîngă alta și le-am legat cu frînghia noastră, întărite cu cele două crengi rezistente pe care le-am prins în cruce. Acesta era planul nostru de bătaie. Știam că nu există alt mijloc de a ajunge la insule. Pentru că acolo trăiau oamenii lacului, singurii care aveau bărci pe lacul Zwai, și care dintr-un vechi obicei le făceau așa de mici, încît nici un nepoftit neîndemînatic de pe țărm nu le putea folosi pentru a intra cu forța pe insule în refugiul lor vechi de secole.

Oamenii de pe insule nu erau înrudiți cu negrii galla care trăiau în jur, pe țărmurile lacului. Negrii galla erau tipic africani și trăiau exclusiv din agricultură și creșterea vitelor. Ei aveau picioarele bine înfipte pe pămîntul Africii și n-au încercat niciodată să construiască bărci sau plute cu care să pornească pe apă. Dar populația lacustră își baza existența pe bărcile din, papirus, pentru că ei nu numai că-și cultivau pămîntul, dar erau și pescari și negustori. În ciuda pielii lor negre, acești oameni erau departe de a

fi un tip negroid. Ca cei mai mulți etiopieni, aveau trăsături ferme, frumoase, cu profile care aminteau de locuitorii pămînturilor biblice. Ca şi călugării de pe țărmul nordic al lacului Tana, ei migraseră din regiunile aflate în apropierea izvoarelor Nilului şi, asemenea lor, au adus cu ei arta construirii bărcilor din papirus cînd s-au izolat pe insulele îndepărtate. Între anii 1520 şi 1535 ei şi-au început lungul drum de-a lungul văii Riftului unde s-au stabilit pe insulele de pe lacul Zwai cu toate comorile lor religioase şi cu vechile manuscrise coptice, care trebuie să se mai afle încă acolo, pentru că în ciuda celor patru secole de ostilități între populația lacustră şi galla de pe țărm, nici unul dintre aceşti neîndemînatici locuitori n-a reuşit să invadeze vreodată insulele. În ultimii ani duşmănia a dispărut, schimburile au devenit hotărîtoare şi cîteva familii de pe lac s-au mutat pe țărm; dar conform tradiției nu a fost construită pe lac nici măcar o barcă în care să se poată urca mai mult de un pasager în afară de vîslaş. Este aşa de puțin loc chiar şi pentru un singur pasager pe firavul mănunchi de trestie, încît dacă nu stai liniştit ca un şoarece, balansîndu-ți picioarele întinse sau stînd cu ele în apă pînă la genunchi, de o parte şi de alta a mănunchiului, la prima mişcare barca se răstoarnă.

Iată de ce ne-am uitat cu satisfacție la opera noastră abia terminată: o plută stabilă formată din trei ambarcații legate între ele. Am strîns echipamentul şi tocmai voiam să ne suim în bărci şi să ne îndreptăm spre insulele ispititoare cînd l-am observat pe unul dintre oameni preocupat să desfacă nodurile şi să tragă barca la mal. El i-a explicat lui Aseffa că venise de pe insulă să strîngă lemne pentru focul ce urma să fie aprins la sărbătoarea lor, Maskal, dar acum şi-a amintit că era un lemn mai bun în altă parte. Un salut politicos şi a plecat grăbit cu cea de-a treia parte, atît de necesară micii noastre plute.

Era tîrziu după-amiază cînd am reuşit să căpătăm o altă barcă de la un om al lacurilor ce vîslea de-a lungul țărmului aruncîndu-şi năvodul. Ori de cîte ori trăgea năvodul scăpărau parcă picături argintii. Am cumpărat tot ce prinsese, douăzeci şi unu de delicați peşti *tulumu*; am fript pe tăciuni cîte unul pentru fiecare şi restul i l-am dăruit pescarului. Tîrgul se încheiase şi pentru închirierea bărcii şi de data aceasta ne-am grăbit să plecăm îndată ce pluta a fost gata. Plutea minunat cu trei oameni şi cu echipamentul de filmat cocoțat pe ea; aşa că şi Aseffa a îndrăznit să se tîrască cu mare grijă pe plută, ca să ne folosească ca interpret.

Malul din jurul nostru era acoperit cu tufe mici, dar nu puteam vedea nici urmă de papirus. Apa era învolburată, iar noi vîsleam cît puteam de repede pînă ne-am îndepărtat de țărm îndeajuns ca să zărim ivindu-se în față dealurile înverzite ale celei mai apropiate insule. Ne-am apropiat atît de mult încît vedeam clar pitoreştile colibe rotunde, din paie, printre frunzişul de pe țărm. Apoi de după un promontoriu a apărut o bărcuță din papirus care se îndrepta direct spre noi. Stînd călare pe mănunchiul de papirus şi vîslind cu picioarele adînc scufundate în apă, am fost surprinşi să vedem un om grav, într-o atitudine demnă, îmbrăcat într-un fel de uniformă kaki. A lovit uşor barca şi s-a oprit încet chiar în fața noastră. Omul ne-a dat să înțelegem, prin Aseffa, că ar fi un fel de şef al insulei, pe nume Tadecha, şi că dorea să ne vadă documentele înainte de a ne lăsa să debarcăm. Cu o persoană oficială atît de vioaie cocoțată pe un mănunchi de papirus, cu spatele ud şi cu pantalonii de la uniformă băgați în apă pînă la genunchi, aspectul ceremoniei era fără îndoială comic. Aseffa m-a întrebat dacă am vreun document: era bun orice. Am scos din buzunarul de la cămaşă o hîrtie a Ministerului de Externe norvegian, scrisă în franceză, pe care intenționam s-o folosesc în Republica Ciad. Aseffa nu ştia o boabă franțuzeşte, dar a citit cu voce tare şi cu sentiment, stînd în picioare pe plută, o tiradă lungă în dialectul galla, din care nu am

înțeles decît numele împăratului Haile Sellassie, care se auzea mai tot timpul. Ce-a născocit Aseffa ştiau doar el şi şeriful, dar apriga persoană oficială şi-a ridicat mîna într-un gest confuz de salut, şi-a întors ambarcația uşoară şi a dispărut spre promontoriul de unde apăruse, în timp ce noi ne îndreptam, pe drumul cel mai scurt, spre cea mai apropiată dintre insule, spre insula acoperită de iarbă.

Era o insulă fermecător de frumoasă, de un verde luxuriant, cu pajişti şi cîmpuri de porumb întinse pe coastele dealurilor. Băieți goi puşcă pescuiau în gol şi nişte femei cu veşminte din țesături lucrate de mînă coborau spre locul de debarcare purtînd căni pe cap; un bărbat se urcă pe un dîmb ducînd pe umeri o delicată bucată din papirus, în timp ce pui de găină şi nenumărate alte păsări cu pene frumos colorate zburau încoace şi-ncolo. Pe creasta dealului un mănunchi de colibe ca nişte căpățîni de zahăr formau un sătuc bine aranjat. Aveau învelişuri înalte, conice, din paie, iar pereții scunzi erau făcuți din inele de piatră, şi pe jumătate din lemn, lipite cu lut şi vopsite cu modele simple. De fiecare casă erau sprijinite, ca să se usuce la soare, cel puțin una şi deseori două sau trei bărci din trestie cu prova arcuită. O pereche de oameni drăguți şi politicoşi, soț şi soție, ne-a făcut semn să ne apropiem şi ne-a oferit o cană cu *aidar* sau bere de porumb, proaspăt preparată. Pe bărbat îl chema Dagaga şi pe femeie Helu. Coliba avea o podea de lut bătătorit, netedă, curată, şi în ea se aflau un scaun pentru țesut şi nişte căni enorme din ceramică, închise bine, cu un conținut necunoscut. Vase de bucătărie din coji de dovleac uscat şi cîteva unelte făcute în casă atîrnau de grinzi; patul era din fier şi perna, aceeaşi bucată de lemn curbat pentru odihna gîtului folosită şi în Egiptul antic. Dagaga şi Helu erau nişte oameni fără griji; aveau doar strictul necesar, dar timp din belşug ca să se bucure de el. N-aveau frigider, dar nu plăteau nici taxe pentru electricitate. Nu aveau maşină, dar nici o viață agitată. Ceea ce ei nu aveau, nouă ne-ar fi lipsit, dar lor nu. Aveau numai ceea ce le trebuia. Numai acele lucruri pe care noi încercăm să le obținem în vacanțele mult dorite, departe de preocupările zilnice. Cînd, în viitorul apropiat, lumea modernă va ajunge şi aici, ei vor învăța multe de la noi, dar noi nimic de la ei, ceea ce este o tragedie pentru amîndouă părțile, pentru că noi cei care avem mai multe, pretindem că sîntem mai înțelepți, mai fericiți. Aşa să fie oare?

Stăteam filozofînd în uşa colibei, în timp ce frumoasa Helu cu ochi inteligenți îşi servea grațioasă oaspeții necunoscuți. Cu pielea ei de culoare închisă, cu trăsăturile feței aspre şi cu buze înguste avea ceva nobil în ținuta ei. Dagaga, cu un copil în brațe, era vădit încîntat să ne poată oferi bere şi porumb prăjit, fierbinte. Avea un gust extraordinar de bun. Priveliştea care ți se oferea din uşă privind spre dealurile înverzite era neasemuit de frumoasă. Mi-ar fi plăcut să stau acolo întins şi să mă bucur de jocul culorilor pe lac, în lumina asfințitului, cînd ultimele bărci de papirus se întorc acasă. Deodată am văzut un fulger la orizont însoțit de bubuitul unui tunet. Se adunau nori negri. Echipamentul de filmat! Şi cînd te gîndeşti că toate lucrurile noastre sînt împrăştiate prin cort de cealaltă parte a lacului! Dacă voiam să ajungem la celălalt țărm înainte ca furtuna să se dezlănțuie, trebuia să ne grăbim. Soarele coborîse. Privindu-ne ceasurile de la mînă ne-am înspăimîntat. În casa pe care o părăseam nu exista nici un ceas pentru că timpul era un element care lipsea şi deci nu era nevoie să fie măsurat. Am alergat cu paşi mari pe deal în jos şi ne-am îngrămădit pe pluta noastră formată din trei bărci de papirus. Curînd insula se îndepărta, alunecînd în spatele nostru, contururile ei pierzîndu-se în umbra amurgului. Ultimul lucru pe care l-am văzut înainte ca primele picături de ploaie să ascundă întreaga privelişte au fost cîteva puncte pale de lumină, sus pe creastă. Prietenii noştri, locuitori ai lacurilor, stăteau la adăpost în colibele lor calde, aprinzînd liniştiți feştilele lămpilor cu petrol.

A doua zi era sărbătoarea coptă Maskal, cea mai importantă zi a anului, cînd toți etiopienii creştini celebrează ceea ce ei numesc „descoperirea adevăratei cruci". De pe dîmbul pe care ne aflam puteam vedea focuri mari pe insulă. Ne gîndisem să ne ducem din nou să-i întrebăm pe oamenii lacurilor cîteva lucruri în plus în legătură cu experiența lor în construirea bărcilor din papirus, dar am fost dezamăgiți. Nici măcar un singur locuitor din insule nu s-a arătat pe lac, în barcă de papirus, în ziua aceea; a doua zi am văzut numai una sau două bărci de pescuit stînd la distanță, în mijlocul lacului. Probabil că şeful impusese aceasta pentru a evita o nouă vizită.

Ne-am încărcat jeepul şi am pornit-o către casă. Călătoria de întoarcere a fost simplă. Deşi turna cu găleata, puteam distinge încă urmele noastre. Cînd aproape întreaga cîmpie se afla în urma noastră, am zărit un alt jeep printre copaci.

Mergea pe vechea noastră urmă, dar venea spre noi. Era plin de etiopieni cu pielea neagră, dintre care unul, mare cît un uriaş, îi întrecea pe ceilalți cu o jumătate de cap, după cum am observat cînd ne-am dat jos şi am dat mîna cu ei. Tunica lui elegant brodată era ascunsă de o barbă albă stufoasă, ce-i atîrna pe piept şi de o cruce mare, coptă, ce i se bălăbănea pe pîntece. Aseffa a sărutat crucea şi ne-a explicat că acest uriaş amabil era cel mai mare prelat al bisericii etiopiene, episcopul Luke. Acum se afla în drum spre lacul Zwai ca să-şi viziteze drept-credincioşii, oamenii de pe lac. El ne-a spus, binevoitor, că avea un mijloc special de transport pe insulă şi că i-ar face plăcere să ne primească pe Devra Zion, cea mai importantă dintre insule, dacă ne-am întoarce săptămîna următoare. Trebuia să ne apropiem de lac din partea cealaltă a văii, unde se afla o colonie de leproşi, care avea o barcă mică din material plastic.

Înapoi la Addis-Abeba. Jeepul a fost încărcat cu echipament nou şi, cîteva zile mai tîrziu, eram pe drumul turistic din sud, care duce de-a lungul malului vestic al văii Riftului. De aici ne-a fost uşor să ajungem la marele lac, dar aceasta era o zonă în care nu existau nici papirus, nici insule. Colonia de leproşi era închisă, cu obloanele trase. Un negru galla, cu elefantiazis la un picior, care stătea pe trepte, ne-a spus că barca de material plastic era la Addis-Abeba pentru a fi reparată. Nu exista nici o altă ambarcație pe lacul Zwai, în afară de micile bărci din papirus, *yevella*, pe care le aveau numai locuitorii lacurilor.

Am încercat să mergem cu jeepul spre nord, pe țărm. Imposibil. Spre sud am dat de o potecă, de-a lungul unei fîşii de iarbă ce ducea la o şcoală a unei mănăstiri. Aceasta era de asemenea închisă şi părăsită. Mai departe drumul era blocat de un rîu adînc ce se transforma în cascade periculoase. Un călugăr somnoros şedea înfăşurat în pelerină pe malul acoperit cu iarbă, privind la hipopotamul care moțăia cu capul jumătate scos din apă, la umbra giganților arbori de pe celălalt mal.

Barcă? Nu era nici una. Nimeni nu voia să facă bărci pe acest mal unde fuseseră răniți aşa de mulți hipopotami de vînătorii din bărcile de papirus. Un european şi cîțiva locuitori din insule fuseseră înecați de hipopotami cu un an în urmă. Drum pentru maşină? Nu exista nici unul. Cel puțin pe partea aceasta a lacului.

Ne-am înapoiat pe drumul principal şi am mers mai departe spre sud, de-a lungul şoselei turistice. Într-o porțiune lărgită a apărut lacul Langana; piatră şi pietriş, fără insule, fără papirus, fără bilharzia, cu piscine pentru înot, hoteluri turistice, bere şi răcoritoare.

O firmă îşi lăuda o barcă din material plastic. Ne-am dus să o închiriem şi să o luăm pe lacul Zwai. Regrete. Şi barca aceasta era în Addis-Abeba, la reparat. Înapoi pe drumul principal. Noapte şi rupere de nori. Am găsit adăpost în satul Adamitullu. O femeie galla avea o maghernită de scînduri unde vindea bere şi clătite etiopiene umplute cu

condimente picante şi carne. În camera din spate erau două cămăruțe mici din scînduri şi fier zimțuit, pentru dormit; o groapă adîncă în pămînt era pentru necesitățile zilnice, iar un butoi cu apă şi o canistră goală pentru oricine dorea să se spele.

Fotograful a crăpat puțin uşa şi a băgat prin ea un braț în care avea o sticlă mare de flit. După ce a redeschis uşa, a scos afară o întreagă colecție de insecte moarte. S-a culcat în aşternut cu sticla de flit în mînă. Cît despre mine, după ce am găsit un negru galla căruia i-am dat o lanternă să păzească jeepul şi după ce am curățat camera de tot ce era în ea, cu excepția scheletului gol al patului de fier, am aprins pe podea un foc cu tămîia dată de gazde, ce a mocnit toată noaptea răspîndind nori de fum dulce-mirositori şi care au scos afară, pe fereastra deschisă, toate creaturile cu şase picioare. Curînd după asta am auzit în camera de alături o înjurătură şi un urlet. Fotograful s-a năpustit afară pe uşă şi a dispărut în noapte. De dimineață zăcea cocoțat pe lucrurile din jeep, ghemuit şi complet mîncat de ploşnițe. Ne-a spus că nu închisese nici o clipă ochii, pentru că un negru ciudat ținuse toată noaptea o lanternă aprinsă îndreptată asupra sa. La rîndul lui, paznicul mi-a raportat cu mîndrie că el fusese acela, deoarece avusese mare grijă ca acest tip înalt, care fugise din pat în toiul nopții, să nu profite de vreun prilej ca să fure ceva din jeep.

Paznicul era o adevărată descoperire. Tribul lui locuia lîngă capătul sudic al lacului şi ne-a asigurat că am fi ajuns uşor acolo dacă ar fi venit şi el cu noi. Cu ghid şi cu interpret am început să ne hurducăim din nou printre tufişuri şi să străbatem zone cu vegetație puțină pînă cînd am ajuns spre sud, pe cursul aceluiaşi fioros pîrîu, care ne stăvilise drumul cu o zi înainte. Trunchiuri încovoiate de copaci, acoperite cu piatră şi cu pămînt, fuseseră aruncate peste torent ca un pod pentru animale; pe aici am izbutit să trecem şi noi cu jeepul, centimetru cu centimetru. Apoi am luat-o pe poteci, prin vaduri de pîrîuri, prin luminişuri de păduri, prin cîmpuri argiloase cu porumb, dintr-un idilic sat galla, în altul. Mile întregi s-au ținut după noi copiii din sat, care alergau şi ne făceau bucuroşi drum printre tot felul de obstacole făcute de om şi umpleau gropile adînci cu pietre şi ramuri de copaci. Peisajul era variat şi frumos, iar păsările, tot atît de exotice ca într-un parc zoologic. Triburile galla din sudul lacului Zwai îşi trăiesc viața lor proprie, în lumea lor, fără să ceară nimic, fără să primească nimic, fără să aibă nevoie de ceva. Viața lor este complet netulburată, nereținută, nedezvoltată, necoruptă. Sînt oameni ce trăiesc limitîndu-se doar la pămînt, nici unul dintre ei nefiind tentat măcar să construiască vreo barcă pe plajă.

Pînă la amiază am mers atît de mult, încît am reuşit să vedem cea mai mare insulă de pe lac. Dealurile ei verzi sînt mai înalte decît oricare dintre crestele ce se înalță de-a lungul țărmului. Curînd, doar un canal larg avea să ne mai despartă de Devra Zion, unde se presupunea că este episcopul Luke. Am ajuns într-un sat galla, pe un platou deschis. Nici un locuitor nu avea barcă, dar toți ştiau că episcopul Luke se afla pe insulă. El fusese dus pe un *obolu* foarte mare, acesta fiind numele pe care locuitorii de pe insule îl dau unei bărci din papirus lărgită în mod special prin legarea unor mănunchiuri mai scurte de trestie, de fiecare parte. Ceea ce văzusem pînă acum erau ambarcații obişnuite, atît de înguste, încît se răsturnau la cea mai mică mişcare neatentă. În limba locuitorilor de pe lac ele se numeau *shafat*, dar populația galla le numeau *yevella*.

Le-am mulțumit pentru informație şi am luat-o

în jos, pe un drum abrupt cu poteci şerpuite, pînă la țărm, unde am strigat pînă cînd un locuitor curios de pe insulă a venit vîslind, de-a curmezişul canalului, în mica sa *shafat.* Erau mai puțin de două mile de la limba de pămînt pe care ne aflam, pînă la insulă. L-am trimis pe om înapoi să spună că avem o invitație de la episcopul Luke şi că ne trebuie un *obolu.* Nu mult după aceea fotograful şi interpretul se aflau cu un vîslaş în barca largă, din papirus, a episcopului. Eu am călătorit pe un shafat obişnuit, spate în spate cu un băştinaş ce ținea echilibrul bărcii de papirus cu vîsla sa şi care m-a sfătuit să stau cu picioarele întinse şi să nu-mi apăs spatele de al lui, ca să nu ne răsturnăm. Aparatura de filmare a fost dusă de un al treilea băştinaş pe propriul său shafat.

Papirusul din shafat-ul nostru era legat neglijent cu bucăți de scoarță de copac care se dovedeau a fi vechi şi aproape putrede. Pe la jumătatea drumului, am încercat să mă sprijin cu mîinile de papirusul ambarcației ca să mă ridic puțin, deoarece mi se părea că am alunecat prea jos în apa plină de bilharzia şi două dintre legăturile de scoarță de copac s-au rupt, iar întregul shafat a început să se desfacă. Vîslaşii de pe toate cele trei bărci au intrat într-o alarmă serioasă, urlîndu-ne ordine de neînțeles şi strigînd unul la altul în limba lor. Apoi au început să vîslească în formație, apropiat unul de altul, pentru cazul în care ni s-ar desface barca. Noi încercam să ținem trestiile împreună, cu brațele şi picioarele. A fost uşor să ne dăm seama că dacă ne scufundăm, era inutil să încercăm să ne suim în celelalte bărci, care s-ar fi răsturnat imediat. Insula, care ni se păruse atît de apropiată, ne-a apărut deodată infinit de departe, iar eu stăteam nemişcat ca o stană de piatră, cu picioarele atîrnînd de o parte şi de alta a bărcii, ca să împiedic ruperea şi a altor fîşii de scoarță. Simțeam fundul pantalonilor cufundîndu-mi-se tot mai adînc în apa călduță, terenul de vînătoare al perfizilor viermi. Poate că şi porniseră la atac, prin subțirii mei pantaloni kaki. Rareori ți se pare atît de lung un răstimp de douăzeci de minute.

Zilele shafat-ului nostru s-au sfîrşit cînd am tras epava de papirus pe iarba mult aşteptatului țărm; dar acum ne aflam pe pămînt, pe Devra Zion şi asta însemna mai mult decît lipsa de confort. De la centura de trestii se întindeau către dealuri fîşii de iarbă, ca într-un parc cu arbori mari şi bătrîni. Mai departe, în interior, stînci bătute de vreme se ridicau ca nişte stîlpi sculptați asemenea teraselor unui castel în ruină, acoperite cu vegetație luxuriantă, formată din plante cățărătoare, cactuşi şi arbori ciudați. Am plecat, mergînd în pas vioi pe o potecă de piatră mai mult bănuită, fără să vedem alt semn de viață, în afara maimuțelor şi a păsărilor țipătoare. Am înconjurat o bună parte a regiunii sudice a insulei, fără să întîlnim cîmpuri cultivate, colibe sau oameni, cînd ne-am trezit stînd la marginea unei stînci, privind în jos spre o vale adîncă, în formă de potcoavă. Acolo jos se întindea o mlaştină verde acoperită cu papirus şi cu alte soiuri de trestie, prin care mişunau păsări şi maimuțe cu coada lungă.

Pe un banc de nisip uscat, lîngă țărmul lacului, l-am văzut pe episcopul Luke dirijînd vreo douăzeci de băştinaşi care construiau o casă neobişnuită. În timp ce ne apropiam, ni se părea ca o colivie de păsări uriaşă, cu două etaje, făcută din ramuri proaspăt tăiate. Episcopul, care ne-a salutat cu un amestec de cordialitate şi de uimire, ne-a explicat că peste cîtva timp, cînd lemnul va fi acoperit cu lut, aceasta va fi o casă în care băştinaşii vor putea să-şi primească oaspeții. Ne-am uitat cu atenție la mlaştina din această vale nelocuită şi dezolantă. Dintr-un izvor fierbinte, care curgea şi se vărsa în lac la o oarecare distanță, se ridicau aburi.

Episcopul era vădit grăbit să-şi desfacă pachetul cu mîncare, insistînd, spre stinghereala noastră, să mîncăm singuri cei mai buni biscuiți şi fructele pe care le adusese pentru el. Totodată ne-a explicat cu o nerăbdare ascunsă că, îndată ce vom

mînca, va trebui să plecăm înapoi, pentru că era primejdios să rămîi noaptea pe lac, din cauza hipopotamilor. I-am explicat că am vrea să dormim pe insulă. Practic, e imposibil, ne-a asigurat episcopul şi, deşi politicos, se vedea bine că era hotărît să scape de noi, vorbindu-ne mai aspru.

Cărțile de pergament? Oare nu le putem vedea?

Episcopul a consultat în grabă un om înalt, slab, cu ochii inteligenți, cu nasul ascuțit şi cu o barbă subțire, ascuțită. Au dat din cap aprobator. Urma să-l însoțim pe omul cel înalt, cîte doi, pînă la templu şi apoi să mergem direct în bărci. Ne-am luat rămas bun în grabă, dar din toată inima.

Noul nostru ghid cu picioare lungi mi s-a prezentat ca Bru Machinjo, căpetenie a tuturor locuitorilor de pe lac, care numărau cam 2 500 de persoane stabilite în cele cinci insule ale lacului Zwai. Cu căpetenia Bru în față şi cu un şir de băştinaşi în spate păşeam cît puteam de repede pe coasta dealului, în sus, printre bolovani şi arbori semănînd cu nişte cactuşi, şi am ajuns în sfîrşit, clătinîndu-ne pe picioare şi înşirați unul după altul, pe ultima milă ce o mai aveam de străbătut pînă în vîrful cel mai înalt al insulei. Peisajul s-a deschis într-o privelişte magnifică asupra lacului, asupra insulelor, spre țărm şi spre munții din depărtare. Sub noi, cam la 300 m deasupra nivelului lacului, am observat acoperişurile rotunde, din paie, ale unui sat construit pe coasta dealului. Deasupra noastră era o colibă mică din lemn, pătrată, vopsită în albastru şi verde. Bru ne-a spus că este noua mănăstire, în care locuieşte episcopul Luke în timpul vizitelor sale. Am fost lăsați de un călugăr să intrăm înăuntru unde am găsit, pe un raft de lemn nelustruit din camera goală, amestecate, o grămadă de manuscrise vechi şi de cărți făcute din pergament, îngălbenite de vreme, legate şi nelegate, aruncate în dezordine, la întîmplare. Bru ne-a explicat mîndru că au fost aduse de strămoşii acestor locuitori în lunga lor migrație din nord, cu multe secole în urmă. Am scotocit la întîmplare în grămadă şi am scos cea mai mare carte. Paginile erau cam de o jumătate de metru înălțime, din piele de capră prelucrată, minunat decorată cu picturi reprezentîndu-i pe vechii părinți ai bisericii în pelerine colorate şi cu picioare deosebit de subțiri. Numai textul în sine era o operă de artă, cu scrisul etiopian, de neînțeles, pictat în ornamente delicate şi cu decorațiuni în negru şi roşu. Orice bibliotecă din lume ar fi închis această lucrare sub sticlă, ca pe o comoară de neînlocuit.

Călugărul a scos două farfurii mai vechi de argint, gravate pe partea interioară cu sfinții apostoli, aduse de asemenea în timpul migrațiilor. Aici ni s-a dat de înțeles că trebuie să mergem la locul unde am debarcat, pentru că soarele coborîse la orizont. Doream să rămînem cu orice preț noaptea acolo şi, în mod voit, am amînat plecarea.

Am propus să trimitem un shafat pînă la jeep să aducă mîncare şi saci de dormit. Imposibil. Nici un băştinaş nu se încumeta să meargă prin întuneric. Trebuia să dormim pe țărm, cu băştinaşii galla şi să venim din nou a doua zi.

De data asta eram într-adevăr curios. Ce trebuia să se întîmple aici, dacă nici un străin, cu excepția episcopului, nu era primit să doarmă pe insulă. Era în amurg. Am mormăit ceva fotografului şi, în dezordinea plecării, cînd toți s-au împrăştiat fugind în jos pe deal, m-am ascuns pe după o lespede de piatră. Am stat acolo pînă cînd tot grupul care o luase la fugă în jos a dispărut. Se făcuse linişte. Doar vîntul murmura printre vîrfurile copacilor. Stăteam singur, cu sentimentul că mă aflu pe acoperişul Africii. Departe, jos, am observat cele două bărci de papirus ale noastre îndepărtîndu-se de insulă, în timp ce umbrele înserării coborau pe pămînt. Uriaşul lac a înghițit soarele în timp ce suprafața apei strălucea ca metalul încins înainte de a se fi răcit, devenind albastră închis, apoi neagră, în timp ce întunericul se întindea de pe țărm în sus, peste pădurile fără margini, peste deal, peste vale, într-un val nesfîrşit, spre sfîrşitul lumii. Africa noaptea. Nu mai puteam vedea acoperişurile rotunde, din paie, ale satului aflat jos sub mine. Nu vedeam nimic. Am ascultat un extraordinar de modulat iodler amestecat cu melodia unui cor religios, ce venea de undeva din sat. Era prea întuneric ca să mă pot mişca. Trebuia să stau pe loc şi să înregistrez impresiile cu urechile şi nasul. Lilieci. Un foşnet prin iarbă. Deodată am simțit o mînă pe umăr. Era căpetenia Bru, care m-a luat de braț tăcut şi mi-a făcut semn să-l urmez. Mă ținea într-o strînsoare prietenească şi mă ducea ca pe un orb, în jos, pe o potecă invizibilă, printre bolovani şi terase stîncoase. Nu vorbeam, pentru că nu aveam o limbă comună. Interpretul se dusese înapoi, dincolo de canal şi nu mai exista o altă ființă umană pe întreaga insulă cu care să pot schimba un cuvînt. Căpetenia cunoştea fiecare pas de drum şi de aceea am ajuns jos nevătămat. Era clar că, rămînînd printre locuitorii insulei, urma să fiu tratat ca un oaspete de vază.

Am trecut pe lîngă primele colibe, ca nişte stupi, şi am continuat să coborîm încă cîteva terase pînă la coliba adunării, care era mai mare decît celelalte. Prin uşa joasă se vedea lumină, şi mi-am dat seama că de aici venea cîntecul acela deosebit. Bru m-a tras înăuntru printre membrii mai vîrstnici ai tribului, care şedeau lîngă uşă pe scaunele joase, scobite şi pe bucăți de lemn. Feştila unei lămpi cu petrol ardea într-un vas, aruncînd pe pereții rotunzi, de lut, umbrele uriaşe pîlpîinde ale oamenilor din jur. Mai departe, înăuntru, stătea un şir de femei tinere, cu veşminte largi, albe, care se aplecau ritmic şi băteau din palme, în timp ce una îşi modula vocea în acel melodios iodler, iar celelalte cîntau monoton, fără acompaniament. În lumina difuză din spatele nimfelor îmbrăcate în alb, am observat nişte vase rotunde, atît de mari, încît în fiecare ar fi încăput uşor doi oameni adulți. Într-un cuptor de lut mocnea focul, dar sub acoperişul înalt, rotund, sprijinit de un par cu ramuri ca spițele unei umbrele nu se vedea fum. Împreună cu cel mai în vîrstă dintre ei, un adevărat Moise, cu o barbă lungă, albă, Bru şi cu mine ne-am aşezat în mijlocul unui semicerc de bărbați, pe nişte scaune elegant sculptate, unde ne-a fost adusă o măsuță acoperită cu un capac de răchită lucrat în stilul vechi etiopian. Sub copac se aflau nişte bucăți enorme de *wat*, un fel de spumă de cauciuc, aşezate în două straturi, pe care erau puse bucăți de peşte prăjit. Un praf, semănînd cu cel de cacao, care făcea ca piperul să aibă gust de zahăr, era pus în mijloc, într-o grămadă, unde bănuiam că trebuia să bagi bucățelele pe care le rupeai. Am fost invitați cu toții să ne spălăm pe mîini înainte de a ataca masa comună cu degetele. În timpul acesta, Bru a rupt cele mai bune bucăți şi le-a pus în fața oaspetelui său necunoscut. Într-o clipă gazdele mele au făcut dintr-un musafir nepoftit, mut, un oaspete de onoare. În timp ce corul de femei continua să cînte fără întrerupere, legănîndu-se, ciudații psalmi, un bărbat tăcut a mers roată umplînd toate cănile cu bere dulce de porumb şi apoi cu un rachiu din zahăr, foarte tare. Deoarece celor mai mulți

dintre bărbați li s-au dezlegat limbile, ei s-au întins la vorbă într-un schimb de monologuri solemne, pe limba lor. Am stat mut ca un lemn, pînă ce mi-am amintit de magnetofonul care îmi atîrna pe umăr. Mai întîi au fost momente de adevărată consternare cînd corul femeilor a început să cînte cît putea de tare, tocmai atunci cînd acestea tăceau, iar bărbații s-au înecat pur şi simplu, pentru că s-au auzit vorbind, cînd ei de fapt beau. Seara fusese salvată; magnetofonul era ventrilogul meu, conversînd cu toată lumea, pe limba lor şi izbucnind în hohote de rîs, ca şi cum ar fi înțeles toate glumele şi tot ceea ce se cînta şi se spunea în coliba în care eram adunați.

În cele din urmă, cel mai bătrîn dintre ei s-a ridicat în picioare, anunțînd astfel că a sosit vremea să se încheie petrecerea. Mai întîi au ieşit toate femeile, în şir una cîte una, cîntînd în cor, cu voci tremurate, ca nişte bufnițe noaptea şi din întuneric, sunetele de bufniță se întorceau la noi singuratice, pînă cînd femeile au dispărut în colibele lor. Căpetenia m-a luat de braț şi m-a dus în casa lui, care era întocmai ca şi coliba rotundă din care plecasem, dar mai mică. La lumina slabă a lămpii de petrol am observat că cineva strîngea grămezi de haine, ducîndu-le afară, ca eu să pot folosi singurul pat din colibă. N-avea rost să refuz. Bru şi-a aşezat oaspetele pe patul care semăna cu cele ale faraonilor din muzeele din Cairo: o ramă de lemn pe picioare, ce ținea o plasă din fîşii de piele împletite. Bru împreună cu familia şi-au scos afară rogojinile şi bucățile de lemn pentru sprijinit ceafa, ca să se ducă să doarmă pe duşumea, în altă colibă, după care a întins pe pat piei curate şi o pătură lucrată în casă, făcîndu-mi semn să mă aşez. Mi-am scos bocancii mari pentru junglă, în timp ce căpetenia s-a dus la căpătîiul patului şi i-a spus fiului său să aducă un lighean şi să-mi spele picioarele. După ce mi le-a spălat cu grijă şi mi le-a şters, băiatul a făcut o plecăciune adîncă şi mi le-a sărutat; apoi lui şi celorlalți li s-a spus să părăsească coliba.

Îmbrăcat complet, dar cu picioarele goale, curate, m-am rostogolit în pat unde stăteam întrebîndu-mă de ce oare Bru şi cu soția sa mai murmurau încă la căpătîi. Se sfătuiau, cu voci abia şoptite, şi se uitau la oaspetele lor din pat, ca şi cum n-ar fi fost siguri că mă simt bine sau ar mai fi trebuit să facă ceva.

Apoi am văzut că nu erau singuri. La capătul celălalt al patului, în întuneric, stătea în picioare încă o siluetă neclară. Lampa cu petrol ardea atît de slab în spatele stîlpului ce sprijinea acoperişul, încît era greu să-i disting contururile. Era o femeie tînără. S-a întors abia perceptibil, dar cum lumina slabă ardea în spatele profilului ei, am putut vedea că era frumoasă. Trebuie să fie una dintre fetele lui Bru. Au stat acolo mult timp, toți trei, apoi părinții s-au închinat şi au dispărut pe uşă. Lampa de-abia mai lumina şi o clipă n-am fost sigur dacă ființa de la căpătîiul patului mai era acolo sau nu. I-am văzut din nou silueta. Stătea în picioare aproape fără să respire. Ce urma să se întîmple acum ? Mă aflam în patul căpeteniei, fiul său îmi spălase picioarele şi acum fata lui stătea ca un înger păzitor lîngă pat. În clipa aceea am auzit vocea fotografului, departe în linişte nopții. Mă striga. Nu i-am răspuns, ca să nu rup vraja. Dar fotograful nu voia să renunțe şi strigătele s-au apropiat, pînă cînd l-am văzut stînd în uşă cu Bru şi cu soția acestuia. Mi-a spus că fusese îngrijorat de soarta mea, şi că împreună cu interpretul au

vîslit înapoi pe insulă în *obolu*-ul episcopului. Au fost serviți şi ei cu bere de porumb şi cu bucăți de peşte, iar pe podea au fost aşternute alte piei pentru noii veniți.

A doua zi am rămas tot oaspeții căpeteniei tribului şi cu ajutorul interpretului am descoperit ceea ce voiam să aflăm. Papirusul din lacul Zwai creştea de-a lungul unui țărm atât de inaccesibil, încît nu ar fi fost convenabil să-l transportăm de aici în cantități mari. Mlaştinile din jurul lacului Tana erau deci singurul răspuns. Dar noi am mai aflat şi altceva de la aceşti băştinaşi. *Shafat*-urile şi *obolu*-urile lor se asemănau cu bărcile de papirus din Ciad, Mexic şi Peru mai mult decît *tanquas*-urile de pe lacul Tana, care erau construite de rudele lor etiopiene. Locuitorii lacului construiau bărci din papirus, deşi exista lemn de construcție pe lac şi era mai uşor de obținut decît trestia. Faptul că nimeni din întinsa regiune Galla, aflată în jurul lacului, nu ne-a transportat pînă la insule, a dovedit că nu-i era dat oricui să construiască bărci din papirus, chiar dacă locuia pe acelaşi lac. Arta construirii bărcilor din papirus a fost importată pe lacul Zwai; nu era o inovație locală, ci o moştenire de la strămoşii care au venit aici de la izvoarele Nilului, întocmai cum se întâmplase şi cu călugării de pe lacul Tana. Aparent, barca din papirus are un fel anume de a urma cu perseverență populațiile ca parte componentă a tradițiilor lor.

Dar locuitorii de pe lacul Zwai aveau, din păcate, aceeaşi experiență ca şi călugării de pe lacul Tana. Papirusul trebuie să fie uscat zilnic, după folosire. Dacă un *obolu* sau un *shafat* este lăsat să plutească pe apă, el devine nefolosibil după opt, zece sau cel mult paisprezece zile.

M-am înapoiat în Egipt frămîntat de nenumărate îndoieli.

Merita oare să fac tentativa de a traversa Atlanticul ?

Va urma ...

CAPITOLUL VI

ÎN LUMEA CONSTRUCTORILOR DE PIRAMIDE

„Vreți să împrejmuiți o bucată din deşertul ce se întînde în spatele piramidei Keops ca să construiți o barcă din papirus”?

Ministrul egiptean, un bărbat scund şi bine legat, îşi potrivi ochelarii cu ramă de corn şi mă privi cu un zîmbet întrebător. Se uită oarecum dubios la ambasadorul norvegian, care răspunse printr-un zîmbet politicos stînd drept — deşi încărunțit de vreme — lîngă compatriotul său, de parcă ar fi vrut să fie o mărturie că străinul ce venea din nord era în toate mințile.

„Trestia de papirus se scufundă după două săptămîni. Nu sunt cuvintele mele, aparțin preşedintelui Institutului egiptean pentru studiul papirusului, zise ministrul. Mai mult decît atît, arheologii spun că bărcile din papirus nu au putut să navigheze dincolo de gurile Nilului, deoarece trestia de papirus se dizolvă în apa de mare, iar valurile o fac bucăți.”

„Tocmai asta vreau să încerc”, îi explicai eu.

Nu aveam argumente mai bune în fața atîtor specialişti în papirus. Ministrul culturii şi cel al turismului răscoliseră pînă şi pietrele ca urmare a unei cereri a ambasadorului norvegian. Şi-au adus drept sfetnici pe cei mai valoroşi specialişti ai Egiptului şi iată-ne acum aşezați în jurul unei mese de conferințe împreună cu directori de muzee, arheologi, istorici şi experți în papirus. Preşedintele Institutului pentru studiul papirusului a şi dat verdictul înainte să începem discuția. L-a şi repetat. Dar, admitea el rîzînd, de îndată ce eram singurul dintre cei prezenți care văzusem aievea o barcă de papirus, el va fi bucuros să susțină această idee, în cazul că eu eram absolut hotărît să încep experimentul.

Ideea unei bărci din papirus pe valurile oceanului i se păru de-a dreptul absurdă directorului Muzeului din Cairo. Egiptul a exportat în vremuri străvechi trestie din papirus la Byblos pentru confecționarea cărților, zise el, dar sigur că fenicienii veneau ei înşişi să o ia, deoarece numai corăbiile din lemn puteau să traverseze acest golf neadăpostit al Mediteranei Interioare. A fost şi este de-a dreptul de neconceput ca o barcă de papirus să traverseze Atlanticul. Orice specialist poate să confirme că o barcă de papirus nu rezistă mai departe de gurile Nilului.

Lunga noastră discuție tehnică s-a întins de la papirus la piramidele şi hieroglifele de pe ambele părți ale Atlanticului. În cele din urmă, directorul general al arheologiei egiptene, dr. Gamal Mehrez, pronunță verdictul: „Dacă cineva ar reconstrui o barcă din papirus după modelul celor din picturile aflate pe pereți în camerele mortuare şi ar încerca-o — experiența ar fi valoroasă” — încheie el. Şi cu asta basta.

Ministrul culturii l-a autorizat pe administratorul piramidei de la Giza să ne îngăduie îngrădirea porțiunii necesare pentru instalarea corturilor şi a şantierului unde urma să fie construită ambarcația. În schimb, el a obținut promisiunea că nu vom săpa în nisip, pentru a nu ne expune primejdiei de a ne pomeni chiar în mijlocul cimitirului familiilor de faraoni.

La capătul scărilor clădirii guvernamentale a fost ridicată o baricadă de cărămidă, obişnuită de altfel în Cairo, în fața ferestrelor se aflau îngrămădiți saci cu nisip. Aici ne-am despărțit de adjunctul ministrului turismului, Adel Taher, care îmi strînse mîna cu un zîmbet larg, înainte de a dispărea pe scări în sus.

„Trebuie să construieşti barca aceea, spuse el. Noi, toți, suntem alături de dumneata".

Am rămas numai cu ambasadorul, care-mi zîmbea şi căruia i-am mulțumit sincer pentru sprijinul neprețuit pe care mi l-a acordat. Peter Anker se dovedise un prieten bun de la început. Ani îndelungați de muncă în Orientul Mijlociu, atît ca trimis al O.N.U. cît şi ca ambasador al Norvegiei — şi pasiunea sa pentru istoria antică — au făcut din el o enciclopedie ambulantă în privința tuturor problemelor referitoare la relațiile comerciale şi la contractele culturale de pe aceste meleaguri, din cele mai îndepărtate vremuri.

„Minunat", declară el. „Ai obținut terenul pentru şantier, dar nici unul dintre ei nu ți-a împărtăşit încrederea în barca de papirus!"

„Dacă nu ar exista opinii divergente în acest sens, n-ar mai fi necesar să fac demonstrația cu barca," îi replicai eu.

În camera de la hotel şedeam nehotărît pe marginea patului. Categoric, aveam locul pentru şantier. Dar încă nu pusesem în mişcare toate angrenajele. Era încă suficient timp şi pentru retragere. Trebuia să mă hotărăsc, în sfîrşit: ori viteză maximă pe toate fronturile, ori renunțam la plan; chiar acum. Una din două. Mai exista încă un necaz: toată averea mea nu era destulă ca să facă față acestui experiment costisitor. Poate vreun editor care să vrea să mizeze, la noroc, pe rezultatul final. Şi dacă nu va exista aşa ceva? Şedeam răsucind între degete un petic de hîrtie. Călugării, oamenii lacurilor, savanții şi experții în papirus, toți i-au dat bărcii de papirus nu mai mult de două săptămîni pe apă dulce liniştită şi mai puțin pe marea agitată. Am stat chiar eu cîteva ceasuri într-un *kaday*, *tanqua* sau *shafat* şi am avut sentimentul neplăcut că mănunchiul de trestie se dezintegrează. Ştiam de asemenea că trestia *totora* din America de Sud rezistă la călătorii lungi, pe mare; că are tulpina fibroasă cu un miez celular spongios, care seamănă din toate punctele de vedere cu cel al papirusului. Probabil însă că papirusul absoarbe, într-adevăr, apă mult mai repede decît totora.

Am desfăcut peticul de hîrtie. Scrisul de mînă mâzgălit şi copilăresc era o scrisoare:

Dragă Thor din Italia,

Îți mai aminteşti de Abdullah din Ciad? Sunt gata să vin la tine cu Omar şi Mussa, să construim un caday mare. Aşteptăm ordine de la tine şi eu sunt dulgher la pastorul Eyer în Fort-Lamy.

Fața zîmbitoare şi neagră ca tăciunele, cu cicatricea tribală peste frunte şi nas îmi apăru în toată splendoarea ei. Am fost nevoit să zîmbesc gîndindu-mă la scrisoarea emoționantă. În acelaşi timp era minunat să ştiu că un analfabet din inima Africii a luat inițiativa de a duce adresa mea unui scrib din Fort-Lamy ca să mă îndemne la lucru. De ce ezitam? Abdullah împreună cu Omar şi cu Mussa erau pregătiți să vină. Ei construiesc ambarcații din trestie pentru transportul vitelor pe lacul Tchad, mai mari decît cele folosite de creştinii care şi-au căutat refugiu pe insulele etiopiene; şi apoi ştiau mai multe despre capacitatea de plutire a papirusului decît toți savanții din lume la un loc. Ei credeau în *kaday*-ul lor, şi doreau să construiască unul destul de mare ca să navigheze luni în şir. Doreau să se îmbarce şi ei, să plutească spre țări îndepărtate, pe care n-am putut să le descriu altfel decît spunîndu-le cît timp îți trebuie ca să ajungi la ele, deoarece ei nu aveau nici cea mai vagă idee despre geografie.

Scrisoarea lui Abdullah puse capăt ezitărilor mele. Mă puteam baza pe bărbații din Ciad.

În aceeaşi seară o telegramă pleca înapoi spre Addis-Abeba. Am expediat-o pe adresa italianului, care avea cele două nave din metal pe lacul Tana. Ne înțelesesem că îndată ce va primi o telegramă de la mine să-i trimită pe Ali şi pe oamenii săi la mlaştinile ce se întind pe țărmul vestic al lacului Tana ca să taie 150 metri cubi de trestie de papirus. O dată uscată, trestia urma să fie adunată în mănunchiuri la capătul nordic al lacului. Comandantul, Mario Buschi, era un om de afaceri de vîrstă mijlocie, bine legat şi întotdeauna plin de inițiative. El singur a organizat transportul celor două nave metalice ale sale din Marea Roşie la lacul Tana şi tot el aranjase, în 1937, deplasarea monolitului Axum de 180 tone, din munții Etiopiei la Roma. Spera că va fi rugat să-l mute şi înapoi în Etiopia, deoarece împăratul făcea presiuni asupra guvernului italian în sensul acesta.

Primul meu gînd fusese să transport papirusul pe Nil în jos, operație destul de nesigură avînd în vedere nenumăratele căderi de apă şi restricțiile impuse de Republica Sudan. Buschi a acceptat provocarea sportivă de a transporta 500 de snopi de papirus pe o distanță de 450 de mile, peste munții etiopieni, de la lacul Tana la Marea Roşie. Stiva de papirus nepresat, deşi părea mare cît o casă, nu cîntărea mai mult de 12 tone.

Nu era timp de pierdut. Crăciunul se apropia şi dacă ne hotăram să trecem Atlanticul înainte de a începe anotimpul uraganelor de cealaltă parte, trebuia să pornim din Africa în mai. Mi-era teamă să nu tăiem papirusul prea repede; ştiam totuşi că cel bătrîn este mai puțin rezistent. Netăind însă trestia atunci, nu mai puteam porni în mai. Era nevoie de timp să aduni două-trei sute de mii de trestii de papirus avînd în vedere şi faptul că lacul Tana se afla în perioada fluxului; trestia trebuia să fie lungă de aproximativ 3,5 m, deci trebuia tăiată de jos, mult sub nivelul apei. Ca să nu putrezească în snopi urma să fie uscată bine la soare.

Urma apoi să suporte o călătorie dificilă peste munți, şi în cele din urmă, în sus, pe Marea Roşie. Pe vremea aceea, în Canalul de Suez era război şi orice trafic încetase. Ar fi însemnat să mă lupt de a obține o permisiune specială pentru a descărca trestia acolo. De fapt trestia, care este uşor inflamabilă, urma să fie descărcată şi apoi transportată pe drumuri blocate pentru a reveni în cele din urmă din nou la Nil, lîngă Cairo. Înainte ca încărcătura de papirus să ajungă la piramide, trebuia să fie terminată tabăra pentru paznici şi lucrători, trebuiau găsite bucătarul şi proviziile atît de necesare în plin deşert. Construirea ambarcației urma să fie condusă de negrii buduma din Ciad, care încă şi acum îşi duc viața simplă, ancestrală, pe insula plutitoare, în cel mai neumblat colț de deşert din centrul Africii. O dată terminate aceste pregătiri, pentru a începe lucrul ne aştepta un proces anevoios de asamblare a sutelor de mii de tulpini firave de papirus într-o ambarcație maritimă, rezistentă, de 14 m lungime şi 4,5 m lățime. Avem de făcut şi pregătirile pentru transportul corăbiei pînă la locul de lansare, un port african de pe coasta Atlanticului. Velele şi greementul, anticul mecanism al cîrmei egiptean, cabina din bambus împletit, vasele speciale pentru apă şi provizii, ca cele folosite în vechime — toate acestea, o mie la număr, trebuiau pregătite.

Dintre toate, expediasem doar telegrama în Etiopia. M-am aşezat din nou pe pat numărînd pe degete: decembrie, ianuarie, februarie, martie, aprilie, mai. Mi-am simțit inima bătînd şi am început să măsor, în paşi din ce în ce mai repezi, duşumeaua. Hîrtie şi creion: musai să pornesc toate aceste angrenaje chiar acum. Toate, deodată. În primul rînd, un echipaj care să fie dornic să ia parte la experiența aceasta.

Cum era şi firesc m-am gîndit mai întîi la tovarăşii mei de-o sută şi una de zile de pe „Kon-Tiki”, pluta din lemn de balsa. Ne mai întîlneam de cîte ori se ivea prilejul pentru a

ne depăna amintirile. Dar Knut Haugland, destul de ocupat în calitatea sa de director al Muzeului Kon-Tiki din Oslo, fusese chemat recent să organizeze cît mai repede posibil un Muzeu al Rezistenței norvegiene. Herman Watzinger, de multă vreme expert F.A.O. în Peru în probleme de pescuit, era tocmai pe punctul de a prelua funcția de director al acestui departament la Roma. Bengt Danielsson, singurul suedez printre cei cinci norvegieni, care după călătoria noastră s-a stabilit în Tahiti ca etnolog, tocmai acceptase un post de director al Muzeului etnografic din Stockholm. Erik Riesselberg rămăsese același boem cronic, străbătînd lumea cu chitara și paleta sa. Eram sigur că va accepta de îndată ce va afla. Dar Torstein Raaby, care pe vremuri telegrafiase „coming” drept răspuns la invitația mea de-a se imbarca pe „Kon-Tiki”, își sfîrșise viața temerară în apele înghețate ale Groenlandei de Nord, ca operator-radio într-o expediție care urma să traverseze Polul Nord pe schi.

Pe „Kon-Tiki” am fost cinci norvegieni și un suedez, adică șase scandinavi. De data aceasta însă mă simțeam tentat să strîng pe mica ambarcație de trestie atîtea națiuni cît îngăduia spațiul. Dacă ne înghesuiam, încăpeam șapte bărbați. Șapte, din șapte națiuni. Eu fiind dintr-o țară nordică a Europei, era firesc ca sudul să ofere un fel de contrast și răspunsul nu putea fi altul decît Italia. Deoarece noi europenii eram „albi” trebuia să avem cu noi și un om de „culoare”, iar negrii cu pielea cea mai închisă la culoare pe care i-am văzut vreodată erau din Ciad, deci era logic să-l luăm cu noi pe unul dintre experții în papirus. Experiența urma să demonstreze posibilitatea contactelor între civilizațiile antice ale Africii și Americii; mi s-a părut simbolic să luăm în călătoria noastră un egiptean și un mexican. Pentru a avea reprezentate în grupul nostru și ideologii diferite mi-a surîs ideea de a invita un reprezentant al S.U.A. și unul din U.R.S.S. Lipsa de spațiu nu ne-a îngăduit să includem reprezentanți și din celelalte națiuni, dar ele puteau fi simbolizate de pavilionul Națiunilor Unite, în cazul că obțineam permisiunea de a-l arbora.

Vremurile pe care le trăim cer tot felul de eforturi pentru a ajunge la bună înțelegere între națiuni. Turboreactoare militare trec peste Sfinx și piramide, tunurile bubuie de-a lungul Canalului de Suez, care stă închis. Acolo unde nu este război oamenii trăiesc îngroziți sub amenințarea psihologică a unui atac nuclear. Pe barca din papirus era loc numai pentru oameni care știau să fie prieteni. Călătoria însăși nu era altceva decît un studiu al zorilor omenirii. O călătorie de studiu în lumea suprapopulată de mîine. Cu televiziunea, turboreactoarele și astronauții am reușit să reducem mult dimensiunile globului nostru. Ceea ce se chema odată lumea nesfîrșită, acum poate fi ocolită în mai bine de o oră și patruzeci de minute. Popoarele nu mai sunt despărțite de ziduri muntoase de netrecut și de oceane imense. Nu mai pot trăi izolate; dimpotrivă! În timp ce sute de mii de specialiști se ocupă de fisiunea atomului și de laser, globul nostru terestru se rostogolește cu viteze supersonice către viitor, iar noi toți suntem călători, tovarăși în același mare experiment tehnic la care suntem obligați să conlucrăm dacă vrem să ținem pas cu progresul.

O barcă din papirus în larg ar putea fi o microlume, o încercare practică de a dovedi că oamenii pot conlucra în pace indiferent de țară, religie, culoare sau convingeri politice, cu condiția ca fiecare să facă o problemă de interes propriu din faptul de a lupta pentru o cauză comună.

Am luat stiloul și i-am scris lui Abdullah. I-am precizat că aveam nevoie de Omar și de Mussa și am adăugat că el era necesar ca interpret. Îl mai întrebam dacă era nevoie să merg după ei, sau putea el singur să ajungă la Bol și de acolo, împreună cu ceilalți, la

Fort-Lamy, de unde să ia bilete de avion pentru Cairo, unde urma să-i aştept la aterizare.

Spre uimirea mea am primit prin scribul din Fort-Lamy un răspuns succint de la Abdullah: avea nevoie, împreună cu ceilalți, de un certificat de angajare ca să poată părăsi țara; în plus, trei bilete de avion pînă în Egipt şi, de asemenea, 150 000 franci-Ciad. Avîndu-le pe toate acestea la îndemînă putea să se descurce singur socotea el, scutindu-mă de o călătorie pînă în Ciad.

Îmi dădeam seama că suma era frumuşică, chiar dacă Banca Națională a Italiei nu cunoştea cursul de schimb pentru francul din Ciad. Apoi toate celelalte probleme pînă cînd aceşti bani aveau să ajungă în siguranță în mîinile lui Abdullah. În siguranță? Mă mîngîiam cu o expresie ca aceasta fără să ştiu mare lucru despre Abdullah Djibrine. Ştiam doar că e un bărbat îmbrăcat într-o tunică albă, care a apărut de undeva din necunoscut, pe cînd eram în Bol, şi că după ce ne-a folosit ca interpret voluntar, a dispărut din nou. Era dulgher, după spusele sale. Dacă nu avea intenția să mă înşele, mă ajuta astfel să economisesc timp şi bani. Nemaiavînd de ce să merg pînă la Bol după negrii buduma, puteam să fac o ultimă vizită importantă la indienii din Peru. Oricum, trebuia să trec prin Mexic şi S.U.A. ca să-mi găsesc tovarăşi de călătorie.

Doi importanți colaboratori de-ai mei fuseseră puşi în mişcare. Buschi făcea rost de trestie, iar Abdullah de constructori. Trestia şi constructorii urmau să sosească în Egipt cam în acelaşi timp, iar pînă atunci tabăra noastră de lîngă Cairo avea să fie gata. Cu organizarea taberei-şantier fusese însărcinat un prieten pe care puteai conta: italianul Angelo Corio, profesor de liceu, căruia Ministerul Învățămîntului din Roma îi acordase o bursă de studii de limbă în Egipt, de şase luni, în cadrul echipei noastre internaționale. Corio a sosit la piramide în chip de turist, cu geamantan şi aparat de fotografiat şi s-a prăbuşit de-a binelea sub bombardamentul de insistențe ale unui grup de tălmaci care țineau morțiş să-i arate Sfinxul şi să-l învețe să călărească pe cămilă. Ca să supraviețuiască în acest peisaj oriental cu totul deosebit, Corio, cu siguranță, avea nevoie de un localnic care cunoştea legile şi obiceiurile pămîntului. Colonelul în retragere Attia Ossama era tocmai omul potrivit. Amabilitatea şi darul lui de a fi curtenitor îi deschideau uşile oriunde; în consecință, el a devenit un fel de intermediar în relațiile cu autoritățile şi a obținut permisiunea de a descărca papirus în zona cuprinsă de război a Suezului. Treburile mergeau bine şi îşi urmau cursul în tot mai multe țări. Telegrame şi telefoane în limbi străine. Scrisori expres, cu timbre exotice. Totul trebuia ținut secret ca să putem termina la termenul limită, fixat de începerea perioadei uraganelor. Participanții erau din şapte țări. Am găsit un italian, aveam şi un candidat egiptean şi intenționam să aleg omul din Ciad dintre cei trei constructori de bărci, la sosirea lor. Aşteptam un răspuns din U.R.S.S. Trebuia să merg în S.U.A. Lunile treceau. Decembrie, apoi ianuarie, mai rămăseseră doar trei luni. La New York m-am întîlnit cu Frank Taplin, omul meu de legătură american. În Cairo, Corio aştepta încărcătura de papirus, care acum se usca la soare pe malurile lacului Tana, în timp ce Abdullah, de negăsit acum, era pe drum pentru a-i aduce pe ceilalți doi din Bol. Frank Taplin era un om de afaceri american mai mult decît energic, un luptător pentru pace şi un membru activ al Asociației federaliştilor din lume, organizație care luptă pentru dezvoltarea relațiilor de cooperare dintre țări şi răspîndirea prestigiului O.N.U. Cunoscutul editor din New York, Norman Cousins, era preşedintele organizației şi un prieten apropiat al secretarului general U Thant, care ne-a primit pe toți trei la ultimul etaj al impunătoarei clădiri din sticlă a O.N.U.

Şapte naționalități, albi şi negri, din est şi vest, pe nişte mănunchiuri de papirus care urmau să plutească pe Atlantic? Ni se va permite să arborăm pavilionul O.N.U. atîta timp cît vom respecta regulile: toate pavilioanele de la bord să aibă aceeaşi mărime şi să fluture la aceeaşi înălțime. Urma să arborăm şapte pavilioane naționale pe un rînd, şi cîte un pavilion al O.N.U. de fiecare parte. Urările de bine ale lui U Thant au izvorît din inimă. Unde veți începe? ne întrebă el.

„M-am gîndit să pornim din Maroc”.

„Atunci să mergeți să-l vizitați pe prietenul meu Ahmed Benhima, reprezentantul Marocului la O.N.U., care locuieşte cu cincisprezece etaje mai jos, la etajul douăzeci şi trei”.

Excelența sa de la etajul douăzeci şi trei era un om înalt, distins, ultim descendent al uneia dintre cele mai vechi şi mai active familii din Maroc. Ne-a primit cu amabilitatea-i obişnuită, iar noi ne-am afundat în fotoliile moi şi adînci. Ne-a ascultat cu mult calm.

„Deci vreți să navigați, pornind din Maroc pe o barcă din papirus?” a fost tot ceea ce a spus în timp ce ne oferea țigări.

„Mulțumesc, nu fumez”.

„Din ce port plecați?”

„Safi”.

„Safi! E oraşul meu natal! Dar de ce ați ales tocmai Safi?”

Interesul său crescu dintr-o dată. Se ridică foarte surprins şi curios.

„De ce tocmai din Safi?” repetă el.

„Deoarece Safi este unul dintre cele mai vechi porturi africane de dincolo de Gibraltar. Casablanca este un port modern, dar Safi a fost cunoscut încă din cele mai vechi timpuri. Safi este aşezat tocmai în locul unde un marinar de cabotaj care vine din Mediterana poate fi impins spre larg de curenți şi vînturi. Dincolo de Safi curentul Canarelor şi alizeele duc cu ele tot ce pluteşte în direcția continentului american.

„Părinții mei locuiesc în Safi. Paşa din Safi este un foarte bun prieten de-al meu. Le voi scrie lui şi fratelui meu, care este ministrul afacerilor externe al Marocului”.

Aveam un noroc nemaipomenit. Ne-am despărțit ca buni prieteni.

În New York am avut un candidat pentru călătorie şi totul a mers foarte bine pînă cînd soția sa ne-a aflat planurile secrete. Atunci, toți trei am căzut de acord, în grabă, că trebuie să găsim pe altcineva.

Nu mai aveam timp să luăm masa cu încă un candidat, înainte ca avionul să plece spre Lima, în Peru.

Peste cîteva zile stăteam împreună cu un grup de indieni *uru*, frigînd peşte pe o insulă plutitoare de pe lacul Titicaca. Insula era făcută dintr-o plasă de trestii, snopi de trestie aşezați unul peste celălalt. Cînd stratul de la fund putrezeşte şi se afundă mai adînc, se taie trestii totora proaspete şi se aşază deasupra. Toată această parte a lacului e acoperită de insule artificiale din trestii, aşezate una lîngă alta, despărțite de canale înguste şi înconjurate de trestii care cresc în toate direcțiile cît poți cuprinde cu ochiul. Privind acest pămînt mlăştinos unde indienii uru îşi duc existența printre peşti şi trestii, nu poți vedea nimic altceva în afară de vîrfurile albe ale munților îndepărtați proiectate pe albastrul cerului. Şi casa, şi patul indienilor sunt din trestie. Bărcile sunt din trestii, cu velă pătrată din tulpini de papirus împletite. Trestia este unicul combustibil pentru focurile lor. Trestiile putrezite amestecate cu pămîntul de pe țărm sunt aşezate în paturi mici, pe insulele plutitoare şi acolo indienii îşi cresc obişnuiții cartofi dulci. Nimic nu este stabil în existența acestor indieni; pămîntul se clatină atunci cînd calcă pe duşumeaua colibelor sau prin micul lor cîmp de cartofi. Venisem pentru a-mi confirma o

presupunere. Indienii uru, ca şi quechua şi aymara de pe țărmul aceluiaşi lac şi asemenea negrilor buduma din Ciad, nu-şi scot bărcile la uscat în fiecare zi, după ce le folosesc. Totuşi bărcile lor nu se scufundă în două săptămîni. Cu toate acestea trestiile se scufundă treptat. Am putut observa acest lucru, văzînd insulele plutitoare, pe care indienii trebuie să le întărească continuu. Dar elegantele bărci stăteau lîngă insule şi pluteau fără noi rezerve de papirus, ca şi pe lacul Tchad din centrul Africii. Explicația e foarte simplă şi limpede. Bărcile de aici, din America de Sud, ca şi cele din Ciad, sunt imbinate prin socar împletit de mînă, iar snopii sunt legați atît de strîns încît canalele celulare din interiorul tulpinii papirusului sunt obturate. Pe de altă parte, bărcuțele din Etiopia sunt legate pur şi simplu, uşor, cu fîşii din scoarță de copac sau cu fibră de papirus, încît trestia poroasă nu este suficient de comprimată în punctele de legare pentru a preveni absorbția apei. Mai erau încă douăsprezece zile pînă la sosirea lui Abdullah şi a constructorilor de bărci la Cairo. Li s-au trimis bilete de avion pentru 20 februarie, data fiind calculată astfel încît să coincidă cu sosirea papirusului la Suez. Puteam face foarte multe lucruri în două săptămîni. Deci, impreună cu un prieten, Thorleif Schjelderup, un cunoscut filozof norvegian, producător de filme, am părăsit insulele plutitoare ale indienilor uru pentru a vizita deşertul de pe țărmul nordic al Perului. Doream să vedem cea mai frumoasă piramidă din America de Sud, o construcție enormă şi simetrică, din cărămizi de chirpici. Colosul stă uitat ascuns după munți de nisip, pe cîmpia din Valea Chicama, neexplorată de ştiință, dar prădată de hoții de morminte, care au deschis un crater pînă în adîncul piramidei, transformînd-o într-un fel de vulcan pătrat. Edificiul uriaş se ridică atît de mult deasupra deşertului, încît oamenii văii numesc acest monument antic: Cerro Colorado, adică „Muntele colorat". Datorită părților simetrice şi împrejmuirii din fața piramidei, trebuie să te uiți însă la ea foarte atent pentru a-ți da seama că nu este un munte ci o îngrămădire de milioane de cărămizi arse la soare, făcute de mîna omului. Cineva care a fost în Egipt cu o săptămînă înainte găseşte o asemănare derutantă între forma arhitecturală, orientarea astronomică, dimensiunile şi materialele de construcție ale piramidei de aici şi cele mai vechi piramide de pe Nil. Cerro Colorado a fost ridicat de un rege-preot necunoscut, din antichitate, cînd o civilizație puternică începuse să înflorească în Peru, cu mult înainte ca cultura Inca să fi urmat culturii Chimu, ea însăşi o urmaşă a acelor necunoscuți preceptori pe care ştiința, neştiindu-le numele, i-a numit *mochica*. Ei au construit primele şi cele mai mari piramide de pe țărmul acesta. Dar cine au fost aceşti *mochica*? Ştiința şi-a dat din ce în ce mai mult seama că a existat o legătură între oamenii care au adus cultura pe țărmul nordic al Perului şi constructorii de piramide din Mexicul antic. În afară de aceasta nu se mai ştie aproape nimic despre originea lor.

Acest complex enorm de ruine, cu piramidele, templele şi palatele sale este rezultatul muncii unor ființe umane ca şi noi, cu nimic superioare sau inferioare. Ei au ajuns aici cu o mie de ani înaintea lui Columb, desțelenind un loc în junglă pentru case, ferme şi edificii religioase. Piramidele impunătoare şi templele au fost

proiectate de arhitecți pricepuți — nemaipomenit de pricepuți — dacă ne gîndim că majoritatea indienilor care locuiau şi încă locuiesc în junglă construindu-şi colibe din crengi şi frunze, nu se gîndesc niciodată să înalțe vreun bloc dreptunghiular din ceea ce natura le-a dat sub forma bolovanilor sau a rocilor solide. Am încercat o dată să fac un pătrat dintr-o piatră rotundă. Abia am reuşit, deşi aveam oțel la dispoziție pentru a-l ciopli, iar indienii aveau numai unelte de piatră. Numai un expert poate să taie bucăți lustruite dintr-un bloc de piatră dură — nici eu, nici vreunul din prietenii mei, fie el orăşean sau sătean, nefiind în stare; şi nici vreun indian pe care l-am întîlnit vreodată. Poate, totuşi, să fie făcut, dar nu de oricine. Care este adevărul despre ruinele din jungla de la Palenque?

O idee năstruşnică îmi spunea că arheologii, reconstitund necunoscutul, ar profita consultînd pe cineva din poliția criminală, pe cineva care nu trebuie neapărat să cunoască terminologia arheologică sau tehnica săpăturilor, dar care are fler de detectiv şi ceva experiență în calcularea probabilităților. Aici în adîncul pădurii se afla o piramidă mare. Oare indienii simpli s-au gîndit s-o construiască acolo? Ori poate oameni din Siberia — nu mă refer la vînătorii primitivi — s-au amestecat cu băştinaşi din pădurile mexicane?

Era natural, au spus aceia care credeau că numai primitivii şi nu oamenii civilizați dinaintea lui Columb au putut călători: era natural ca ființe omeneşti să poată crea lucruri asemănătoare într-un mediu înconjurător asemănător. Era deci natural ca oamenii din Egipt şi din Mexic să aşeze piatră peste piatră şi să construiască piramide.

A început să plouă cu găleata şi am încercat să ne adăpostim sub nişte frunze uriaşe.

Acelaşi mediu înconjurător! Există oare vreun contrast mai puternic decît deşertul egiptean şi jungla mexicană? Existența plantelor caracteristice mediilor umede au făcut aerul fierbinte pe oare-l respiram tot aşa de umed ca cel dintr-o seră. În afară de frunziş ud, liane, trunchiuri şi sol bogat, nu puteai vedea nimic altceva. Nici o piatră în afară de blocurile sculptate, aduse cîndva de om, care acum zac îngrămădite în ruine. Era oare normal să aşezi piatră peste piatră în jungla mexicană? Atunci de ce nu şi în jungla africană, în prerii sau pe cîmpiile şi în pădurile de pin din Europa?

Unde şi-au găsit arhitecții piramidelor din Palenque materiale de construcție? Poate că au săpat adînc în pămînt sub rădăcinile uriaşilor arbori din junglă; poate au mers pe vreo creastă de munte mai apropiată şi au cărat piatră. Aici în Palenque, ideea a venit în orice caz prima, iar materialele de construcție au fost găsite de experți după căutări.

Dar în Peru? Era oare natural să pui pietre peste pietre, pînă cînd s-au născut piramidele? De-a lungul miilor de mile de țărm pustiu unde piramidele stau imprăştiate în nisipuri, nu se găseşte nici un fel de piatră care să fie folosită; trebuie să mergi departe, în Anzi ca să găseşti cariere de piatră. În Valea Mochica, unde am fost, piatra este de o calitate atit de inferioară, încît constructorii de piramide au fost obligați să fabrice circa şase milioane de blocuri mari din chirpici de forma cărămizilor pentru a avea destul material pentru piramidele care ocupau o suprafață de peste 3300 metri pătrați şi 30 m în înălțime. În Peru mai există încă multe piramide din cărămizi de chirpici mult mai înalte decît Cerro Colorado.

Faptul că trebuia să stau astfel, ud şi înfrigurat, sub frunzele mari şi să privesc la piramida ce şiroia de ploaie îmi trezea amintiri încă proaspete din Peru şi Egipt. În Egipt era natural să construieşti cu piatră, să duci uneltele de piatră, deoarece stîncile golaşe care se ridică din nisipul deşertului au fost singurul material de construcție. Dar unde se găsea piatră în Mexic? Se ştie că aztecii de pe platourile Mexicului şi populația maya

din junglele dese ale peninsulei Yucatan au învățat să construiască piramide de la înaintaşii lor. Arheologia a arătat că prima civilizație din Mexic, cea care le-a dat un impuls celorlalte, a început pe țărmul tropical al golfului Mexic, unde curentul oceanic al Mexicului înaintează spre țărm după traversarea Atlanticului. Era mai natural să construieşti acolo piramide? Dimpotrivă. Făuritorii necunoscuți ai celei mai timpurii culturi din Mexic şi-au croit drum dincolo de orizontul îndepărtat pentru a găsi o carieră de piatră. În unele cazuri, blocuri uriaşe de piatră de douăzeci sau chiar treizeci de tone au fost transportate de la cariere aflate la o distanță de cincizeci de mile de locul construcției. Astăzi nimeni nu cunoaşte identitatea acelor neobosiți zidari şi arhitecți, care au construit în junglă şi ştiau mai multe despre piatră decît despre lemn. Totuşi, prin conveniență, li s-a dat un nume: *olmeci*. Dacă numeroasele sculpturi realiste ale monumentelor lor abandonate sunt autoportrete, atunci unii dintre olmeci aveau fețe ovale cu nasuri drepte, late, cu buze groase arătînd ca negrii, în timp ce alții aveau trăsături ascuțite, nasuri coroiate, mustăți şi bărbi lungi şi erau ca nişte adevărați semiți. Olmecii sunt cheia întregii ghicitori. Care a fost numele lor adevărat, cine erau; de ce au făcut cariere de piatră şi au construit piramide? Olmecii au fabricat şi cărămizi artificiale în junglă. De ce? Una dintre piramidele lor, de 30 m, a fost construită din cărămizi de chirpici arse la soare ca şi cele mai mari dintre piramidele din Mesopotamia antică şi Peru, ca şi cîteva dintre piramidele de pe valea Nilului. Chirpiciul nu este un material natural de construcție în junglă.

Edificiul şiroind de ploaie la care priveam încurcă şi mai mult ițele. Cu cîțiva ani în urmă, în 1962, o descoperire făcută în piramida aceasta din junglă a zguduit lumea ştiințifică făcînd să se clatine dogmele rigide. Cît se poate de neaşteptat a fost descoperită o intrare secretă ducînd spre un pasaj îngust cu o scară de piatră, în formă de spirală, înaintînd spre centrul piramidei. Ea conduce spre o uşă grea de piatră, care se deschide într-un mormînt măreț cu un imens sicriu de piatră unde este înmormîntat un puternic rege-preot, întocmai ca în Egiptul antic. În piramidele din Mexic nu ar trebui să existe camere mortuare. Acesta era unul dintre cele mai convingătoare motive pentru a se respinge ideea unui contact transoceanic. Asemănarea dintre piramide era superficială, spuneau ei. Piramidele de pe cele două părți ale Atlanticului nu numai că aveau funcții diferite, dar erau construite într-o formă diferită. În Mexic şi Peru piramidele au laturile în formă de trepte, în timp ce în Egipt laturile se înclină lin.

Totuşi, aceste simple deosebiri nu au fost niciodată strict precizate. Oricine a călătorit în valea Nilului ştie că în Egipt se găsesc piramide cu trepte şi că ele sunt cele mai vechi, aceasta fiind forma originară, nu numai în Egipt, dar şi în Mesopotamia. Civilizații vecini ai Egiptului, din Lumea Veche, babilonenii, îşi construiau piramidele în formă de trepte şi le aşezau un templu în vîrf, întocmai ca şi în Mexicul antic. Şi acum, aşa deodată, a apărut regele-preot întins într-un sicriu în inima piramidei mexicane. Familia lui se pretindea, de asemenea, urmaşă a soarelui şi punea în mormînt un zeu al soarelui din jad, în timp ce arhitectul întocmea planul piramidei cu o precizie astronomică, după mişcarea soarelui, ca şi în Egipt. El era, de asemenea, aşezat într-un sarcofag enorm de piatră. I se fixa pe față o splendidă mască de mumie, cum se obişnuia în Peru şi în Egipt. Masca nu era din aur, ci dintr-un mozaic de jad, cu ochi din scoică şi pupile de obsidiană. Ei credeau în existența unei vieți după moarte şi de aceea puneau diferite vase pentru hrană şi băutură şi se înfrumusețau cu coroană, cercei, lănțişor la gît, brățări şi inele din perle veritabile şi jad. Sicriul era pictat în interior cu cinabru roşu, iar de podoabele din os şi de giuvaeruri erau prinse bucăți de stofă roşie. Sarcofagul era închis, în stil egiptean, cu un capac făcut dintr-o singură lespede cioplită, care cîntărea mai multe tone; aceasta era lată cît un om şi de două ori mai lungă. Capacul şi pereții mormîntului erau decorați în relief cu siluete de preoți sau de regi-preoți, toți din profil, unii purtînd bărbi false, ca simbol al rangului, întocmai ca în Egiptul antic. Cînd totul era gata, zece tineri erau sacrificați şi întinşi în fața uşii mormîntului pentru a servi ca sclavi pe lumea cealaltă. Apoi uşa camerei mortuare a regelui-soare era închisă ermetic cu o lespede gigantică de piatră, după care se construia o scară, prin interiorul piramidei, umplută la capăt cu piatră şi moloz, şi sigilată. Atît în interior cît şi în exterior regele-soare din Palenque a respectat vechea formulă egipteană pentru înmormîntările în piramide. Singura inovație a fost construirea, într-o manieră mesopotamiană, a unui mic templu de piatră cu hieroglife locale în vîrful piramidei, într-un adevărat stil mexican.

Tocmai am fost jos şi ne-am uitat la mormînt. Era evident că a fost construit înaintea piramidei — făcînd parte din planul original al arhitectului şef — cu lespezi uriaşe şi netede la pereți şi acoperiş, tăiate şi potrivite la milimetru, restul piramidei fiind construit pe deasupra, după ce mormîntul a fost terminat. Stalactite albe atîrnau ca nişte şiraguri de sloiuri de gheață calcificate din cornişele de pe pereți, dînd preoților sculptați în veşminte luxoase de ceremonie un aer de încremenire antică. Aerul era proaspăt şi răcoros. Ca şi în Egipt, arhitectul acestei piramide a înzestrat-o cu aerul condiționat necesar. O conductă îngustă de aerisire se arcuieşte de la sicriu pînă la scară, iar două canale mari de ventilație trec prin pereții imensei piramide, pătrunzînd pînă la aerul curat de afară, de ambele părți, ca şi la piramidele egiptene.

În timp ce urcam scara lungă de piatră dintre pereții înguşti, m-am uitat încă o dată la construcție. Casa scării avea o secțiune transversală hexagonală, şi de aceea tavanul

plat era mai îngust decît lățimea scării. Numai într-un singur loc din lume am urcat bîjbîind scări cu acelaşi model extraordinar: în piramidele din Egipt.

Erau toate acestea pe deplin fireşti? Era, într-adevăr, greu de explicat această grămadă de pietre numai ca un rezultat al muncii cuiva. Am ieşit dintre blocurile imense de piatră sculptată şi ne-am pomenit din nou înghițiți de jungla verde, care ar strivi întregul complex de ruine dacă Institutul mexican de arheologie n-ar lupta continuu pentru a feri aceste comori naționale de chingile pădurii tropicale, care caută să-şi redobîndească terenul o dată fertil, smuls de arhitecții energici care se stabiliseră printre arbori.

Lîngă această piramidă mortuară regală se află încă una, construită deasupra unei peşteri naturale, cu scări de piatră şi cu un puț lung ducînd prin interiorul construcției şi conținînd o învălmăşeală de oase umane. Dacă această piramidă, ca şi vecina sa, a fost construită pentru un singur rege-preot, ea a fost, desigur, prădată cu mult înainte, în vremuri preistorice, osemintele unor oameni mai puțin importanți fiind aruncate în cavoul gol.

Aveam destule probleme la care să chibzuim adăpostiți sub copaci, în timp ce ploaia continua să şiroiască. Ori nu era adevărat că oamenii care au construit piramide-templu erau alții decît cei care au ridicat piramide-mormînt, sau altminteri, două popoare diferite au construit piramide, una lîngă alta, în aceste păduri mexicane. Iată cum enigma se complica şi mai mult.

De îndată ce ne-am întors în Mexico City i-am făcut o vizită doctorului Ignacio Bernal, director al Institutului național, care se îngrijea de toate piramidele şi ruinele din Mexic, cît şi al Muzeului național de arheologie, unul dintre cele mai mari şi mai moderne din întreaga lume. Arheologii mexicani şi-au cîştigat faima de susținători fervenți ai teoriei izolaționiste; generația mai veche, de pildă, susținea cu hotărîre că toate ideile care au stat la baza construcției lucrărilor acum în ruină au evoluat în interiorul granițelor țării, printre populațiile care au coborît din nord. Noi urmam să punem sub semnul întrebării această opinie, navigînd înspre vest, într-o barcă africană de papirus. Cum vor interpreta specialiştii mexicani această realitate? Hotărîsem să adresăm întrebarea celui mai de seamă reprezentant al lor, dr. Ignacio Bernal, care ne-a făcut cinstea de a-i spune custodelui muzeului să ne îngăduie să intrăm cu magnetofon şi cu aparate de fotografiat. El ne-a privit puțin sceptic peste umăr, în timp ce căutam pozițiile favorabile în fața unui mormînt de piatră, împodobit cu un relief al unui olmec cu barbă lungă, simbol al enigmei ce-i învăluie pe cei mai vechi exponenți ai culturii Mexicului. Olmecii bărboşi i-au învățat pe indienii fără barbă să construiască piramide.

„Doctore Bernal, spusei eu, credeți că vechile culturi ale Mexicului s-au dezvoltat fără o influență dinafară, sau apreciați că unele idei au putut fi aduse de peste ocean, pe nave primitive?”

„Este cea mai grea întrebare pe care puteați să mi-o adresați”, replică omul pe care noi toți îl consideram cea mai mare autoritate în materie din Mexic.

„De ce, anume?”

Văzîndu-l surprins, am întins microfonul mai aproape de dr. Bernal.

„Fiindcă există argumente puternice care sugerează că s-ar putea să fi avut loc infiltrări de peste ocean încă înaintea lui Columb, în timp ce altele, la fel de tari, sugerează un efect contrar”.

„Aşadar, care este răspunsul dumneavoastră?”

„Ca să vă spun adevărul, nu ştiu!”

„În cazul acesta poate cădem de acord că problema este încă nerezolvată?” El ezită un moment.

„Da”, răspunse cu vehemență.

Am imprimat acelaşi interviu de două ori, ca nu cumva să dăm greş din punct de vedere tehnic. Planurile secrete ale expediției fuseseră date în vileag de presa din Cairo. Ştirea ajunsese şi în Mexic.

„Vreți să încercați o barcă din papirus pe mare, după cîte ştiu”, spuse dr. Santiago Genoves, zîmbind. El venise să-l vadă pe dr. Bernal, colegul său, cînd noi ne aflam pe punctul de a părăsi muzeul.

„Adevărat, replicai eu. Nu vreți să veniți şi dumneavoastră?”

„Da, şi nu glumesc de loc”.

M-am uitat uimit la colegul mexican al doctorului Bernal. Este un binecunoscut expert în problemele populațiilor băştinaşe din America. Îl întîlnisem la congrese de antropologie în America Latină, U.R.S.S., Spania. Mic de statură, dar neînchipuit de ager şi de robust, el mă privi calm.

„Regret, dar locul a fost deja ocupat de un alt mexican. Poate data viitoare”, glumii eu.

„Atunci, vă rog să mă notați pe lista celor în perspectivă. La nevoie voi putea veni chiar dacă sunt înştiințat numai cu o săptămînă înainte!”

„De acord!”

Nu credeam că aceste cuvinte aveau să devină profetice atunci cînd micul savant îmi luă mîna zîmbind şi mi-o strînse zdravăn, spunîndu-mi la revedere.

În dimineața următoare m-am dus la New York. Camera de la hotel era plină de ziarişti. Expediția nu mai era un secret nici aici. Papirusul sosise la Cairo. Construirea bărcii urma să înceapă. La ora aceea cei trei bărbați din Ciad erau în avion. La Cairo eram aşteptați de şantier şi de oameni gata de lucru. O zi mai tîrziu urma să ne adunăm şi să începem. Avionul meu pleca de la New York seara, aşa încît îmi mai rămăsese o zi întreagă pentru ultimele pregătiri febrile. Am primit însă o telegramă care m-a făcut să mă aşez ca să o citesc : ABDDULLAH ARESTAT, CONSTRUCTORII BĂRCII ÎNCĂ ÎN BOL. TELEFONEAZĂ IMEDIAT. Telegrama era semnată de soția mea.

Un apel telefonic urgent, acasă în Italia, confirmă că telegrama nu era o glumă. Am primit şi o notă prin poştă, din Ciad, de la Abdullah. Mă anunța simplu că nu poate merge după Omar şi Mussa pentru că fusese arestat. Promitea să-mi scrie din nou peste o lună. încheia cu: salutări, Abdullah. Abdullah era deci în închisoare. Ce făcuse? Unde era?

Nu ştiam nimic mai mult decît mi se spunea în notița sa. Mussa şi Omar erau încă pe insulele lor plutitoare, la sud de Sahara, la răsărit de soare şi la apus de lună. Fără ei nici nu putea fi vorba de barcă.Şi în nu mai mult de unsprezece săptămîni noi trebuia să pornim pe mare, din Maroc, pentru a evita perioada în care bîntuiau uraganele. În spatele piramidelor din Egipt întregul şantier, cu lucrători cu tot, îşi aşteptau oaspeții din Ciad — cu paturile pregătite şi masa întinsă. Cineva trebuia să meargă în Ciad şi să-i aducă la şantier pe aceşti meşteri pricepuți în mînuirea papirusului. Acela eram eu. Aveam un avion înspre Ciad, din Franța, în fiecare miercuri dimineața. Urma deci să iau avionul, să ajung în Paris marți şi să obțin şi viza pentru Republica Ciad. Era într-o vineri, ziua aniversării naşterii lui George Washington şi totul era închis în S.U.A. Sîmbătă, de asemenea, era închis. Apoi duminică. Îmi rămînea o singură zi, luni, pentru a cere viza, pentru a face planul noii călătorii în centrul Africii, cît şi pentru a rezolva problemele financiare care nu fuseseră incluse în proiect.

Cele trei zile au trecut, cutreierînd doar printre zgirie-norii New York-ului fără să fi avansat practic cu ceva. Toate birourile erau închise. Luni dimineața new-yorkezii se întorseseră în oraş şi se scurgeau din nou înspre birourile lor. Se răspundea din nou la telefoane. Oameni aparținînd tuturor națiunilor pămîntului se reîntîlneau în clădirea Națiunilor Unite. Dar nu era nimeni din Ciad. Reprezentantul Ciadului era la Washington în ziua aceea, îmi explică o voce prietenoasă; prin urmare, trebuia să merg acolo pentru a obține viza. Editorul meu era la Chicago, iar eu rămăsesem fără bani. Găsisem bilete de avion pentru Paris, dar pentru a ajunge în Ciad aveam nevoie atît de bani, cît şi de viză. La telefonul de la ambasada Ciadului, din Washington, nu răspundea nimeni. Ambasada norvegiană, în schimb, mi-a promis să-l găsească pe ambasadorul Ciadului cu condiția să aştept răbdător la hotel. Totuşi, de la Chicago primii o veste prin care eram chemat în grabă la o bancă, la celălalt capăt al New-York-ului. Situația neclară a lui Abdullah în Ciad a complicat şi mai mult lucrurile, întru-cît de la biroul secretarului general U Thant mi s-a răspuns că acesta a acceptat să-mi dea o scrisoare de recomandare dacă mă voi prezenta la el îndată. Înainte de-a fi părăsit camera hotelului un domn, pe nume Pipal, dădu buzna înăuntru: era directorul unei prestigioase agenții de presă care oferea un avans şi un contract în schimbul veştilor în legătură cu călătoria noastră pe barca din papirus. Ne întrerupse zbîrnîitul telefonului. Mi-a fost promisă viza chiar pentru ziua aceea cu condiția să iau primul avion şi să mă duc la Washington. Directorul agenției de presă mi-a ajutat să îndes hainele groase într-un geamantan, iar pe cele de vară în altul; achită nota de plată şi-mi promise să expedieze bagajul pentru avionul de Paris, din seara aceleiaşi zile. Thorleif, care locuia în camera alăturată, işi abandonă filmele şi se grăbi spre birourile secretarului general. Trafic aglomerat peste tot: în New York, la Washington, în aer. Dar relațiile dintre Norvegia şi Ciad se dovediră a fi admirabile. La aeroportul Kennedy doi bărbați îmi urară bun sosit, în timp ce coboram în mare grabă dintr-un avion şi mă urcam în altul cu viza pentru Ciad. Unul avea un plic de la U Thant, iar celălalt, două geamantane încărcate.

Vă mulțumesc. La revedere. Noapte bună America. Bună-dimineața „Paris”.

În goana mea, spre sud, în cel de-al doilea avion am reuşit să o văd pe soția mea, în timpul unei scurte escale la Nisa. Serviciul de telegrame; dictez: opriți totul pînă ce sosesc cu constructorii din Bol.

Sahara se întindea sub aripile avionului nostru. Cînd uşa acestuia fu deschisă arşița dădu buzna înăuntru. Eram în Ciad. Mi se părea că toate clădirile, şi aşa joase, din Fort-Lamy se întindeau parcă nesfîrşit de mult ca să-mi îngreuneze căutarea. Singura adresă pe care mi-o dăduse Abdullah era o cutiuță poştală, iar cheia se găsea la un misionar care îşi îndeplinise misiunea de dulgher. Binevoitor, pastorul Eyer se urcă în maşina sa şi porni în căutarea lui Abdullah, prin cartierul arab.

Funcționarul de la recepția hotelului din centru, unde trăsesem, mi-a spus că avionul următor pentru Sudan pleacă peste o săptămînă, dar că, pe de altă parte, biletele mele pentru Egipt nu erau valabile, fiindcă în Ciad nu avea cine să-mi acorde o viză pentru Egipt, acesta neavînd ambasadă aici. Nici Norvegia, nici Italia şi nici Anglia nu aveau.

În camera pe care o închiriasem am găsit un pat, două cuiere în perete şi un ventilator care făcea un zgomot de avion cu elice pe punctul de a-şi lua zborul. M-am aşezat pe marginea patului încercînd să rezolv încurcătura cu un atlas de buzunar. Cineva bătu la uşă. În prag se opri un bărbat de culoare, înalt, cu o tunică albă şi cu un fes mic pe cap de culoarea curcubeului. Îşi deschise larg brațele şi rîse zgomotos în timp ce ochii şi dinții se întreceau parcă în strălucire pe chipul lui fericit.

„Şefule, stăpîne, Abdullah a trăit un coşmar, dar acum totul e în ordine!”

Abdullah! Era el dansînd de bucurie.

„Abdullah, ce s-a întimplat?”

„Abdullah s-a dus la Bol; patru zile am tot rătăcit încolo şi încoace într-un kaday căutîndu-i pe Omar şi pe Mussa, care pescuiau undeva, departe, în larg. I-am găsit. Le-am plătit datoriile ce le aveau şi urma să plecăm la Fort-Lamy. Apoi a venit şeriful. El a spus că sunt un om rău, care ar face orice pentru bani. A spus că astăzi am vîndut doi oameni Egiptului, că mîine poate Franței. Am fost arestat. Am fost trimis cu garda la închisoare”.

Ce născocire! Abdullah arestat în Bol, bănuit de trafic cu sclavi! Se vede că amintirea vechiului drum de sclavi care trecuse prin Ciad mai era încă vie în memoria oamenilor. În cazul acesta, Abdullah nu se mai putea întoarce la Bol. De fapt, Mussa şi Omar nu puteau să părăsească Bol-ul dacă nu mergeam să-i iau de acolo chiar eu în persoană cu un contract de muncă parafat de autoritățile din Fort-Lamy.

Timp de cinci zile am tot colindat cu Abdullah prin impozantele clădiri guvernamentale din capitală încercînd să obținem un contract de muncă legal pentru Mussa şi Omar, pe care urma să-i iau din Bol. Pretutindeni funcționarii mi s-au părut inteligenți şi prompți. Amabilitatea stătea gata să dea năvală după măştile oficiale. Birouri ultramoderne. Deosebit de elegant este colosul care găzduieşte Ministerul de Externe ce domină împrejurimile şi este împodobit de patrusprezece bazine goale, orînduite în şir, în fața scărilor de la intrare. Cu toate acestea, duminică, după ce am oprit ventilatorul ce gîfîia ca o locomotivă, m-am aşezat sfîrşit şi fără speranță pe marginea patului. Muştele şi căldura puteau să-şi facă de cap de acum. Eram sătul de toate. După cinci zile de alergătură nu obținusem nici semnătură şi nici ştampilă pe documentul de care aveam nevoie. Am reuşit totuşi să dăm de urma unui misionar care avea un avion cu un motor, cu ajutorul căruia aş fi putut să-i aduc de pe lac pe cei doi negri buduma fără hîrtii ştampilate în regulă, dar riscam să am şi eu soarta lui Abdullah.

Am ajuns la directorul general din Ministerul de Interne care cunoştea greutățile pe care le întimpinase Abdullah, dar el nu putea să primească un străin decît prin Ministerul de Externe, iar la acesta puteai să ajungi numai prin şeful de cabinet, iar aici numai prin şeful protocolului. După trei zile am fost, în sfîrşit, primiți la Ministerul de Externe şi asta pentru că toți cei pe la care am trecut doreau să cunoască problema în ultimul detaliu şi de asemenea să studieze scrisoarea lui U Thant. Ministrul de Externe, al cărui birou avea uşile capitonate, era un adevărat uriaş, prietenos, cu un smoc de barbă, cu părul stufos şi cu două cicatrice paralele care-i crestau fruntea şi obrajii. Înainte de a ne trimite din nou la Ministerul de Interne, el personal a discutat, de două ori, amănuntele, cu preşedintele Republicii, Tombalbaye, care a apreciat cazul ca fiind atît de neobişnuit încît numai Consiliul de Miniştri putea să hotărască dacă unui cetățean din Ciad îi era îngăduit să călătorească pe mare într-un *kaday* de papirus.

Ca să cîştigăm timp i-am dat asigurări că singura problemă urgentă era obținerea permisiunii de a duce trei bărbați din Ciad pe malurile Nilului liniştit, ca să construiască acolo, pe uscat, un kaday. Am fost trimişi la Ministerul de Interne, apoi la Ministerul Muncii, iar de acolo la o tipografie după formulare, deoarece ei nu mai aveau. Am completat pentru cei trei un contract de douăzeci şi patru de pagini, şi de aici am plecat la Ministerul Lucrărilor Publice după ştampile şi semnături. Din nefericire au fost descoperite în contract două paragrafe care practic dădeau totul peste cap.

Contractele nu puteau fi ştampilate fără semnăturile celor doi care aşteptau în Bol şi, colac peste pupăză, se mai spunea în ele că nu erau valabile fără certificate medicale. Dar de unde să le obținem? Nu exista nici urmă de doctor în Bol, iar şeriful refuza să-i lase pe Mussa şi Omar să plece fără contracte de muncă semnate şi parafate. Ministrul Lucrărilor Publice a convocat un reprezentant al Ministerului Muncii care a privit posomorit straşnicele noastre contracte. Totul era clar. Amîndoi erau amabilitatea întruchipată, dar se agățau de o clauză pe care puteam să o pricep şi singur: contractul nu era valabil fără certificat medical, certificatul era imposibil de obținut din Bol, iar plecarea celor doi era ilegală fără contract de muncă. Ergo, imposibil.

Frînt de oboseală ca un cîine am trîntit uşa camerei de hotel în urma mea şi am dat drumul din plin ventilatorului. A doua zi era duminică. Fierbeam de furie în timp ce şedeam pe marginea patului scriind în jurnalul meu: Nebunie curată. Dar această parodie de sistem nu era vina celor din Ciad, care sunt oameni prietenoşi, inteligenți, şi de loc complicați; este o imagine distorsionată a noastră. Nu aceasta era cultura africană. Noi am fost aceia care i-am învățat acest nou mod de viață.

Un gînd îmi tot dădea tîrcoale: umbrele negre ale unor nori albi. Am închis ventilatorul şi am adormit în sunetele îndepărtate ale trompetelor militare de la palatul preşedintelui Tombalbaye. Duminică m-am dus să-l întîlnesc pe misionarul-zburător. Avea benzină. Luni, dis-de-dimineață, şi-a pornit elicea avionului şi apoi treceam razant peste acoperişurile clădirilor guvernamentale, peste savane, deşert şi insule plutitoare. Am aterizat lîngă Bol împroşcînd stropi fini de apă. Luasem cu noi un geamantan gol şi contractul de douăzeci şi patru de pagini, în speranța că vom reuşi, în ciuda faptului că documentele nu erau nici ştampilate, nici semnate.

Mulțimea de cuvinte tipărite i-a impresionat pe şerif şi pe sultan, care le-au permis lui Omar şi Mussa să plece cu noi.

În aceeaşi seară doi negri buduma îngroziți şedeau în spatele nostru în micul avion care-şi luă zborul peste ape, lăsînd în urmă colibele de iarbă. Țărmul era negru de prieteni şi rude, cu sultanul şi şeriful în frunte, care-i priveau uimiți pe cei doi temerari ce se țineau strîns de scaune în timp ce priveau în jos, ca doi vulturi, la lumea în mijlocul căreia au crescut, şi devenea din ce în ce mai mică. Expresia fețelor lor nu trăda nimic, iar drept mărturie a dîrzeniei lor stăteau urmele de fier înroşit de pe brațe, care dovedeau cu prisosință că puteau suferi fără să se plîngă. Cei doi călători de cursă lungă veniseră îmbrăcați cu ce-au avut: tunici peticite şi sandale confecționate de ei. Geamantanul pe care-l luasem pentru hainele lor era tot aşa de gol ca şi înainte; nu au avut ce pune în el. Cînd am ajuns în Fort-Lamy, ei l-au imbrățişat pe Abdullah bucurîndu-se nespus că l-au întîlnit din nou liber. În tîrg, Omar a fost îmbrăcat din cap pînă în picioare în albastru, iar Mussa în galben, pînă şi sandalele. În robe noi, fluturînde, cele două siluete, albastră şi galbenă, mergeau în fața noastră privind mirați fotografiile pentru paşapoarte; ne îndreptam spre inspectorul de poliție.

„Numele?” întrebă un agent de poliție mai serviabil.

„Omar M'Bulu.”

„Mussa Bulumi.”

„Vîrsta?” reveni reprezentantul legii. Tăcere.

„Cînd s-a născut Omar?”

„Cu patru ani înaintea lui Mussa.”

„1927? 1928? 1929?”

„Cred că da,” răspunse Omar, categoric.

„Născut circa 1929”, scrise sergentul. „Şi Mussa?”

„1929," zise Mussa repede.

„Imposibil," declară sergentul. „Tu eşti cu patru ani mai bătrîn".

„Aveți dreptate," consimți Mussa. „Dar ne-am născut amîndoi în 1929".

„Născut circa 1929", scrie sergentul şi pentru Mussa. Paşapoartele trebuiau semnate. Omar regreta că nu putea semna decît în arabă. Apucă tocul, se aşeză şi descrise în aer, deasupra hîrtiei, cîteva floricele elegante, la care sergentul hotărî să semneze pentru el. Mussa îl rugă să semneze şi pentru el. Dar paşapoartele lor nu puteau fi eliberate fără contractele de muncă, deci ne-am dus la Spitalul catolic după certificatul medical. Acolo s-a petrecut o scenă drăguță cînd călugărițele i-au spus lui Mussa să se dezbrace pînă la brîu, iar el, complet nevinovat, şi-a ridicat roba pînă deasupra buricului. La examenul pulmonar, Omar nu s-a văzut pe ecran pînă ce călugărița, derutată a aprins lumina şi l-a găsit cocoțat pe aparat. Sudanul cere şi un certificat de vaccinare antivariolică, iar celor doi li s-a făcut vaccinul, fără însă să primească certificatul, deoarece spitalul nu mai avea formulare. Împreună cu Abdullah ne-am dus grăbiți la tipografie, unde am aflat că aceasta refuza să tipărească alte formulare pînă cînd spitalul nu-şi va plăti o datorie mai veche. La biroul Companiei sudaneze de aviație, funcționarul a descoperit trei formulare pentru vaccinare variolică, uitate într-un sertar. Dar tocmai cînd să le completeze, la spital apăru un doctor francez cu radiografia lui Omar, unde se putea observa o excrescență mare la ficat. Omar era serios bolnav şi i se interzisese categoric să călătorească. Dar nici Mussa nu voia să plece fără fratele său, care cunoştea araba. Proiectul bărcii de papirus se destrăma văzînd cu ochii.

Ce se poate face pentru Omar? am întrebat în cor cînd am păşit în cabinetul doctorului specialist, un colonel francez zîmbitor.

„Dumneavoastră aici?"

Întilnirea a fost caldă, iar noi amîndoi la fel de surprinşi. Ultima dată cînd l-am întilnit pe colonelul Lalouel, era doctor militar în Tahiti. În cazul în care lui Omar i s-ar fi impus să se întoarcă la Bol ar fi rămas fără îngrijire medicală. Am dat deci asigurări că va fi îngrijit de un doctor, la Cairo şi am luat rețeta cu prescripțiile de injecții şi tablete, asumîndu-mi toată responsabilitatea pentru tratamentul lui Omar.

În cele din urmă avionul cu destinația Sudan îşi luă zborul. În ultimul moment i-am impins aproape în sus, pe scări, pe Mussa şi pe Omar care îşi cumpăraseră ochelari să se potrivească cu robele, unul galbeni, iar celălalt albaştri, aşa încît îşi găseau cu greu drumul. Abdullah strigă cît îl ținură puterile, de mirare, cînd a văzut interiorul avionului; ceilalți doi erau pierduți în admirație socotind că în interior avionul era mai mare chiar decît însăşi casa sultanului din Bol. În curînd am ajuns deasupra norilor şi în timp ce Abdullah şi Omar examinau cu mare atenție mecanismul centurii de siguranță, Mussa îşi scoase batista galbenă cu un calm stoic şi se aşeză să-şi lustruiască, cînd chelia, cînd sandalele. Iar cînd stewardesa se apropie cu tava cu dulciuri, toți trei işi umplură mîinile şi şi-au ținut prada aşa, pînă cînd i-au văzut pe alții punînd învelişul bomboanelor în scrumieră. Au făcut şi ei la fel; au îngrămădit bomboanele în scrumieră, iar apoi şi-au petrecut tot restul călătoriei încercînd să le scoată de acolo cu destule eforturi. Mi-am făcut probleme din cauza ficatului lui Omar cînd l-am văzut că înfulecă tot de pe tavă, după ce a început cu salata de fructe peste care a pus unt. Apoi traversarăm frontierele aride şi pustii ale Sudanului, iar înspre seară am aterizat la Khartoum.

De data asta nu mai puteam să-i stăpînesc pe prietenii mei. Nimeni din Bol nu văzuse încă o casă cu două etaje, iar aici, în Khartoum, casele erau cocoțate unele peste altele semănînd cu nişte straturi; însuşi Abdullah rămăsese cu gura căscată, cînd văzu

un bloc cu patru etaje. Nu puteam să-i scap din priviri nici un moment pe tovarăşii mei, în acest oraş arab unde aveam să ne petrecem noaptea, de teamă să nu li se întîmple ceva. Şi cum ei nu păreau să se acomodeze cu discreție la mediul înconjurător în cazul că am fi mers la un hotel modern şi mare, am hotărît să ne adăpostim peste neapte la o pensiune din cel mai sărac cartier arab. Recepția şi camerele se aflau la etajul trei, iar clădirea era veche, cu bucătăria şi sufrageria sus, pe acoperiş, încît ei rămăseseră copleşiți văzînd această casă de basm. Frații se comportară ciudat pe scări. Urcînd cu multă atenție ei îşi ridicau picioarele cu atîta grijă de parcă ar fi urcat pe cine ştie ce munte. Mi-am dat seama că era pentru prima dată cînd urcau nişte trepte. Atît în Bol cît şi pe celelalte insule plutitoare ale lor colibele nu au decît parter şi duşumea de pămînt. Camerele pensiunii aveau vedere înspre interior, şi nu aveau ferestre; de tavan atîrnau becuri, iar paturile erau aşezate în şir. Cei doi bărbați din Bol nu mai văzuseră paturi, iar cînd Abdullah le-a explicat că sunt pentru dormit, Mussa şi Omar s-au culcat pe burtă, vrînd să se tîrască sub ele pentru a le încerca. Acolo, dedesubt, s-au răsucit şi s-au întins cu nasurile printre arcurile patului, în timp ce Abdullah rîdea liniştit rugîndu-i să iasă afară, sub privirile uluite ale proprietăresei, care se uita sub pat şi se întreba ce căutau clienții ei acolo. Cînd ne-am urcat pe acoperiş să servim masa, ni s-a dat fiecăruia cîte o măsuță pe care erau o furculiță şi o farfurie încărcată cu bucăți mari de carne, roşii, cartofi, praz şi fasole. Ei au priceput şi apreciat de îndată rolul furculiței. La un moment dat tocmai voiam s-o înfig pe a mea într-o bucată de carne gustoasă din farfurie, cînd o altă furculiță mi-o luă înainte şi, repede, îmi răsturnă îmbucătura în gura lui Omar. Cînd să iau alta — vai — mă pomenii cu furculița lui Abdullah şi a trebuit să schimb direcția şi să mă îndrept spre o roşie, pentru a evita o ciocnire. Am contemplat cîmpul de bătaie şi-am văzut duel de furculițe, ici şi colo, de la o masă la alta, fiecare mîncînd din altă farfurie, după pofta inimii şi în funcție de ceea ce reperase pentru moment. Comesenii mei erau obişnuiți să mănînce cu degetele dintr-o farfurie mare, comună, şi au găsit că furculița este un foarte bun prelungitor în cazul unei mese unde mîncarea nu a fost aşezată la mijloc pentru a fi accesibilă. Cînd m-am dus la culcare îmi era încă foame.

Singurul W.C. din hotel răsună zgomotos de mirare şi de exclamații de admirație. Abdullah îmi ceru monedă sudaneză pentru cazul că vreo cucoană l-ar vizita în cameră. În dimineața următoare tot el mă trezi pînă în zori. Auzise de undeva că ora nu este tocmai aceeaşi peste tot pe glob; prin urmare dorea să afle dacă m-am înțeles cu pilotul avionului de Egipt asupra orei de plecare, ca nu cumva să plece din Sudan înaintea noastră.

La aeroport se întîmplă o adevărată catastrofă. Nimeni nu băgase de seamă că tovarăşilor mei din Ciad le lipseşte viza egipteană, dar la Departamentul Sănătății, unde au controlat toate documentele, s-a observat că certificatele lor de vaccnare impotriva febrei galbene urmau să între în vigoare abia peste o săptămînă şi că ei se strecuraseră în Sudan pe sub nasul celor de la Sănătate; în consecință nu li se permitea să iasă pînă ce vaccinul nu-şi va fi făcut efectul. Cei trei au fost deci opriți la vamă şi nu mai avea rost să insişti. Între timp eu i-am trecut spre pista de decolare şi am descoperit o gaură în gard. Abdullah, care era extrem de atent, îmi surprinse arătătorul îndreptat spre gaură şi ieşi din coadă impreună cu ceilalți. Înconjurară clădirea în grabă, în robele lor, albă, albastră şi galbenă, şi în cele din urmă avionul îşi luă zborul cu noi toți. Cei doi din Bol se aşezară elegant încheindu-şi tacticos centurile de siguranță întocmai ca nişte globetrotter-i cu experiență în timp ce împărțeau zîmbete frumoaselor stewardese negre de la care, de data aceasta, au servit fiecare numai cîte o singură bomboană.

Cairo. Comitetul de primire, în frunte cu zîmbitorul ambasador norvegian, ne aştepta la ultima treaptă a scărilor avionului. Reprezentantul Ministerului Turismului ne ură bun sosit fără să ne mai întrebe despre vize sau certificate de vaccinare contra febrei galbene, iar şoferul ambasadorului norvegian — îmbrăcat în uniformă elegantă — făcu temeneli în fața lui Mussa, Omar şi Abdullah, în timp ce aceştia îşi adunau pulpanele robelor înghesuindu-se în automobilul mare al ambasadorului. Au urmat exclamații de bucurie şi murmure pioase ce veneau de la cei trei din spate, în timp ce treceam peste poduri sau pe sub ele, pe lîngă case cu cîte cinci etaje. Moschee după moschee; oraşul e plin de moschei. Pesemne că aici e chiar paradisul, ziceau ei. Dar cînd clădirile din centru începură să se lățească nemaivăzîndu-li-se nici acoperişul decît dacă scoteau capul pe geamul maşinii, ei deveniră şi mai tăcuți. Nu putea să fie aevea. Lui Mussa i se făcu somn. Omar şedea țeapăn şi numai albul ochilor îl trăda cînd arunca cîte o privire nerăbdătoare afară pe geam. Abdullah, pe de altă parte, şedea cu chelia sa proaspăt rasă, sorbind din ochi fiecare detaliu — de la linii de tramvai şi maşini pînă la reclamele luminoase de neon şi tipuri de oameni.

„Ce-i asta," întreabă Abdullah.

Tocmai ieşiserăm din oraşul modern şi treceam prin cîmpia Giza. Mă aşteptam la această întrebare, dar voiam să văd reacția lui Abdullah. Ceilalți doi picoteau şezînd, dar Abdullah continua să privească cu ochii tot mai mari, în întuneric şi cu gura căscată de mirare.

„E o piramidă", îi explicai eu.

„E munte, sau e făcută de oameni?"

„De oameni, de demult, în vremuri vechi."

„Egiptenii ăştia sunt mai avansați ca noi! Cîți trăiesc acolo?"

„Numai unul singur, şi e mort."

Abdullah izbucni în rîs cu admirație.

„Egiptenii ăştia! Ce oameni!"

Trecurăm pe lîngă alte două piramide. Acum şi Abdullah sta liniştit. Doar albul ochilor îi strălucea. În cele din urmă, cei trei oameni din Ciad fură conduşi, la lumina unei torțe, de la maşină, printre dune de nisip, pînă la corturile din tabăra noastră de lîngă Cairo, ce se întindea ca o stafie albă în bătaia lunii, — într-o depresiune îngustă — în spatele piramidelor şi al Sfinxului. Înaintînd pe nisipul scăldat de razele lunii, Mussa, Omar şi Abdullah nu ştiau că ei erau primii constructori de bărci din papirus care treceau pe lîngă Sfinx după o întrerupere, poate de mii de ani; nici că nisipul pe care-l călcau acoperea morminte vechi, unde se odihneau acum constructorii de bărci ai faraonului, pierduți şi uitați cu meseria lor cu tot, care se reîntoarcea acum, aici, pe un drum lung şi foarte ocolit.

„Noapte bună, Abdullah. Tu ai un cort, iar Mussa şi Omar vor locui impreună alături, în altul".

Uluiți de impresii şi de cunoştințe noi, de necrezut, ei aruncară pe furiş o ultimă privire munților înalți şi ascuțiți ai faraonului, înalți cît norii, care ne dominau întocmai umbrelor aruncate de corturile noastre ce se profilau pe încremenită puzderie de stele. Un singur om în fiecare şi mai e şi mort, îi murmură Abdullah lui Omar în arabă. Omar nu se sinchisi să traducă în buduma, căci fratele său era deja întins pe spate în patul lui şi sforăia sătul de atîta noutate.

De dimineață, cînd primele săgeți roşietice ale soarelui îşi croiră drum, de după perdeaua de dune de la orizont, peste corturile noastre vîrfurile celor trei piramide străluciră ca lava incandescentă țişnind dintr-un vulcan. Era încă întuneric şi rece cînd cei trei bărbați din Ciad se tîrîră afară din corturi în robele lor lungi şi se aşezară turceşte ca să privească la strălucirea cea roşie din vîrful piramidelor. Tremurînd pe nisipul rece ei aşteptau ca soarele să se pogoare şi asupra muritorilor de rînd înainte de a se prosterna cu fața la pămînt adînciți în rugăciuni către Allah. Cînd soarele se ridică pe cer cei trei negri îngenunchează într-un rînd, plecîndu-şi frunțile pînă la nisip, de li se vedeau țestele bărbierite ce străluceau ca nişte pantofi bine lustruiți; stăteau cu fața către dumnezeul-soare Ra ce se înălța pe firmament, deoarece Abdullah socotise că Mecca trebuia să fie aproximativ în direcția aceea. De-acolo de sus soarele inunda în lumină dunele de nisip. Apoi văzurăm cu toții ceva neobişnuit, ceva ce aparținea lumii reale, vii şi se afla aici printre nisip şi piatră neînsuflețită. *Papirusul*! Ne aştepta stivuit în clăi imense, parte galben-verzui, şi parte auriu ca soarele însuşi. Abdullah luă un cuțit lung, iar noi ceilalți ne adunarăm într-o aşteptare încordată pentru a afla verdictul expertului la acest prim schimb de păreri dintre constructorii de bărci din zona centrală a Africii şi materialul brut de la izvoarele Nilului. El reteză o trestie cu o mişcare simplă, iar ceilalți doi presară capătul tăiat, lăsînd să cadă pe pămînt lujerul lung.

„Kirta”, murmură Mussa.

„Ganajin”, îi traduse Omar lui Abdullah în araba din Ciad, în timp ce dinții îi străluciră de bucurie.

„Papirus, ei spun că e papirus adevărat”, explică Abdullah în franceză, spre uşurarea şi bucuria tuturor. Papirusul era de cea mai bună calitate. Împreună, am ales o porțiune netedă de deşert, lîngă corturi şi am măsurat, pe nisip, o barcă imaginară, lungă de 15 m şi lată de 5 m, desenîndu-i şi conturul cu un băț.

„Atît de mare trebuie să fie *caday*-ul”.

„Dar unde e apa?” întrebă Mussa în timp ce Omar dădea aprobator din cap.

„Apă?” exclamarăm noi ceilalți. „Nu ați găsit un butoiaş cu apă de băut în cortul bucătăriei?”

„Unde e lacul? Noi nu putem să construim barca fără a lăsa papirusul să se îmbibe cu apă,” interveni Mussa care privea cercetător dunele de nisip fără de sfîrşit.

„Dar voi ne-ați spus că trebuie să uscăm papirusul la soare, timp de trei săptămîni, înainte de a-l putea folosi”, explicai eu.

„Da, desigur, dar papirusul verde se rupe; trebuie uscat pentru a-l întări. Apoi trebuie înmuiat ca să fie flexibil; altfel se rupe ca vreascurile, ziseră cei trei negri”.

Asta ne lipsea. În nisipul deşertului. Cămilele au apă în cocoaşă, iar noi mai aveam ceva într-un butoi cu robinet. Departe, jos, în vale, curgea Nilul. Departe, şi toate canalele se varsă în el. Apa de azi a Nilului ar face desigur ca papirusul să putrezească de două ori mai repede decît apa fluviului de pe vremea faraonilor. Cei doi din Bol ar fi trebuit să ne prevină din timp. Dar în lumea în care trăiau ei era apă pretutindeni, nimic altceva decît apă şi insule plutitoare; ei credeau că planeta noastră este un lac imens cu un deşert lung pînă la orizont.

„Unde e lacul”?

Mussa ne privi neîncrezător, iar Omar oarecum încurcat. Am găsit soluția pe loc.

„O să facem rost de unul!”

Nu aveam altă alternativă. Prea tîrziu să mutăm tabăra şi clăile uriaşe de papirus. Oricum, Nilul era murdar iar noi nu îndrăzneam să înmuiem papirusul în mare înainte de a fi într-adevăr necesar, dacă experții pretindeau că apa sărată dizolvă măduva trestiei. Am ales tocmai acest loc pentru şantier din cauza peisajului înconjurător: piramidele, ca simbol al civilizației antice, iar mormintele din deşert ne ofereau posibilitatea de a verifica, pe parcurs, detaliile din picturile vechi cu privire la barca noastră. În plus, eram convinşi că în condițiile de climă din deşert vom putea păstra papirusul uscat, aşa cum ne-au sfătuit constructorii din Ciad şi Etiopia.

„Abdullah, explică-le că vom procura apa!”

Corio şi cu mine ne-am aruncat în jeep şi ne-am năpustit, hurducîndu-ne, peste dune, pînă în cel mai apropiat cartier arab. Am cumpărat cărămidă şi ciment, am găsit un zidar şi apoi un şofer de camion care s-a oferit să ne aducă, la fiecare două zile, în deşert, douăsprezece butoaie cu apă de robinet. I-am dus pe prietenii noştri din Ciad, după cumpărături prin Cairo; în Egipt le era frig fără nimic altceva decît robele de pe ei. Omar şi-a început tratamentul. În ziua următoare primii snopi de papirus au fost puşi la înmuiat într-un bazin de cărămidă, dreptunghiular, construit în nisip chiar în fața corturilor. Acum ne puteam convinge cu adevărat ce bine pluteşte papirusul. A fost nevoie de trei oameni care să sară şi să joace pe un snop de papirus pentru a-l scufunda, iar noi aveam cinci sute de snopi. Am aruncat o trestie de papirus într-un butoi cu apă, cu capătul gros înainte şi ea a țîşnit înapoi, în aer, mai iute ca o săgeată lansată dintr-un arc.

Doi specialişti renumiți, cu bărbi mari şi lungi şi cu chipuri pe care se putea citi un zîmbet ironic, priviră atenți cum am început lucrul la barca de papirus. Amîndoi scuturară din cap, nemaiştiind ce să creadă. Primul era cel mai mare specialist al Egiptului în conservarea pieselor de muzeu şi se abătea des pe la noi, venind de la piramida lui Keops — cea mai mare dintre piramide — unde conducea lucrările de reasamblare a corăbiei acestuia făcută din lemn de cedru. Celălalt, un istoric suedez, Björn Landström, cel mai mare specialist din lume în proiectarea corăbiilor egiptene antice. Venise în Egipt, unde călătorea foarte des, pentru a desena şi cataloga fiecare ambarcație descoperită în mormintele din valea Nilului. Cu o săptămînă înainte, Landström declarase presei neîncrederea sa în posibilitatea navigării pe mare cu ambarcații de papirus de orice fel ar fi ele. Dar cînd a văzut stiva imensă de papirus adevărat şi i-a întîlnit pe pricepuții constructori din Ciad, convingerile sale începură să se clatine, iar el se oferi să rămînă în Egipt şi să-şi pună toate cunoştințele sale teoretice la dispoziția noastră.

Astfel începu lucrul. Landström nu ştia nimic despre papirus şi nici despre tehnica împletirii funiilor, care aveau să lege strîns snopii de papirus într-o adevărată corabie — dar el ştia cu precizie care urma să fie forma acesteia şi, în plus, cunoştea detaliile care scăpaseră experienței negrilor buduma.

Ştia cum trebuia să se arcuiască grațios, înspre cer, la fel de înaltă ca şi prova, pupa ambarcației unui faraon, şi de asemenea forma şi locul catargului bipod cu greementul său, ale velei, cabinei şi cîrmei. El se aşeză pe un snop de papirus şi schiță pentru noi o corabie, dînd toate dimensiunile şi indicîndu-i forma.

Mussa şi Omar s-au prăpădit de rîs, deoarece în Ciad nu văzuseră niciodată o ambarcație cu provă şi în față şi în spate, dar începură lucrul imediat. Cu patru trestii

legate cu *merlin*[1] la un capăt, ei au început să construiască o ambarcație pe care noi ne-am propus s-o încercăm pe mare. Adăugară trestie, după trestie pînă ce legătura se făcu tot mai mare şi merlinul din ce în ce mai gros, întocmai ca atunci în Ciad. Cînd legătura conică a fost groasă de circa 75 cm, iar socarul de legare a ajuns de grosimea degetului mic, mănunchiul a fost alungit dîndu-i-se forma unui sul strîns în cercuri de socar de aceeaşi grosime, puse la distanță de circa 60—90 cm. Era destul de lucru şi pentru Abdullah şi totul se desfăşura într-un ritm rapid. A trebuit să mergem în cartierul arab după ajutoare, iar Abdullah a făcut pe interpretul în araba sa din Ciad, cum a ştiut el mai bine.

„Bot” strigară toți egiptenii. Aşa-i spun papirusului. Apoi totul a mers ca pe bandă rulantă. Doi oameni stăteau cocoțați de capătul unor stîlpi de lemn apăsînd snopii rebeli de papirus sub apă, în bazinul de cărămidă. Alți doi tăiau capetele rădăcinilor putrezite, iar snopii gata îmbibați cu apă îi duceau oamenilor care ajutau, aceştia, la rîndul lor, înmînînd trestia, fir cu fir, celor trei specialişti din Ciad, care introduceau trestiile cu forța în snopul zburlit ce urma să devină barca noastră, pînă cînd funia era la fel de întinsă ca cercurile pe un butoi. Abdullah se autoinstală şef de echipă, lucrînd şi dînd ordine în acelaşi timp cu iuțeala unei mitraliere. La început, lucrătorii egipteni i-au cam disprețuit pe cei trei bărbați negri ca tăciunele, veniți din inima Africii, fiindcă nu văzuseră niciodată ceva mai negru, nici chiar în cuptoarele sobelor lor, dar Abdullah îi puse la punct cu autoritate, cu limba lui ascuțită şi cu istețimea minții lui, încît curînd şi ceilalți doi cîştigară admirația tuturor, pentru fermitatea, simțul umorului şi inteligența lor practică. Doi paznici zdraveni, cu turbane şi muschete, un bucătar excelent şi un veşnic vesel ospătar, fiu al soarelui, ne ajutau să formăm o echipă plăcută, uniți printr-o frînghie simbolică ce imprejmuia corturile, grămada de papirus şi şantierul propriu-zis. Englezi, arabi, italieni, negri buduma, norvegieni, suedezi şi francezi luau loc zilnic la aceeaşi masă din cortul-popotă şi, cu toate acestea, echipajul internațional al expediției nu era constituit nici măcar acum.

În cea de-a treia zi începu lupta dintre tradiție şi ştiință. Sulul de papirus era destul de lung şi sosise momentul să fie subțiat treptat, dar frații buduma refuzau s-o facă. Ei voiau să-l continue fără să-i reducă din diametru, şi apoi să-l taie ca pe un cîrnat, aşa cum mai făcuseră acasă, pe lacul lor. Nu există kaday cu provă la ambele capete, spuneau ei. Folosindu-l pe Abdullah ca interpret, Landström, Corio şi cu mine am încercat să le explicăm că ambarcația noastră urma să fie o barcă de un tip special, pe care egiptenii au folosit-o în vechime, dar Mussa, care de obicei era vesel, ne întoarse spatele şi se duse la culcare. Omar s-a ostenit să ne facă să înțelegem că deşi era bine să porneşti sulul de papirus din numai patru trestii şi să-l îngroşi pe parcurs, nu era posibil să se procedeze invers, adică să-l subțiezi şi să ajungi de unde ai plecat, tot la patru trestii. Acestea fiind zise, îşi tîrşîi picioarele prin nisip şi ne lăsă acolo, neconsolați, împreună cu ajutoarele noastre egiptene.

[1] Sortiment de parimă vegetală răsucită (cînepă), folosit pe nave la înfăşurări, patronări; circumferÎnța maximă de 0,7 cm.

A doua zi dimineața, înainte de răsăritul soarelui, cei doi frați s-au strecurat în şantier şi au făcut ceea ce voiau să facă. Am coborit în fugă într-o încercare desperată de a-i împiedica. Ne-am oprit privind fix cînd la unul şi la altul, cînd la barcă. Landström desenase o barcă formată din şapte suluri separate, arcuite pînă la un punct în față şi în spate şi apoi legate unul lîngă altul pentru a da bărcii lărgime. Cei doi frați începuseră însă la cel de-al doilea sul țesîndu-l direct în primul, cele două suluri formînd astfel un tot compact. Parîmele de legare a sulurilor nu numai că erau întrețesute ca nişte centuri transversale paralele care încingeau barca, la distanțe egale, de la prova la pupă, dar o mînă de papirus dintr-un sul era împletit în mod regulat în diagonală, pătrunzînd în inelele pe care le forma parîma ce lega sulul vecin şi constituind astfel, împreună, un tot inseparabil. Savanților nu le rămînea decît să capituleze, căci tehnica folosită era cu mult superioară oricărui punct de vedere al unui neinițiat. O mie de ani de practică copleşeau teoriile de-o viață, iar rezultatul a fost o combinație compactă de pontoane din papirus, dintre care numai primul avea o formă determinată, de lună plină, cele de pe ambele părți avînd fiecare, în mod gradat, forma de lună în creştere sau în descreştere.

În cea de-a şaptea zi se stîrni o furtună pe tot întinsul Saharei. Firicelele de nisip au pătruns în pînza corturilor ca nişte stropi de ploaie pietrificați, şi încetul cu încetul piramidele dispărură din văzul nostru. Cu înțepături în ochi şi cu nisipul scîrțîind în dinți am fost nevoiți să batem mai adînc, cu ciocanul, țăruşii lungi ce țineau corturile şi am întins pînza gudronată peste grămezile de papirus, deoarece trestiile uscate şi uşoare începuseră să zboare spre piramide. Cele ce ieşeau ca nişte țepi de arici din cele două suluri neterminate ale pupei zburau ca paiele duse de furtună, în timp ce partea terminată stătea compactă şi robustă, de parcă ar fi fost din grinzi de lemn. Furtuna crescu în intensitate şi timp de trei zile nisipul s-a năpustit asupra corturilor ca grindina. În cea de-a patra zi furtuna s-a domolit, iar noi ne-am reluat lucrul în ciuda ploii care a început să cadă. Am cărat apă din bazin şi am turnat-o peste prova ascuțită, formată acum din trei cilindri impletiți, şi cînd a fost destul de maleabilă am ajutat cu toții la îndoire pînă ce s-a arcuit frumos, luînd eleganta şi înalta formă a navelor faraonilor. La capătul celălalt însă legăturile de papirus erau drepte şi zbîrlite ca nişte pensule de bărbierit uriaşe. Mussa şi Omar nu voiau să cedeze şi să accepte punctul nostru de vedere. Atunci i-am luat pe toți trei în cea mai grozavă aventură din viața lor: i-am dus la un mare magazin din Cairo unde am urcat şi am coborit cu scări rulante, după care i-am lăsat să-şi aleagă cîte un cadou. Bucuroşi, au ales ceasuri de mînă, iar Abdullah le-a promis că-i va învăța să spună cît e ceasul. În aceeaşi după-amiază Mussa, care era din cale-afară de fericit, a descoperit că poate tăia destul papirus pentru a da o formă ascuțită pupei şi s-o arcuiască în sus, pentru ca apoi să-i adauge, improvizînd, cîteva trestii, dîndu-i forma egipteană pe care o doream. Am respirat uşurați. Iar cînd pupa improvizată se curbă în aer şi ambarcația luă forma unei adevărate corăbii antice egiptene ce semăna cu o lună nouă profilată pe piramidele soarelui, entuziasmul i-a cuprins deopotrivă pe savanți şi pe profani.

Nici nu visau atunci că această pupă improvizată urma să devină călcîiul lui Ahile al bărcii de papirus.

De ambele părți ale lungului sul central de papirus au fost asamblate, treptat, alte patru suluri, apoi, peste acestea, s-a pus un al doilea strat similar format din încă nouă suluri. S-a adăugat apoi cîte un alt sul, ca parapet, de fiecare parte a punții. Cele trei suluri centrale erau mai groase, aşa încît coborau cu puțin sub celelalte ca un fel de chilă.

În aprilie, soarele începu să dogorească în Sahara cu o intensitate care se putea măsura numai în cantitatea de apă consumată de noi şi în randamentul zilnic. Televiziunea şi presa locală au început să se ocupe de şantierul nostru adăpostit în valea situată în spatele piramidelor. Barca din papirus era mereu confundată cu acea din lemn de cedru a lui Keops, la a cărei reconstrucție lucra, undeva prin apropiere, Ahmed Joseph. Tălmaci şi ghizi, care nu aveau de lucru din cauza crizei din Orientul Mijlociu, descoperiră ideea de a-i conduce pe turiştii care le picau în mînă să vadă o veritabilă barcă de papirus egipteană. Turişti din toată lumea, fotografi şi ziarişti, care pur şi simplu invadaseră Egiptul pentru a face reportaje de război, veneau pe cămile sau chiar pe jos să vadă barca din papirus, care ajunsese cea mai grozavă atracție locală. Barierele din frînghii au fost călcate în picioare şi au dispărut, iar paznicii se luptau cu masa de oameni ca să păstreze distanța de barca fragilă, pentru care se băteau cei mai zeloşi vizitatori în dorința lor sinceră de a se fotografia lîngă ea, fără să se mai gîndească la faptul că trestia, din cale-afară de uscată, trosnea sub călcîiele lor. Cămilele ronțăiau din papirusul bărcii. Abdullah trebuia să fie drăguț cu vizitatorii care îi solicitau autografe, aşa încît a şi uitat că trebuia să supravegheze lucrul; au dispărut grămezi întregi de papirus care au fost luate ca amintire, cu sau fără autograf. Mussa şi Omar stăteau cu bucăți de frînghie în mînă cochetînd cu frumoase din Nigeria sau Japonia. Am încercat să lucrăm noaptea la lumina lămpilor şi a torțelor, dar pericolul de foc — de la scîntei — ni s-a părut atît de mare, încît a trebuit să renunțăm. Construisem cu adevărat o corabie de papirus a noastră. Un singur chibrit era destul pentru ca totul să se mistuie într-o mare de flăcări şi să se prăbuşească, în cîteva secunde, într-o grămăjoară de cenuşă şi nisip. Ne îngrozeau turiştii care fumau şi se aplecau cu țigările peste bordurile navei. Am scris cu litere de-o şchioapă în arabă şi engleză, afişe mari cu „Fumatul strict interzis” şi i-am cerut paznicului de zi să atragă atenția tuturor asupra lor. Curînd însă după aceea l-am găsit pe bătrînul paznic şezînd cu puşca sa veche sub prova de papirus şi pufăind din țigări răsucite de el. I-am arătat furios placarda cu inscripția de deasupra capului său, dar el îmi zîmbi, de loc impresionat, explicîndu-mi că nu ştie să citească!

Cabina a fost împletită de un bătrîn meşter în răchită din Cairo. Părțile au fost prinse laolaltă cu nuiele flexibile de răchită, încît pereții, acoperişul şi duşumeaua închideau o încăpere mare. Acest coş-cabină, în care urma să trăim noi, era lung de circa 3,5 m şi lat de 2,5 m cu un acoperiş boltit sub care puteam sta cu capul puțin aplecat şi cu o uşă de circa 1 m^2, chiar în mijlocul unuia dintre pereții din borduri. Tavanul şi pereții longitudinali se prelungeau cu aproape 1 m peste marginea pereților transversali şi formau un fel de nişă deschisă pentru depozitarea coşurilor de provizii.

În timpul lucrului am mers deseori pînă la camerele mortuare din piramide pentru a studia detaliile de pe fresce. Pe desenele reprezentînd lungi corăbii din lemn, se vedea şi o parîmă groasă ce se întindea longitudinal pe deasupra punții, de la prova la pupa, avînd capetele fixate de doi pontili cu furcă. Ținînd strîns extremitățile corăbiei, această parîmă întinsă avea menirea să prevină ruperea în două a navei în cazul că părțile prova şi pupa s-ar fi afundat. Corăbiile de papirus avînd desigur o flexibilitate longitudinală mai mare, nu mai necesitau această parîmă de siguranță. Ele aveau în schimb o parîmă scurtă fixată în diagonală, de la vîrful arcuit al pupei, pînă la puntea pupa, dînd astfel pupei forma unei harfe cu o singură coardă.

Nici unul dintre noi nu ştia cît de vitală urma să ne fie coarda aceasta. Am petrecut ore întregi încercînd să-i descopăr utilitatea, convins fiind că trebuie să aibă o întrebuințare practică, cu toate că atît specialiştii, cît şi oamenii din Ciad susțineau că singura ei funcție era aceea de a păstra forma frumos arcuită a pupei. Bineînțeles. Dar

de ce, de ce această buclă arcuită înspre interior. Numai aşa, de frumusețe, spunea fiecare. Nu eram în stare nici unul să găsim un motiv mai temeinic, dar acesta ne-a fost suficient pentru a copia întocmai cele văzute în vechile picturi. Coarda de siguranță a stat legată acolo mai multe zile, dar într-o bună dimineață ne-am pomenit că nu mai era; dispăruse. O scoseseră prietenii noştri din Ciad; îi încurca la lucru şi nici nu mai era nevoie de ea, întrucît pupa stătea acum de la sine perfect arcuită. I-am rugat să lege imediat coarda la loc, dar n-am ajuns mai departe de argumentarea logică; puteam s-o facem şi noi atunci cînd se va simți nevoia. Deocamdată nu era necesară.

Corăbiile din lemn aveau deci o parîmă uriaşă legată între doi pontili bifurcați; pe de altă parte, pe picturile şi basoreliefurile reprezentînd bărci din papirus se putea vedea o parîmă prinsă de copastie de-a lungul ambelor borduri pentru ca ambarcația să nu se rupă în lungime; parîma mărea rigiditatea bărcii şi fixa straiurile catargului, care nu puteau fi legate direct de trestiile firave.

Cutreierînd prin camere subterane, coridoare şi printre colonade, picturile murale, vechi de trei pînă la patru mii de ani, ne-au ajutat să ne formăm o imagine despre viața petrecută pe apă în acele vremuri, din reproducerile fidele ale artiştilor, adesea în basoreliefuri acoperite de culori durabile. Trebuia să încercăm a pătrunde în tainele unei vieți de mult apuse cu ajutorul unor desene, deoarece nici un pămîntean în viață nu experimentase ceea ce urma să realizăm noi acum. Deseori ne-a fost greu să deosebim bărcile de papirus de cele de lemn, acestea din urmă avînd aproximativ aceeaşi formă cu cele de papirus. Uneori însă dădeam peste picturi reprezentînd muncitori ce strîng papirusul din mlaştini; aceştia îl cară în spinare pînă la constructorii de bărci care, după ce îl leagă în suluri, construiesc o corabie, ajutați de ucenicii lor.

Pe puntea corăbiilor sunt prezentate coşuri pline cu fructe, apoi pîine şi prăjituri, oale, saci, cutii, colivii, maimuțe, vițeluşi vii, pescari, vînători, negustători, războinici şi, în sfîrşit, înaltele fețe regale. Ici şi colo întîlneşti întregi cortegii funerare cu zeități şi oameni-pasăre. Apoi pescari goi cu plase de pescuit, capcane pentru peşte şi alte şiruri de pescari. Flotile întregi de nave din papirus, în formație de luptă. Apoi războinici stînd pe punțile de papirus, împlîntînd harpoane în hipopotami. Mai încolo se văd vînători de păsări vînînd printre trestii. Pe punte stau femei alăptînd prunci. Faraonul cu regina sa stau pe tronurile de pe corabie la o masă împărătească, cu paharnicul alături gata să le umple paharele. Unele dintre picturi îl reprezintă pe faraon simbolic, ca pe un uriaş stînd în picioare pe corabie; altele înfățişează, în detaliu, douăzeci de perechi de vîslaşi pe o ambarcație de papirus sau papiriformă cu catarg bipod, atît de mare încît marinarii se urcă în arboradă; nava este echipată cu un sistem de vele mai evoluat. Toate aceste elemente demonstrează perfecțiunea artei navigației, din plin dezvoltată acum cinci mii de ani. Cele mai reuşite corăbii din papirus sunt frumos sculptate şi împodobite cu capete de animale. Pontilii cabinei sunt arcuiți, iar acoperişul, ramele şi, în general, echipamentul ambarcației se ridică la nivelul îndemînării antice egiptene, al gustului în arhitectură, în fine, la nivelul a tot ceea ce poate fi întîlnit pe uscat în acea epocă.

Faraonii au avut destulă piatră ca să construiască piramide înalte cît munții. Au avut şi destul papirus ca să împletească ambarcații de trestie mari cît insulele plutitoare. Corabia de papirus pe care o făceam noi nu era mai mare decît o modestă cincime din lungimea Sfinxului. Ne-am simțit mici cînd am ieşit afară din lumea subterană a mumiilor şi ne-am oprit între labele acestui monstru de piatră. Ne-am dat seama ce construcții gigantice a putut să construiască din papirus lumea antică. Dinții timpului pot devora papirusul, dar nu şi piatra. Cine n-a văzut picturile din lumea aceea subterană nu poate să-şi imagineze — cu atît mai puțin noi cei ce aparțineam epocii

moderne — că Sfinxul şi piramidele, care au dimensiuni supraomeneşti, au putut fi făcute cu mii de ani înaintea lui Columb. Oricît de mult ne-ar place să ne considerăm generația care, în cele din urmă, a reuşit să scape de primitivism, piramidele stau gata să ne amintească să păşim cu prudență. Faptul de a-ți subestima înaintaşii, numai pentru că au venit pe lume înaintea ta, nu este de loc un semn de inteligență. De fapt, noi culegem acum roadele muncii lor. Ei au hoinărit prin lume cu aceeaşi înțelepciune şi aceleaşi înclinații. Urmele pe care le-au lăsat demonstrează că în inteligență, imaginație, inventivitate, gust, organizare, curiozitate, dinamism, aspirații, şi, de fapt, în toate celelalte impulsuri ce stau la baza acțiunilor omului, bune şi rele, mai degrabă ne asemănăm decît ne deosebim. Numai calendarul şi tehnologia pe care o folosim indică trecerea a cinci mii de ani.

Cînd ultimul rînd de parapet din papirus începu să prindă formă în ambele borduri ale bărcii, eu a trebuit să plec cu avionul în Maroc. Trebuia să fac pregătirile pentru sosirea corăbiei acolo, cît şi pentru plecarea noastră, din anticul port Safi, pe care nu-l văzusem nici unul dintre noi. Curînd după reîntoarcerea mea în Egipt au fost impletite ultimele fire de trestie. Am folosit două sute optzeci de mii de trestii. Lucrul a luat sfîrşit. Doar şase trestii au rămas nefolosite pe nisipul Saharei.

La 28 aprilie, cea de-a 22-a aniversare a plecării Expediției „Kon-Tiki”, barca de papirus era gata să fie remorcată. Deşertul din jurul piramidelor roia de vizitatori. Ministerul Turismului a ordonat instalarea unei platforme în aer liber cu scaune; au fost prezenți guvernatorul de Giza, miniştrii şi ambasadori străini. În această zi de sărbătoare Abdullah, Mussa şi Omar s-au îmbrăcat cu ce au avut ei mai bun şi au luat loc printre invitați. Acum lucrau alții în locul lor. Cu pieptul larg, gîtul înalt şi coada ca o buclă, barca de papirus părea o cloşcă mare de aur clocind nişte butuci rotunzi aşezați pe nisip în fața piramidelor. Am construit pe o cală mare de lemn o sanie de barcă, legată cu cablurile noastre lungi pentru remorcare, întinse pe nisip în fața săniei. Oameni harnici construiau o pîrtie din stîlpi de telegraf pe care sania urma să fie trasă peste dunele de nisip. M-am dus după ajutoare, împreună cu preşedintele institutului pentru cercetarea papirusului din Cairo, la Institutul de educație fizică. Am reuşit astfel să-l convingem pe decan că am organizat un admirabil program pentru trasul la parîmă, pe nisipurile de la Giza. Transportul ne privea pe noi, el cîți oameni putea să ne dea?

Institutul ne-a promis cinci sute de studenți. Şi iată că ne-am pomenit cu ei îmbrăcați în şorturi albe şi însoțiți de instructori care-i organizau în şiruri lungi, de-a lungul parîmelor de remorcare. Doi stăteau pe corabie şi dădeau comenzile în timp ce altul de pe sanie făcea semnalul de pornire şi de oprire cu o baghetă de dirijor. Scena avea în ea ceva biblic. Poate pentru că această barcă de tip străvechi, rezistentă şi construită de mîna omului, cu cabina ei de nuiele împletite — totul profilat pe fundalul piramidelor — te făcea să te gîndeşti la Arca lui Noe în deşert, părăsită de toate animalele. Sau, poate, pentru că, aşa cum spune legenda, Moise fusese aici la piramide, el care deschisese ochii într-un coşuleț de papirus, singur, dus de apa Nilului. Oricum, sigur a fost faptul că atunci cînd cel de pe sanie şi-a ridicat bagheta şi cei cinci sute de tineri egipteni au început să tragă la hamurile lor, deşertul răsună de îndemnuri ritmice. Iar cînd lemnul a început să scîrțîie şi corabia de papirus să se mişte încet, înainte, pe fundalul liniştit al piramidelor încremenite acolo de mii de ani, puțini au fost aceia care n-au fost străbătuți de un fior cu gîndul la stafii ce se plimbau sub soarele arzător.

„Ola ho-o-o-op!”, fu răspunsul ritmic al celor cinci sute de gîtlejuri, în timp ce lemnul scîrțîia şi scîncea, iar piatra scrîşnea. Soarele dogorea nu numai piramidele, ca dintotdeauna, ci şi muşchii celor o mie de brațe şi o mie de picioare ce se lăsau conduse de aceeaşi baghetă, dovedind că oamenii pot să urnească şi munții din loc dacă sunt uniți într-un efort comun.

Mica vale din deşert păru părăsită şi stranie de îndată ce corturile au rămas singure, doar cu piramidele, iar barca din papirus n-a mai fost punctul focal al imaginii, ieşind din tablou şi îndreptîndu-se spre şoseaua asfaltată ce duce la Sahara City. Sania de lemn cu Arca lui Noe pe ea era cocoțată acum pe un trailer mare folosit la construcția barajului de la Assuan. Şi cînd le mulțumeam celor cinci sute de sportivi pentru ajutorul lor prețios, cel mai vechi şi cel mai nou mijloc de transport din Egipt, laolaltă, îşi începură drumul împreună de-a lungul şoselei asfaltate, şerpuind pe malul mărginit de palmieri al Nilului spre gurile sale de vărsare, spre portul Alexandria. Acolo ne-am dat seama deodată cu toții că firava corabie din deşert începea să-şi absoarbă vigoarea şi forța din aerul umed al mării. Corabia-mumie se redeştepta pentru o nouă viață, pentru prima ei întîlnire cu oceanul.

Va urma ...

CAPITOLUL VII

ÎNLARG

SAFI. Aroma proaspătă şi sărată a atlanticului. Valurile se spărgeau de coasta abruptă, trimițînd cascade înalte, albe, spre vechile fortificații pe care cumnatul lui Vasco de Gama le-a ridicat cînd portughezii au preluat apărarea portului, în 1508, în urma unei neînțelegeri cu căpetenia berberă Yahia ben Tafouft. Între pereții fortăreței medievale şi castelul portughez, vechi de patru sute cincizeci de ani, trăieşte laolaltă, în bună înțelegere, o comunitate energică de berberi şi arabi pe cea mai mare zonă de pescuit sardele. Portul forfotea de bărci de pescuit colorate, în timp ce mari nave oceanice intrau şi ieşeau încărcînd sulfat sau făcînd schimb comercial cu alte mărfuri, cu cel mai important oraş din interiorul Marocului, Marrakech.

Stăteam în grădina de palmieri a paşei, în partea de sus a oraşului, privind în jos spre oceanul fără sfîrşit ce se întindea din port, departe, la orizont. Portul Safi fusese folosit de berberi cu o mie de ani înainte de venirea portughezilor, şi de fenicieni cu cel puțin o mie de ani înaintea acestora, deoarece ei făceau negoț de-a lungul acestui țărm deschis, dincolo de hotarul sudic de azi al Regatului Marocului. Chiar mai la sud de Safi ei aveau un avanpost important, pe micuța insulă Mogador, unde arheologii dezgroapă într-una rămăşițe ale civilizației feniciene. Cu mult înaintea erei noastre negustorii şi cei plecați în căutare de noi pămînturi navigau între țărmurile interioare ale Mediteranei şi vechile porturi de dincolo de cel mai vestic avanpost de pe coasta africană a Atlanticului, de unde curentul Canarelor duce tot ceea ce-i ajunge în cale pînă pe partea cealaltă a oceanului.

Toți cei ce au trecut prin strîmtoarea Gibraltar, vechile Coloane ale lui Hercule, au găsit aici adăpost dacă s-au aventurat ca şi fenicienii de-a lungul acestor stînci marocane joase şi a țărmului deschis şi nisipos. O barcă de trestie ar fi putut deci să ajungă pînă aici în Safi, înaintînd cîte puțin de-a lungul țărmurilor întortocheate ale Africii şi nimeni nu se îndoia că o astfel de ambarcație ar fi putut pluti dacă naviga destul de aproape de țărm pentru a putea fi scoasă din apă şi uscată cînd se simțea nevoia. Întrebarea era, cît ar fi plutit dacă ar fi părăsit țărmul şi ar fi început să plutească în larg ?

Ştim că barca de papirus a fost folosită pe țărmul Atlanticului, dincolo de Gibraltar. Ea a supraviețuit cu tenacitate de ambele părți ale strîmtorii. Această barcă este încă folosită de pescarii care trăiesc în umbra impresionantelor şi misterioaselor ruine de la Nuraghi, de pe coasta vestică a Sardiniei, şi mă îndoiesc că barca noastră era prima pe care o văzuseră marocanii. La gura fluviului Lucus, pe țărmul Atlanticului, între Gibraltar şi Safi, barca de papirus a supraviețuit ca ambarcație de pescuit şi mijloc de transport pînă cînd, în cele din urmă, a fost înlocuită la începutul acestui secol cu corăbiile portugheze cu bordaj din lemn. În 1913 membrii unei expediții ştiințifice spaniole au descoperit că vechiul trib El Jolot din această zonă mai construia încă bărci din papirus, care puteau duce cinci pînă la şase pescari şi erau manevrate cu vîsle şi vele. Ei au menționat în mod expres că era aceeaşi ambarcație folosită de vechii egipteni şi au mai accentuat că acest model nu numai că a supraviețuit în Maroc, dar mai era încă folosit pe Nilul Superior, în Ciad şi pe lacul Titicaca din America de Sud. Ei i-au invitat pe etnologi să găsească legăturile ce ar fi putut să existe între constructorii de bărci din locuri atît de îndepărtate geografic şi au accentuat că, în ceea ce priveşte aşa-

numitele *madia* de pe țărmul marocan al Atlanticului, se părea că ele sînt cele mai solide şi mai perfecte dintre toate bărcile de trestie cunoscute[1].

„Vreți să faceți o barcă de trestie ?" ne-a întrebat şeful local al districtului de coastă, întrucîtva ofensat, cînd am propus să vizităm fluviul Lucus. „Atunci ați venit în Maroc cu o generație mai tîrziu. Aici vă putem arăta bărci din plastic !"

Cînd barca de papirus construită de prietenii noştri din Ciad a sosit alunecînd pe rotițe de-a lungul străzilor din Safi, o mulțime colorată de diferite tipuri umane s-a adunat să o privească. Era gata pentru lansare printre bărcile de pescuit trase la mal, în port. Abdullah s-a străduit din răsputeri să explice berberilor şi arabilor, în dialectul său arab din Ciad, proiectul nostru. Mussa şi Omar ne-au spus la revedere. Ei au plecat cu avionul înapoi, din Cairo la Fort-Lamy, via Khartoum cu bagaje grele şi bani ca să-şi cumpere soții şi vite acasă, în Bol. La despărțire, Mussa mi-a şoptit că a găsit un loc ascuns în frumosul său costum nou, unde şi-a ascuns toți banii, astfel încît nimeni nu-i putea găsi. Mîndru şi-a întors reverul hainei şi mi-a arătat un buzunar interior obişnuit. Omar terminase tratamentul şi îl invidia pe Abdullah, care, datorită cunoştințelor de limbă franceză şi sănătății sale perfecte, fusese ales să plece pe kaday.

Abdullah nu intenționa deocamdată să se reîntoarcă în Ciad.

Era hotărît să vină cu noi orice s-ar întîmpla.

El şi organizatorul taberei noastre, italianul Corio, au însoțit barca de papirus pe un cargou suedez ce trebuia să plece din Egipt în portul Tanger (Tanja) din Maroc. Nu mult după ce ne-am luat rămas bun de la Abdullah, căpitanul navei a primit ordinul să-şi schimbe ruta şi să meargă la Port Said, în Canalul de Suez, după o încărcătură de ceapă.

Abdullah a fost trezit de o canonadă puternică de-a lungul Canalului de Suez, în timp ce rachetele explodau la întîmplare, pe casele arabe, dărăpănate, de pe țărm. Stătea pe puntea bărcii de papirus inflamabile şi privea în sus, uimit, dar fără teamă, cînd ceva zbură pe deasupra navei şi explodă în rada portului. Docherii au dispărut şi nava a fost întîrziată cîteva zile, înainte de a se întoarce din nou în Egipt. Dar apoi barca a ajuns cu bine în Maroc, la punctul de plecare şi Abdullah a început să o pună în ordine. Se mai tasase puțin în timpul călătoriei de la Cairo la Alexandria şi de la Tanger la Safi. Părea mai largă şi cu bordajul mai neted, iar vîrfurile arcuite de la pupă şi provă erau puțin lovite şi pîrlite după izbiturile de cablurile de înaltă tensiune ale podurilor întîlnite în cale. Zi de zi, trestiile aurii deveneau tot mai suple şi mai rezistente pe măsură ce absorbeau aer sărat, umed.

În ziua aceea urma să lansăm barca la apă. S-a întîmplat să fie 17 mai, ziua națională a Norvegiei. Paşa s-a ocupat personal de lansarea ambarcației de pe aceeaşi rampă de unde se lansează bărcile de pescuit din Safi. Ca reprezentant al regelui, paşa are o autoritate aproape nelimitată şi el a folosit-o pentru reuşita expediției. Din ziua cînd am sosit cu scrisoarea prietenului meu marocan, ambasadorul O.N.U. Benbrina, toate uşile casei sale mi-au fost deschise şi s-a legat între noi o prietenie spontană.

Paşa Taieb Amara şi soția sa Aicha sînt nişte oameni excepționali. Amîndoi erau la fel de activi, la fel de interesați de problemele sociale. El îşi folosise autoritatea pentru a ridica şcoli moderne, centre pentru tineret, case pentru muncitori, case pentru marinari şi biblioteci şi a instaurat în vechiul port activitatea laborioasă în locul leneviei. Soția sa, Aicha, era una dintre cele douăzeci de doamne alese să întemeieze Consiliul de femei al regelui Hassan.

---

[1] A. C a b r e r a, *Balsa de juricos en el Bajo Lucus*, în „Revista del Instituto de Antropologia de la Universidad Nacional de Tucumán", vol. I. nr. 2, Tucumán, 1938.

Ea a sosit în lungul său veşmînt berber, cu o oală de pămînt viu colorată în mînă ; ne-am ridicat de pe pernele din piele de capră pentru a merge jos în port.

„Deoarece eu, un berber, trebuie să botez barca, cred că laptele de capră va fi cel mai nimerit lucru”, spuse ea, arătîndu-i Yvonnei conținutul alb al oalei. În Maroc, laptele de capră este vechiul simbol al ospitalității şi al urărilor de bun venit.

Portul era înțesat de lume. Barca noastră aurie fusese pavoazată festiv cu pavilioanele fluturînd în vînt ale tuturor țărilor participante. Aicha a spart frumoasa oală de pămînt în mii de bucăți izbind-o de sania de lansare din lemn, iar laptele de capră şi cioburile au împroşcat papirusul bărcii cît şi pe distinşii noştri oaspeți.

— Te numesc „Ra”în cinstea Zeului-Soare.

Lanțuri şi roți dințate au început să scîrțîie deodată. Mulțimea se înghesuia înapoi. Cînd barca din papirus începu să alunece pe cala de lansare, spre apă, mi-am încrucişat privirea cu cea a credinciosului protector al expediției, ambasadorul Anker, care stătea drept, zîmbind, cu pete de lapte pe reverele costumului său închis. El şi soția sa veniseră din Cairo ca să vadă plecarea noastră. Cred că amîndoi ne gîndeam la acelaşi lucru. „Să sperăm că cele mai grele obstacole au rămas în urma noastră”. Alții credeau contrariul. Exact în clipa cînd barca a atins suprafața apei, un fotograf cu ochii larg deschişi s-a aplecat spre mine şi mi-a spus :

„Ce-ai spune dacă acum s-ar duce drept la fund ?”

N-am avut timp să-i răspund. „Ra” plutea. Sania de lansare, din lemn, s-a dus încet, la fund, împreună cu platforma de fier de care era fixată, dar „Ra” s-a desprins şi a început să plutească ca o gîscă grasă în timp ce bucăți de papirus şi de lemn de la sania pe care alunecase, se ridicau, legănîndu-se în jurul ei, urmînd-o ca un cîrd de boboci. Un suspin de uşurare şi de admirație s-a ridicat din mulțimea de pe țărm. Unii crezuseră că se va răsturna. Cei mai mulți erau siguri că se va canarisi[2] deoarece nu i se făcuse nici o probă pe apă şi era departe de a fi simetrică față de planul diametral; măsurată de-a lungul parapetului partea construită de Mussa s-a dovedit a fi cu circa 40 cm mai lungă decît partea lui Omar. Echilibrul era totuşi perfect, neimportînd cîț i oameni s-au urcat la bord. Singura parte afundată avea un pescaj de circa 25 cm în dreptul celor trei suluri centrale, care formau un fel de chilă de aproximativ 2 m lățime. Restul bărcii plutea la suprafață ca o geamandură.

Un remorcher stătea gata să ne tragă pînă la un şlep mare, de care ne-am fixat ca să nu fim făcuți bucăți de digul de piatră în timpul fluxului. Am stat acolo o săptămînă, ca să permitem trestiilor de sub apă să se îmbibe, în timp ce noi pregăteam ambarcația pentru navigație. În săptămîna aceea diferiții membri ai expediției „Ra” s-au întîlnit pentru prima dată. Era timp destul ca să aflăm povestea vieții fiecăruia în micul coş de bambus care urma să ne fie casa în săptămînile ce urmau.

Norman Baker, din Statele Unite ale Americii. Deoarece era singurul marinar de la bord, el a fost numit navigatorul expediției şi radio-operator. Conştiincios şi om de

[2] Se va înclina într-un bord plutind în această poziț ie de echilibru.

nădejde, el s-a aşezat la intrarea cabinei, examinîndu-şi echipamentul, fără să-i scape nici un amănunt. Întîlnirea mea anterioară cu Norman a fost destul de scurtă. Venise o dată la bordul navei mele, în felul său modest şi liniştit, cînd mă aflam la Tahiti cu un trauler din Groenlanda, pe care l-am închiriat pentru o expediție în Insula Paştelui; tocmai sosise în Tahiti pe o ambarcație mică împreună cu un biolog american, după o navigație de 2000 de mile, plecînd din Hawai. Ştia să navigheze. Fusese, de asemenea, comandor în marina militară americană şi profesor de oceanografie la Şcoala Navală din New York, deşi în viața de toate zilele era antreprenor de construcții în lumea zgîrie norilor din marele oraş.

„Chiar, n-ai nici un fel de experiență pe mare ?” a întrebat Norman sceptic, întorcîndu-se spre Iuri care stătea, vesel şi rotofei, lîngă el, în uşa cabinei, manevrînd un aparat de respirație.

Iuri Alexandrovici Senkevici era sovietic şi doctorul expediției. El a zîmbit cu gura pînă la urechi.

„Am fost cu o navă sovietică pînă în Antarctica şi înapoi”, răspunse Iuri. Norman era foarte interesat să afle dacă Iuri petrecuse chiar un an întreg în cel mai rece loc din lume.

Da, stătuse un an întreg. Timp de un an fusese doctor al stației sovietice de cercetări Vostok, la aproximativ 3000 m deasupra nivelului mării, chiar pe calota de gheață a Polului Sud unde temperatura scădea pînă la —100° Fahrenheit. Iuri era singurul pe care nu-l mai văzusem înainte. Cînd avionul care-l aducea la Cairo a aterizat a avut loc prima noastră întîlnire. Avusesem prilejul să-i scriu conducătorului Academiei de ştiințe a U.R.S.S., preşedintele Keldîş, un om de ştiință inteligent, modest şi multilateral, care răspundea de toate ştiințele din Uniunea Sovietică, de la sputnici pînă la arheologie. Mi-am amintit că o dată mă întrebase de ce nu iau şi sovietici în expedițiile mele. Acum aveam nevoie de un sovietic, de un medic şi m-am gîndit că poate preşedintele Keldîş ar putea să-mi recomande pe cineva. Condițiile erau ca medicul să vorbească şi o altă limbă în afară de rusă şi să aibă simțul umorului. Ultimul punct mai ales fusese luat foarte în serios. Cînd Iuri a coborît din avionul Aeroflotului încărcat cu daruri şi medicamente, luase şi o duşcă de vodcă de teamă că nu va părea destul de vesel. El s-a încadrat perfect de la începutul expediției. Cunoştințele sale de limbă engleză erau minime, dar suficiente ca să nu scape niciodată poanta unei glume. Fiu de doctor, născut în R.P. Mongolă, Iuri avea ceva din trăsăturile locului de baştină. Fusese ales dintre tinerii savanți sovietici de la Departamentul Sănătății şi se specializase în problemele de astronautică privind starea de accelerație şi de imponderabilitate. După ce a inspectat cabina de bambus în care ne pregăteam să „accelerăm” pe mare, a făcut o serie de comentarii pline de umor la adresa „astronauților”.

Italianul **Carlo Mauri** era, de asemenea, o cunoştință nouă. Urma să fie operatorul de filmare şi fotograful expediției. De fapt trebuia să vină un prieten din Roma, un producător de filme, care era unul dintre cei mai buni scufundători ai Italiei şi tocmai filma „Andrea Doria” în apele Atlanticului. Dar cînd Abdullah a fost închis, iar eu am dispărut pe neaşteptate undeva, în centrul Africii, tocmai cînd trebuia să construim barca, el şi-a pierdut încrederea în întregul nostru proiect şi l-a propus ca înlocuitor pe Carlo Mauri, în timp ce el şi-a continuat filmarea pe pămînt. Carlo Mauri —- cu barbă roşie şi ochi albaştri de viking — era un altul care nu avea nici un fel de experiență pe mare. Era ghid profesionist de munte şi unul dintre cei mai vestiți alpinişti ai Italiei. Condusese, sau cel puțin participase, la paisprezece expediții internaționale care l-au purtat prin toate continentele. Multe dintre cele mai primejdioase prăpăstii din Himalaya

şi Anzi îi erau tot atît de bine cunoscute ca şi cele mai semețe vîrfuri din Africa, Noua Guinee şi Groenlanda. O dată îşi fracturase serios un picior, la o căzătură în Alpi, ceea ce a pus capăt lecțiilor de schi, dar ca alpinist era mai activ ca oricînd. Carlo se afla pe calota de gheață a Polului Sud cînd a auzit de proiectul bărcii de papirus. Deoarece mersese acolo după ce filmase urşi polari, în canalele calotei de gheață a Polului Nord, i-a surîs ideea unui loc de pe pămînt cu apă caldă pentru baie, fără gheață, la Ecuator.

În ceasul al doisprezecelea l-am pierdut pe membrul mexican al expediției. Prietenul meu Ramon din expediția întreprinsă la indienii seris a fost internat de urgență în spital pentru o operație extrem de serioasă, chiar în ziua cînd barca era îmbarcată în portul Alexandria. Ştirea tragică a sosit chiar în timpul unei conferințe de presă şi nu a fost adusă la cunoştință pînă cînd un ziarist a întrebat de numele participanților. Ambasadorul, altfel zîmbitor, stătea serios în primul rînd, frămîntînd hîrtia între degete.

„Din Mexic”, am început eu, cînd nişte mîini nervoase mi-au înmînat telegrama. A fost ca o lovitură de trăsnet. Dacă Ramon nu putea veni, totul trebuia suspendat. Mi-a fost foarte greu să dau sentința. Ziariştii se agitau.

„Din Mexic, dr. **Santiago Genoves**!”

Am întrerupt conferința de presă. Am trimis imediat două telegrame în Mexic. Una lui Ramon, la spital, şi cealaltă doctorului Genoves, antropologul mexican, care spusese mai mult în glumă că ar veni dacă ar fi anunțat cu o săptămînă înainte. Acum avea o săptămmă întreagă. Şi a venit. Acest om energic a reuşit între timp să se mai oprească la Barcelona şi să primească Premiul pentru pace al Papii Ioan al XIII-lea pe anul 1969, ca răsplată a campaniei împotriva războiului şi agresiunii, dusă prin cartea sa intitulată : *Pax*? care acum era transpusă pe ecran. Din Spania, el a ajuns în Maroc tocmai la timp ca să supravegheze transportul bărcii de papirus de la Tanger la Safi. Acum îşi exercita atribuțiile de intendent, îngrămădind amfore egiptene în formă de pară pe puntea nesigură, unde s-ar fi răsturnat dacă nu ar fi fost sprijinite una de alta, dacă nu s-ar fi pus trestie între ele şi n-ar fi fost legate cu socar. Nucile de cocos au servit excelent ca umplutură între amfore. Aveam o sută şaizeci de astfel de amfore, făcute după modelul celor egiptene antice aflate în muzeul de la Cairo, şi Santiago le-a manevrat cu aceeaşi grijă cu care mînuia craniile vechilor indieni la Universitatea din Mexico City. A numărat şi a pus pe o listă coşurile şi burdufurile din piele de capră, notîndu-le cu o acuratețe ştiințifică ce reflecta lunga sa activitate ca editor la „International Yearbook of Physical Anthropology”. Îl remarcasem pe Santiago la diferite congrese ştiințifice din mai multe țări. Scăpase din Spania în timpul războiului civil, dar de atunci îl mai întîlnisem în Spania şi mai recent în Mexic, unde era profesor cercetător la Universitatea din Mexico City, specializat în problemele originii aparent mixte a triburilor indiene din America. N-avea nici un fel de experiență ca marinar. Într-un fel, acest savant, mic şi muşchiulos, se deosebea de ceilalți oameni de ştiință pe care-i cunoşteam. Fusese fotbalist profesionist.

Dacă cineva ar fi putut avea mai puține cunoştințe de navigație decît Iuri, Carlo şi Santiago, acesta trebuia să fie **Abdullah Djibrine**, locuitor din deşertul Ciadului, care crescuse în inima Africii şi nici nu ştia măcar că marea este sărată. El însoțea expediția ca expert în papirus. Probabil că pe acest personaj exotic îl cunoşteam cel mai bine, după două călătorii în Ciad şi şapte săptămîni petrecute împreună, pe şantier, lîngă piramide.

Ager la minte şi descurcăreț, prudent ca o gazelă, probabil că nici însuşi Abdullah nu ştia cum ajunsese aici. Tot ce ştiam despre el, după ce mi-am permis să nu iau în seamă toate poveştile lui despre călătoria la Paris şi în Canada, era că fusese născut într-un sătuc lîngă mlaştinile cu papirus din Ciad, unde bărbații tribului îl luaseră cu forța de la

mama lui, ca să-i cresteze semnul distinctiv de pe frunte şi de pe nas, cînd era atît de mic încît abia îşi mai amintea. Fusese crescut ca să devină tîmplar şi băiat în casă. Ca bun mahomedan ce era avea dreptul să aibă mai multe neveste şi era de datoria mea să le întrețin pe timpul cît lipsea el. O soție din Ciad cu trei copii şi o a doua, cu care se căsătorise în ultimul timp, mi-au creat complicații în tranzacțiile valutare cu Republica Ciad ; la Cairo, în timp ce plecasem într-o scurtă călătorie în Maroc, se căsătorise cu o a treia. O ceremonie de căsătorie mai deosebită fusese amînată pînă cînd m-am întors eu ca să fiu invitatul de onoare. Nunta a avut loc cu muzicanți egipteni şi cu nelipsitul dans din buric pe acoperişul casei arabe a socrului său, iar Mussa şi Omar au fost răpiți de mireasa atît de frumoasă şi de... timidă, încît au îngrămădit aproape tot salariul pe o săptămînă în sutienul ei deja plin. De acum înainte aveam probleme de schimb valutar şi în Egipt şi a trebuit să-mi promit că în Maroc nu-l voi scăpa o clipădin vedere pe Abdullah.

Cel mai tînăr membru al expediției era un egiptean, **Georges Sourial**, inginer chimist talentat, scufundător profesionist, un glumeț incorijibil, de şase ori campion de judo al Egiptului şi o dată al Africii. Cînd stătea în picioare avea 2,20 m şi un trup de Tarzan ; nu lucrase niciodată de cînd a terminat colegiul, ci colinda prin cluburile din Cairo şi pe valurile Mării Roşii. Îşi distra prietenii îngroziți, spărgînd şase cărămizi cu o singură lovitură de mînă. Avea pe picior cicatrice de muşcături de rechini şi era singurul om pe care-l ştiam că îndrăzneşte să se scufunde pînă la ascunzătorile murenelor cu muşcătură ucigaşă[3], ademenindu-le să iasă afară cu un peşte ținut în gură în timp ce bătea cu palma marea brută ca şi cînd ar fi fost un paşnic animal domestic. Georges nu era marinar, el ştia marea doar pe sub apă şi cînd l-am rugat să ne însoțească, a acceptat, după ce a aflat verdictul experților în papirus, că barca s-ar putea scufunda, explicîndu-ne că vine cu noi pentru că va fi mai fericit sub apă decît deasupra ei. Ca şi alte vechi familii copte din Egipt, familia Sourial îşi are originea în zilele dinaintea sosirii arabilor, care au adus învățătura lui Mahomed în țara Nilului. Din ziua cînd a întrezărit o şansă de a veni cu noi, Georges, care de obicei dormea ca o mumie paisprezece ore din douăzeci şi patru, începu să se scoale în zori şi să-şi caute de treabă în tabăra din spatele piramidelor. Neprevăzutele lui cunoştințe din cele mai neştiute colțuri din Cairo ne-au pus în legătură cu un bătrîn meşter veliercare mai cosea încă cu acul şi ața, cu un împletitor de coşuri,care ne-a făcut cabina, cu un brutar, care ne-a preparat „pîine-egipteană" după o rețetă de la Muzeul din Cairo şi cu o întreagă comunitate de olari, care locuiau în mahalaua de la poalele dealului, unde stăteau în lut pînă la brîu, amestecîndu-l cu trupul şi cu mîinile înainte de a începe să învîrtească roata olarului cu picioarele goale ; aşadar cele o sută şaizeci de amorfe ale noastre au fost făcute după un model vechi de cinci mii de ani.

Pe zi ce trecea, snopii de papirus absorbeau tot mai multă apa de mare, în timp ce se legănau pe valuri, iar la bord se desfăşură o activitate intensă. Greutatea papirusului şi a parîmelor fusese inițial, de douăsprezece tone, dar barca a absorbit tone şi tone de apă sub linia de plutire, fără să se scufunde. În acelaşi timp, alte tone erau încărcate pe punte, fără ca nava să se lase prea mult în apă. Ambarcația stătea neclintită ca o insulă. Cele mai mari construcții de la bord erau catargul bipod,

[3]Peşte răpitor puternic atingînd 3 m lungime. Cel mai cunoscut este *Murena helena*, cu dinți puternici, foarte temut din cauza muşcăturii lui.

care a fost ridicat în fața cabinei împletite, şi puntea de comandă, construită din pontili legați cu parîme, în spatele aceleiaşi cabine, astfel ca să putem vedea peste acoperişul ei. Dacă la acestea se mai adăugau greutatea cabinei, a ramelor de guvernare de la pupa şi a lemnului luat pentru reparații, atunci barca de papirus ducea mai mult de două tone de încărcătură de lemn, pe lîngă tona de apă din amforele grele şi cel puțin două tone de mîncare, recipiente şi echipament.

Activitatea din timpul ultimei săptămîni a atins punctul culminant. Fiecare zi petrecută în apă de barca din papirus însemna o zi pierdută din viața ei, în conformitate cu părerile experților, motiv pentru care trebuia să ne grăbim. Un alt motiv, tot aşa de important, era că cu fiecare zi ce trecea, de partea cealaltă a Atlanticului se apropia perioada uraganelor. Ca printr-o minune ne-am putut respecta programul, cu aproximație de o săptămînă, în ciuda întîrzierii din Ciad şi a altor obstacole ; dar acum agitația a atins culmea. Nu mai aveam nici o zi de pierdut. Am împachetat, am cărat şi am pus totul pe chei. Ne-am cățărat, am ridicat şi am legat catargele şi straiurile. Am tăiat, am ajutat şi am instalat pasarela cîrmei şi ramele de guvernare legîndu-le cu parime şi piele. Puntea roia de ajutoare voluntare. Căpitanul De Bock, veteran al expediției franco-belgiene în Insula Paştelui şi marinar încercat, a calculat linia probabilă de plutire a bărcii din papirus, înainte de a-şi întrerupe activitatea din funcția sa de pilot al portului Antwerpen (Anvers), unde pilota nave de 50—100 000 tone. Acum stătea impunător şi încrezător pe puntea de papirus supraveghind stivuirea şi amararea încărcăturii la bord după cele mai bune reguli marinăreşti. Colegul său norvegian, căpitanul Hartmark, condusese expediția mea spre Insula Paştelui. Acum era din nou prezent, cățărat sus pe catargul lui „Ra", legînd greementul bărcii ca un adevărat matelot, ajutat de alpinistul Mauri. Herman Watzinger de pe „Kon-Tiki" venise din Peru, în drum spre Roma, ca să ne dea o mînă de ajutor la plecare, iar Frank Taplin sosise de la New York cu urări de bine din partea lui U Thant.

Soțiile noastre, conduse de soția paşei, forfoteau în jurul amforelor din depozitul de pe țărm, băgînd în ele brînză de oaie în ulei de măsline, ouă proaspete în soluție de var, peşte uscat, nuci şi cîrnați de oaie în coşuri şi saci. Aicha Amara a amestecat migdale cu miere, unt, făină şi curmale într-un *sello*, un fel de pesmet care reprezenta cea mai veche mîncare pentru călătorie din Maroc, şi care se păstrează cel mai bine. În ultimele zile, paşa din Safi a trebuit să ne protejeze cu cordoane de poliție pentru ca docul să nu fie transformat într-o tribună. Ziarişti, fotografi şi public se înghesuiau, umăr lîngă umăr, din bineintenționată curiozitate, aşa de mult încît un om a căzut peste chei, spărgînd cîteva amfore, iar o lampă de parafină a fost călcată în picioare.

Apoi a venit şi ziua cea mare. „Ra" stătea în port absorbind de opt zile apă de mare şi îşi trăise deci mai mult de jumătate din viața pe care i-o acordau experții. Zorile s-au ivit cu o briză uşoară dinspre țărm, care a crescut în intensitate, şi pe la ora opt, în dimineața zilei de 25 mai, pavilioanele de pe „Ra" şi de pe vechea cetate portugheză, au fost ridicate, fluturînd deasupra Atlanticului. Rais Fatah, purtătorul de cuvînt al pescarilor de sardele, şi specialistul local al expediției, un uriaş negru, a venit în port cu şaisprezece dintre oamenii săi, pe care i-a împărțit în patru bărci cu rame ce urmau să o remorcheze pe „Ra" afară din port.

Pe digul lung de piatră era o agitație nemaipomenită. Oamenii se îngrămădeau ca un zid de nepătruns, iar fotografii stăteau în tot felul de bărci şi în vîrful macaralelor. Aicha, soția paşei, a avut nevoie de ajutorul poliției ca să răzbească pînă la chei şi să ne dea un dar de despărțire : o maimuțică vioaie, pe care oamenii paşei o prinseseră recent, pentru noi, în Munții Atlas şi o numiseră Safi. Maimuțica se agăța desperată de naşa bărcii

noastre, pînă cînd a observat că vreo doi dintre oamenii de pe bord aveau păr pe față. Atunci a sărit veselă pe bord participînd activ la grămada de îmbrățișări de rămas bun şi de urări de bine spuse în diferite limbi, în timp ce pescarii, netulburați de acest vacarm, au legat parîmele celor patru bărci de parîma cea groasă de siguranță pe care o legasem în jurul bărcii de papirus, la nivelul liniei de plutire. Acum aşteptam ordinul de a ne remorca afară din mijlocul mulțimii de oameni. Unul după altul, ne-am smuls şi am sărit de pe digul înalt de piatră, pe puntea moale, vegetală, a bărcii de papirus. Abdullah, Georges şi Santiago trimiteau bezele şi dădeau autografe, Carlo îi dădu soției sale, o italiancă blondă, un lung sărut de bun rămas ; Norman, pe care îl supăra o durere de gît, scăpă de urările şi îndemnurile ambasadorului american, în timp ce ambasadorul sovietic l-a îmbrățișat cu căldură pe Iuri, cu ocazia plecării sub alt pavilion decît al țării sale. M-am trezit cu un microfon vîrît în mînă şi mi-am exprimat pentru ultima dată mulțumirile față de toți prietenii şi colaboratorii expediției, care rămîneau în urmă, pe chei, deşi simțeam că locul lorera pe bord cu noi : ambasadorul Anker din Cairo, Paşa Amara şi ajutoarele sale din Maroc, căpitanii De Bock şi Hartmark, Corio, şeful taberei, Herman Watzinger, Frank Taplin, Bruno Vailati. Apoi am sărit şi eu pe bord, cu ceilalți. Aveam impresia că mergeam pe o saltea. I-am făcut semn lui Rais Fatah ; oamenii de pe țărm se îndepărtau, iar pescarii s-au aplecat deasupra ramelor şi au început să vîslească. Era 8,30. Încet, încet, marele nostru snop de trestie a început să se îndepărteze de chei.

Apoi s-a pornit un cor strident de vaiete, atît de neaşteptat, încît la început toți am sărit în picioare, iar apoi fiecăruia i s-a ridicat un nod în gît. Toate navele de pescuitdin port şi-au pornit sirenele, acompaniate de sirenele fabricilor, silozurilor şi depozitelor de pe țărm. Au început să sune clopotele vapoarelor, mulțimea făcea semne cu mîna şi un cargou aflat în larg trimetea rachete de semnalizare, care se spărgeau într-o ploaie de stele, ce se lăsau încet, pe apă, în fața noastră, într-un covor de fum roşu ca sîngele. Era un rămas bun regal care aproape ne-a tulburat, în timp ce, pe ciudata noastră barcă remorcată experimental şi prevăzut cu un echipaj neobişnuit, verificasem cele două cîrme paralele, ca nişte rame înclinate, aşa cum nimeni nu mai încercase de cînd ultimii egipteni, care le-au folosit, au imortalizat sistemul pentru posteritate, pe pereții mormintelor lor, înainte ca artiştii şi bărcile lor să dispară de pe suprafața pămîntului. Ce se întîmpla dacă nu puteam acționa mecanismul cîrmei ? Ce se întîmpla dacă ne-am fi înapoiat înot la malul de piatră, aruncați de valuri în cele patru vînturi, dincolo de zidurile portului ? Întregul port începu să se mişteîn spatele nostru.

O escortă de vase de pescuit, iahturi, bărci cu motor,ne-au urmat dincolo de cel mai îndepărtat dig, în timp ce sirenele şi clopotele continuau să sune de parcă era noaptea Anului nou. Deasupra noastră se roteau un avion şi un helicopter, care veniseră din capitala țării, Rabat. În afara digului, zgomotul încetă, valurile oceanului îşi începură ondulările leneşe, navele mai mici din escortă s-au reîntors în apele liniştite ale portului, iar noi am rămas singuri cu Atlanticul, şi cu pescadoarele mai mari. Cele patru bărci cu rame care ne remorcaseră ne-au părăsit şi ele, şi, după urări de bine spuse în arabă, vîslaşii s-au întors în port cu bărci mici cu motor.

Am ridicat pentru prima dată vela pe „Ra”. Mare şi grea, făcută din pînză egipteană tare, avea aproape 8 m înălțime şi 7 m lățime la

marginea de învergare, sus, în dreptul brațului verigii îngustîndu-se, după modelul egiptean, pînă la circa 5 m, cît era şi lățimea bărcii de papirus jos, la marginea de întinsură, aproape de punte. Cîteva adieri de vînt au împins uşor greaua vergă de lîngă catarg, indicîndu-ne că vîntul favorabil dinspre țărm căzuse deja. De aceea vela colorată în roşu închis, cu discul soarelui, simbolul luminos, proaspăt pictat, al lui „Ra", atîrna aproape nemişcată. Şirulde pavilioane aranjate în ordine alfabetică atîrnau leneş deasupra cabinei ca o frînghie cu haine colorate : Ciad, Egipt, Italia, Mexic, Maroc, Norvegia, S.U.A. şi U.R.S.S, flancate la ambele capete de pavilioanele optimiste ale O.N.U. cu globul lor alb pe un fond albastru deschis.

Stăteam cu Abdullah pe puntea de comandă, în spatele cabinei împletite, ținînd fiecare echea uneia din ramele-cîrme şi priveam neliniştiți cînd la vela care atîrna aproape nemişcată, cînd la valurile înspumate ce se spărgeau de digul de piatră, numai la cîteva sute de metri depărtare. Oare digul se apropia ? Da. O privire de la extremitatea digului pînă la unul dintre turnurile de pe zidurile fortăreței ne demonstra că derivam uşor spre țărm.

Probabil că vîrful înalt şi muntos care se ridica spre nord şi apara portul Safi nu permitea vîntului dinspre țărm să umfle vela. Am aruncat o parîmă spre cea mai apropiată barca de pescuit şi curînd ne îndreptam spre larg, în plină viteză cu o escortă de vase de pescuit în urma noastră. La această viteză nu ne mai supuneam legilor naturii. Primul lucru deosebit pe barcă s-a întîmplat atunci cînd parîma de care era prinsă o plasă plină de homari vii pe care o trăgeam după noi, s-a răsucit în siajul nostru, înfăşurîndu-se în jurul uneia din ramele-cîrmă, care s-a îndoit ca un arc amenințînd să se rupă. O tăietură cu un cuțit ascuțit şi cîrma a fost salvata; astfel, cîteva mese copioase au dispărut în valuri în urma noastră.

Apoi una dintre cele trei rame groase pe care le-am prins în bordul lui „Ra", ca apărători, a fost smulsă de curent.

Chiar de această ramă, Norman fixase viitoarea noastră legătură vitală ou familiile şi prietenii de pe tărm : o placă de cupru ce trebuia să aibă rolul pămîntului pentru micul nostru aparat de radio portativ. Metalul nu avea desigur ce căuta pe o barcă elastică de trestie şi rama s-a rupt exact în locul unde se termina placa de cupru, aşa că abia am reuşit s-o recuperăm, împreună cu sîrma de împămîntare.

Situația nu era prea bună. Cu sau fără vînt, trebuia să ne descurcăm singuri. Am oprit escorta, am tras toate parîmele la bord şi am ridicat din nou vela. Am observat cît de violent se rostogoleau pe valuri navele mari de pescuit din jur, în comparație cu ambarcația noastră ca o plută care, ca şi predecesoarea sa, pluta din lemn de balsa, „Kon-Tiki", ne legăna uşor în sus şi-n jos, pe valuri. Vîntul a început să sufle, mai întîi în adieri uşoare apoi s-a întețit. Dar nu bătea dinspre țărm. Vîntul dinspre nord-est, tipic pentru acea perioadă a anului, se schimbase acum bătînd dinspre nord-vest, drept spre stîncile joase, care se întindeau la sud de portul Safi. Eram încă atît de aproape de țărm încît puteam vedea toate casele şi valurile înşelătoare ce se ridicau şi coborau pe stîncile verzui-cafenii unde pămînturile joase, înverzite, ale Marocului îşi spălau fața arsă de soare în eterna lor confruntare cu marea. Într-acolo ne-ar fi trimis vîntul dacă nu reuşeam să manevrăm sulul de papirus.

Toți cei şapte de pe bord eram curioşi să aflăm un lucru — cum va funcționa instalația cîrmei. Acesta apărea ca cel mai mare factor de nesiguranță, deoarece nu avea cine să ne învețe. Speram ca, dincolo de țărmul marocan, vîntul şi curentul să ne ducă direct în larg, astfel ca să avem posibilitatea să ne experimentăm timp de o săptămână sau două fără riscul de a fi aruncați pe stînci. De țărm ne era frică, nu de marea întinsă.

Evitasem marea în largul deltei Nilului, atunci cînd am făcut experiența cea mai importantă, de teamă să nu fim izbiți de țărm înainte de a afla cum se manevrează sistemul egiptean de cîrmă. Am socotit că în largul Atlanticului avem destul loc pentru încercări şi greşeli, deoarece aici condițiile hidrometeorologice te împing, de regulă, direct spre larg.

Construisem sistemul de guvernare de pe „Ra” după numeroasele modele şi picturi murale din Egiptul antic. Încercasem în van să obținem cedrul din Liban, pe care egiptenii îl folosiseră pentru aceste cîrme uriaşe, dar cei cîțiva cedri care au supraviețuit în anticul regat fenician erau acum protejați într-un parc național. A trebuit să ne descurcăm cu arborele egiptean cu lemn dur, *cenebar*, ca să construim catargul bipod, iar cele două rame-cîrme lungi de cîte 7,5 m cu penele mari cît fața unui birou de scris obişnuit, le-am fasonat dintr-un arbore din jungla africană, pecare marocanii îl numesc *iroco*. Aceste rame erau legate de pupa cîte una în fiecare bord. Partea de jos a brațului, aproape de pană, se sprijinea pe o bilă de lemn rezistentă, pusă transversal la pupa bărcii. Cu aproximativ 3,5 m mai sus şi spre prova, fiecare ramă se sprijinea pe o bilă mai subțire, care servea şi ca balustradă a punții de comandă, în locurile în care cele două brațe întîlneau bila de sprijin practicasem cîte un locaş rotund, căptuşit cu piele, unde erau legate cu parîme groase, astfel încît ramele să nu iasă din locaşe, să nu fugă lateral şi să nu se rotească în jurul axului lor.

Aceasta le făcea să nu poată fi folosite drept cîrme-vîsle în adevăratul înțeles al cuvîntului. Nu puteau fi manevrate ca ramele lungi ce se mişcau liber la pupa lui „Kon-Tiki”, pentru că la „Ra” erau legate strîns, atît la capăt cît şi la bază. Fiecare dintre ele avea cîte o eche legată în unghi drept şi în jos, aproape de capătul superior al brațului; între cele două echee era fixată orizontal, cu socar, o bară subțire transversală pe care, dacă un om ce s-ar fi aflat singur, la centrul punții de comandă, o împingea spre unul din borduri, amîndouă ramele se roteau simultan, fiecare, în jurul punctului de legare pe bila de sprijin, ca două cîrme paralele. Sistemul era ingenios şi aparent diferit de mijloacele de guvernare folosite astăzi; toți am răsuflat uşurați cînd, pentru prima dată am împins bara transversală la babord, şi „Ra” s-a supus ca un cal ascultător venind cu prova spre tribord. Apoi am împins imediat bara la tribord, şi „Ra” s-a întors încet spre babord. Nu mai aveam nici o îndoială. Foloseam un mecanism de guvernare care în perspectivă istorică reprezenta strămoşul cîrmei, verigă ce diferenția rama primitivă de echea modernă. La un moment dat, în antichitate, egiptenii au descoperit că era mult prea greu să manevrezi rama mult într-un bord spre a face o întoarcere cu barca cu vele. Tot ceea ce trebuia era să răsuceşti mînerul astfel încît pana ramei să nu stea la verticală în apă şi ambarcația începea imediat să gireze.

Fixînd de braț o eche în unghi drept, egiptenii au inventat sistemul de guvernare pe care-l încercăm noi acum. Bara subțire, care lega transversal cele două eche, era doar o îmbunătățire pentru a da posibilitatea unui singur cîrmaci să manevreze simultan cele două rame-cîrmă. Tot ceea ce le-a fost deci necesar vechilor navigatori era să descopere numai faptul că instalînd pana cîrmei cu brațul vertical, şi nu înclinat, şi răsucind acest

braț-ax prin intermediul micului mîner în unghi drept — echea —, ei ar fi inventat o cîrmă modernă.

Abdulah stătea neînfricat, cu ochii strălucitori, larg deschişi, pe puntea de comandă, lîngă mine, manevrînd şi el tija orizontală, lungă şi subțire. Patru mîini făceau guvernarea mult mai uşoară, pe cînd cei de pe punte, conduşi de Norman, trăgeau manevrele curente, aducînd vela mare in poziția cea mai bună spre a primi vîntul schimbător. Primele noastre mişcări nesigure erau urmărite cu emoție de ziarişti şi de încercații lupi de mare de la bordul navelor ce manevrau în jurul nostru, şi toți au părut uşurați cînd au văzut că barca de papirus poate fi condusă. Vîntul de nord-vest ne împingea drept spre țărm, dar am reuşit să ne întoarcem cu 90° față de direcția vîntului astfel ca să-l prindem de la travers tribord, şi să navigăm spre sud-vest, paralel cu țărmul. Valurile se rostogoleau continuu şi cu putere peste țărmul deschis, unde capul Badusa nu oferea nici un adăpost; vasele de pescuit, încărcate cu acest prilej, cu mai mulți pasageri decît era permis, au început săse întoarcă spre port. Unul după altul dădeau semnale dinsirenă şi ne făceau semne cu mîna : „La revedere”. Ultimape care am văzut-o a fost soția mea, Yvonne, abia încercînd, deşi îi era rău, să se țină pe picioare şi să ne facăsemne cu ambele brațe deodată. Elicopterul a dispărut şiavionul şi-a luat rămas bun, trecînd chiar deasupra capetelor noastre.

Apoi am rămas singuri cu marea. Şapte bărbați, o maimuță ce se zbenguia voioasă între sarturile catargului, un coteț de lemn cu găini ce cotcodăceau şi un singur rățoi. Dintr-odată s-a aşternut o linişte adîncă, stranie. Doar marea ridica valuri înspumate în jurul paşnicei noastre arce a lui Noe.

După ce Norman a reuşit să întindă vela mare şi s-a asigurat că toate scotele şi murele sînt legate a venit clătinîndu-se la pupă, de-a lungul punții de papirus, şi mi-a spus confidențial că se simte rău. Era alb la față şi avea ochii roşii. Iuri s-a apropiat, nesigur şi el pe picioare şi spre consternarea generală a confirmat că Norman avea temperatură 39°. Gripă. Vîntul se năpustea spre noi în rafale din ce în ce mai reci şi medicul i-a ordonat lui Norman să se ducă în cabină şi să se bage imediat în sacul de dormit.

Astfel, singurul nostru marinar era scos temporar din activitate.

Vîntul dinspre larg s-a întărit şi marea a început să se ridice în talazuri înspumate. Cînd valurile mari s-au năpustit asupra noastră, „Ra” s-a înălțat uşor pe o parte, lăsîndu-le politicoasă să treacă pe sub sulurile ei de trestie. Din cînd in cînd, ele izbeau însă atît de puternic penele ramelor-cîrmă, încît amîndouă brațele au început să se îndoaie vizibil şi a trebuit să strig la puternicul Abdullah să slăbească strînsoarea de fier asupra barei şi să cedeze puțin presiunii, astfel ca ramele să nu se rupă.

Totul mergea bine şi noi toți eram într-o bună dispoziție — chiar şi bietul bolnav care zăcea deplîngîndu-şi neputința. Carlo s-a dovedit imediat ca cel mai mare expert în făcutul nodurilor, fiind obişnuit chiar să doarmă şi să mănînce suspendat pe o parîmă. Entuziasmat ne-a servit cafea fierbinte şi friptură rece de pui, pe care am adus-ocu noi şi m-a informat voios că viața pe mare era la felca cea de pe crestele munților ; aceeaşi înfrățire cu natura,aceeaşi luptă cu elementele ei, aceeaşi bucurie de a trăi şiaceeaşi nevoie de a găsi soluții rapide în situații neprevăzute.

Ne mențineam drumul cu vînt de travers cu o viteză de aproximativ trei noduri şi se părea că țărmul nu se mai apropie. Era ora 3 şi 15 minute după-amiază şi dîndu-mi seama că totul merge bine am considerat că Abdullah şi cu mine puteam fi schimbați la cartul următor. Carlo şi campionul de judo, Georges, au preluat cartul proaspeți şi viguroşi, Abdullah s-a trîntit în cabină pentru o binemeritată odihnă, iar eu m-am

îndreptat spre provă, de-a lungul sulului de papirus, ca să arunc o privire pe puntea teugă, care era atît de încărcată cu oale, burdufuri din piele de capră şi coşuri cu legume, încît era imposibil să înaintezi dacă nu făceai echilibristică pe parapetul rotund de trestie. Chiar în fața velei umflate de vînt stătea Santiago cu un zîmbet larg pe față, sprijinit de cotețul de găini şi bucurîndu-se la vederea țărmului îndepărtat. Țeapăn, după atîtea ore petrecute la cîrmă, m-am trîntit lîngă el şi m-am relaxat pentru prima dată după multe săptămîni de agitație. Stăteam amîndoi şi ne bucuram de superba abilitate a bărcii de a sălta pe valurile ce se înălțau şi se precipitau spre ea de la travers tribord, fără a-i schimba asieta şi fără ca vreun strop de apă să ajungă pe punte. M-am întins puțin şi-mi simțeam trupul destinzîndu-se în fericirea ce m-a cuprins, cînd deodată am fost zguduit din starea de beatitudine în care căzusem, de trei voci care strigau îngrozite de spaimă :

— Thor ! Thor !

Nu trecuseră mai mult de cinci minute de cînd fusesem pe puntea de comandă. Am sărit în picioare şi m-am apucat de capătul velei — care începuse, brusc, să fîlfîie în vînt — ca să nu-mi pierd echilibrul, în timp ce mă îndreptam spre pupă cu mii de presimțiri negre ce-mi năpădiseră în minte. Din spatele velei Iuri veni spre mine clătinîndu-se ca un om beat ce merge pe o funie şi atît de epuizat încît nu putea vorbi decît ruseşte, arătînd cu mîinile spre pupă şi strigînd neajutorat. Ne aflam toți la bord. Georges dădea din mîini, iar Carlo mi-a strigat în italiană că s-au rupt cîrmele-vîsle. Amîndouă ! O singură privire era suficientă ca să-ți dai seama de stricăciuni. Amîndouă brațele ramelor se rupseseră chiar lîngă umărul penelor ; iar cele două pene mari, galbene-cafenii, ieşiseră la suprafață şi am început să le tragem după noi ca pe două scînduri. Iroco nu putea să fie un lemn robust, aşa cum ni s-a spus. Din fericire, legasem de la babord cîte o parîmă de fiecare pană a vîslei, după modelul egiptean, astfel încît cîrma, o dată ruptă, să nu se piardă pe mare. Ne-am grăbit să tragem pe punte penele mari de lemn, înainte ca parîmele să se foarfece. Carlo şi Georges au rămas doar cu două cozi ce intrau în apă, la pupă, fără nici o suprafață cu efect de guvernare, chiar dacă ar fi manevrat mînerele.

A fost ca o lovitură dată la plex.

— Trebuie să renunțăm ? întrebă Carlo încet. Cei trei oameni de la pupă mă fixau cu priviri cercetătoare, pline de desperare.

Înainte de a fi avut timpul să răspund, mi-am dat seama că „Ra” s-a redresat încet, pînă cînd vela a prins din nou vînt, iar prova s-a îndreptat exact pe adevăratul drum, continuînd să înainteze senină şi sigură, pe drumul pe care noi voiam să i-l impunem. În aceeaşi clipă am înțeles ce se întîmplase şi am simțit o undă de uşurare. Cele două rame verticale, care erau încă bine fixate, ca un derivor în provă, şi-au preluat rolul acum cînd la pupă nu mai era cîrmă sau vreun alt apendice care să aibă rol de chilă, aşa încît pupa bărcii a fost împinsă lateral sub vînt de către vîntul de larg şi nava s-a întors ascultătoare luînd automat drumul către larg.

„Minunat”, am strigat în engleză, încercînd să am cît mai multă veselie în voce ca să-i molipsesc cu noua mea încredere în barcă pe cei care, pe bună dreptate, voiau să abandoneze orice dorință de a continua călătoria peste Atlantic.

Toată această agitație l-a determinat pe Norman să iasă, tîrîndu-se, din cabină, tocmai la timp ca să audă strigătul meu de mulțumire. Uimit, m-a întrebat ce se întîmplă.

„Minunat”, am repetat eu entuziasmat. „Amîndouă cîrmele s-au rupt, aşa încît în restul călătoriei vom putea folosi vechea metodă *guara* a incaşilor !”

Norman privea țintă la mine cu ochii congestionați, neştiind dacă să rîdă sau să plîngă. Ceilalți mă priveau atent, întrebîndu-se de bună seamă dacă mi-am pierdut mințile din cauza accidentului sau dacă mă vorbisem cu vreo vrăjitoare indiană pe care ei n-o ştiau. Pentru că era evident că „Ra” îşi păstra drumul mai bine decît înainte, lucru pe care îl vedeau şi după compas şi după orientarea provei față de țărm. Carlo mă studie un timp. Apoi, expresia de nefericire a dispărut din ochii lui albaştri şi începu să rîdă în hohote, scuturîndu-şi barba roşie. Atunci s-a trezit şi Abdullah în cabina de bambus şi în curînd toți rîdeam în hohote de uşurare şi încîntare că această navă guvernează singură, şi că tot ce aveam de făcut era să ne ducem şi să ne aşezăm undeva pe încărcătură. Sus, pe puntea de comandă, compasul a fost lăsat în părăsire, bine fixat în suportul lui. Direcția era sud-vest; într-acolo voiam să mergem şi acesta era drumul pe care se unduia ascultătoarea „Ra”, cu vela plină, pe valurile înspumate, în timp ce noi ne bucuram de un regim de pasageri.

„Acum sîntem într-adevăr naufragiați”, am recunoscut față de tovarăşii mei, încă puțin uimiți, dar m-am grăbit să adaug că pentru experiență acesta era cel mai bun lucru care s-ar fi putut întîmpla. Ceva asemănător trebuie să li se fi întîmplat şi altor ambarcații de acest fel, care au trecut dincolo de Gibraltar şi au încercat să navigheze de-a lungul țărmului marocan. Acum vom vedea adevăratul loc undeei vor fi debarcat.

Carlo radia de mulțumire ca un răsărit de soare. A începutsă dea din cap şi să rîdă. Trebuie să laşi natura să-şi urmeze cursul — a spus el — şi elementele naturii vor avea grijă de transport. Aveam pe punte o cîrmă de rezervă, dar n-am pus-o de teamă să nu se rupă şi ea înainte de a începe cu adevărat să traversăm marele ocean Atlantic. În orice caz, lemnul *iroco* s-a dovedit a fi atît de fragil şi de neînsemnat, încît era necesar să întărim vîsla de rezervă înainte de a risca să o lăsăm în valuri.

Către seară, Iuri a ieşit tîrîndu-se din cabină cu o expresie neliniştită.

„Acum avem doi bolnavi, care trebuie neapărat să stea în pat” mi-a explicat el. În ultimele două zile pe Santiago îl sîcîise un fel de exemă pe abdomen şi se părea că aerul de mare determinase accentuarea exemei. Se descuamase în cîteva locuri şi lui Santiago îi era teamă să nu se fi molipsit de boala periculoasă, *tina*, pe care o cunoscuse în insulele Canare, spre care tocmai ne îndreptam. Iuri se temea ca Santiago să nu aibă dreptate ; *tina* este o boală înspăimîntătoare răspîndită în Africa de Nord.

După ce s-a lăsat noaptea am văzut luminile mai multor nave care treceau pe lîngă noi în ambele direcții, unele dintre ele neliniştitor de aproape, aşa încît Carlo se cățără şi legă o lampă cu parafină de catargul ce se clătina, deoarece exista un real pericol ca mica noastră claie de fîn să fie lovită şi scufundată. Carturile de noapte de pe punte au fost împărțite între Italia, Egipt şi Norvegia. Uniunea Sovietică avea destule de făcut, îngrijindu-se de S.U.A. şi Mexic. Am preferat să-l lăsăm pe tîmplarul din Ciad să doarmă bine, pentru ca a doua zi să se poată ocupa de repararea cîrmelor-vîsle. Vîntul ne-a speriat puțin, începînd să bată în rafale perfide dinspre nord-vest şi vest-nord-vest. Eu am petrecut toată noaptea urmărind tot timpul un far ce lumina de pe țărm, pînă cînd a dispărut şi acesta. Atîta timp cît a fost întuneric beznă n-am îndrăznit nici măcar să ațipesc. Deoarece navigatorul nostru se lupta cu valurile de febră, singura noastră speranță de a apreciadistanța față de țărm era să privim atent, prin întuneric, ca să

observăm luminile lui. Fiecare navă ce ne apărea în prova sau la babord făcea să mi se strîngă inima de emoție. Erau lumini de pe țărm, eram derivați spre niște clădiri iluminate sau erau pur şi simplu alte nave ! Nu mă liniştea pînă cînd nu vedeam luminile de poziție roşii şi verzi, dar şi asta numai în clipa cînd eram sigur să nava trece la o distanță suficientă de noi şi că nu e pericol de abordaj. Atîta vreme cît aveam apă destulă în jurul nostru nu ne făceam probleme.

Cînd s-au ivit zorile şi la răsărit nu mai vedeam pămînt l-am trimis pe zîmbitorul Iuri afară, în răcoarea dimineții, echipat ca pentru Antarctica. El s-a aşezat serios şi demn în pragul cabinei, umplîndu-şi pipa, în timp ce noi, ceilalți, ne tîram în călduroşii saci de dormit lăsînd snopii de papirus să plutească singuri. Nu eram singurul frînt de oboseală. După douăzeci şi patru de ore de încordare, am adormit înainte de a mă familiariza cu cadrul deosebit al cabinei de bambus şi cu eforturile ei energice de a se lua la întrecere cu scîrțîitul, pocnetele şi tînguirile ciudate ale snopilor de papirus.

Prima noastră zi la bordul lui „Ra" se terminase.

Va urma ...

CAPITOLUL VIII

DE-A LUNGUL ȚĂRMULUI AFRICII, SPRE CAPUL YUBI

Un cocoş cîntă. Se simțea o mireasmă de fîn proaspăt. Eram la o fermă. Nu, sigur, nu eram la o fermă, pentru că zăceam neajutorat pe o targă ce se legăna în mers. M-am trezit într-un sac de dormit şi am auzit apa clipocind sub mine şi valurile înspumîndu-se la urechea mea. Desigur : eram într-o barcă. Am întredeschis ochii şi am văzut valurile gri-albăstrui printre crăpăturile peretelui de bambus din fața nasului. Eram pe „Ra" ! Mirosul de fîn venea de la saltelele care fuseseră umplute în Maroc cu iarbă proaspăt uscată.

Cocoşul cîntă din nou. L-am auzit iarăşi, acum că eram treaz, şi am zbughit-o în patru labe pînă la deschizătura peretelui de bambus ca să privesc afară. Trebuia neapărat să fim foarte aproape de țărm, chiar să ne izbim de el.

Cît puteam cuprinde cu ochiul nu se vedea nimic în afară de crestele valurilor care se spărgeau, dar drept în fața noastră privirea ni se oprea pe o velă de un roşu închis, întinsă ca un arc, ce ne purta cu viteză pe suprafața mării. Prin vuietul valurilor am auzit, de partea cealaltă a velei, un cotcodăcit furios şi din nou un cîntat de cocoş. Sigur, erau găinile noastre în cotețul din față. Încet, m-am tîrît afară, numai cu nişte chiloți pe mine. Aerul era rece şi Iuri şedea pe punte, echipat ca un eschimos, scriindu-şi impresiile.

Trebuia să fim departe în larg acum, deoarece bătea un vînt tăios dinspre nord şi crestele valurilor se ridicau haotic cu 3—4 m deasupra văilor ce se formau şi chiar privit de pe catarg orizontul apărea ca o trecere ondulatorie între cer şi mare, în toate direcțiile.

„Unde sîntem" ? întrebă Iuri.

„Aici", i-am răspuns, intrînd în cabină şi împiedicîndu-mă de navigatorul care zăcea întins, fără cunoştință parcă, în timp ce medicamentele şi microbii îşi disputau o strînsă competiție în corpul lui. Numai el ştia să folosească un sextant. Eu ştiam doar cum se conduce o plută de buşteni. Dumnezeu ştia unde eram ! Aveam nevoie de un pulover şi de o bluză de vînt. Un fluierat foarte vesel străbătu prin orchestra de scîrțîituri şi prin mugetul valurilor, dinspre spațiul îngust aflat între velă şi cabină. De după peretele de bambus se ivi figura sănătoasă şi bărboasă a lui Carlo :

„Masa-i gata". Ceai *karkadé* fierbinte à la Nefertiti şi pîine cu miere Tutankh'amon.

Abdullah sări în cabină şi-l trezi şi pe Georges, vecinul său african. Roiam lacomi în jurul lui Carlo, care ne-a servit dejunul pe capacul cotețului; de la bucătărie ne-am luat cîte un borcan mare, un sac de cartofi sau un burduf plin cu apă, ca să ne aşezăm pe ele. Trebuia să curățăm puntea şi, treptat, să ne facem viața cît mai plăcută îndată ce vom fi învățat să stăpînim cîrma.

„ Unde sîntem ?" întrebă Georges.

„Aici”, răspunse Iuri, în timp ce trecea spre pacienții lui cu două căni de *karkadé* fierbinte.

„Africa e încă aici, am adăugat, arătînd cu mîna înspre babord. Mai vrei să ştii şi altceva ?”

„Da, spuse Georges. Cum puteau cei din trecut să-şi determine poziția fără sextant sau compas ?”

„Estul şi vestul îl puteau determina după soare, spuse Carlo, iar nordul şi sudul după Steaua Polară şi Crucea Sudului”.

„Şi ştiau să determine latitudinea măsurînd unghiul dintre orizont şi Steaua Polară, am adăugat eu. El este întotdeauna de 90° cînd te afli în Polul Nord, şi are valoarea zero, Polara atingînd aproape orizontul dacă te găseşti la Ecuator. Dacă eşti la 60° latitudine nordică Steaua Polară este la înălțimea de 60° deasupra orizontului şi dacă te afli pe paralela de 32°, şi ea are înălțimea de 32°. Dacă vezi Steaua Polară, poți şti deci latitudinea direct după unghiul sau de înălțime. Fenicienii, polinezienii şi vikingii aproximau longitudinea, calculînd distanța parcursă în funcție de viteză; curenții oceanici fiind invizibili constituiau întotdeauna un factor de nesiguranță atîta vreme cît navigatorii nu aveau repere la uscat.”

În muzeul egiptean din Cairo, Georges văzuse instrumentele cu care vechii egipteni măsurau unghiurile corpurilor cereşti cu multe mii de ani în urmă şi ştia cîtă importanță aveau Soarele şi Steaua Polară în calculele lor, atît în astrologie cît şi în arhitectură. M-am hotărît să imaginez un instrument rudimentar, făcut de mînă, aşa încît fără cunoştințe nautice speciale să putem determina cel puțin latitudinea. Direcția o puteam aprecia întotdeauna după Soare şi Lună şi după cele mai cunoscute constelații.

Ceaiul roşu, *karkadé*, egiptean avea gustul unui suc de cireşe fierbinte şi era reconfortant şi stimulator. Pesmeții egipteni arătau ca nişte chifle turtite. Erau crocanți şi atît de gustoşi încît, cu sau fără miere, nici unul dintre noi nu a mîncat cu atîta poftă merindea în călătorie. Bine dispuşi pentru a începe o nouă zi, am intrat cu toții în cabină urîndu-le sănătate celor doi bravi pacienți. Norman era într-adevăr bolnav, dar şi el şi Santiago aveau moralul foarte ridicat. Necazul lui Santiago era gradul mare de umezeală de pe „Ra” care plutea doar cu vreo două palme deasupra nivelului mării, ceea ce a făcut ca toate hainele, sacii de dormit şi păturile să fie impregnate de aer sărat de mare, iar pielea continuu iritată, cea mai mică mişcare provocîndu-i dureri. Iuri era ocupat cu cei doi pînă peste cap. Cum erau bolnavi, pesemne că le era tare greu să zacă şi să asculte cu inima oprită trosnetele, țipetele, scîrțîiturile şi sforăiturile asurzitoare pe care le scoteau, la fiecare izbitură a valurilor, snopii de papirus, în timp ce se unduiau, se strîngeau şi se întindeau în nenumăratele lor legături de parîmă. Din cînd în cînd barca scotea nişte sunete, ca şi cum sute de mii de exemplare din „New York Times” erau rupte în bucăți sub lăzile în continuă mişcare pe care dormea Norman. Şaisprezece lăzi de lemn au fost stivuite pe duşumeaua din răchită împletită a cabinei — cîte două de fiecare om cu o saltea de paie pe deasupra, iar două lăzi libere au fost rezervate pentru stația de radio şi instrumentele de navigație ale lui Norman. Deoarece papirusul unduia pe valuri ca o coajă de banană, duşumeaua flexibilă a cabinei avea aceeaşi mişcare şi împreună cu ea lăzile şi saltelele, vertebrele şi spinarea, dacă nu şi umerii şi şoldurile oamenilor de pe ele, în funcție de felul în care fiecare şedea pe ele, pe spate sau pe o parte. Era ca şi cum ai fi dormit pe spatele unui şarpe de mare viu.

Pe punte această mişcare sinuoasă a lui „Ra” nu era mai puțin evidentă. Dacă cineva stătea la pupă privind de-a lungul punții, vedea balustrada galbenă agitîndu-se o dată

cu masele de apă de dedesubt, iar dacă se ridica şi arunca o privire peste prova înaltă şi arcuită de dinaintea velei, aceasta împreună cu puntea teugă se ridicau ritmic ca şi cum ar fi vrut să privească peste crestele valurilor şi, în clipa următoare, se scufundau atît de brusc, încît vîrful provei abia se mai vedea pe deasupra cotețului de găini. „Ra” semăna cu un uriaş monstru marin ce gîfiia înotînd cu unduiri largi, mîrîind, sforăind şi agitîndu-se ca să sperie toate recifele şi obstacolele din calea lui. Cel mai ciudat lucru era catargul bipod cu vela uriaşă. Era ea o aripioară dorsală umflată, ce se mişca încoace şi-ncolo, în acelaşi timp cu marele snop de muşchi rotunzi ai lui „Ra”. Era aproape 1m între el şi peretele cabinei, unde Carlo îşi îngrămădise lăzile pentru gătit; apoi distanța se micşora atît de mult, încît trebuia să fii foarte atent să nu-ți prinzi călcîiul sub duşumeaua cabinei sau baza catargului. Catarg, cabină şi punte de comandă, toate erau legate de puntea flexibilă cu parîme, ceea ce permitea o mişcare aproape simultană. Dacă n-ar fi fost aşa n-am fi supraviețuit primei zile. Dacă nu ne-am fi conformat principiilor de construcție antice, dară am fi bătut puntea în cuie, dacă am fi făcut cabine din scînduri rigide sau am fi asigurat catargul cu cabluri de oțel în loc de parîme vegetale, am fi fost sfîrticați, tăiați şi sfîşiați de la primele valuri. Suplețea şi flexibilitatea fiecărei părți ne asigurau că marea nu avea, practic, nici o şansă să rupă fibrele elastice de papirus. Totuşi, a fost o mare surpriză pentru noi în prima zi cînd tîmplarul nostru, Abdullah, şi-a făcut măsurătorile şi ne-a arătat că puntea de comandă se depărta cu mai mult de 20 cm de peretele din spate al cabinei, iar alteori se apropia atît de mult, încît dacă ți-ar fi prins un deget intre ele ar fi fost un dezastru. Era vital să fim tot timpul în alertă şi să avem grijă de fiecare deget pînă cînd aveam să ne simțim la bord ca acasă. Dar priveam viitorul cu oarecare neîncredere, cumpănind comportarea probabilă a bărcii noastre de papirus, peste cîteva săptămîni, cînd ar fi fost la fel de elastică şi cu legăturile slăbite ca în cea de-a doua zi petrecută pe mare.

Din experiența dobîndită cu pluta „Kon-Tiki” ştiam încă înainte de plecare că cea mai primejdioasă amenințare a călătorilor pe plute erau cazurile de om la apă. Nu puteam să ne întoarcem şi să navigăm cu vînt strîns, cel puțin cu lipsa noastră de experiență. Nici măcar un bun înotător nu ar fi reuşit să ne ajungă la viteza cu care ne deplasam. Aveam o cutie mare ce conținea o prețioasă plută de salvare, din cauciuc, pentru şase persoane, fixată strîns între stîlpii care susțin catargul pe puntea de comandă, la pupă, dar aceasta era numai pentru a fi folosită în cazuri extreme, de primejdie, şi nu putea fi lansată fără a tăia întreaga punte de comandă. Un topor era atîrnat, gata să fie folosit în acest scop. Dar nici măcar această plută de salvare dreptunghiulară, dacă ar fi fost lansată, n-ar fi putut atinge viteza bărcii şi ne-am fi trezit despărțiți. Astfel, legea numărul 1 era : rămîi la bord. Nu te mişca dintr-un loc în altul fără a fi gata în orice clipă să te prinzi cu capătul parîmei tale de siguranță. Carlo Mauri ne-a făcut la fiecare cîte o saula „ țin-te bine” cu cîrlig, pe care o purtam întotdeauna strînsa în jurul corpului, cu cîrligul gata să fie agățat la timp, îndată ce ieşeam din cabină, de parîmele ce leaga barca, de straiurile catargului sau de împletitura de răchită a punții de comandă.

M-am agățat de această lege pînă la limita absurdului, fără să țin cont do vreme, şi le-am povesti celorlalți despre Herman Watzinger care abia fusese salvat de Knut Haugland, cînd căzuse peste bordul lui „Kon-Tiki”. Georges, campionul în scufundare submarină, şi Abdullah, venit din inima Africii, nu prea înțelegeau de ce nu era destul pentru ei să se lege doar cînd erau de cart, singuri, noaptea, sau sa se prindă de bara transversală de la pupă bazîndu-se în cele din urmă pe instinct. Georges a pus la inimă ordinul cînd a înțeles că era foarte important, dar pe Abdullah îl gaseam aproape în fiecare zi cîntînd fericit, chiar pe marginea sulului de papirus, cu parîma de salvare atîrnată ca o coada de maimuță. În cele din uxmă, m-am repezit la el:

„Abdullah, am spus. Această apa este mai mare decît toată Africa şi de o mie de ori mai adîncă decît lacul Tchad, în care Georges se poate scufunda pănă la fund .

„Ah, oui !”[1] spuse Abdullah impresionat.

„Şi este plină de peşti care mănîncă oameni. Sînt mai mari decît crocodilii şi înoată de două ori mai repede.”

„ Ah, oui !” a repetat receptivul Abdullah, întotdeauna încîntat de a învăța ceva nou.

„Dar nu înțelegi că dacă vei cădea peste bord te vei îneca, vei fi mîncat şi nu vei mai vedea America ?”

Un zîmbet larg şi patern se lăți pe fața lui Abdullah, care îşi puse blînd o mînă uriaşă pe umărul meu.

„Nu înțelegi”, spuse el. „Priveşte”. a

Îşi ridică puloverul şi scoase la iveală un pîntece negru bine făcut. În jurul lui era legată o bucată de sfoara groasa, iar de sfoară atîrnau, pe spate, patru pungi mici de piele.

„Cu astea nu mi se poate întîmpla nimic”, ma asigură el. Pungile îi fuseseră date de tatăl lui; au fost umplute de un vraci, acasă în Ciad. Judecînd după alte pungi pe care le văzusem de vînzare într-o piață din Bol, ele conțineau gheare de leopard, pietricele vopsite, semințe şi fărimituri ele plante uscate. Abdullah îşi trase la loc puloverul, conspirativ şi dînd triumfător din cap. Acum eram liniştit ? Nimic nu i se putea întîmpla lui Abdullah. Dar ca să-mi facă plăcere, a acceptat şi el să se lege cu parîma.

Prima surpriză a lui Abdullah a fost cînd, dimineața devreme, dădu buzna să-mi spună că sarea se vărsase în apă. În toată apa. Cum s-o fi întîmplat? Mă alarmasem şi eu serios şi l-am întrebat ce borcane încercase.

„Nici un borcan,” spuse Abdullah, tremurînd şi arătă spre mare. Nu-şi dăduse seama pînă atunci că oceanul este sărat. Cînd i-am explicat că va fi sare pe tot drumul, din Africa pînă în America, a întrebat cu ochii larg deschişi de unde venea acea sare scumpă. După o explicație geologică, Abdullah ajunse la desperare. Santiago ne spusese că trebuie să fim economi cu apa de băut de la bord ; fiecare putea să bea doar un litru sau trei sferturi de litru pe zi. Abdullah răspunse că el are nevoie de cel puțin de cinci ori pe atîta apă, deoarece, ca musulman, trebuie să-şi spele brațele şi picioarele, capul şi fața, de fiecare dată cînd se roagă. Şi se ruga de cinci ori pe zi !

„Poți folosi apă de mare pentru rugăciuni”, l-am liniştit. Dar Abdullah nu primi. Conform religiei lui, pentru ceremonia spălării trebuia folosită apă pură. Or, cea de mare este sărată.

Înainte de a fi rezolvat problema sării, pe Abdullah îl apucă o altă spaimă. Georges trăsese din pat maimuțica somnoroasă, şi o băgase într-un geamantan perforat unde stătuse toată noaptea; de emoție micuța doamnă lăsase o urmă lichidă pe salteaua lui

[1] Ah, da ! (în franceză).

Abdullah. Acum Abdullah era în mare încurcătură. Maimuța făcuse asta ? Dacă vreun cîine sau o maimuță se murdărea pe hainele unui credincios, acesta nu se mai putea ruga patruzeci de zile ! Abdullah începu să dea ochii peste cap cu desperare. Patruzeci de zile fără Allah !

Georges restabili scrupulele morale ale lui Abdullah cu o minciună sfruntată. Nu era maimuța, ci picături de apă de mare. Gîndirea practică a lui Abdullah acceptă explicația fără să-şi bage nasul în probleme ceva mai mirositoare. Pentru orice eventualitate am hotărît ca maimuța să poarte pantaloni şi să nu mai fie lăsată să şadă pe salteaua lui Abdullah ; apoi l-am întrebat dacă el, care are nevoie de apă curată pentru rugăciuni, s-a gîndit vreodată cîte maimuțe şi cîți cîini trăiesc în jurul surselor de apă ale lacului Tchad. Aici în larg, pe mile întregi nu întîlneşti nici un cîine, iar puținul lichid pe care-l produce Safi îl lăsăm în urma noastră. Nicăieri în lume nu poți găsi apă mai curată decît în mare.

Abdullah ascultă şi se gîndi. După o clipă el supunea unei analize îndelungate o căldare de pînză cu apă de mare. Apoi începu ceremonia spălării cu o viteză teribilă şi cu îndemînarea unui scamator. După aceasta Abdullah se duse la compas, unde Iuri îl ajută să găsească direcția aproximativă în care se afla Mecca. Cu cuvioşenia unui călugăr, el îngenunchie pe salteaua sa, în pragul colibei şi începu să spună rugăciuni spre răsărit cu fruntea prosternată pe saltea. Apoi îşi luă lungul şirag de mătănii şi începu să depene iar rugăciuni, mărgea după mărgea, ca mazărea dintr-un sac, iar ruga lui era atît de sinceră, încît cu toții — copți, catolici, protestanți, liberi cugetători sau atei — am fost obligați să-i respectăm credința sa nestrămutată.

Vîntul crescu în tărie. Deveni aproape violent. Fără cîrme-vîsle nu aveam controlul ambarcației. Totuşi „Ra" aluneca în direcția ce părea bună. Abdullah, simțindu-se acum curat şi pe dinăuntru şi pe dinafară, mi se alătură pe puntea de comandă cu un cuțit şi un burghiu. Trebuia să găsim un mijloc de a potrivi şi fixa penele rupte ale ramelor-cîrmă de brațele lor. Era bine dispus şi mormăia melodii din jungla africană în timp ce se lupta să se țină pe picioare, iar tunica sa lungă era umflată de rafale. Veni şi Carlo cu talentul lui de a face noduri alpine şi cînd vîntul deveni violent, aproape că reparasem prima vîslă. Cîteva rafale puternice din direcții diferite au mascat brusc vela, care se răsuci înainte ca noi să putem întinde şi reajusta şcotele şi murele.

Un vînt din prova se năpusti cu toată puterea asupra velei mari. în timp ce greaua vergă, lungă de 7 m, pe care era învergată vela, se izbi atît de violent de vîrful catargului, încît acesta amenința să se rupă, vela mare flutura în zmucituri violente, gata să fie sfîşiată de catarg. Răsturnă coşuri de fructe şi se prinse de cotețul de găini, făcînd păsările să cotcodăcească şi să țipe, în întrecere cu ordinele noastre. Un coş de provizii se rostogolea după noi. Nimeni nu ştia ce este în el, pentru că intendentul nostru, Santiago, zăcea în pat împreună cu inventarul său. Iuri a trebuit să-l țină, ca şi pe Norman, aproape cu forța în pat, în timp ce eu mă cățăram pe puntea de comandă ca să conduc bătălia împotriva velei uriaşe. În rafalele furtunii se auzi o voce slabă, purtată de vînt pe crestele înspumate, împreună cu răpăitul, bubuiturile şi scîrțîiturile velei şi ale snopului de papirus.

Nu era prudent să încercăm acum coborîrea velei; ar fi zburat peste valuri ca un zmeu. Trebuia să ne punem nava din nou pe direcția cea bună, în parte prin orientarea velei, în parte prin manevrarea bărcii. Uriaşul Georges, cu ajutorul unei rame obişnuite, legată de snopul de papirus în locul unde pupa se înălța ca o coadă, începuse s-o întoarcă cu pupa în vînt. S-a aruncat peste bord o ancoră de furtună de forma unei umbrele, legată cu o parîmă lungă ; nimic nu este mai eficace pentru reducerea vitezei şi

menținerea bărcii cu pupa în vînt. De pe puntea de comandă priveam orientarea acului magnetic, în timp ce mă luptam cu desperare să mă agăț, ca să nu fiu aruncat peste bord de un colț de velă a cărei şcotă flutura biciuind aerul pe cînd încercam să o leg într-un bord al comenzii. În acelaşi timp observam ca micul echipaj să fie în siguranță şi repartizat astfel încît să tragă exact de parîmele ce trebuiau manevrate. Prin rafalele de vînt strigam ordine, în italiană lui Carlo, în engleză lui Iuri, în franceză lui Abdullah şi în engleză, fraceză sau italiană, cum îmi venea la gură, lui Georges, dar adevărul este că eu însumi nu ştiam în propria mea limbă denumirea parîmelor pe care pretindeam să le manevreze, aşa încît admirația mea față de puterea de înțelegere a acestui echipaj, care nu avea nici o experiență pe mare, atinse culmea la sfîrşitul zilei.

După ce am salvat prețioasa velă, am fixat scotele, am legat toate ramele cu un *guara* indian, în bordul bărcii, la pupa şi la prova şi am ridicat la bord ancora de furtună; totul a continuat paşnic ca şi înainte. Am răsuflat şi noi un pic, timp în care am încercat să inventez cîteva cuvinte prin care să înțeleagă fiecare cît era de vital să acționăm fulgerător, dacă s-ar mai fi întîmplat ceva de felul acesta. Prin zăbrelele de bambus puteam auzi, din cînd în cînd, slab, între rafalele de vînt, fragmente din instructajul făcut de Norman, care avea încă febră. Făcuse înainte tot posibilul ca să ne învețe pe toți, în engleză, expresii ca : a vira, a fila sau a mola funga ce ridica vela, murele ce controlau fiecare capăt al vergii de care atîrna vela, cît şi scotele legate la cele două colțuri, babord şi tribord, de la baza velei. Dar practica ne-a arătat acum că întrucît trei dintre oamenii în serviciu înțelegeau slab engleza, sau chiar de loc, se produceau întotdeauna încurcături dacă cineva îi striga spre exemplu lui Iuri sau Carlo : „Vira mura din tribord” ; sau lui Abdullah : „mola scota babord !”

Stăteam toți cinci, gîfîind dar triumfători, pe puntea de comandă, încercînd să inventăm cîteva expresii practice în esperanto, cînd deodată s-au auzit din nou zgomote amenințătoare dinspre vela mare ; şi cu toate că de data aceasta fiecare era la postul său, atît vela cît şi barca au făcut din nou aceeaşi întoarcere în vînt. Şi aceasta ni s-a întîmplat apoi în repetate rînduri. Eram derivați în aceeaşi direcție, cu un bord sau uneori chiar cu pupa înainte şi cu vela şi verga zbătîndu-se haotic într-un bord sau în altul. Trebuia să supraveghem ca vela să fie mereu plină şi să nu fluture, spre a evita ruperea vergii, dar uneori izbuteam doar orientînd-o în bordul neindicat. Astfel, dacă o orientam spre suportul din babord al catargului bipod în loc s-o tragem către cel din tribord, atunci vela se comporta bine, dar „Ra” devia automat cu 90° spre dreapta sau spre stînga față de direcția pe care trebuia să navigăm spre a ne îndepărta de țărm. Perioade de timp dureros de lungi am navigat cu vela plină spre țărmul african, în timp ce vîsleam, întindeam manevrele curente, ne luptam cu ancora de furtună şi încercam să fixăm ramele în diferite poziții, stil *guara*, în efortul nostru de a reveni la drumul convenabil. Dar fără cîrmele mari inițiale barca refuza pur şi simplu să accepte vreun compromis. Vela ne împingea fie spre sud-est, fie spre sud-vest; niciodată între aceste direcții. De fiecare dată cînd vreo rafală de vînt neaşteptată ne întorcea, vîrful provei se îndrepta spre sud-est. Centrul invizibil al țărmului african se apropia tot mai mult. Carlo îşi petrecea vremea cocoțat în vîrful catargului ce se zbătea sălbatic, dar din fericire nu vedea nici urmă de coastă. Totuşi, noi ştiam că țărmul, care la sud de Safi devia spre interior, se orienta din nou spre larg ceva mai la sud. De-abia

reuşeam să avem cîtva timp controlul asupra velei, că aceasta se şi întorcea în celălalt bord şi flutura cu atîta violență încît toți trebuia să ne folosim greutatea corporală şi întreaga noastră forță ca să nu fim aruncați în mare. Pălăriile zburau, una după alta, peste bord ; cea mai regretată pierdere a fost fesul musulman a lui Abdullah, colorat ca un curcubeu, care, practic, era o parte din Abdullah. Acum fiecare ne legam automat cu saula de siguranță de cîte ori ne schimbam locurile. Maimuța îşi avea centura ei personală şi făcea acrobații încîntătoare cu capul în jos pe straiurile catargului; păsările se aflau în siguranță în cuşca lor, care era acum acoperită şi bine amarată, la distanță de velă.

În timpul zilei vîntul schimbător bătea în rafale atît de puternice, încît echipamentul şi greementul erau în permanent pericol de a fi pierdute înainte de a restabili controlul asupra guvernării ambaraației. Vela trebuia strînsă. Nu aveam altă alternativă decît să încercăm s-o coborîm printre rafale.

Chiar în momentul în care doi oameni filau funga, iar ceilalți trei erau la şcote spre a coborî verga şi vela pe punte, o rafală violentă mătură vela mare ca pe un steag, peste bord. Iuri şi Abdullah se luptară din greu să recupereze scota scăpată din mîini şi care sălta pe valuri în babord. Ceilalți trei ne-am prins cu picioarele şi genunchii de tot ce am găsit la îndemînă ca să nu fim aruncați peste bord de şcota din tribord — ultima noastră speranță de a recupera vela înainte de a dispărea pentru totdeauna sub valuri. Deodată, dinspre catarg şi greementul său de susținere se auzi un zgomot înfricoşător, iar snopii de papirus scîrțîiră şi se răsuciră atît, încît pentru prima dată am avut sentimentul de nelinişte că în clipa aceea barca noastră magică s-ar putea răsturna. Un lucru era sigur : nici o altă barcă cu vele din lume, de 15 metri lungime, n-ar fi putut suporta această presiune gigantică fără să se răstoarne imediat, în afară de cazul în care catargul s-ar fi rupt imediat.

Centimetru cu centimetru recuperăm verga şi cea mai mare parte a velei deoarece o bucată destul de mare încă mai atîrna peste bord, pe valuri, în falduri, conținînd multe pungi cu apă. în efortul nostru de a elibera din ghearele mării această greutate enormă am lovit o altă ramă, foarte prețioasă, care a dispărut sub valuri şi a apărut apoi, legănîndu-se în siajul nostru.

— La revedere, în America, strigă Carlo către ramă, dar noi sosim mai repede decît tine.

Îmbibată cu apă de mare şi împovărată de o vergă cu aproape 2 m mai lungă decît lățimea bărcii, vela trebuia să fie întoarsă şi întinsă de-a lungul babordului. Triumfători, dar atît de extenuați de parcă am fi rezistat douăzeci de reprize pe un ring, noi cei cinci ne-am aşezat pe ea, încercînd să stăpînim acest rebel dragon roşu zburător, care se mai zbătea încă în convulsii, cînd faldurile îi erau umflate de rafalele de vînt. În cele din urmă, am izbutit să stăpînim bruta.

Deodată se făcu o linişte neobişnuită la bord. Numai un scîrțîit ritmic, liniştit, ne făcea să simțim că marea-mamă a adoptat barca de papirus „Ra” ca pe un leagăn marin cu oameni plini de neastîmpăr ce trebuiau acum legănați ca să adoarmă înainte de a li se fi întîmplat vreun rău prin răsturnarea leagănului sau izbirea lui de țărm. „Ra”, cu catargul dezgolit, îşi reluă din nou drumul pe care-l voia, paralel cu țărmul, care nu mai amenința să ne izbească.

M-am uitat la Carlo. Începu să zîmbească. Chicoti. Apoi începu să rîdă fără nici o reținere. Ne uitam țintă la el.

„Acum nu mai avem nici velă, nici cîrme. Nu mai este nimic la bord care să se supună voinței omenești. La cîrmă este acum natura. Îndată ce vom înceta să ne mai luptăm cu ea, vom putea să ne destindem şi să ne simțim bine".

Am început să privim în jurul nostru. Nimic altceva decît linişte şi ordine pretutindeni. Nici vergă, nici velă, nici cîrmă, nici necazuri; iată-ne legănîndu-ne într-un hamac comun de papirus, în timp ce puternicul curent oceanic ne tîra încotro îi plăcea, şi tocmai în direcția în care voiam să mergem. Abdullah se tîrî în cabină şi se întinse cu micul său radio de buzunar la ureche. Georges voia să pescuiască. Iuri mîncă o portocală şi plecă cu un burduf să prepare o băutură din alcool chirurgical, în timp ce Carlo începu să cotrobăie prin saci şi coşuri ca să găsească ceva pentru o masă mai bună. Santiago zăcea nemişcat în cabină cu micul său inventar şi număra cănile cu apă, curmale, ouă, măsline sau grăunțe pentru găini. Eu am luat un cuțit marinăresc, vrînd să cioplesc un instrument care să ne indice latitudinea. Apoi Norman nu se mai putu abține :

„Totu-i în regulă, fraților", mîrîi el. „Dar nu pentru cei de-acasă. Am promis ieri că vom stabili o legătură-radio. Trebuie să ştie că totul e-n regulă, altfel se vor teme că ne-am înecat".

Iuri a fost de acord şi l-a ajutat pe Norman, care mai avea temperatură, să strîngă salteaua ca să poată deschide cutia zăvorită de sub picioarele lui şi să scoată micul emițător-radio pentru cazuri de urgență, cu un generator de mînă. Puțin mai tîrziu un post de radio-recepție din Safi a răspuns clar apelului lui Norman, care i-a transmis că ni s-au rupt amîndouă cîrmele, dar continuam să traversăm Oceanul Atlantic fără probleme. I-a prevenit că în viitor nu vom putea stabili legături radio regulate, deoarece rama pe care fusese fixată placa de împămîntare zăcea ruptă pe punte. Dacă ar fi aruncat-o peste bord în valurile agitate, placa de cupru ar fi retezat şi legăturile de socar şi papirusul. Norman era atît de slăbit încît s-a băgat înapoi în sacul de dormit, în timp ce Iuri împacheta stația de emisie-recepție radio, iar Carlo se strecura în cabină cu o băutură fierbinte.

Georges nu prinsese nici un pește, dar veni în cabină cu o idee. De ce să nu micşorăm vela. Chiar şi o bucată mai mică din ea, întinsă, ne putea ajuta să traversăm mai repede pe vîntul acela. Vela fusese cusută în aşa fel încît să poată fi folosită chiar şi numai o treime sau două din ea şi era suficient să întrebuințăm doar partea de sus, dacă vîntul era prea puternic. Am considerat bună ideea lui Georges şi Norman dădu, încet, aprobator, din cap. Noi cei teferi ne-am strecurat din nou afară pe punte, mai inimoşi după un prînz copios bazat pe cîrnați săraţi şi legume proaspete. După o luptă desperată am reuşit să întoarcem verga cu vela şiroind de apă, mutînd-o din babord pe traversul bărcii, aşa încît la fiecare bord cîte un metru din ea ieşea în valuri. A fost greu să terțarolăm vela din cauza vîntului schimbător, trecînd de la adiere pînă aproape la furtună, dar datorită eforturilor noastre combinate, totul a decurs bine, astfel că tră-gînd vela în sus peste cotețul găinilor şi peste restul încărcăturii, am rulat-o pînă cînd a rămas desfăşurată numai o treime din ea. Mare ne-a fost bucuria cînd, ridicînd fîşia îngustă de velă pe arboretul catargului, aceasta s-a umflat prinzînd vînt. Cu ancora de furtună trasă la bord şi cu ramele legate la postul lor navigam spre sud-vest peste crestele valurilor, bucurîndu-ne de această nouă victorie asupra elementelor naturii.

Au trecut cincisprezece minute. Era în după-amiaza celei de-a doua zile petrecute pe mare cînd o rafală de vînt lovi din nou vela. Am sărit cu toții ca unul, la mure şi la scote, cînd am auzit primul zgomot înăbuşit al sulului greu şi umed de la baza velei, pe care îl izbea violent verga rigidă. Izbitura următoare a răsunat ca un strigăt de ajutor al

catargului, şi inimile noastre s-au strîns cînd am auzit în continuare un trosnet şi un pocnet ce ne-au făcut să ne cutremurăm pînă în măduva oaselor. Am privit în sus şi am văzut verga, atît de necesară pentru susținerea velei, curbîndu-se în jurul punctului de sprijin, pe catarg, în timp ce vela se plia oa un liliac oare-şi strînge aripile. Pe curbura vergii au apăruit aşchii de lemn, ca nişte gheare furioase. A trebuit să coborîm tot ce mai rămăsese din greement ca să evităm ruperea velei în bucăți. Aceasta a fost cea de-a doua zi a noastră pe mare. A doua zi pe mare !

Nici n-au ajuns bine pe punte rămăşițele vergii rupte şi vela făcută grămadă, că „Ra" a devenit din nou supusă ca mai înainte, iar fermecatul sul de papirus a continuat să se onduleze în direcția dorită ca un şarpe de mare îmblînzit ce ne purta în spate.

— Cam asta-i, spuse Carlo, şi se tîrî în pat mulțumit.

Abdullah fugi iute spre pupă, se spălă pînă la genunchi şi pînă la coate pentru următoarea rugăciune către Allah. Iuri se duse în pragul cabinei chicotind cu pipa în gură şi cu jurnalul în mînă, iar eu m-am aşezat lîngă el cu cioplitura mea.

„E totul sub control ?" întrebă Santiago, scoțîndu-şi cu băgare de seamă capul afară din sacul de dormit.

„Totul, am răspuns noi în cor. Totul. Am rupt tot ce se putea rupe. N-a mai rămas decît papirusul".

Restul după-amiezei a trecut în linişte înăuntrul cabinei, în timp ce furtuna urla afară. N-am văzut nici o navă, dar am făcut noaptea de cart cu rîndul, deoarece ne deplasam pe drumul costier, în jurul Africii. Toată noaptea m-am cățărat pe catarg căutînd vreo lumină în zare. Singurul lucru de care ne temeam era ciocnirea cu vreo navă sau cu stîncile primejdioase de pe țărm.

La o jumătate de oră după miezul nopții am fost trezit de Carlo, care stătea aplecat deasupra mea ținînd în mînă o lampă cu parafină. Cu ochii larg deschişi, îngrijorat, mi-a şoptit că la babord se vedeau lumini la orizont. Eram derivați direct către ele de un curent puternic din nord-vest. Mă culcasem îmbrăcat şi n-a trebuit decît să-mi pun centura de siguranță înainte de a mă năpusti pe punte. Bătea un vînt rece, muşcător, de putere mijlocie, iar cerul era acoperit. Prin noaptea de smoală am văzut toate luminile înşirate de-a lungul orizontului. Se aflau în fața noastră, pe direcția în care eram derivați, aşa cum observase deja Carlo. Patru dintre ele erau foarte mari, iar cea de-a cincea mai slabă. Trebuia să fie coasta marocană. Carlo stătea lîngă catargul ce se clătina. Ni se părea că ne apropiem repede. Ceilalți trei ce se odihneau au fost chemați afară. Acum ar fi fost momentul să încercăm să tragem la rame spre a ne salva de la o moarte tragică pe stînci. Apoi şi lui Carlo şi mie ni s-a părut că vedem o lumină verde. încă una şi o alta roşie. Nu era țărmul ! O flotilă de vase mari de pescuit, dispersate, naviga chiar spre noi. Vînăt de frig, echipajul s-a înapoiat la culcare. Curînd după asta, trei nave mari ce se legănau pe valuri trecură chiar prin prova noastră. Al patrulea, care tanga puternic, ne arăta bordul după ce stopase maşina, aşa încît „Ra" se îndrepta cu prova chiar pe el. Am aprins lanterna de pe peretele cabinei şi am semnalat: „Ra , OK, Ra, OK". Pescadorul a pus maşina înainte schimbînd de drum cu o clipită înainte de a nu mai putea evita abordajul. A mai trimis cîteva semnale de neînțeles şi încet, încet a dispărut în noapte.

Georges a rămas de cart înfăşurat ca o mumie egipteană într-o bluză de vînt şi în nişte pături, iar eu am intrat în pat. Nici chiar strigătul răguşit al celor o sută de mii de trestii de papirus înmănunchiate nu izbutea să acopere murmurul încîntător şi neîntrerupt al fiului Nilului, pe care vîntul de la pupă îl aducea prin peretele subțire de răchită împletită ce despărțea bîrlogul nostru comod de universul de afară.

Era încă înnorat cînd se iviră zorii celei de-a treia zile petrecute la bord. Vîntul bătea mai puțin fioros, dar marea era mai agitată ca niciodată. Am constatat cu satisfacție că valurile ce se zbăteau turbate în jurul nostru reuşeau doar să ne salte în aer. Marea ne purta ca pe o minge şi nici cel mai perfid val nu izbutea să împroaşte apă pe punte. Întreaga încărcătură era uscată. Fără velă, fără cîrmă, fără sextant şi fără a ne şti poziția, fără uscat în vedere, a treia zi a fost paşnică, aşa încît am izbutit să înjghebăm o cîrmă şi să consolidăm partea din mijloc a unei bîrne ce urma să înlocuiască verga ruptă.

Abdullah tocmai îşi spăla capul ras, pentru rugăciune, cînd se opri şi scoase un țipăt gutural de revoltă. Cu siguranță că marea nu este curată I Cineva îşi făcuse treburile în ea şi el se murdărise pe cap. Pe fundul găleții din pînză de velă a lui Abdullah pluteau reziduuri negre, mai mari sau mai mici. Am privit peste bord. Sute şi sute de bucăți similare pluteau în jurul nostru. Mari, ca asfaltul. Chiajr şi după o oră ele continuau încă să plutească în cantitate tot aşa de mare. Trebuie să fi fost reziduuri evacuate de pe un tanc petrolier. De sus, de pe catarg, am căutat ticălosul, dar nu se vedea nici urmă de navă, deşi marea a fost toată ziua poluată cu asemenea reziduuri.

Spre prînz am trecut pe lîngă un peşte-lună, care stătea leneş la suprafață, iar mai tîrziu am fost vizitați de aproape o sută de delfini, care ne-au înconjurat sărind vertical din valuri într-un şir vesel, înainte de a dispărea tot aşa de brusc precum apăruseră, spre plăcerea şi bucuria de nedescris a lui Abdullah.

A patra zi a fost mult mai caldă şi mai calmă, iar soarele a apărut printre rupturi de nori. Mult timp am putut vedea clar silueta îndepărtată, albastră, a țărmului african, ridicîndu-se sub forma unui munte cu două cocoaşe. Santiago era într-adevăr bolnav, în timp ce Norman se simțea mult mai bine ; nu mai avea febră şi Iuri i-a dat voie să iasă afară şi să măsoare înălțimea meridiană a soarelui. Dar deoarece nu aveam cronometru la bord, iar cu stația de emisie-transmisie radio pentru cazuri de urgență nu mai reuşeam să prindem postul de radio-recepție din Safi, nu puteam încă să stabilim ora exactă ca să determinăm o poziție demnă de încredere. Acest fapt îi neliniştea pe cei doi oameni din cabină, deoarece Norman considera că în cazul în care continuam să zărim țărmul continental însemnează că nu vom reuşi să trecem pe lîngă insulele Canare. Eram purtați spre trecerea primejdioasă dintre Fuerte Ventura şi Capul Yubi de pe continentul african. Santiago, care trăise în copilărie pe Insulele Canare, putea să confirme ceea ce indicau documentele de navigație ale lui Norman : Capul Yubi era spaima tuturor navigatorilor, pentru că de la stînci se întindea o fişie joasă, înşelătoare, de nisip, ca o limbă, în cel mai primejdios loc al oceanului, chiar acolo unde țărmul Africii se îndreaptă spre sud.

Stăteam la provă pe vela strînsă grămadă şi mîncam, cînd am auzit un țipăt puternic scos de veşnic atentul Abdullah, care îşi terminase masa şi se îndrepta spre cabină pentru rugăciune :

„Cai ! Cai !” apoi se corectă : „hipopotami !”.

M-am uitat în direcția în care arăta cu mîna şi îndată am văzut ieşind din nou la suprafață două balene mari care ne priveau cu ochii lor mici, indolenți; apoi au pufăit aruncînd un amestec de aer şi de picături de apă. Abdullah nu văzuse niciodată

hipopotami aşa de mari în Ciad şi s-a distrat foarte mult. Faptul că un mamifer putea să aibă coadă de peşte i se părea ca dintr-un basm din *O mie şi una de nopți*. O balenă şi-a luat rămas bun, ridicînd politicos din coadă şi Abdullah a rămas mut de uimire în fața inventivității lui Allah.

În a cincea zi ne-am trezit cu un vînt din nord, muşcător şi cu o mare foarte agitată. Ne-am îmbrăcat cu toate hainele pe care le aveam, dar lui Abdullah tot îi clănțăneau dinții. Cinci zile talazurile ne-au izbit fără încetare de la travers tribord, aşa cum calculasem dinainte, deoarece întreaga noastră călătorie se desfăşura în zona alizeelor de nord-est. De aceea construisem cabina cu uşa în bordul opus, adică în babord, plasînd-o astfel sub vînt. Construisem cabina şi instalasem partea cea mai grea a încărcăturii către tribord spre a echilibra barca ce se înclina spre babord sub acțiunea vîntului asupra velei şi a evita astfel răsturnarea. Atît noi cît şi cei ce ne-au îndrumat eram conştienți că bărcile cu vele trebuie să aibă greutatea principală în bordul din vînt spre a nu se răstuna. În cea de-a cincea zi experiența a început să ne arate că în această privință bărcile de papirus se comportă altfel decît oricare altă barcă din lume. Este singura ambareație unde încărcătura trebuie plasată în bordul de sub vînt, deoarece papirusul absoarbe în bordul din vînt tone de apă de mare deasupra liniei de plutire, prin spargerea continuă a valurilor şi ambarcaiea stropilor de apă de-a lungul acestui bord, în timp ce bordul de sub vînt rămîne uscat şi deci mai uşor. Cantitatea de apă absorbită în bordul expus vîntului devine treptat atît de mare, încît nava se înclină în bordul din vînt, în loc să urmeze legea normală de a se înclina sub vînt.

Era prea tîrziu să mutăm cabina în planul diametral al navei deoarece era bine amarată cu o parîmă rezistentă, pe sub fundul bărcii de papirus. Am mutat toată încărcătura mobilă de la tribord la babord, dar această măsură nu părea să fie suficientă. Sulurile de papirus situate deasupra liniei de plutire, în tribord, trebuie să fi absorbit cîteva tone de apă de mare, care ne însoțeau acum în călătorie ca o încărcătură invizibilă, cîntărind mai mult decît cele cîteva sute de kilograme de alimente şi apă de băut pe care reuşisem să le deplasăm în bardul opus. În concluzie, navigam de fapt pe o ambarcație care se înclina sistematic în bordul din vînt.

Norman se restabilise complet şi în timp ce noi ceilalți restivuiam încărcătura, el încerca să lege sub apă îndărătnica placă de aramă ca să poată stabili o legătură radio prin care să aflăm ora exactă. Avea un motiv întemeiat să presupună că ne aflam mai aproape de țărm decît calculasem fără cronometru cu o zi înainte şi că, de fapt, ne îndreptam direct spre țărm, către Capul Yubi.

În timpul nopții se dezlănțui o adevărată furtună. Vîntul urla printre straiurile catargului şi „Ra" părea că se dezmembrează pe măsură ce apele furtunoase ale oceanului se izbeau de noi tot mai sălbatic. Am făcut de cart cîte doi toată noaptea ca să nu cădem prin surprindere pe bancurile de nisip de la Capul Yubi şi am supravegheat cu atenție toate parimele de legare. Nici un capăt de socar nu s-a rupt. Nici o trestie de papirus nu s-a slăbit. Dar lemnul punții de comandă s-a frecat atît de puternic de colțul cabinei de bambus, încît tot ceea ce se afla acolo era acoperit cu un strat fin de rumeguş. Santiago suferea de insomnie pentru că noaptea era imposibil să închizi o clipă ochii, dacă nu erai frînt de oboseală, din cauza lăzilor care jucau sub noi, în timp ce cabina, puntea şi catargele se legănau în contratimp făcînd o larmă cît o mie de pisici cu cozile prinse între parîme. Cabina se apleca atît de mult spre tribord încît nimeni nu putea sta pe o parte fără să se rostogolească. Pe un rînd dormeau patru membri ai echipajului noi ceilalți trei aveam în bordul nostru instalația de radio şi echipamentul de navigație. Abdullah se rostogolea peste Georges, acesta peste Santiago, iar Iuri, care se

afla la margine, se proptea în ceilalți cu mîinile şi genunchii pentru că era deja sprijinit de peretele cabinei. Am aşezat toate hainele pe care nu le foloseam sub capătul din tribord al saltelei. Carlo m-a imitat aşa încît nu eram aruncați peste Norman sau peste instalația de radio.

Furtuna a continuat să se dezlănțuie toată noaptea, cu valuri de 4 pînă la 5 m înălțime, care trimiteau peste bord, în rafale, picături fine de apă sărată. În dimineața celei de-a şaptea zile „Ra" părea, cît ar fi de ciudat, la fel de rezistentă, iar parîmele mai strînse. Creasta unui val enorm care absolut inexplicabil, s-a spart peste pupa noastră acoperîndu-l pe Norman pînă la brîu, s-a scurs cu greu prin papirus. Picăturile de apă de mare de pe punte şi umezeala de dedesubt au făcut aparent ca papirusul să se umfle, gata să plesnească, îmbibînd pînă la saturație parîmele şi interstițiile. Ambarcația părea mai rigidă şi mai robustă decît înainte ; păcat că avea o înclinare atît de mare la tribord.

Tocmai admiram felul minunat în care „Ra" rezista furtunii, cînd, deodată, Norman ne-a anunțat că ne îndreptăm spre stînci. Aveam de ales între a ridica vela contra vîntului puternic de nord sau a ne lăsa derivați spre țărm. Toți am fost de acord să încercăm să ridicăm vela, întinsă pe două treimi din înălțime şi prinsă pe noua vergă întărită. Santiago însuşi ni s-a alăturat clătinîndu-se pe picioare, astfel încît, cu tot echipajul la post, am ridicat vela şi am instalat la post, la pupa, singura ramă-cîrmă reparată. Am evitat la limită punerea pe uscat, săltînd cu nava ca un peşte zburător, peste crestele valurilor. Curînd după aceea am auzit o altă trosnitură. Coada groasă a cîrmei s-a rupt ca un băț de chibrit. Am putut trage pe punte doar pana. Dar încet, încet, neîndemînaticii oameni de uscat s-au transformat într-o echipă de marinari. Cu un salt de tigru, Abdullah se repezi apucînd colțul de la babord al velei fluturînde; Santiago s-a tîrît afară, agățîndu-se cu toată puterea lîngă el. Carlo şi Iuri au dispărut fără un cuvînt în spatele cabinei, la tribord şi au filat scotele. Georges, numai cu chiloții pe el, a apucat o ramă şi a întors pupa în vînt, în timp ce Norman şi cu mine am instalat rama cea mică vertical, pînă cînd „Ra", fără cîrmaci, tanga din nou pe crestele valurilor ca un peşte greu. Ne-am menținut pe acest drum tot restul zilei, fără ca o singură trestie de papirus să fie avariată de furtună.

În noaptea următoare furtuna încetă, dar valurile de hulă se ridicau la înălțimi de 5,5—6 m. Cabina, care nu mai era simetrică, se aplecase în direcția vîntului ca o pălărie cu borurile lăsate. M-am strecurat pe punte, în întuneric, înaintea cartului meu ca să arunc o privire asupra întregii bărci. Cînd am trecut pe sub velă ca să privesc nestingherit în prova, aproape că mi-a stat inima în loc. La tribord se afla un far înalt, luminat cu becuri colorate şi înconjurat de o mulțime de alte lumini. Ne deplasam prin partea stîngă a întregului complex de clădiri îndreptîndu-ne direct spre țărm. Acest far, care se afla atît de departe în larg nu putea fi decît pe Capul Yubi.

Am început să manevrăm cu înfrigurare vela spre a schimba de drum, pe cit posibil fără cîrmă. Nu am reuşit; am oprit însă derivarea bărcii, continuînd să ne apropiem de țărm pe partea stîngă a luminilor. Am observat pe loc, cu stringere de inimă, că nu aveam nici o ieşire şi că ne îndreptam orbeşte spre stîncile invizibile. În ultima clipă ne-am dat fulgerător seama că luminile se legănau încet, ca şi cum turnul şi celelalte clădiri ar fi fost construite mai degrabă pe un ponton plutitor decît pe nisip. Apoi ne-am năpustit printre ele : complexul de clădiri era desprins de țărm. S-a dovedit a fi o platformă de forare a petrolului ancorată în largul țărmului african şi

luminată în vîrf cu becuri colorate ca să se evite ciocnirea cu vapoarele sau cu avioanele. Stăteam nemişcat privind țintă. Apoi, brusc, am strigat la Georges, care tremura ținînd în mînă o ramă mică, întrebîndu-l de ce naiba nu-şi pune ceva pe el sau de ce nu intră înapoi în sacul de dormit înainte de-a avea încă un bolnav la pat ! În cea de-a şaptea zi aveam încă vela mare ridicată şi părea că navigăm la întrecere cu valurile înalte şi înfuriate ce călătoreau în aceeaşi direcție cu noi. Nori groşi se rostogoleau în ambele borduri ale bărcii, dar drept în prova apăru un petec de cer albastru care separa cele două fronturi. Aceasta însemna că Insulele Canare şi continentul african se ascundeau fiecare de după una dintre acele îngrămădiri de nori, iar petecul de cer senin se arcuia deasupra întinderii de ape dintre ele. „Ra” acceptase să fie condusă spre albastrul din zare. Cu priceperea sa Iuri a izbutit să-i pună pe picioare pe Norman şi pe Santiago, în schimb Georges a fost trimis temporar la pat cu dureri acute de spate, după ce luptase cu rama, pe jumătate gol, în vîntul rece ca gheața al nopții.

Pe la prînz Carlo îşi făcea de lucru strîngînd parîmele ca să mai îndrepte cabina de bambus şi să-i asigure astfel o poziție mai bună. Stînd pe puntea de comandă credeam, spre desperarea mea, ori de cîte ori eram ridicați pe creasta unui val, că văd prin lunetă țărmuri joase, înverzite. Într-o clipă Carlo s-a şi urcat în vîrful catargului, iar Norman imediat sub el. Ne-au comunicat că se zăreşte o colină verde, nelocuită, ce se întinde paralel cu drumul nostru, la cel mult şase mile marine depărtare sau, poate chiar la mai aproape. Am schimbat de drum cît am putut de mult. Curînd fîşia verde de pămînt a dispărut din vedere. Trebuie să fi fost țărmurile joase ce înconjură Capul Yubi, acolo unde țărmul se îndreaptă spre sud, ultimul colț al Africii pe care l-am lăsat în urma noastră.

Carlo a propus primul nostru mare ospăț, aşa că Abdullah a sacrificat trei găini de mînerul cîrmei. Lichiorul lui Iuri era gata preparat. Aveam multe de sărbătorit. Mai întîi am tras o înghițitură funerară pentru copacul *iroco*. Se dovedise mult prea fragil pentru cîrmă. Apoi am golit cîte un pahar pentru trestia de papirus. Ce fenomenal material pentru construcția de bărci ! Eram în 31 mai şi papirusul plutea pe apă de două săptămîni fără să putrezească sau să se dezintegreze. Dimpotrivă, era mai tare şi mai flexibil ca oricînd. Nu s-a pierdut nici măcar o trestie. Navigasem o săptămînă întreagă de la Safi la Capul Yubi, adică mai mult decît de la estul Nilului pînă la Byblos, în regatul fenicienilor. Aceeaşi distanță ca din Egipt în Turcia. Am dovedit astfel că egiptenii au putut să trimită papirusul oriunde au vrut, pe coasta Asiei Mici, fără ajutorul corăbiilor străine de lemn.

Sköl, Norman. Sköl, Iuri. Sköl, vouă prieteni. Sköl lui Neptun şi hipopotamilor lui Abdullah. Safi stătea între noi şi cotețul găinilor, bînd dintr-o nucă de cocos proaspăt deschisă.

Apoi am auzit pe cineva bolborosind ceva despre „case albe” şi am sărit în picioare să privesc. Georges zăcea întins pe burtă în deschizătura cabinei arătînd în direcția unde văzusem țărmul dispărînd. Reapăruse, de data aceasta, întinzîndu-şi şirurile de case mici albe. Un sat arab, tipic nord-african. În dreapta tuturor caselor se întindea un fort vechi pitoresc. Aici era Capul Yubi. Îl sărbătoream fără să ştim că ne aflam în mare primejdie. Alunecam pe lîngă limba de pămînt care ne obsedase o săptămînă întreagă şi ceruse atîtea jertfe de-a lungul veacurilor. O săptămînă întreagă ne-am luptat să navigăm departe de țărm, şi iată-ne aici, navigînd în curent, la o bătaie de puşcă de capul Yubi. Casele albe dispărură în mare tot aşa de repede cum apăruseră. Eram derivați cu viteză. La revedere, Africa. La revedere, Lume Veche. Nu avem cîrmă. Nici măcar n-avem nevoie de ea în această călătorie.

Un pescăruş mare veni şi se aşeză la provă pe vîrful arcuit al mănunchiului de papirus. Fusese fugărit de rățoi, care se aerisea afară din coteț. Pescăruşul îşi luă zborul. Curînd după aceasta eram înconjurați de larma țipătoare a unui stol de păsări de mare, în timp ce găinile cotcodăceau în cotețul lor, care ne servea drept masă.

— „Ştiu ce le-a spus celorlalte păsări pescăruşul care a zburat, zise Carlo. Că a găsit un cuib de pasăre plutitor lîngă Capul Yubi”.

Va urma ...

CAPITOLUL IX

OCEANUL NE IA ÎN PRIMIRE

Insulele canare au rămas în urma noastră. În opt zile am parcurs aceeaşi distanţ ă pe care o străbați pe Marea Nordului, din Norvegia în Anglia. O navă care nu pierde bătălia cu valurile într-o călătorie atît de lungă este, de obicei, considerată o ambarcație maritimă. În ciuda faptului că s-au rupt cîrmele-vîsle şi verga, în ciuda manevrelor greşite făcute de neexperimentații oameni de uscat, care nu erau nici măcar egipteni, în ciuda furtunii şi valurilor, „Ra" plutea tot aşa de bine ca înainte. Toată încărcătura era încă în siguranță, fără să fie atinsă de apă.

Am navigat în largul mării care nu avea aproape nimic comun cu apele liniştite ale Nilului.

Am trecut pe lîngă Insulele Canare pe burniță, fără să vedem coasta. Acum, că cerul se arcuia albastru deasupra capetelor noastre, puteam vedea covorul de nori joşi ce se întindeau de-a lungul țărmului Republicii Ghana şi indicau, la babord, prezența continentului. Poziția Insulelor Canare, la tribord, înapoia traversului, era marcată clar de invizibilul con vulcanic Teide, din Tenerife, înalt de peste 3 600 m, ce trimitea vapori umezi la altitudini mai reci, unde se condensau într-o succesiune de rotocoale mici de nori, pe care vîntul le ducea peste mare ca o dîră de fum a unui vapor uriaş.

Abdullah, care nu ştia alte insule decît cele plutitoare de pe lacul Tchad, se alarmă cînd auzi că în larg, în mijlocul valurilor furioase, sînt insule pe care locuiesc oameni. Voia să ştie dacă erau negri ca şi el sau albi ca noi. Santiago, care locuise în Insulele Canare şi era şi antropolog, ne-a povestit despre misterioşii *guanches* care trăiau pe aceste insule îndepărtate pe vremea cînd le-au „descoperit" europenii, cu cîteva generații mai înainte ca aceştia să navigheze mai departe şi să „descopere" America. Unii dintre locuitorii triburilor băştinaşe din Insulele Canare aveau pielea neagră şi erau mici de statură, în timp ce alții erau înalți, cu pielea albă, ochii albaştri, părul blond şi nasul acvilin. Un desen în pastel executat în Insulele Canare, la 1590, reprezintă un grup de astfel de *guanches*, cu bărbi aurii, pielea albă, cu părul lung, blond, mătăsos, unduind pe spate. Santiago ne-a vorbit, de asemenea, despre o guanche veritabilă cu părul blond, pe care o văzuse la Oxford. Această *guanche* era o mumie adusă din Insulele Canare. Populația băştinaşă practicase mumificarea şi trepanația craniana întocmai ca şi cei din Egiptul antic. Faptul că blonzii guanches semănau mai degrabă cu vikingii decît cu alte populații din Africa a dus la nenumărate speculații despre o colonizare scandinavă preistorică, şi chiar la unele teorii cum că Insulele Canare sînt rămășițe ale dispărutei Atlantida. Dar mumificarea şi trepanația craniană n-au fost practicate niciodată în Europa antică. Acestea şi alte numeroase caracteristici culturale îi leagă pe guanches de culturile antice de pe țărmul nordic al Africii. Populația băştinaşă din Maroc, care este

numită berberi şi pe care arabii au împins-o spre sud, în Munții Atlas, acum o mie de ani, era tocmai un astfel de tip amestecat de rasă, întocmai ca guanches, unii indivizi fiind scunzi şi cu pielea închisă la culoare, alții înalți şi blonzi, cu ochi albaştri. Descendenți puri ai acestor tipuri de berberi pot fi văzuți chiar şi azi în satele marocane izolate.

Am privit rotocoalele de fum ale conului vulcanic stins care, din Insulele Canare, părea un zgîrie-nori ce atingea cerul. Pe vreme senină poate fi văzut, de pe coasta marocană, chiar şi piscul. Nu era nevoie să mergi în Scandinavia sau să te scufunzi în Atlantic ca să găseşti originea acestor guanches. Ei pot, pur şi simplu, să-şi aibă originea în populația băştinaşă de pe continentul cel mai apropiat, care în timpurile îndepărtate au reuşit să străbată aceeaşi întindere de ape, pe care am traversat-o şi noi acum, într-o barcă de papirus.

Adevăratul mister al acestor guanches din Insulele Canare nu era atît cine sînt, ci cum au ajuns acolo. Cînd i-au găsit europenii, cîteva generații înaintea lui Columb, ei nu aveau nici un fel de barcă; nici măcar plute lungi sau canoe. Existau şi în Insulele Canare copaci mari, aşa că nu duceau lipsă de lemn. Populația guanches, negri sau albi, erau fermieri, care creşteau oi. Ei au reuşit să aducă în insule oi vii din Africa. Ca să părăseşti țărmul Africii cu femei şi oi vii la bord trebuie să fii sau navigator sau pescar, nu un simplu crescător de vite. De ce au uitat băştinaşii guanches de bărcile de navigat pe mare ale strămoşilor lor? Poate pentru că strămoşii lor nu cunoşteau altfel de bărci decît bărcile din papirus, *madia*, care se mai păstrează şi astăzi pe țărmul de nord al Marocului? Un constructor de bărci care nu ştia decît să construiască bărci de papirus şi nu învățase niciodată principiul îmbinării scîndurilor pentru a construi o cocă etanşă era neputincios şi rămînea fără barcă pe țărm după ce ambarcația sa se degrada, iar pe insula unde debarcase nu creştea nici papirus şi nici vreo altă trestie plutitoare.

„Ra" începu deodată să se încline şi să se vaiete atît de violent, încît a trebuit să uităm de guanches şi să fugim la vela care începuse să fîlfîie. Vîntul nu se schimbase, dar ne ajunseră o serie de valuri care se ridicau din ce în ce mai furtunos, formînd văi tot mai mari, în care ne scufundam, iar crestele înalte se asvîrleau asupra noastră, de sus, fără a ajunge însă să se spargă pe noi pentru că lebăda noastră aurie de papirus îşi ridicase doar, elegant, coada înaltă, lăsîndu-le să alunece pe dedesubt tot aşa de repede cum veniseră. Pe Abdullah îl durea capul şi i s-a făcut rău. Iuri bănuia că avea rău de mare, deşi pînă acum Abdullah nu avusese astfel de simptome. El l-a trimis la culcare dîndu-i pesmeți „mumie" egipteni, uscați, în timp ce lui Santiago i-a permis să iasă afară pe punte împreună cu noi, pentru că reuşise să-i vindece pielea. Norman era într-o formă grozavă. Stăteam în jurul cotețului savurînd orezul cald, cu migdalele şi fructele uscate ale lui Carlo, cînd cineva strigă: Priviți! Uimiți, am ridicat cu toții privirea şi era cat pe-aci s-o luăm la fugă ca să scăpăm cu viață cînd am văzut un val uriaş venind rostogolindu-se spre noi, deasupra acoperişului cabinei. Apoi, descrescu într-o revărsare de spumă care se scurse în stropi pe sub snopul de trestie, în timp ce noi priveam țintă valea adîncă lăsată de val. Au urmat mai multe valuri de acest fel. Cînd marea se comportă astfel, fără a-i găsi vreo explicație, înseamnă că în apropiere se află un estuar, unde valurile sînt împinse din ce în ce mai sus de un curent puternic. Probabil că am intrat într-o zonă unde puternicul curent oceanic al Portugaliei a fost intensificat prin îngustare la trecerea prin strîmtoarea dintre cele mai mari insule ale Arhipelagului Canarelor. Astfel călătoream şi mai repede pe ruta aleasă. Acesta era chiar curentul Canarelor, îndreptîndu-se spre Golful Mexic.

Sus, sus, sus pe creste şi jos în văile lor. Abdullah dormea şi n-a văzut cei cinci caşaloți care s-au ridicat chiar lîngă barcă şi s-au scufundat înainte de a ajunge Carlo la aparatul de fotografiat. Sus şi jos, jos mai jos. Apoi a scîrțîit ceva, vreo scîndură şi iar a scîrțîit. O altă ramă din cele mai mici fusese ruptă ca un băț de chibrit rămînînd doar un rest de coadă ce atîrna în afara bărcii de papirus. Chiar şi ramele mici începeau să fie neîndestulătoare.

Trebuia să facem ceva. Să încercăm să mergem spre Insulele Capului Verde şi să obținem un lemn mai puternic? Un „Nu" unanim. Dar duceam cu noi ca încărcătură un catarg pătrat de rezervă din lemn egiptean de *cenebar*. Pînă acum catargele nu s-au rupt; ele au rezistat chiar şi pe furtună. De aceea, probabil, nu vom avea nevoie niciodată de catargul de rezervă, pe care l-am legat ca întăritură la coada *iroco*, groasă şi rotundă, a cîrmei, pînă acum întreagă, şi pe care am păstrat-o nefolosită. Rezultatul a fost o cîrmă-ramă atît de groasă şi de grea, încît toți şapte a trebuit să dăm o mînă de ajutor ca s-o ridicăm atunci cînd a fost gata să fie coborîtă în valuri, noaptea tîrziu. Era lună plină şi stelele străluceau. Valuri mari ne urmăreau licărind, înalte, fioroase şi negre, dar nu ne înspăimîntau pentru că nu puteau să-i vină de hac papirusului. Ele se ridicau şi distrugeau doar lemnul, îndată ce îl lăsam peste bord. Atîta timp cît stătea pe punte nefolosit, lemnul era lăsat în pace împreună cu cele o sută şaizeci de oale mari, fragile, de pămînt şi cu tot restul încărcăturii. Acum, vîsla uriaşă trebuia să iasă şi să se ia la întrecere cu marea.

Santiago şi cu mine ne-am ocupat posturile pe comandă, ținînd fix, la înălțimea noastră, capătul brațului ramei-cîrmă, lung de peste şapte metri, în timp ce toți ceilalți se aflau jos, pe puntea de papirus, ținînd pana mare şi grea a cîrmei. Aceasta trebuia scoasă mai întîi în afara bordului, în valuri şi apoi fixată pe axul capătului de braț rămas în babord, sprijinit pe bila transversală de susținere de la pupa, ale cărei extremități ieşeau în ambele borduri. Atît marea cît şi barca se agitau sălbatic cînd s-a dat ordinul ca pana uriaşă să fie împinsă în apă. Un val puternic se înălță smulgînd fulgerător pana din mîinile celor cinci oameni care încercau din răsputeri să lege parîmele groase cu care trebuiau să o fixeze la post. Pe comandă Santiago şi cu mine abia am reuşit să ținem capătul superior al brațului care trebuia fixat de balustrada comenzii. Un val se ridică însă sub noi trecu spre mijlocul bărcii şi deschizînd o prăpastie în pupa lui „Ra" provocă izbirea ramei, cu toată greutatea ei, de bara de susținere de la pupă. O lovi ca un baros uriaş ce cade pe o nicovală. Valul următor o ridică din nou, pentru o a doua lovitură, şi cei cinci oameni aflați dedesubt luptară cu desperare să prindă ciocanul ticălos cu cîrlige şi cu mîinile goale, în timp ce Santiago şi cu mine furăm aruncați în sus şi-n jos, ca nişte păpuşi uşoare neajutorate, fără să fim în stare să facem nimic altceva decît să ținem la post capătul subțire al cîrmei, de cîte ori aceasta plutea şi nu mai avea o greutate exagerată. Cînd pana cîrmei a căzut cu toată greutatea sa într-un gol de val, noi, cei doi de pe comandă, am fost ridicați în aer, iar ceilalți cinci de pe punte au strîns parîmele în jurul axului penei în încercări nereuşite de a o fixa de bara de susținere, înainte ca valul următor să o fi smuls din mîinile lor şi s-o arunce, iar noi, de la celălalt capăt al acestui leagăn marin, să fi fost buşiți de punte. Am căzut atît de dur şi în viteză, încît degetele şi picioarele ne-ar fi fost zdrobite dacă s-ar fi aflat în calea ramei, cînd vîrful acesteia a izbit bara de care ne agățasem cu picioarele ca să nu dispărem şi noi, cu ramă cu tot, peste bord. Atît de frenetice erau maimuțărelile cîrmei nestăpînite, încît ne-am dat curînd seama că trebuie să-i dăm drumul înainte de a rupe în bucăți bara de susținere de la pupă şi, odată cu ea, şi socarul ce lega papirusul.

Dar gîndul de a călători neputincioşi din nou, pe o claie de fîn, spre America, ne-a dat puteri noi de animale sălbatice şi înainte de-a ne da seama ce s-a întîmplat, rama căzu în poziția bună. Toți şapte ne-am grăbit ca unul să o fixăm cu parîmele. Am priponit monstrul la pupa lui „Ra" sus şi jos, cu o parîmă atît de groasă încît valurile nu o mai puteau disloca. Aceasta însemna că aveam din nou la pupa una dintre cele două rame-cîrmă egiptene. Pana cîrmei era diformă, groasă, butucănoasă şi se rotea cu greu, deoarece fusese legată pe un ax de secțiune pătrată, dar era atît de rezistentă încît atunci cînd valurile au încercat să o smulgă, barca s-a întors cu totul, însă pana nu s-a rupt.

Santiago susținea că acesta era cel mai durabil lucru pe care l-a făcut în viața lui. Iuri s-a ocupat de cîțiva dintre noi, care ne rănisem uşor la degete. Cîrma aceea mare şi robustă guverna atît de bine barca încît am putut să ne strecurăm extenuați în pat, iar unii dintre noi să aibă carturi de noapte liniştite. Cartul trebuia numai să fie atent la navele care ar fi putut să ne abordeze şi să ne scufunde. Luna, constelațiile şi, în sfîrşit, direcția constantă a crestelor înspumate ale valurilor arătau cartului de noapte că drumul este bun. Acesta stătea liniştit la adăpost, în căldura ce venea prin deschizătura de sub vînt a cabinei şi numai la ora schimbului trebuia să ieşim afară pe punte şi să citim drumul la micul compas improvizat. Curînd am descoperit însă că cerul înstelat de deasupra noastră era de fapt o busolă uriaşă cu discul ei strălucitor întors în jos. Ne îndreptăm sigur spre vest. Nu ne-am prea bătut capul încotro mergem, important era că ne îndepărtam de țărm.

Trei zile am navigat fără probleme, timp în care am reparat şi cealaltă cîrmă cu bucăți din cele două rame rupte. N-am folosit cuie. Toate îmbinările le-am făcut cu parîmă: altfel lemnul s-ar fi făcut țăndări imediat. Valuri puternice bîntuiau încă oceanul, stropind bordul din vînt al lui „Ra", astfel încît legăturile de papirus s-au umezit şi mai mult, pînă sus la balustradă, afundînd bordul expus din ce în ce mai mult. Atîta timp cît valurile erau aşa de mari, nu puteam risca să instalăm şi cealaltă ramă-cîrmă reparată, dar o țineam gata pentru cazul în care cea existentă s-ar fi rupt, pentru că uneori se îndoia îngrijorător de mult în confruntarea ei aspră cu marea. Pe de altă parte însă am riscat desfăşurînd întreaga velă, dar totul a decurs bine. Vîntul bătea din nord şi destul de rece, deşi puteam zări încă la orizont țărmurile Saharei Spaniole. Pe cît am putut am restivuit încărcătura la pupă, şi în bordul de sub vînt, care se afla deasupra apei la acelaşi nivel la care fusese la lansarea bărcii. Cu toată vela sus, snopul de papirus, greu şi lat, prinse din nou viteză, deplasîndu-se spre vest, în medie cu 60 mile marine în douăzeci şi patru de ore, deci cu o viteză de 2,5 noduri. Siajul se vedea clar în pupa noastră. După unsprezece zile de navigație străbătusem 557 mile marine, sau mai mult de 1 000 km în linie dreaptă; ca urmare am dat ceasurile înapoi cu o oră.

Timp de două zile au apărut încontinuu nave în jurul nostru. O dată am putut vedea în acelaşi timp trei nave mari de pasageri. Probabil că ne aflam pe ruta ortodromică a Africii. Ca să evităm vreo coliziune pe timpul nopții atîrnam cea mai puternică lampă cu parafină în vîrful catargului. Dar în curînd pe întinsul oceanului nu se mai zăreau nave; în jurul nostru dansau doar pîlcuri de delfini, unii atît de aproape încît am fi putut să-i mîngîiem. Unul sau doi peşti lună trecură alene; primul peşte zburător începu să sară prin fața provei noastre. În văzduh nu era nici o vietate. Doar cîte o insectă rătăcită venea pe bord, iar o pereche de petreli mici trecu în zbor, ca săgeata, peste crestele valurilor. Această mică pasăre de mare doarme pe apă, deoarece pluteşte pe cele mai înalte valuri tot aşa de uşor ca papirusul. În ultimele zile, mase întregi de gîndaci mici, cafenii începură să iasă din găurile din papirus şi speram că marea le va omorî ouăle şi

larvele ca să nu mănînce papirusul pe dinăuntru. Scepticii care au văzut cămilele încercînd să mănînce bordurile bărcii noastre au făcut profeții sumbre, cum că trestia ar putea constitui o hrană bună şi pentru viețuitoarele marine flămînde. Pînă acum nici balenele şi nici peştii nu au încercat să se hrănească din snopul nostru plutitor, dar nu eram de loc încîntați de roiul de gîndaci ce ne năpădise.

Soarele şi luna se rostogoleau pe rînd spre vest arătîndu-ne drumul. Carturile de noapte solitare ne-au dat pe deplin acea senzație a eternității infinite, pe care o încercasem şi pe „Kon-Tiki". Stelele şi apa neagră ca noaptea. Neschimbătoarele consteliații străluceau deasupra noastră, şi chiar sub noi, sclipea o fosforescență luminoasă; planctonul microscopic lumina cu sclipiri de neon pe covorul moale, închis la culoare, pe care pluteam. Datorită acestui plancton ce strălucea sub noi, deseori ni se părea că plutim, sub cerul nopții, pe o oglindă agitată, sau că marea era de cleştar, fără fund şi că puteam vedea astfel nenumăratele stele de pe partea cealaltă a universului. Dar singurele care lucrau sigure şi apropiate între aceste ceruri înstelate omniprezente erau maldărul suplu de trestie aurie pe care pluteam, şi vela cea mare, pătrată, paravan de după care se ascundeau stelele, mai lată sus, la vergă, decît jos, lîngă punte, pe traversul bărcii. În noapte, acest contur egiptean antic al velei principale, în formă de trapez, era suficient ca să întoarcă vremea cu mii de ani în urmă. Siluete de vele ca aceasta nu se mai văd profilate pe cerul de azi. Gemetele ciudate ale papirusului, bambusului, lemnului şi parîmelor completau restul. Nu trăiam în epoca atomică şi a rachetei. Ne aflam într-o epocă în care pămîntul era încă întins şi plat, plin de mări şi continente necunoscute, cînd timpul era o prerogativă comună şi nimănui nu-i lipsea.

Amorțiți, dar mai puternici după lupta pe care am lăsat-o în urmă, schimbam carturile la lumina slabă a lămpii de parafină ce se legăna deasupra punții vegetale ondulatorie. Era neînchipuit de bine să te tîrăşti la odihnă într-un sac de dormit cald. Te trezeai cu o poftă de mîncare fantastică. Te simțeai într-o formă fizică extraordinară. Plăcerile mici deveneau mari, problemele mari deveneau mici. Epoca de piatră nu trebuie dispreţuită. Nu există nici un motiv să credem că oamenii care au trăit înaintea noastră şi au folosit mai mult forța fizică au dus o viață grea şi nu şi-au primit partea lor din bucuriile vieții.

Peste o sută de kilometri de drum puteau fi însemnați pe hartă în fiecare zi, chiar dacă orizontul nu se schimba. Limita dintre cer şi mare era aceeaşi în fiecare zi şi la orice oră. Orizontul se mişca o dată cu noi şi noi eram întotdeauna în centrul lui. Dar şi masele de apă se mişcau nevăzute cu noi. Curentul Canarelor era un fluviu de apă sărată ce se mişca repede spre soare apune, ținînd tovărăşie veşnică alizeului, spre vest, aerului şi apei şi la tot ce pluteşte şi suflă. Spre vest, cu soarele şi luna.

Norman şi cu mine stăteam împreună pe punte, el cu un sextant obişnuit, eu cu un „nasometru". „Nasometru" a fost numele propus de Iuri şi acceptat de noi pentru un instrument pe care l-am cioplit din două bucăți de lemn plate ca să măsurăm latitudinea. Acestea erau prinse de o bucată mai groasă de lemn, cioplită curbat care se potrivea exact pe nas, de unde şi numele. Cu bucata de lemn pusă exact în dreptul ochiului trebuia să priveşti de-a lungul suprafeței superioare a unei bucăți de lemn, cu ochiul stîng şi s-o ții îndreptată exact către orizont. Cealaltă bucată plată era ataşată de aceeaşi bucată mai groasă de lemn cu o balama de piele şi trebuia ridicată sub ochiul drept pînă cînd era îndreptată spre Steaua Polară. Unghiul dintre cele două bucăți putea fi citit direct pe un disc plasat la capete, între ele, şi acesta reprezenta latitudinea, fără alte complicații de calcul. Acest nasometru extrem de primitiv a fost atracția amuzantă a fiecăruia dintre noi, pentru că era neînchipuit de simplu şi se folosea rapid, rareori dînd

o eroare mai mare de un grad. Era destul de bun ca să ne dea posibilitatea alcătuirii unei hărți cu poziția zilnică, surprinzător de asemănătoare cu versiunea corectă ținută de Norman pe o altă hartă.

Am început să învățăm lucruri interesante din încercările prin care a trecut barca de papirus. Ramele-cîrmă oblice au trebuit mai întîi să-şi dezvăluie secretele şi s-au dovedit o verigă ce lipsea în evoluția mecanismului de conducere primitiv al omului de la ramă la cîrmă. Apoi îmbibarea cu apă a întregului mănunchi care era barca de papirus, începu să-i dezvăluie adevăratele calități; pe lîngă o capacitate de încărcare de necrezut, trestia de papirus posedă deopotrivă o mare rezistență pe mare agitată şi o flotabilitate durabilă, în totală contradicție cu verdictul preconceput al omului modern. Greementul navei a relevat însă cele mai semnificative secrete despre istoria uitată a navei maritime antice, demonstrînd că aceasta a avut o dezvoltare mult mai originală decît ambarcația fluvială. În modelul pe care l-am folosit, Landström redase toate piesele componente ale catargului şi greementului navei de pe picturile murale antice egiptene. O parîmă rezistentă era prinsă între vîrful catargului şi prova navei. Nu exista însă şi parîma corespunzătoare de la vîrful catargului spre pupa, deşi ar fi fost mai logic ca susținerea catargului bipod al corăbiei fluviale să se asigure atît prin straiul prova cît şi prin straiul pupa. Şi totuşi arhitecții navelor antice egiptene au evitat cu grijă, în mod surprinzător, orice legătură din vîrful catargului spre pupa. În locul acesteia ei legau cinci sau şase parîme la înălțimi diferite, pe fiecare dintre cele două părți laterale ale catargului bipod, care se întindeau în diagonală spre punte, pe direcții paralele, în fiecare bord al ambarcației, de la mijloc puțin mai spre pupa. Astfel, fără straiuri, extremitatea pupa a navei putea să se ridice şi să coboare pe valuri, nefiind legată de catarg. Imediat ce „Ra” a început să salte pe talazuri ne-am dat seama ce importanță extraordinară avea acest sistem special. Pupa se comporta înapoia restului navei ca un cărucior care trebuia să poată sălta liber în sus şi în jos, peste toate hopurile. Dacă vîrful catargului ar fi fost fixat cu un strai spre pupa, catargul s-ar fi rupt la primele valuri oceanice mai mari care se ridicaseră sub noi. În dansul nostru pe crestele înalte ale valurilor, partea centrală a lui „Ra” era împinsă ritmic în sus, în timp ce secțiunile pupa şi prova se arcuiau simultan spre golurile valurilor. Dacă ambele capete ale carenei ar fi fost prinse de catarg, acesta s-ar fi rupt datorită solicitărilor. Aşa cum era legat catargul, era în stare să susțină prova curbată şi să mențină dreaptă partea centrală a punții flexibile, prin parîmele paralele din borduri. Toată secțiunea pupa se ondula odată cu marea.

Nu era zi în care să nu lăudăm acest aranjament ingenios şi rolul judicios al greementului. Mai ales Norman, marinar expert, a înțeles imediat toate acestea. Nu era nici o greşeală în întreg ansamblul. Vechii creatori ai navelor egiptene echipaseră bărcile lor flexibile din papirus pentru confruntarea cu valurile oceanului. După a treia zi petrecută pe mare scriam în jurnalul meu: „Acest tip de greement este rezultatul unei lungi experiențe dobîndite în navigația la largul mării: el nu s-a născut pe apele liniştite ale Nilului”.

Dar mai era un alt amănunt al modelului special de barcă egipteană, care ne-a luat mult timp pînă cînd să-l înțelegem şi era să plătim scump aceasta. În fiecare zi priveam cu admirație curbura largă, spre interior, a pupei înalte. Cărui scop servea? Nu aveam nici un fel de încredere în părerea generală că această curbură avea doar simplul rol de a înfrumuseța forma unei bărci fluviale. Deşi zilele treceau, nici noi – la fel ca şi egiptenii – nu am putut să observăm vreo funcție practică a ei. Urmăream însă în permanență să ne asigurăm dacă curbura nu începea să se îndrepte spre exterior. Îşi păstrase perfect forma aşa că prietenii noştri din Tchad pare să fi avut dreptate atunci cînd, siguri că

făcuseră o treabă foarte bună, ne-au asigurat că curbura se va menţine fără să fie prinsă de punte cu vreo parîmă. Singura greşeală pe care ne dădusem seama că am făcut-o în primele zile, era stivuirea încărcăturii la bord ca pe o barcă obişnuită. Nimeni altcineva, în afară de experienţa noastră trudnică dobândită după îndelungată navigaţie în zona bîntuită de alizeu nu ne-ar fi putut învăţa că o barcă din papirus trebuie să aibă încărcătura cea mai grea concentrată în partea de sub vînt. Acum eram atît de îmbibaţi de apă în partea aflată în vînt încît copastia din tribord se apropia ameninţător de nivelul mării. Asta se vedea mai clar la pupa tribord, unde, pe măsură, ce se scurgea timpul ne puteam spăla peste parapet fără să stăm cu capul aplecat în jos şi cu picioarele suspendate în aer, aşa cum se întîmpla în alte locuri de pe barcă. După un timp spălatul se făcea numai la pupa tribord şi de fapt toţi găsisem locul ca fiind foarte comod.

La 4 iunie valurile agitate ale mării începură să se liniştească şi, în dimineaţa următoare, ne-am trezit într-altă lume. Se făcuse frumos şi cald, iar marea defila prin faţa noastră în valuri lungi, strălucitoare. Am primit într-o scurtă vizită cinci balene mari: un ansamblu maiestuos. Poate că au fost aceleaşi pe care le văzusem înaintea noastră, nu cu mult timp în urmă. Erau frumoase şi prietenoase în elementul lor şi ne gîndeam cu groază la ziua în care omenirea îşi va arunca harpoanele în ultimele exemplare uriaşe ale acestor animale marine cu sînge cald şi cînd în cele din urmă, doar corpurile reci de oţel ale submarinelor vor rămîne să zburde prin adîncurile oceanului. Atunci, mulţi vor fi aceia care vor dori să vadă o balenă alăptîndu-şi puiul.

Era atît de frumos şi de cald, încît Georges îşi scoase hainele şi se scufundă în mare nu înainte însă de a-şi pune centura de siguranţă. Dispăru sub „Ra” în costumul său de scufundător şi reveni la suprafaţă cu un strigăt de încîntare, care îi făcu pe Iuri şi pe Santiago să sară după el, fiecare cu centura de siguranţă pusă, în timp ce restul priveam aşteptîndu-ne rîndul. Numai Abdullah stătea liniştit în uşa cabinei privind valurile calme şi ondulate ale mării. Dacă vîntul nu va reîncepe să bată, ne vom opri aici şi nu vom mai ajunge niciodată în America. Norman ne linişti cu o explicaţie despre curenţii oceanici. Poate nu vom mai străbate peste 100 km într-o zi, ca înainte, dar vom face cu siguranţă 50.

Curînd toţi ne aflam sub pîntecele lui „Ra” în afară de Abdullah. El se spălă pe bord în găleata de pînză, şi îngenunche cu faţa spre Mecca, în rugăciuni fără sfîrşit. Poate se ruga pentru vînt.

Baia înviorătoare în apa sărată ne făcea să ne simţim ca nişte nou-născuţi şi una dintre cele mai mari emoţii ale noastre a fost s-o vedem pe „Ra” de jos, din apă. Ne-am simţit ca nişte peşti-pilot mici înotînd sub pîntecele curbat al unei gigantice balene galbene. Razele soarelui erau reflectate ca de un proiector din adîncuri şi sclipeau pe claia de papirus, deasupra capetelor noastre. Marea şi cerul fără nori alcătuiau cel mai albastru albastru ce strălucea deasupra noastră, în jurul uriaşei balene galbene „Ra”. Înainta atît de repede

încît ar fi trebuit să fim trași la remorcă prin saulele noastre de siguranță dacă n-am fi înotat tot atît de repede, în aceeași direcție. Pentru prima dată am putut observa pești-pilot vărgați ca zebrele înotînd credincioși în fața provei, în formație de vîrf de lance, așa cum îi mai văzusem însoțind pluta „Kon-Tiki". Am trecut pe lîngă trunchiul unui copac african mare, cu rădăcini ce se bălăceau greoaie în valuri. Un peștișor *pompano* grăsuț se ivi de sub trunchi și dădu din coadă cît putu de repede ca să poată ajunge la „Ra", unde își găsi cîteva rude mai mici ce înotau rapid în jurul penei cîrmei. Din cînd în cînd sărea afară din apă pișcînd, în joacă, pielea albă a lui Iuri.

Din loc în loc, carena de papirus a bărcii începu să fie acoperită de scoici marine cu cochilii albastre-negre și dungi portocalii, ca mătăsoasele pene de struț. Dar nu se vedea nici un semn de vegetație sau de alge macine. Trestiile de papirus care pe nisipul Saharei erau cenușii-gălbui și uscate, se umflaseră sub apă ca niște tulpini netede, strălucitoare, aurii, iar cînd le apăsai nu mai erau fragile ca înainte, ci tari și elastice ca un cauciuc de automobil. Nici un fir de papirus nu a slăbit și nici nu s-a rupt. Se afla în apă de trei săptămîni și în loc să se dizolve prin descompunere, după două săptămîni a devenit mai puternic ca oricînd și nu era nici un semn că trestiile și-ar pierde flexibilitatea. Înclinarea din vînt se datora îmbibării cu apă pînă deasupra liniei de plutire a bărcii, ceea ce se adăuga de fapt la încărcătură.

Bucuroși de ceea ce văzusem, ne-am cățărat înapoi pe puntea de papirus și curînd după aceasta zărirăm pene de păsări plutind din nou în urma noastră; Carlo ne pregătise un adevărat banchet.

Încurajați de observațiile făcute am hotărît să coborîm în mare și cealaltă ramă-cîrmă deja reparată. Niciodată nu aveam să mai întîlnim o mare mai calmă ca aceasta. Dar rama uriașă, cu brațul matisit în două locuri, era atît de lungă și de grea încît ne prinse întunericul înainte de a reuși s-o manevrăm printre toate straiurile și să o trecem, peste acoperișul cabinei, în bordul din vînt, unde trebuia lăsată la apă. Valurile nu deranjau, dar erau destul de înalte ca să ne creeze probleme cînd pana cîrmei începu să sară înainte de a apuca să o așezăm în scobitura barei suport și de a o fixa. Învățînd din experiență, ne-am hotărît să amînăm lansarea ei pînă în zori, așa că am lăsat puternica ramă-cîrmă bine amarată, cu brațul suspendat în aer și cu pana pe punte, cît mai aproape de pupa, în bordul din vînt.

A doua zi de dimineață vremea era încă minunată și a trebuit să mă cațăr peste uriașele oale din ceramică cu provizii de la pupa, ca să-mi fac baia obișnuită. Iuri, care era de cart în dimineața aceea, se afla acolo spălîndu-și însă lucrurile pe punte fără să folosească găleata de pînză. Fiecare val trimitea cîte o șuviță de apă peste bordul bărcii de papirus, în punctul cel mai apropiat de nivelul apei, acolo unde rama-cîrmă ne înclina mai mult. Firicelul de apă care se prelingea pe bord era suficient ca să mențină o baltă mică în punctul cel mai jos al pupei. Acest iaht devine din ce în ce mai practic, observă Iuri vesel. Acum avem un lavabou cu apă curentă".

Ne-am grăbit să lăsăm la apă greaua cîrmă-vîslă astfel încît valurile să suporte cea mai mare parte a greutății ei; în locul mai coborît continua să vină firicelul de apă și atîta timp cît nu făcea altceva decît să ne servească drept chiuvetă cu apă curentă totul era în regulă. Am verificat curbura de la pupa. Era ca și înainte și nu prezenta semn că s-ar îndrepta. Pentru siguranță, Georges se scufundă sub „Ra" și descoperi pentru prima dată că fundul bărcii începuse să se îndoaie înspre pupa, sub cabina de nuiele. Dar snopul din papirus era tot atît de compact și de puternic, iar cînd l-a strîns, din trestii au ieșit bule de aer. Papirusul plutea tot așa de bine ca și înainte. Pesemne că avusesem prea multă greutate la pupa.

Am mutat toată încărcătura de la pupa, astfel ca singura greutate lăsată în spatele cabinei să fie traversa pe care se sprijineau cele două rame-cîrme şi însăşi puntea de comandă, care era fixată pe nişte pontili mari şi adăpostea lada ce conținea pluta de salvare. Apa continua să se infiltreze pe punte prin pupa. Era evident că „Ra" îşi păstrase perfect forma inițială de la curbura provei, exact pînă la punctul în care ultima pereche de straiuri cobora din vîrful catargului spre pupa şi era fixată în cele două borduri ale bărcii. Din acest punct, spre pupa, exista o deformație vizibilă unde întreaga secțiune pupa a lui „Ra" începuse să se încline uşor spre apă.

Chibzuirăm din nou. Partea bărcii care pendula liberă luase o poziție înclinată, în timp ce tot ceea ce era fixat de straiurile catargului rămăsese nemişcat. Prova era tot aşa de ridicată ca mai înainte. Mîndra noastră lebădă aurie îşi întindea încă gîtul; doar coada începuse să i se lase în jos. Dacă catargul ar mai fi suportat solicitarea unui strai care să susțină şi pupa, aceasta nu s-ar fi întîmplat. Iar dacă am fi încercat să ridicăm pupa cu o astfel de parîmă, catargul s-ar fi rupt la primul val care ar fi trecut pe sub noi. Pupa trebuia lăsată mai departe să unduiască liberă. Dar nu trebuia lăsată în nici un caz sub acest unghi de înclinare permanentă. Am încercat să o ridicăm cu parîme întinse în diagonală de cealaltă parte a cabinei. Am început să prindem legături groase, de la pupa peste balustrada punții de comandă şi apoi peste cabină, spre cei doi pontili de la prova. Aceasta era metoda egipteană de întărire a bărcilor de lemn dar nu văzusem astfel de cabluri orizontale la bărcile de papirus pictate. Ori, cît de tare am întins şi am tras toate aceste parîme, nu am izbutit să ridicăm pupa. Carlo a făcut tot felul de noduri ingenioase şi a tras din greu de parîmele ude, mai mult decît oricare dintre noi, pînă cînd palmele începură să i se umfle ca nişte macaroane.

Zilele treceau. Tot mai multă apă se infiltra peste pupa în fiecare zi. În timp ce partea sa imersă ceda încet, curbura elegantă a pupei se arcuia tot atît de frumos înăuntru, ca la început, fără vreun semn că şi-ar pierde forma decorativă. Dar nu servea nici unui scop şi, îmbibîndu-se, începuse să îngreuieze plăpînda punte-pupa care o susținea. Valurile furtunoase ce trecuseră peste vîrful arcuit al pupei, îl îmbibaseră cu cantități mari de apă deasupra liniei de plutire. Deoarece curbura pupei era lată, groasă şi mai înaltă decît acoperişul cabinei, acum, cînd era îmbibată cu apă, cîntărea probabil cel puțin o tonă. Era necesar, oare, să-l tăiem? Atunci poate că fundul s-ar ridica din nou. Dar ar fi fost ca şi cum i-am fi tăiat unei lebede coada. Nu ne lăsa inima să ciopîrțim mîndra ambarcațiune.

Dar cum, cum, cum naiba reuşiseră creatorii acestei ambarcațiuni extraordinar de ingenioase să țină în aer această coadă pusă de frumusețe, fără o parîmă de susținere? Dimpotrivă, avea o parîmă care o trăgea în jos, spre punte. Constructorii de bărci din Ciad se dispensaseră de aceasta. Pînă acum nu-i simțisem utilitatea. Sau? Sau! Am aruncat nuca de cocos pe care o descojeam şi am început să desenez cu frenezie. Ei bine, să mă trăsnească! I-am strigat pe Norman, Santiago, Iuri, Carlo, întregul echipaj. Găsisem greşeala. Noi n-am ştiut cum să folosim coada frumos curbată în scopul în care fusese creată. Numai experiența amară dobîndită a fost în măsură să ne scoată în evidență utilitatea curburii, pentru că toți aceia care cunoşteau scopul ei de la cei ce au meşteşugit-o erau în mormînt de mii de ani. Arcul deosebit de la pupa nu fusese construit pentru frumusețe. Parîma despre care crezusem cu toții că servea doar spre a ține arcuit vîrful pupei avea cu totul alt rol. Curbura pupei se menținea singură. Parîma nu avea rolul de a trage în jos vîrful pupei, ci de a susține puntea-pupa. Vîrful înalt şi curbat, în formă de harpă, acționa ca un arc puternic, susținînd secțiunea pupa ce se legăna liber aşa cum straiurile catargului sprijineau restul. Pentru a face barca de

papirus să navigheze pe mări fără să se rupă, străluciții ei arhitecți au conceput-o din două secțiuni legate între ele. Secțiunea prova era susținută de catargul bipod cu straiurile lui paralele, iar secțiunea pupa era lăsată să se mişte independent, revenind întotdeauna la poziția sa normală grație parîmei întinse legate de vîrful puternic arcuit de deasupra ei.

Am legat parîma în poziția sa inițială, dar acum era prea tîrziu. După trei săptămîni de navigație, puntea-pupa se deformase şi cu excepția sistemului de susținere de către vîrful său arcuit, nici o parîmă nu putea să mai repare stricăciunea. Noi eram cei ce trăgeam ponoasele, pentru că tot noi, ca toți ceilalți, am considerat ciudatul arc al pupei ca un element decorativ al proiectanților antici, în timp ce acesta fusese conceput ca un element constructiv ingenios, de asigurare a rezistenței navei pe valuri.

Iuri şi Norrnan stăteau în peticul de apă de la pupa, privind țintă la coada aurie ce se scufunda. Deodată începură să cînte într-un glas:

„Nu vrem un galben submarin, galben submarin, galben submarin...”

Nu voiau un submarin galben şi nici noi nu voiam, aşa că imediat toți şapte stăteam la pupa, cîntînd în cor refrenul lui Iuri. Nimeni nu luase întîmplarea în serios. Totuşi, restul bărcii sălta pe valuri ca un dop de şampanie, aşa că Iuri şi Norrnan se apucară să spele şosete, încercînd să găsească o rimă pentru submarin”.

După mine, problema noastră majoră nu era cît va rezista papirusul în jocul lui serios cu marea, ci cît vor suporta cei şapte de la bord viața în comun. În cabina de bambus care măsoară 2,75 m pe 3,75 m, nu era loc nici cît să arunci un ac între noi cînd stăteam culcați, iar puntea era atît de plină cu amfore şi coşuri că aproape nu aveam unde să punem piciorul. Asta însemna că atunci cînd nu eram în sacii de dormit, stăteam sau pe snopul de papirus, la adăpostul peretelui dinspre babord al cabinei, sau pe micuța punte de comandă, care putea fi măsurată şi cuprinsă cu brațele, în lungime şi lățime. Ne aflam la distanță de un braț unul de celălalt, zi şi noapte. Eram legați împreună ca nişte gemeni siamezi cu şapte capete, cu şapte guri, ce vorbeau şapte limbi. Nu eram numai albi şi negri, din țări comuniste şi capitaliste, ci reprezentam şi extreme ale standardului de viată. Cînd l-am vizitat pe unul din cei doi africani acasă la el, în Fort-Lamy, el stătea pe o rogojină pusă pe o duşumea de pămînt, fără altă mobilă decît o lampă cu parafină ce sălăşluia în mijlocul rogojinii, în timp ce paşaportul şi biletele de călătorie zăceau aruncate într-un colt, pe duşumea. La celălalt african, cel din Cairo, am fost poftit înăuntru printre înaltele coloane ale unei case cu mobilă masivă, cu tapițerii şi cu diferite bijuterii de familie antice. Unul dintre membrii echipajului nu ştia nici să citească, nici să scrie; altul era profesor universitar. Unul era pacifist activ, altul ofițer. Ocupația preferată a lui Abdullah era să asculte la micul său radio de buzunar şi să difuzeze ştiri despre diferitele încleştări armate de pe glob.

Norman era evreu. Georges era egiptean. Rudele lor îndepărtate se împuşcau pe cele două maluri ale Canalului de Suez, în timp ce ei stăteau umăr la umăr într-o cabină de bambus împletit, plutind pe Atlantic. Abdullah difuză ştirile despre războiul din Vietnam cu acelaşi entuziasm. Era complet dezorientat, deoarece Iuri şi Norman, care erau albi, reprezentau două țări cu vederi opuse, dar amîndoi voiau pace. Voia ca Iuri şi Norman să-i explice aceste anomalii.

Cea mai perfidă primejdie în orice expediție unde membrii echipajului se tot freacă unii de alții săptămîni de-a rîndul este boala mentală, care ar putea fi denumită „febră de expediție” – o stare psihologică care îl face pe cel mai liniştit om, iritabil, supărat, furios, complet desperat, deoarece capacitatea lui de înțelegere se restrînge, treptat, pînă cînd nu mai vede decît greşelile tovarăşilor săi, în timp ce calitățile lor nu mai sînt

înregistrate de materia sa cenuşie. Prima datorie a unui conducător de expediție, în orice moment, este să vegheze asupra acestei amenințări ascunse. În zilele dinaintea plecării această problemă fusese clar explicată întregului echipaj.

De aceea n-am fost de loc alarmat cînd într-a treia zi de la plecare, l-am auzit pe liniştitul Carlo răcnind în italiană la Georges, care putea fi el un campion de judo, dar era atît de dezordonat şi de neglijent, încît tot timpul trebuia să fie dădăcit. Georges răspunse, dar după un duel verbal rapid şi aprins, amîndoi tăcură şi nu se mai auzea decît papirusul scîrțîind şi tînguindu-se ca de obicei. În ziua următoare avu loc din nou o explozie între aceiaşi doi oameni, Carlo întărea un strai al catargului, cînd Georges îşi aruncă supărat undita şi se duse ostentativ la culcare. Pe punte Carlo îmi destăinui că alintatul Georges începuse să-l calce pe nervi. Carlo începuse să lucreze cînd era abia de doisprezece ani, cărînd saci grei de orez. Şi-a croit singur drumul în viață numai cu brațele şi fără să fi putut merge la şcoală. Pe cînd acest leneş fiu al unuia din oamenii bogați din Cairo era un răzgîiat care-şi arunca lucrurile unde găsea şi aştepta ca noi ceilalți să le strîngem în urma lui. I-am promis că voi vorbi cu Georges, şi am fost de acord cu Carlo că acesta nu înțelesese încă spiritul de echipă al expediției; pentru el toate acestea erau doar un nou gen de distracție, o verificare a rezistenței şi a puterii muşchilor. Dar şi Carlo trebuia să înțeleagă că pînă atunci Georges trăise într-o casă unde arunca totul, la întîmplare, pe jos şi totuşi găsea lucrurile la locul lor, pentru că servitorii, sau soția, sau mama sa le ridicau, făcînd ordine la loc. Carlo învățase la şcoala vieții, Georges nu. Trebuia să-l învățăm noi.

Nu mult după aceea s-a întîmplat să fiu un moment singur pe punte cu Georges. Era necăjit că-i răspunsese dur lui Carlo, dar se comportase aşa pentru că şi Carlo se amesteca încontinuu în treburile sale. Mi-a fost uşor să-i explic lui Georges, care era foarte receptiv, că pe bord nu este loc să faci doar ceea ce-ți place ție şi că propriu este doar geamantanul fiecăruia. Nimeni nu era obligat să facă ordine după celălalt şi nimeni nu avea dreptul să lase puntea în dezordine aruncînd la întîmplare, înăuntru sau afară, harpoane de mînă, momeală artificială pentru peşti, cărți şi reviste, prosoape ude, săpun sau perii de dinți. Toți eram egali pe bord şi nimeni nu trebuia să facă ordine după ceilalți.

O clipă mai tîrziu, uneltele de pescuit ale lui Georges, magnetofonul şi hainele murdare erau adunate de pe punte şi de pe acoperişul cabinei, iar Carlo şi Georges trăgeau împreună de aceeaşi parîmă.

O altă amenințare serioasă a liniştii la bord nu a mai apărut pînă cînd ne-am organizat atît de bine pe navă, încît am introdus serviciul la bucătărie. Carlo se oferise voluntar ca bucătar permanent, un gest generos care i-a asigurat multă prețuire şi popularitate. Nouă ne rămînea să facem de serviciu pe rînd cîte o zi întreagă şi să curățăm lăzile-bucătărie, oalele şi tigăile. Lista cu ordinea era scrisă cu creta pe o tablă de pe punte, dar nimănui nu i-a trecut prin minte că Abdullah nu ştie să citească. El nu şi-a dat seama că doi dintre noi fuseseră de serviciu înaintea lui şi, cînd Santiago i-a arătat cănile murdare şi spălătorul, pe Abdullah îl apucă durerea de cap şi se aruncă în pat mîrîind:

„Ştiu eu ce înseamnă asta, Santiago, tu eşti alb şi eu sînt negru. De aceea vrei ca eu să fiu servitorul vostru”.

Santiago era un neobosit sol al păcii, dar asta l-a rănit mai tare decît o lovitură de pumnal. Izbucni:

„Tu îmi spui mie asta, Abdullah!” strigă, cuprins de furie. „Eu care am luptat şase ani pentru egalitatea negrilor. Cel mai important lucru pentru mine din întreaga călătorie este faptul că...”

Abdullah nu mai asculta. Îşi trăsese sacul de dormit peste urechi. Cînd privi din nou mă văzu, din întîmplare, clătinîndu-mă spre pupa cu toată grămada de căni murdare. Făcu ochii mari.

„Tu şi cu mine am schimbat numai ziua de serviciu”, i-am explicat.

A doua zi Abdullah stătea fericit la pupa, puternic, fredonînd melodii ritmice africane, în timp ce freca tigăile. Ziua următoare ne-a adus tuturor o surpriză nespus de mare. Georges veni şi mă întrebă încet dacă poate să răspundă singur, în tot restul călătoriei, de ordinea de la bucătărie. Era un lucru atît de plicticos să tot rotim serviciul, iar unii dintre noi aveam treburi mai importante de făcut.

Aşadar, Georges, da, Georges făcea de serviciu permanent şi după asta, bucătăria de pe „Ra” era curată lună şi nimeni nu a mai trebuit să se mai gîndească la spălatul vaselor.

Apoi a fost un timp cînd Norman şi Carlo începuseră să se revolte față de faptul că Iuri şi Georges nu făceau nimic dacă nu li se spunea, în timp ce ei erau mereu în căutare de lucru, de dimineață pînă noaptea, pe lîngă îndatoririle lor. Erau de acord cu faptul că Abdullah nu avusese nici o inițiativă personală, dar ceilalți doi, oameni învățați, nu trebuiau să aştepte ordine. Tot în acelaşi timp, luri, Georges şi Abdullah începuseră să fie iritați de Norman şi de Carlo. Erau prea milităroşi, dădeau ordine, în loc să vorbească frumos, aşa cum se obişnuieşte între prieteni şi mai ales nu ştiau ce înseamnă să se destindă şi să se bucure de simplul fapt că trăiesc. De altfel, Santiago era un şmecher dibaci. Dacă era ceva greu de mutat, el se apleca şi apuca obiectul, apoi îi chema pe ceilalți să-l ajute şi în clipa următoare se ridica zîmbind, în timp ce muşchiuloşii Georges, Iuri şi Abdullah îl ridicau şi-l cărau. Apoi, primii se simțeau jigniți pentru că eu, în calitate de conducător, nu-l scoteam pe somnoros afară din sacul de dormit, dacă dormea atunci cînd ceilalți lucrau din proprie inițiativă, în timp ce ceilalți, considerau că ar trebui să am mai multă autoritate asupra acelora care preferă să dea ordine milităreşti, în loc să vorbească pe un ton prietenos. Aceasta nu era o navă militară şi nici o companie de trupe alpine; eram şapte tovarăşi aflați pe picior de egalitate.

Dar minunea se întîmplă. În loc ca toate aceste mici fricțiuni să se transforme în acea febră de expediție, fiecare om a încercat să înțeleagă de ce ceilalți se comportă într-un fel anume, iar filozofia lui Santiago şi cercetările sale asupra păcii, împotriva agresiunii ne-au fost de folos tuturor. Iuri şi Georges începură să-i admire pe Norman şi pe Carlo pentru că inițiativa şi eforturile lor energice ne îmbunătățeau tuturor condițiile de viață, iar Norman şi Carlo îşi schimbară părerea despre Iuri şi Georges, pentru că nici unul nu se mai înhăma la treburi inutile pe bord şi erau gata să dea o mînă de ajutor îndată ce erau rugați sau îşi dădeau seama că pot fi folositori. Santiago a fost diplomatul şi psihologul care l-a ajutat pe medicul Iuri să panseze rănile invizibile. Iuri era harnic şi lucra cu competență şi fără odihnă. Abdullah era admirat de toată lumea pentru inteligența sa sclipitoare şi dorința de a învăța, pentru abilitatea sa de a se adapta modelelor culturale complet diferite de ale sale. Lui Abdullah îi plăcea de fiecare, pentru că vedea că făcea şi el parte din această familie, cu toate că ceilalți erau albi. Îl linguşea pe Iuri să-i prepare un medicament care să-i facă şi lui o barbă ca a noastră şi, pur şi simplu, nu înțelegea de ce acesta stătea în balta de apă şi se rădea în fiecare dimineață, cînd nouă celorlalți începuseră să ne crească mustăți şi bărbi roşii şi negre. Deoarece nu

se putea face nimic să-i crească păr pe față, Abdullah încetă să se mai radă pe cap, care pînă acum strălucea ca un pantof negru lustruit şi, curînd avu şi el, cel puțin pe cap, păr creț, atît de gros încît îşi purta creionul de dulgher înfipt în el ca o agrafă.

Georges avea una sau două ciudățenii. În timpul zilei dormea uşor, dar noaptea nu putea să adoarmă dacă nu avea o pernă pe piept şi muzică la ureche. De aceea îşi adusese un magnetofon cu cîteva dintre melodiile sale preferate. Zgomotul făcut de papirus şi parîme estompau muzica pentru cei care stăteam mai departe, dar acelaşi zgomot îl obligase pe Iuri să le dea lui Georges şi lui Santiago pilule de dormit. Magnetofonul lui Georges cînta zi şi noapte melodiile sale favorite. Într-o zi obiectul dispăru. Îl văzusem cu o jumătate de minut înainte. În clipa aceea se afla pe puntea de comandă şi cînta la picioarele lui Abdullah, cînd am trecut eu, în timp ce acesta stătea cu spatele la el, la cîrmă. Carlo, Santiago şi cu mine mergeam încoace şi-ncolo la pupa, în timp ce Iuri şi Georges lucrau în celălalt bord al cabinei. Deodată muzica se opri. După vreo două minute Georges începu să sară peste încărcătura de pe punte ca să-l pornească din nou. Magnetofonul dispăruse. Georges îl căută pretutindeni. La pupa, pe prova, sub saltele, pe acoperişul cabinei. Dispărut. Pentru totdeauna. Cine era ticălosul? Campionul african de judo se umflă ca o gorilă înfuriată. Cine, cine îi aruncase magnetofonul în mare? Acum călătoria se terminase pentru el; era terminată; fără muzică nu putea adormi. Cine, cine, cine o făcuse? Aerul vibra. N-avea să mai doarmă. Micuța Safi se cățără pe catarg pînă la cea mai de sus parîmă; ea nu voia să aibă nici un amestec.

Poate Abdullah o fi lovit magnetofonul, aruncîndu-l peste bord, dar era prea dornic de muzică pentru a face aşa ceva. Norman nu putea ajunge la el, iar Georges îl avusese pe Iuri tot timpul lîngă el. Nu putea fi decît unul dintre noi trei care umblam în sus şi-n jos pe pupa. Carlo era singurul care se dusese nepăsător spre oalele ce se mişcau, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Carlo! Nu mai era nici o îndoială. Pesemne că mai era încă supărat pe Georges, aşa că el o făcuse. Nebunie. Dar nu era în firea lui Carlo. Toți şedeam pe un butoi de pulbere în timp ce fitilul ardea.

„Georges, i-am spus, tu, într-adevăr, ai devenit un om ordonat, dar cum de ți-ai lăsat magnetofonul pe marginea comenzii aşa încît să cadă în apă?"

„Se poate să fi fost aproape de margine, spuse Georges, dar în cel mai rău caz ar fi căzut pe punte, nu în mare". În sinea mea am fost de acord, dar trebuia să-l salvez pe Carlo.

„Era foarte aproape de margine, în colțul din tribord, am spus hotărît. Dacă cineva l-a atins cînd trecea grăbit prin tribord, a căzut în apă".

Georges continuă să-l caute în cele mai absurde locuri, apoi se băgă în sacul său de dormit. Adormi pe loc ca un buştean şi nu l-am trezit pînă dimineața cînd Carlo fluieră semnalul său special de masă, la care ne-a servit ochiuri cu şuncă sărată. Cine putea să fie supărat pe Carlo? Magnetofonul nu mai fu pomenit în toată călătoria. Adică, pînă cînd într-o zi, după ce am debarcat pe țărmul american, Santiago puse mâna pe umărul lat al lui Georges şi spuse calm:

„Georges, cît îți datorez pentru magnetofon?"

Eram cu toții deopotrivă de uluiți. Georges se întoarse încet, nespus de încet, pînă cînd fu lîngă mexicanul care zîmbea. Apoi fața i se lumină într-un surîs şi spuse:

„Ce magnetofon?"

Acesta a fost sfîrşitul discuției.

„Cum de ți-ai asumat un asemenea risc?" l-am întrebat mai tîrziu pe Santiago.

Şi-a spus că nu ştia dacă face bine sau rău cînd a aruncat magnetofonul în mare, dar era convins că dacă mai cînta mult aceleaşi melodii, cineva ar fi înnebunit şi i-ar fi dat proprietarului lui cu el în cap.

Pe măsură ce treceau săptămînile şi noi stăteam înghesuiți în cabină ca şi cum ar fi fost o petrecere fără sfîrşit, „Ra" unduia în centrul aceluiaşi orizont, care ne însoțea ca un cerc magic. Între 4 şi 9 iunie marea se ondula în valuri liniştite, vîntul sufla cînd dintr-o direcție cînd dintr-alta, iar cîțiva dintre noi simțeam nevoia să dormim toată ziua. Papirusul încetă să scîncească şi să mîrîie şi începu să toarcă ca o pisică ce stă la soare. Norman ne dezvălui că era îngrijorat. Ne duceam încet către sud-vest şi dacă nu începea să bată din nou vîntul riscam să fim prinşi de curenții circulari de pe lîngă coastele Mauritaniei şi Senegalului. Intraserăm pe una dintre rutele transoceanice ale vapoarelor şi observam tot timpul mai departe şi mai aproape nave de pasageri sau de mărfuri, iar în noaptea de 6 iunie un mare pachebot iluminat se îndreptă spre noi. Venea atît de direct încît ofițerii de pe puntea de comandă n-ar fi putut să observe lumina micii noastre lămpi de parafină din vîrful catargului, aşa că am agitat puternic torțe. Vîntul care refuza să bată ne dădea puține şanse de scăpare cu ajutorul primitivelor noastre rame. Monstrul lansa rachete luminoase şi părea să se năpustească amenințător asupra noastră, cînd deodată, se întoarse brusc în direcția tribord a noastră şi-şi încetă tunetul maşinilor. O mustrare severă ne-a fost transmisă prin semnale morse de pe puntea de comandă, atît de repede, încît noi nu am putut prinde decît cuvintele „Vă rugăm", înainte ca uriaşul să alunece liniştit mai departe, sub propria-i inerție, la cîteva zeci de metri de snopul nostru de papirus. Apoi elicele au început să înspumeze din nou valurile şi gigantul de oțel hurui pe drumul lui feeric luminat, spre Europa.

Ziua următoare alunecam duşi de un vînt slab pe un ocean a cărui apă limpede de la suprafață era plină de bucăți negre de reziduuri ce pluteau părînd că nu se mai termină. După trei zile am văzut apa atît de murdară, încît nu ne-am încumetat să băgăm periuțele de dinți în ea. Abdullah a trebuit să primească o rație suplimentară de apă potabilă pentru ritualul spălatului. Atlanticul nu mai era albastru, ci cenuşiu-verzui şi acoperit cu pete de petrol variind ca întindere de la un ac de păr pînă la mărimea unui senvici. Sticle de plastic pluteau printre reziduuri. Era ca şi cum ne-am fi aflat într-un port murdar. Nu văzusem nimic de acest fel în cele o sută una zile petrecute cu nasul la nivelul mării pe bordul lui „Kon-Tiki". Toți ne-am dat seama că omenirea se afla într-adevăr într-un proces de poluare a celei mai vitale fîntîni, a indispensabilei uzine de filtrare a planetei noastre, oceanul. Pericolul pentru noi şi pentru generațiile viitoare ne apărea în toată grozăvia lui. Proprietarii de nave, industriaşii, autoritățile văd marea alunecînd mai departe cu o viteză potrivită, de pe puntea navelor obişnuite şi nu sînt nevoiți să-şi bage periuțele de dinți şi nasul în apă săptămîni de-a rîndul, ca noi. Trebuia să le trimitem apeluri de protest tuturor acelora care voiau să ne asculte. De ce permitem ca artera noastră comună, oceanul, să devină un canal de scurgere a şuvoaielor de petrol şi reziduurilor chimice. Ne mai agățăm oare de ideea medievală că marea e infinită?

Ciudat este însă că atunci cînd pluteşti peste crestele valurilor pe o legătură de papirus, conştient că laşi în urmă continente întregi, îți dai seama că marea nu este, în definitiv, fără margini; apa, care înconjură țărmurile Africii în mai, trece spre coastele Americii cîteva săptămîni mai tîrziu cu toată murdăria plutitoare care nici nu va cădea la fund, nici nu va fi mîncată de viețuitoarele mărilor.

La 10 iunie vîntul se înteți. În aceeaşi zi, Abdullah tăie ultima găină şi nu mai rămase în coteț decît un rățoi. După ce cotețul a fost aruncat în mare, ca să se umple şi să se

scufunde, pe nimeni nu l-a lăsat inima să taie rățoiul. A fost cruțat şi botezat Simbad. După aceasta îl vedeai mergînd legănîndu-se pe punte, spre indignarea lui Safi. Cu o sfoară legată de picior şi cu un coş drept locuință cu o cameră, el deveni stăpînul provei, în timp ce Safi stătea prin preajma cabinei şi dacă unul din ei se aventura din greşeală pe teritoriul celuilalt, totul se termina tragic, fie că Safi urla de furie, deoarece fusese muşcată de Simbad de dosul său lipsit de coadă, fie că sărea triumfătoare cu o pană de-a rățoiului în labă.

În timpul nopții valurile crescuseră şi deveniră chiar înspăimântătoare. Deseori era straniu să stai pe puntea de comandă, ce scîrțîia şi se legăna, fără să vezi nimic decît o bucată de velă şi lampa din vîrful catargului, care se legăna ca o lună neastîmpărată printre stele, atunci cînd le puteai zări printre norii de furtună ce alergau pe cer. Din cînd în cînd ni se părea că un şarpe veninos sîsîie chiar în spatele nostru şi un val înspumat se năpustea la înălțimea unui om, invizibil în întunecime, doar spuma-i albă din vîrf părînd că pluteşte singură prin aer, murmurîndu-şi ceva. Trupul de dedesubt ajungea pînă la noi şi ne ridica în aer cu muşchii săi puternici de apă, doar ca să ne dea din nou drumul lăsîndu-ne să cădem atît de adînc încît altă fantomă albă plutea deasupra noastră, la şi mai mare înălțime. Eram epuizați, frînți de oboseală după două ore intense de cart de noapte la cele două cîrme-vîsle, chiar dacă în general foloseam doar una dintre ele, pe cealaltă lăsînd-o să funcționeze într-o poziție fixă.

Zorile au găsit-o pe „Ra” mai dezmembrată ca oricînd. La înălțimea acoperişului cabinei catargul oscila aproape cîte 60 cm înainte şi înapoi, iar vîrful său înalt de peste 9 m se scutura atît de violent, încît Carlo de-abia a reuşit să se cațere, printr-o echilibristică frenetică, pînă în vîrf. După modelul egiptean, fiecare din cele două picioare ale catargului era fixat numai într-un locaş simplu, puțin adînc, practicat într-o scândură plană, instalată ca postament pe puntea de papirus. Drept mijloc de îmbinare şi întărire, un butuc în formă de colțar scurt avea capătul său orizontal legat cu parîme de postamentul de pe punte, iar cel vertical, de piciorul catargului. Aceste legături de părîmă care fixau la bază cele două picioare erau acum atît de slăbite încît catargul ce se legăna amenința să iasă din etambreurile lor simple. Toate straiurile, paralele asemenea coardelor unei harpe, care mergeau din bordurile lui „Ra” spre catarg, erau de asemenea atît de slăbite în acel moment, încît ori atîrnau, fără să mai susțină catargul, ori se întindeau toate cu o zmucitură atît de violentă încît ne era teamă că se va rupe catargul, sau barca se va face bucăți, deoarece toate straiurile erau prinse de singura parîmă groasă care contura ca o copastie. Am bătut bucăți groase de lemn în jurul piciorului catargului şi am întins, unul cîte unul, straiurile ce se mişcau violent, cu riscul ca primul întins să fie smuls, în timp ce celelalte erau încă slăbite. În cele din urmă am reuşit să prindem din nou catargul ce dansa.

Marea a fremătat de viață în ziua aceea. Ploua cu peşti zburători. Un altul, un peşte-lună, trecu pe lîngă noi, mare, rotund şi inert. Ceva invizibil scufundă cîrligul undiței fixate de Georges şi dispăru cu fir cu tot. Înainte ca el să-l poată trage, un peşte mare, greoi, îl înghiți pe primul, astfel că Georges se alese doar cu un cap de peşte rupt. Între timp „Ra” plutea pe crestele valurilor cu o viteză record şi toți am fost dezamăgiți cînd Norman ne-a anunțat, după ce a luat poziția la amiază, că de fapt avansasem puțin. Eram derivați spre sud de un curent lateral. În ultimele douăzeci şi patru de ore, colțul dinspre tribord al pupei lui „Ra” se scufundase atît de adînc, încît bara transversală inferioară pe care se sprijinea cîrma intra în apă, acționînd ca o frînă. La pupa apa era încontinuu adîncă pînă la glezne şi crestele valurilor spălau puntea, ajungînd pînă la

coşul ce conținea pluta de salvare, de sub puntea de comandă. Acesta se mişca tot timpul şi freca parîmele.

A doua zi marea a fost tot atît de agitată şi de plină de neprevăzut şi un vînt de nord din ce în ce mai puternic a adus din nou frigul cu el. În timp ce Iuri încerca să potrivească parîmele pe brațul cîrmei, care intrase în apă, observă o băşică albastră pe care o apucă şi încercă să o tragă către capătul brațului. Iuri nu văzuse niciodată o fregată portugheză şi nu-şi dădu seama ce se întîmplase cînd, în clipa următoare, fu cuprins de filamentele lungi, usturătoare ale unuia dintre cei mai mici, dar cei mai periculoşi monştri marini. Băşica vicleană nu este un singur animal, ci o întreagă colonie de creaturi mici care trăiesc într-o simbioză extrem de complicată, în care fiecare şi toate au caracteristicile şi funcțiile lor speciale. Cea mai mare creatură, care constituie băşica, nu are alt scop decît să facă comunitatea aceasta extraordinară să plutească. Ea trage un buchet de filamente lungi de cîțiva metri, alcătuite din micii colocatari ai băşicii. Unii sînt vînători care asigură hrana restului coloniei, alții răspund de reproducere, în timp ce alții sînt soldații care atacă victimele şi duşmanii coloniei cu filamentele sale primejdioase. Asemenea colonii foarte mari au paralizat sau chiar omorît oameni.

Durerea arzătoare, violentă, se răspîndi prin pielea lui Iuri, în sistemul său nervos, paralizîndu-i muşchii mîinii drepte şi începu să-i afecteze inima. I-au trebuit nefericitului nostru medic mai bine de patru ore de căutare prin cutia cu medicamente ca să găsească ceva – de la unguent pînă la pilule – pentru nervi şi inimă, să-i aline durerea şi să-şi poată mişca din nou mîna.

În 13 iunie un vînt glacial dinspre nord-nord-est urla printre straiuri şi se tînguia prin pereții cabinei de bambus, în timp ce valurile se ridicau tot mai sus, iar marea clocotea mai sălbatic decît văzusem pînă atunci. Se auzeau urlete, scîrțîituri, gemete din fiecare mădular al navei agitate de apele răzvrătite, iar valurile uriaşe care se ciocneau, trecînd unele peste altele, se spărgeau peste pupa noastră. Cîteva creste de valuri trimeteau de fiecare dată tone de apă peste noi şi acum puteam vedea pupa scufundîndu-se treptat, tot mai adînc, sub presiunea celor mai puternice cascade. Nu puteam face nimic decît să aşteptăm pînă cînd masele de apă se vor scurge prin cele două borduri ale lui „Ra”, lăsându-ne cu unica noastră „baie populară” unde apa ajungea acum pînă la genunchi. Abdulah era bine dispus şi ne-a asigurat că acest necaz de la pupă nu era important. Nu ne vom scufunda atîta timp cît parîmele vor ține. Învinețit de frig, dar fredonînd, el alerga vesel, în impermeabil, cu tranzistorul la ureche. Asculta un post arab ce transmitea în franceză veşti despre revoluția din Ciad, unde mahomedanii dețineau inițiativa luptei.

O splendidă doradă albastră-verzuie s-a zbenguit în jurul snopului de papirus aproape toată ziua, dar după ce ne-a rupt firul undiței, n-am putut nici s-o pescuim, nici s-o vînăm cu harponul. Carlo tocmai voia să pregătească peşte uscat pentru prînz, cînd un peşte prostănac se opri din zbor drept pe ceafa lui, în timp ce alții se loviră de peretele cabinei, în jurul lui. Unsprezece peşti zburători se zbăteau gata pentru a fi aruncați în tigaie.

Din 14 pînă în 17 iunie marea a clocotit tot timpul în jurul nostru şi valuri inexplicabil de mari se izbeau unul de altul din două-trei direcții deodată; o contopire de curenți şi contracurenți dinspre țărmuri nevăzute. Pe Georges îl durea spatele şi a trebuit să-l ajutăm să se culce. Abdullah era suferind, dar se trată singur cu un preparat născocit de el din doisprezece căței de usturoi fierți. Puntea de comandă începu să scîrțîie şi să se legene şi a trebuit s-o întărim urgent cu noi parîme şi straiuri. Iuri avu

ideea strălucită să-l mute pe Simbad-rățoiul la pupa, unde putea să înoate fericit în balta de pe bord. Safi a fost atât de supărată încît făcu diaree, dar stătu pe marginea exterioară a sulului de papirus, ca întotdeauna în astfel de ocazii. Devenise nemaipomenit de curată. Deodată un banc de toni, de aproximativ 2 metri lungime, sări din apă, speriind-o aşa de tare pe Safi, încît s-a ascuns într-un coş şi nimeni n-a putut s-o convingă să iasă afară, pînă cînd Georges a pus-o, după ce s-a înserat, în cutia ei specială pentru dormit, din cabină.

Catargul a început să sară din nou în saboții săi de lemn în timp ce „Ra" se zvîrcolea în cea mai sălbatică gimnastică pentru a urma dansul haotic al valurilor. Acum scotea un sunet nou, răguşit, pe care nu-l mai auzisem înainte. Suna întocmai ca un vînt puternic ce bate din toate părțile, pe cînd cele zece mii de trestii legate se zbăteau în apă. Duşumeaua, pereții şi tavanul cabinei se răsuceau şi se agitau într-un sunet nou. Lăzile de sub noi se îngrămădeau pieziş, iar capacele lor se lipiseră atît de mult încît n-am putut sta nici culcați, nici în picioare, nici şezînd, ca să nu se răsucească sub noi. Straiurile țineau catargul într-o tensiune amenințătoare, dar noi n-am îndrăznit să le filăm sau să le strîngem mai tare pe aceste valuri puternice. Era foarte frig, dar Georges, Iuri şi Norman înotară pe sub mănunchiul nostru de papirus pentru mai multă siguranță. Ieşiră afară şi ne asigurară, cu dinții clănțănind, că papirusul de sub noi este în stare perfectă, dar pupa acum scufundată exercita o adevărată acțiune de frînare. Trebuia să facem ceva.

Apoi cîrma-vîslă dinspre tribord se desprinse de trunchiul de care era fixată şi dansă turbată în efortul ei de a se elibera şi de puntea de comandă. A fost o luptă înfricoşătoare în potopul de apă, pînă cînd am prins-o din nou şi am legat-o la locul ei cu cea mai groasă parîmă pe care o aveam. Erau peşti pretutindeni şi Georges reuşi să prindă cu harponul, în acest haos, o doradă. Trebuia să facem ceva ca să oprim apa care se năpustea peste pupa cu o furie nebună. Cît va mai putea rezista oare secțiunea pupa la această încordare uriaşă? O barcă de lemn s-ar fi rupt în două.

Trebuia să facem ceva să stăvilim şuvoiul de apă. Am strîns tot papirusul care ne prisosea şi Abdullah, ajutat de Santiago şi Carlo, stînd în apa de la pupa pînă la brîu, au legat sulurile de papirus ca un parapet împotriva valurilor. Cînd valurile mai mari îşi trimiteau crestele înspumate peste bord, apa li se ridica pînă la piept. Abdullah a fost tras de ape de cîteva ori peste bord, dar se agăța de saula de siguranță şi rîdea mereu cînd ajungea înapoi pe bord. În definitiv el purta centura sa magică. Cînd termină treaba îi mulțumi lui Allah.

Dar de ce mi-a fost frică n-am scăpat. Cu cît ridicam mai sus parapetul, cu atît mai multă apă îşi creia drum peste coada de papirus, pentru că snopii de pe fund se umflaseră bine şi asigurau etanşeitatea. Deoarece nu mai erau spații sau găuri de scurgere, pupa se afunda tot mai mult sub greutatea sa enormă. Am încercat din nou să mutăm parapetul lui Abdullah. Dar, întrucât originala apărătoare fusese prinsă mai adînc sub apă decît înainte, puntea a fost inundată de atîtea tone de apă încît cutia care conținea pluta de salvare începu să plutească între pontilii punții de comandă. A trebuit să reinstalăm repede parapetul de trestie. Am luat şi un cuțit şi am tăiat parîmele celor două bărci mici de papirus, pe care le aveam la bord pentru caz de pericol şi am folosit toată trestia ca să înălțăm parapetul lui Abdullah. În cele din urmă ne-am desfăcut în acest scop şi centurile de siguranță tip egiptean, confecționate după picturile din mormintele antice. Cînd n-am mai avut nici un fir de trestie, bordurile erau mai înalte şi balta de la pupa şi mai adîncă decît înainte. Acum cuprindea toată puntea-pupa, dar

apa care pătrundea peste bariera de papirus nu mai avea atîta forță. Partea centrală a bărcii şi prova erau la fel de uscate ca înainte.

La 17 iunie furtuna atinse punctul culminant; vîntul se schimbă suflînd din vest şi valurile uriaşe începură să se liniştească. Am găsit peşti zburători pretutindeni; chiar şi în cana de cafea plutea unul mic. Pesemne că ne-am întors în curentul principal pentru că, grație unei spărturi în acoperişul greu de nori, Norman putea să raporteze că am navigat 80 de mile marine sau 148 km în ultimele douăzeci şi patru de ore, chiar cu o pupă lată ce se scufunda şi ne încetinea înaintarea ca o coadă de homar. Asta însemna ceva chiar şi pe harta lumii.

În perioada cea mai critică a furtunii ne-am îndepărtat cu 500 mile de țărmul vestic al Africii îndreptîndu-ne spre Insulele Capului Verde, la vest de Dakar. Şi vîntul de nord şi curentul ne duceau direct către acest grup de insule, care puteau să se contureze în orice clipă prin apropiere, ceea ce ne dădea un sentiment de nelinişte, deoarece pluteam şi ne luptam în furtună, cu o parte din pupă, îndărătnică, ce se comporta ca un „galben submarin". Într-o seară, tîrziu, cînd gîndul la insulele ce puteau să apară în orice clipă devenise o obsesie, Norman luă ghidul maritim al S.U.A. pentru zona în care ne aflam, şi ne citi cu voce tare, la lumina lămpii de parafină. Aceasta se legăna atîrnată de tavanul agitat şi el, făcînd ca umbrele noastre să danseze în jurul nostru, distorsionate şi elastice, în ritmul spectralei şi amețitoarei orhestre a lui „Ra".

Am aflat că îngrămădirile de nori şi negura pot să fie atît de dense în jurul muntoaselor Insule ale Capului Verde, încît valurile ce se izbesc de țărmul stîncos apar deseori înainte de a se vedea pămîntul, deşi cel mai înalt vîrf atinge 2745 m. În plus erau curenți puternici în jurul insulei, atît de perfizi încît au provocat multe naufragii. Valurile mari din jurul grupului de insule erau mai active pe lună nouă.

„De aceea este necesar să se acorde o atenție deosebită cînd se navighează în vecinătatea insulelor", conchise Norman. „Ați priceput: fiți atenți fraților", remarcă Iuri, încheindu-şi sacul de dormit şi trăgîndu-şi scufia de piele pînă cînd ele se întîlniră în dreptul nasului.

Se întîmplă să fie lună nouă chiar atunci. Noaptea era neagră ca smoala, iar ziua era cețoasă. În ultimele patru zile insulele se aflaseră chiar pe direcția în care derivam şi acum trebuiau să se afle undeva, chiar în fața noastră. Puteau să apară în noaptea aceea, sau în dimineața următoare, dacă eram prinşi de un puternic contracurent sudic. Ploaia cădea din nori joşi şi nici sextantul, nici „nasometrul" nu ne puteau indica unde ne aflăm.

18 iunie a fost o zi dramatică. Insulele Capului Verde trebuiau să fie undevă în prova sau la travers babord, învăluite şi ascunse în ceață şi nori de ploaie. Exact cu două săptămîni în urmă trecusem pe lîngă insulele Canare fără să le vedem prin păturile de nori. Dar azi se ridicau probleme mai serioase decît cele care ne pîndeau dincolo de bordurile bărcii. Trăisem laolaltă pe snopul de papirus acceptîndu-ne douăzeci şi cinci de zile şi trestia plutea pe mare de cel puțin o lună. În ciuda tuturor adversităților „Ra" navigase peste 2000 km, în jurul țărmului de nord-vest al Africii, iar acum călătoria peste Atlantic, de la un continent la altul, începuse să devină un lucru cîştigat. Dacă egiptenii ar fi navigat atît de departe, de la gurile Nilului, precum am navigat noi din portul Safi, ar fi ajuns sus pe Don (în U.R.S.S.) sau dincolo de Gibraltar. Evident, Mediterana nu era destul de mare ca să epuizeze posibilitățile de navigabilitate ale bărcii de papirus.

La dracu, cu partea aceea de pupa. Dacă scribii antici ar fi lăsat indicații, am fi înțeles principiile de construire a bărcii de papirus dinainte; atunci ne-am fi putut

aştepta să traversăm oceanul fără probleme. Acum valurile nu mai alunecau pe sub noi şi nu ne mai ridicau. Ele treceau peste pupa şi ne împingeau în jos. Cu o seară înainte un val mare ajunse peste peretele cabinei şi am fost trezit de o găleată cu apă rece turnată în cap. În interiorul sacului meu de dormit intrase apă sărată.

„Plecăm cu handicap”, le-am spus celorlalți.

Atunci Santiago aruncă un chibrit într-un butoi cu pulbere.

„Să tăiem pluta de salvare”, spuse el deodată.

„Sigur, am răspuns. Am stricat cele două bărci mici de papirus, iar acum să tăiem şi pluta de salvare din cauciuc”.

„Chiar asta vreau să spun, spuse Santiago. Trebuie să ridicăm pupa. Nu mai avem papirus, dar pluta este făcută din burete de cauciuc. Putem să-l tăiem în fîşii şi să-l folosim aşa cum egiptenii ar fi folosit papirusul de rezervă”.

„E nebun, se auziră murmure în diferite limbi”.

Dar Santiago era încăpățînat şi refuză să cedeze.

„Ai admis o plută de salvare care ia doar şase oameni şi noi sîntem şapte, mă atacă el. Tu ai spus clar că nu te vei sui niciodată pe ea.

„Următoarea plută, ca mărime, era pentru doisprezece oameni, i-am explicat. Era prea mare. Dar e adevărat că eu voi sta pe legătura mare de papirus dacă voi cei şase vă veți hotărî să vă mutați pe acel minuscul obiect de cauciuc de colo”.

„Şi eu, spuse Abdullah. S-o tăiem. Cutia de lemn nu face altceva decît să ne roadă parîmele”.

„Nu, am spus. Pluta de cauciuc are menirea să dea tuturor un sentiment de siguranță. Aceasta nu e altceva decît o experiență ştiințifică. Fără pluta de cauciuc nimeni nu poate părăsi ambarcația de papirus”.

„Haideți, unde-i ferăstrăul? Ce rost are ceva ce nu ne va folosi niciodată, insistă Santiago convingător”.

Ceilalți membri ai echipajului erau indignații, dar s-au dus cu toții la pupa, cel puțin să se uite la greaua ladă de care voia Abdullah să scape.

Dar dincolo de peretele pupa al cabinei barca noastră se termina. Singurul element care mai ieşea din apă era vîrful curbat al pupei, care se ridica într-o maiestuoasă solitudine, despărțit de restul lui „Ra” de către valurile ondulate ce treceau dintr-un bord al bărcii în celălalt. Cutia cu pluta de salvare se bălăcea în apa verde, printre pontilii punții de comandă.

Abdullah apucă toporul care atîrna gata pregătit, dar Iuri protestă furios. „E o nebunie. Trebuie să ne gîndim la cei de-acasă”. Norman fu de acord cu Iuri: familiile noastre ar fi desperate dacă n-am avea barcă de salvare. Georges luă toporul de la Abdullah. Carlo începu să şovăie. Voia ca eu să iau hotărîrea. Pentru prima dată în călătorie apărură divergențe serioase. În cazul acestei hotărîri vitale părerile erau diametral opuse şi ambele tabere erau tot mai necruțătoare în cererile lor fără compromisuri.

Stăteam împreună la provă, pe burdufurile din piele de capră, pe saci sau oale, în timp ce Carlo ne servea carne sărată, omletă cu ceapă şi *sello* marocan. Dar acesta era calmul dinaintea furtunii. Firele uscate ale punții de papirus de la picioarele noastre se îndoiau şi se îndreptau ca făşiile de hîrtie, în acelaşi ritm cu valurile, încă mari şi agitate. Trestia era mai solidă sub apă, unde era umed. Cu cele două cîrme-vîsle matisite, legate strîns şi cu coada sa ca de homar atîrnînd în jos şi acționînd ca o frînă, „Ra” guverna singură cu vînt din pupa. Nervozitatea lui Iuri, Norman şi Georges reflectau norii întunecoşi de furtună ce atîrnau deasupra noastră din toate părțile, în

timp ce sfărîmau între degete migdale, pregătiți să-şi apere poziția. Trebuia să zgîndăr buboiul.

„S-ar putea întîmpla multe lucruri neprevăzute, am spus eu, încercînd să am o voce veselă. Hai să ne gîndim la toate situațiile în care o plută de salvare ne-ar putea ajuta. Cel mai mult mi-e teamă să nu cadă cineva peste bord".

„Mie mi-e teamă să nu fim izbiți de un vapor, interveni Norman şi apoi, de foc la bord.

„Prova pluteşte minunat, dar nu şi pupa, spuse Iuri. Nimeni nu ştie dacă peste o lună vom mai pluti sau nu".

„Adevărat, am admis, şi, teoretic, mai e posibil ceea ce au prezis scepticii, adică papirusul să putrezească treptat şi să se dezintegreze în apa de mare".

„Mie mi-e teamă de uragane, spuse încet Georges, căruia nu-i fusese frică niciodată de nimic".

Nimeni n-a mai putut adăuga altceva la aceste şase motive care pledau pentru păstrarea plutei de salvare în rezervă. Dar şase motive erau destule. De aceea ne-am gîndit ce am face fiecare dintre noi în aceste şase eventualități. Am numărat pe degete.

Prima posibilitate: om la apă. Toți eram siguri că nu se poate întîmpla, fiindcă eram legați ca nişte alpinişti. De asemenea aveam un colac de salvare remorcat cu o parîmă lungă la pupa. Dacă cineva, rătăcind noaptea pe punte se împiedica de amfore şi cădea peste bord, lansarea la apa a plutei de salvare nu i-ar fi ajutat, deoarece operația cerea timp. Pluta de salvare era menită pentru cazuri extreme privind abandonarea sau scufundarea lui „Ra" şi nu putea fi lansată fără să demontăm puntea de comandă. Mai mult, pluta era groasă şi dreptunghiulară, cu două corturi pneumatice, cîte unul pe fiecare față a punții, aşa încît nu avea importanță cu ce parte cădea în sus. Rezultă că nu era aptă pentru deplasare rapidă şi lansată la apă ar fi rămas în urma lui „Ra", chiar dacă i-am fi coborît vela. Pluta de salvare ne-ar fi fost de slab ajutor dacă cineva cădea peste bord. Nu mai încăpea discuție în legătură cu aceasta. A doua posibilitate: abordajul: Toți am fost de acord că dacă „Ra" ar fi fost tăiată în două, n-am fi avut timp să lansăm pluta, iar dacă „Ra" ar mai fi plutit, am fi preferat să ne cățărăm pe porțiunea cea mai mare rămasă din ambarcațiune.

A treia posibilitate: focul. În Sahara „Ra" ar fi ars ca hîrtia satinată, dar aici ar fi greu să ia foc. În orice caz, avem un extinctor. Fumatul era admis doar în bordul de sub vînt, unde scînteile se duceau peste bord, iar puntea din vînt era atît de îmbibată cu apă, încît ar fi plutit în continuare fără să se aprindă, chiar dacă incendiul ar fi izbucnit undeva la bord. Nici unul n-ar fi preferat pluta de salvare unei părți flotante, mai mare, udă şi nearsă din „Ra".

A patra posibilitate: papirusul s-ar putea scufunda. Experiența de o lună ne-a arătat că şi în cazul în care absoarbe papirusul apă, se scufundă atît de încet, încît aveam destul timp să trimitem un S.O.S. Or, noi trebuia să lansăm un S.O.S. chiar dacă ne mutam, înghesuiți pe pluta de salvare. Mai bine aşteptam să fim salvați, în cabina noastră, incomparabil mai încăpătoare, decît să stăm înghesuiți pe micuța plută de salvare.

A cincea posibilitate: papirusul ar putea să putrezească şi să se degradeze. Ştiam deja din văzute şi din pipăite că experții în papirus au greşit în această privință. Experimentele lor de laborator fuseseră, cu siguranță, făcute, în apă stătătoare. Toți am fost sincer de acord că papirusul şi legăturile erau mai tari ca oricînd, aşa că, în unanimitate, am exclus acest pericol. A şasea posibilitate: uraganul. Tot ce se putea, deoarece ne apropiam de arhipelagul Indiile de Vest. Un uragan poate smulge catarge şi

vîsle şi punți de comandă, poate să rupă pupa afundată. Dar pînă acum trecusem prin mai multe furtuni pe „Ra” şi eram siguri că solida cabină de bambus continua să se țină de partea centrală a bărcii, oferindu-ne o plută cu mai mult spațiu, apă şi mîncare decît putea să spere micuța plută de cauciuc. Nimeni n-ar trece în pluta de cauciuc în timpul unui uragan.

Înainte de-a fi terminat discuțiile toți eram bine dispuşi.

Nimeni n-ar fi ales pluta de salvare în locul lui „Ra” în nici una din situațiile imaginare. Iuri era vizibil uşurat. Zîmbi şi dădu din cap, minunîndu-se. Carlo rîse. Norman răsuflă adînc şi se ridică primul.

„O.K.! Să căutăm ferăstrăul”.

Toți voiau să se ducă la pupa, dar asupra punții afundate se spărgeau valuri atît de mari încît trei oameni constituiau deja o supraîncărcare în această parte a băncii. Norman, Abdullah şi cu mine am trecut cu greu prin apă. Cu topor, cuțit şi ferăstrău am atacat cutia grea în care se afla pluta şi apoi am aruncat scîndurile şi punga de plastic peste bord. Lucrurile acelea nu-şi mai aveau loc pe „Ra”. Apăru pluta verde de cauciuc. Sub ea Abdullah observă îngrozit că parte din legăturile de socar ale snopilor de papirus fuseseră roase prin mişcarea cutiei plutei sub presiunea apei. Capete de parîmă se ridicau din papirus ca nişte gheare scheletice înspăimîntătoare. Numai umflarea snopilor de papirus sub influența umezelii nu a permis legăturilor să alunece şi să provoace desprinderea pupei.

Abdullah s-a repezit către capetele acestora şi le-a legat cu alte socare. Stăteam pînă la genunchi în apa înspumată şi Abdullah ne arăta cum i se jupuia pielea de pe picioare în fîşii albe, din cauză că în ultimele zile lucrase mult stînd în apă. Atunci am simțit cum un val extraordinar de puternic se sparge de „Ra”, săltîndu-ne şi răsucindu-ne brusc într-un bord.

Mă clătinam încercînd să-mi revin cînd am auzit un bubuit asurzitor, de tone de apă ce cad şi de lemn ce se rupe. Apa năvăli pe punte şi-mi ajunse pînă la brîu, în timp ce parîmele şi lemnul cedară sub presiunea oceanului, rupîndu-se încet. Am fost tîrît spre babord de către un torent de apă şi m-am întins încercînd să mă agăț de o legătură din socar a papirusului ca să nu fiu aruncat peste bord, cînd am simțit lovindu-mă în spate un lemn rupt, foarte greu. Am auzit strigătul lui Norman: „Fii atent, Thor” şi nu m-am îndoit nici o clipă că acest sunet asurzitor de sfărîmare venea dinspre puntea de comandă ce se prăbuşea din legături, năruindu-se peste capetele noastre. Deoarece puntea pe care îmi sprijineam picioarele se clătina sub mine, iar izbitura lemnului rupt mă aruncase în agitația apei, mă aşteptam, din clipă în clipă, să rămînem în pupa lui „Ra” remorcați de saulele de siguranță, iar puntea de comandă şi secțiunea pupa, rupte de barcă, să plutească în urma noastră. Apoi şuvoaiele de apă s-au retras şi am rămas în apă pînă la genunchi, ca şi înainte, eu prins sub lemnul rupt ce mă presa.

— S-a stricat rama-cîrmă, a strigat Norman, ajutîndu-mă să mă eliberez.

Deasupra noastră atîrnau capetele rupte ale celor două bile mari de lemn ce fuseseră legate împreună. Brațul original, rotund şi gros, al cîrmei şi grinda de secțiune pătrată legată de braț pentru întărire, se rupseră în acelaşi loc. Pana mare a cîrmei rămăsese atîrnată de parîme agitîndu-se asemenea cozii unei balene supărate. Într-o clipită, Norman era prezent, împreună cu Carlo şi Santiago, încercînd să o ridice la bord, în timp ce Abdullah se lupta singur cu pluta de cauciuc, ce plutea acum liberă. Eu mă agitam pentru amararea unui butoiaş cu circa 90 kg de carne sărată, care se desprinsese din legături şi plutea printre pontilii punții de comandă, amenințînd să

provoace un adevărat dezastru dacă nu-l prindeam înainte de a se izbi de pontili în cascadele de apă.

În noaptea aceea Abdullah m-a asigurat, cînd am ieşit pe punte pentru schimbul cartului, că eram înconjurați de valuri mari prietenoase, fără valuri mici, perfide, după ele. „Ra" naviga lin şi ritmic, cu două rame mici, de guvernare la pupa fixate în locul în care lipsea cîrma cea mare de la babord. Cînd am aprins lanternele am putut vedea nişte peştişori, care ne dădeau impresia că s-ar afla într-un acvariu, deoarece apa se ridica din nou sub noi, în bordul sub vînt. Vela egipteană se profila uneori pe fondul luminos al unor spărturi din acoperişul de nori, dar orizontul era invizibil în întuneric. Ceea ce deseori păreau să fie stele sclipind jos spre orizont, se dovedea a fi planctonul ce strălucea la nivelul ochilor, dus pe o creastă de val invizibilă.

Am avut o senzație foarte ciudată a doua zi cînd am atacat pluta de salvare – în stare bună – cu un ferăstrău. Norman şi cu mine am privit unul la altul, iar eu am ezitat o clipă înainte de a face ferăstrăul să taie spuma de cauciuc prin pînza ce-l acoperea. Apoi am început să mutilăm singurul nostru mijloc de a ne mai salva de pe barca pe care stăteam în apă pînă la genunchi.

„Oamenii vor spune că sîntem nebuni. Nimeni nu va mai înțelege nimic", spuse Iuri rînjind.

Dar hotărîrea fusese unanimă şi bine cumpănită. Pluta de salvare era transformată în fîşii înguste, de forma legăturilor de papirus, care erau băgate apoi sub apă şi legate strîns de suprafața pupei scufundate. Minunea se întîmplă. Pupa începu să se ridice. Se ridică destul ca să ne dea un control mai bun asupra bărcii şi din nou valurile începură să alunece pe sub noi, fără să ne mai umple bazinul de înot cu şuvoaie de apă. Evenimentul a fost sărbătorit cum se cuvine. Atunci nici nu ne trecea prin gînd că marea se va furişa, încet, pe bord şi va smulge spuma de cauciuc, bucată cu bucată, pînă cînd va lăsa doar tulpinile de papirus. Neptun părea să ne fi spus: „Fără şmecherii. Oamenii faraonului n-au avut spumă de cauciuc". Aşa că bucuria noastră fu scurtă, dar prin dispariția ambalajului greu, împreună cu pluta de cauciuc, am scăpat de o încărcătură periculoasă de la pupa.

La 19 iunie ne-am trezit dansînd pe valuri mari, întărite prin interferență cu valurile reflectate de stîncile de pe țărm, fapt care stîrnea marea într-o teribilă frămîntare. Puntea lui „Ra" se agita în sus şi-n jos ca un covor, iar în cîteva locuri papirusul uscat se încreți în mici curbe, la vîrfurile legăturii de papirus. Între catarg şi cabină, unde de obicei puteau trece doi oameni unul lîngă altul, acum doar unul singur avea loc şi trebuia să fie atent înainte de a se strecura pe acolo, iar mica despărțitură dintre peretele cabinei şi puntea de comandă se deschidea şi se închidea ca un cleşte de spart nuci. Dacă stăteam pe crăpătura dintre două lăzi, din cele şaisprezece din cabină, eram ciupiți de fund. Pentru prima dată o oală de pămînt se sparse în bucăți şi nucile curseră afară, spre bucuria lui Safi. Am descoperit că o altă oală rămăsese fără apă deoarece prin frecarea cu oala alăturată i se făcuse o gaură rotundă într-o parte. Rama-cîrmă de la tribord a fost reparată şi lansată, în timp ce apa țîşnea în şuvoaie în jurul nostru, dar în curînd se auzi o altă ruptură şi pana cîrmei plutea la pupa din nou, în timp ce vela se răsuci prinzîndu-i pe Carlo şi Santiago, care beau apă dintr-un burduf din piele de capră. Ei au fost rostogoliți spre balustrada deschisă şi ar fi sfîrşit în apă dacă nu ar fi fost legați. Un peşte zburător mare veni pe bord şi înotă fericit multă vreme în balta de la pupa, în timp ce Abdullah se bălăcea încercînd în van să-l prindă.

În lupta cu parîma, vela şi cîrma ruptă mi-am prins mîna şi m-a durut rău în noaptea aceea cînd m-am dus pe punte să-l schimb pe Santiago. El îndreptă degetul

liniştit spre o lumină dinspre babord. Ne-am agățat de balustrada comenzii, cu picioarele strînse, ca să nu cădem cînd ne uitam. Insulele Capului Verde? Nu, un vas. Venea direct spre noi. Am semnalizat. Luminile se succedau prea repede ca noi să le putem prinde, dar întrebau ceva.

„Ra, OK., Ra, O.K.", am transmis în semnale morse, luminoase. Nava era aproape de noi acum şi am presupus că era un vas de patrulare din Insulele Capului Verde. Avea un tangaj violent, în timp ce noi ne ondulam liniştiți pe valuri. „Ra, bon voyage", transmise la sfîrşit. Călătorie plăcută. Apoi se întoarse şi luminile încurajatoare dispărură în noapte.

„Călătorie plăcută", i-am spus lui Santiago care s-a dus la culcare.

Două ore mai tîrziu am început să folosesc semnale pentru cart prin peretele de bambus, ca să-l trezesc pe Iuri. Urma să mă schimbe, dar ceilalți trebuiau să doarmă. Apoi am avut impresia că însuşi Neptun apucase pana cîrmei în întunericul mării. Forțe uriaşe zmulseră cîrma din mîinile mele şi întreaga ambarcație se cutremură în timp ce furii albe tunară din întuneric îngropînd totul la picioarele mele.

Puntea se clătină; am auzit din nou lemnul rupîndu-se cu zgomot puternic. A fost oare puntea de comandă de data aceasta? Nu. Cealaltă ramă-cîrmă. Rămăsesem fără cîrme. A trebuit să strig din răsputeri ca să-i trezesc pe ceilalți. Vela se zbătea. Oceanul clocotea. Parîmele şi lemnul gemeau acoperind ordinele pe care le strigam. Începu să plouă. Am lăsat amîndouă ancorele la furtună. Apoi totul s-a liniştit.

„Ne-au urat călătorie plăcută", spuse Santiago, zgîindu-se în noapte. Ne simțeam mai singuri ca niciodată. Nu se mai vedea nici o lumină pe țărm, nici o navă. În sfîrşit, întregul Atlantic se deschidea larg în fața noastră.

„Cart bun, Iuri! N-o să ai probleme – nici măcar cîrma!"

Va urma ...

CAPITOLUL X

ÎN APELE AMERICANE

Benchetuiam la bordul lui „RA”. Cerul şi marea zîmbeau. Soarele tropical dogorea prova uscată, iar Atlanticul spăla liniştit pupa. În cabina de bambus era răcoare şi plăcut. Legasem cu o sfoară de peretele galben de bambus o hartă albastră a Atlanticului. Desenasem pe ea un şirag de cercuri mici. Ultimul, care era cel mai nou, indica zona în care am trecut meridianul de longitudine vestică de 40°; aşadar ne aflam în jumătatea americană a Atlanticului. Timp de cîteva zile Brazilia fusese cel mai apropiat punct fix al nostru, întrucît acum eram mai aproape de țărmul Americii de Sud decît de cel al Africii. Cum însă navigam aproape drept înspre vest, urma să traversăm cea mai sălbatică parte a oceanului şi în cazul acesta Indiile de Vest urmau să fie cel mai apropiat punct de debarcare.

Momentul trebuia sărbătorit. Bucătarul şef, italianul Carlo, îl folosea ca ajutor la bucătărie pe gurmandul Georges, care a pregătit cele mai minunate mîncăruri din proviziile pe care le aveam în oalele noastre de ceramică. După un aperitiv din măsline marocane, cîrnat sărat tăiat felii, icre de peşte uscat egiptean, ni s-au servit omlete enorme din ouă proaspete umplute cu miez de anghinare, ceapă, roşii întregi, bucăți de carne de berbec afumată, brînză de oaie pipărată şi tot felul de mirodenii, la alegere, de la *kamon*-ul egiptean pînă la plante specific marocane şi piper roşu. Ca desert am servit struguri, prune, migdale, cele mai grozave dintre toate, rații triple de *sello* marocan, dulce ca mierea, preparat de *madame* Aicha.

Cine avea nevoie de frigidere şi de deschizătoare de cutii de conserve? Nici unul dintre cei şapte reprezentanți ai celor şapte țări, ce stăteau înfruptînduse din acest bogat prînz faraonic, în timp ce barca noastră de papirus consemna momentul, navigînd cu toate velele ridicate în direcția cea bună, fără cart pe puntea de comandă.

Aveam o adevărată băcănie pe bord. Santiago, băcanul nostru mexican, ținea totul în ordine şi avea un singur client legal, pe Carlo. Numai Safi a fost prinsă şterpelind din provizii. Nefiind în stare să înțeleagă numerotarea de pe borcanele lui Santiago, avea un talent deosebit în a desface cu precizie dopul de la borcanele care conțineau nuci. Din carnetul lui Santiago ştiam că borcanele numerotate de la 1–6, de exemplu, conțineau ouă proaspete în soluție de var, că de la 15–17, ele erau pline cu roşii gătite şi puse în ulei de măsline, borcanele 33 şi 34 erau umplute cu calupuri de brînză de oaie pipărată, păstrată şi ea în ulei de măsline. Aicha pusese unt marocan în borcanele 51 şi 52, pe care l-a fiert şi l-a sărat după o rețetă berberă. Apa de băut, numerotată de la 70–160 a fost adusă dintr-un puț de lîngă Safir şi după cum se procedează şi în deşert, am pus în ea cuburi mici de răşină ca să nu se altereze; apoi am turnat-o în burdufurile din piele

de capră. În celelalte borcane, coşuri şi saci aveam miere, sare, mazăre, fasole, orez, felurite grîne şi făină, zarzavaturi uscate, *karkadé*, nuci de cocos, fasole-karubu, nuci, curmale, migdale, smochine, prune şi stafide. După două sau trei săptămîni coşurile noastre cu provizii de rădăcinoase, zarzavaturi şi fructe proaspete începuseră să se golească. De acoperişul chioşcului de bambus, care ieşea în afară în spatele acoperişului cabinei, am agățat carne sărată şi afumată, cîrnați, funii de ceapă, peşte uscat şi plase cu icre presate de peşte egiptean. Dedesubtul acestei băcănii aeriene erau aşezate coşuri de nuiele ce conțineau pîine uscată de diferite feluri preparată după vechi rețete egiptene, ruseşti sau norvegiene. Voisem să aflăm dacă o ambarcație de papirus putea fi folosită pe mare şi dacă noi putem să trăim izolați, hrănindu-ne cu adevărata mîncare egipteană. Pe de altă parte, am mai dorit să vedem dacă borcanele şi coşurile pot rezista unei asemenea călătorii şi dacă echipajul de pe o plută poate trăi fără conserve şi alimente congelate, în cazul că-l părăseşte norocul la pescuit. Desigur, n-am avut probleme privind umplerea bărcii de papirus cu alimente care puteau fi încărcate pe orice fel de navă maritimă, fără a cere condiții speciale.

Trecerea meridianului de 40° vest i-a dat lui Georges ocazia de a încălca regulile, destupînd una dintre cele două sticle de şampanie existente la bord, în timp ce Iuri ne-a servit o băutură de casă, tare de-ți făcea părul măciucă, în cupe ruseşti din lemn pictate de mînă. Abdullah refuză să bea. Se bătu pe burta vizibil umflată şi dispăru în dosul încărcăturii de borcane ca să se spele în „marea” noastră de pe bord, înainte de a-i mulțumi lui Allah.

Cînd se întoarse la prietenii săi pămînteni, el ceru o explicație în legătură cu linia trasă în creion pe hartă, datorită căreia el se ospătase atît de copios. Înțelegea faptul că noi potriveam mereu ceasurile din cauză că pămîntul este rotund şi că soarele nu lumina în acelaşi timp toate părțile sferei. Înțelegea de asemenea faptul că ceasul automat al lui Carlo mergea normal, deşi stătuse neîntors timp de cinci săptămîni într-o cutie la bord, deoarece cabina de bambus de pe „Ra” se mişca mai mult decît orice om care merge pe jos. Nu putea însă să înțeleagă de ce însemnam zilnic drumul nostru pe o hartă, pe care marea fusese împărțită prin linii drepte, ce se întretăiau. Deşi am trecut azi longitudinea de 40° vest, nu am zărit pînă acum nici măcar un capăt de linie pe apă, zicea el. Norman i-a explicat că pămîntul şi marea sînt împărțite în pătrățele imaginare, numerotate în aşa fel încît oamenii să-şi dea seama unde se află după aceste numere.

„Aha, zise Abdullah, pe uscat pătrățelele stau liniştite, dar pe mare ele se mişcă înspre vest, împinse de curent, chiar dacă nu le bate vîntul”.

Norman îl întrerupse spunîndu-i că trebuie să ne imaginăm aceste linii pe fundul oceanului, că noi ne-am început călătoria în Safi, care este aşezat la 9° longitudine vestică şi că tocmai în momentul acela trecusem longitudinea vestică de 40°. În acelaşi timp, noi călătoream şi spre sud de la 32° latitudine nordică înspre 15° latitudine nordică. Ne aflam deci tot atît de departe înspre sud, cum era Abdullah cînd se afla acasă în Ciad.

Apoi Abdullah însuşi sublinie că cel mai vestic punct al Africii, Dakar, era la 18° longitudine vestică, şi că cel mai estic punct al Braziliei, Recife, este situat la 36° longitudine vestică, deşi noi ne aflam la 40° longitudine vestică şi trecusem de cel mai apropiat punct al Braziliei, ceea ce ne îndreptățea să sărbătorim faptul că străbătusem jumătate din Atlantic, aflîndu-ne acum în jumătatea americană. Pe punte ospățul continua. Iuri se cățără pe capacul lăzii de la bucătărie şi se încinse întrun dans rusesc viguros – pe cît permitea ruliul bărcii – cîntîndu-şi cîntece populare. Cînd ajunse la *Cîntecul luntraşilor de pe Volga* l-am acompaniat şi noi. Apoi Norman sări pe ladă cu

armonica sa şi dirijă corul, care cîntă *Jos în vale* şi alte cîntece de cowboy. Urmă Italia cu cîteva marşuri eroice alpine, Mexicul cu melodii revoluționare atrăgătoare, Norvegia cu melodii vesele marinăreşti, iar Egiptul cu o muzică exotică, bună de acompaniat un dans lasciv. Ciadul primii toate onorurile, parte pentru că Abdullah era atît de natural în manifestările sale, şi parte, pentru că exista un contrast atît de absurd între permanența navei ca fundal şi africanul cățărat pe o ladă bătînd darabana pe fundul unei cratițe, în timp ce intona vibrante melodii de junglă.

Din cînd în cînd cel de cart dispărea la pupă pentru a examina drumul la compas. Navigam sigur înspre vest, pe direcția vîntului, cu o viteză medie de 50–60 mile marine, sau cu aproximativ 100 km pe zi. Timp de şase zile după ce am lăsat în urmă Insulele Capului Verde, îndepărtîndu-ne de țărmul vestic al Africii, am întîmpinat multe dificultăți privind controlul secțiunii afundate a pupei cu ajutorul resturilor cîrpite ale ramelor-cîrmă. Dar în mijlocul oceanului valurile au devenit mai prietenoase şi am ajuns la un statu-quo în marea ce ne înconjura. Atîta timp cît lăsam valurile să lunece libere pe barcă pînă la peretele cabinei, oceanul îşi lăsa curentul să poarte valurile şi oamenii spre vest în bună pace. Carlo era unul dintre aceia care suferea în tăcere privind la coada înălțată a lui „Ra", ieşind din mare la pupă, în singulara ei splendoare. Era umilitor să vezi pasărea noastră aurie, cîndva mîndră, plutind cu capul sus ca o lebădă şi cu o coadă de broască rîioasă. Dar într-o zi de sărbătoare ca aceasta trebuia să păstrăm doar imaginea de lebădă şi s-o uităm pe cea de broască de la pupa.

Pe la asfințit am înjghebat o orchestră cu vasele de bucătărie ale lui Carlo. „Ra" scîrțîia domol iar noi acopeream cu „instrumentele" noastre zgomotul papirusului. Carlo n-a putut ajunge la lada de la bucătărie, aşa că ne-a servit cu pîine rusească şi cu miere. Pîinea era mai bună decît o prăjitură, dar ni s-a dat în bucăți mari, negre, tari, ca de cărbune. Mîncasem mai multe bucăți, cînd am auzit o pocnitură, şi singurul meu dinte cu coroană îmi zbură undeva pe papirus, în timp ce săteam ca un caraghios şi exploram ştirbitura cu vîrful limbii.

„Pîine rea", observă Norman cu o privire lungă ce-l țintea în mod deosebit pe medicul navei. Iuri se aplecă şi ridică colțul de dinte rupt, pe care îl examină atent. „Dentist rău", pară el.

Petrecerea continuă cu hohote de rîs, cîntece şi muzică pînă cînd zeul soare Ra se afundă în mare, chiar în nasul omonimului său marin. Sfera cerească, strălucitoare, părea să ispitească la drum lebăda noastră „Ra", spre vest, tot spre vest. Această eternă mişcare spre vest trebuie să fi fost o ispită imensă pentru adevărații admiratori ai soarelui. Suliți strălucitoare, pe care nici o coroană din giuvaeruri nu le putea avea, radiau ca o diademă, de la marginile nesfîrşite ale mării, spre cer. O încercare a mării tropicale de a emula luminile boreale: întîi în aur orbitor, apoi în roşu ca sîngele, portocaliu, verde şi violet, transpunîndu-se treptat în negru, în timp ce stelele clipitoare ieşeau la fel de încet din lumea lor invizibilă, precum soarele-rege dispărea. Maiestatea Sa a plecat. Mărunții săi supuşi de pe cer au ieşit din nou ca să se alăture procesiunii către vest.

Stăteam pe spate pe saci goi din piele de capră, filozofînd. Afară din cabină nu erau limite pentru privirile noastre, nimic care să ne stingherească sau să ne tulbure gîndurile. Avusesem o zi frumoasă, eram sătui, am petrecut şi am rîs, acum voiam doar să ne uităm la stele şi să lăsăm gîndurile să lenevească sau să rătăcească încotro doreau.

„Eşti băiat bun Iuri", spuse Norman. „Mai sînt mulți ca tine în țara ta?"

„Încă doi, spuse Iuri. Ceilalți sînt mai buni. Dar la voi în țară a mai rămas vreun om cumsecade dacă tu ai plecat cu noi?”

„Mulțumesc pentru complimente, spuse Norman. Dacă crezi că sînt cumsecade vei avea la ce să te gîndeşti pană vom ajunge la capătul călătoriei”.

Era o discuție paşnică între doi oameni cu concepții diferite despre lume, care luă sfîrşit cu nedumerirea tuturor în privința unor neînțelegeri dintre diferite state şi a prieteniilor ce se leagă între oamenii simpli de pretutindeni, îndată ce se întîlnesc. Încotro şi cum va evolua civilizația viitorului? Egiptenii şi sumerienii, mayaşii ca şi incaşii au construit piramidele, au îmbălsămat mumii şi au considerat că se află pe drumul cel bun. Şi-au apărat ideile cu praştii, cu arcuri şi săgeți. Noi socotim că ei sau oprit la nivelul țelului vieții lor. Noi am construit rachete nucleare şi mergem în Lună. Unele interese politice sînt apărate cu bombe atomice şi cu rachete antirachete. Dar copiii noştri încep să protesteze.

Îşi atîrnă podoabe indiene în jurul gîtului, îşi lasă părul să crească şi cîntă la ghitară stînd pe duşumea. Se retrag în ei înşişi prin mijloace artificiale vrînd să străbată un drum mai lung decît de la Soare la Lună.

Devii filozof atunci cînd stelele şi planctonul strălucesc întro lume care este la fel cum a fost înainte de a fi văzut-o omenirea, înainte de a fi pipăit-o cu mii de milioane de degete. E mai uşor să accepți vederile celuilalt cînd stai împreună cu el la lumina stelelor, te cufunzi în mare sau înoți împreună cu el, decît atunci cînd te afli în limitele frontierelor naționale, cu nasul în ziar sau cu ochii pe ecranul televizorului, ascultînd cuvinte ticluite cu grijă. Pe bordul lui „Ra” n-a fost niciodată vreun duel verbal aprins, de natură religioasă sau politică. Fiecare cu părerea lui. Se presupunea că reprezentăm cele mai mari contraste, şi aşa şi era, dar am găsit că cel mai mic multiplu comun nu era chiar aşa de mic. Ne-a fost uşor să descoperim asta. Poate că sa întîmplat aşa, pentru că noi cei şapte de pe bord ne-am socotit ca o unitate în relațiile cu singurii noştri vecini comuni ce respiră prin branhii şi au interese şi ambiții total opuse alor noastre. În ciuda tuturor acestor aspecte, oamenii sînt al naibii de asemănători, chiar dacă unii au nasul ascutit, iar alții turtit.

În întuneric sa auzit un pleoscăit şi un peşte greu s-a izbit de papirus şi de peretele de bambus al cabinei. Un strigăt de fericire din partea lui Georges ne anunța că a prins cu harponul o doradă lungă de 60 cm. La lumina lămpii de pescuit am văzut peştişori mici ținîndu-se de barca noastră, înotînd înapoi în salturi cu toate aripioarele desfăcute deasupra capului. Se umflau cu apă şi apoi o trimiteau afară, în jeturi puternice care îi împingeau înapoi prin apă. Sistemul propulsiei prin jet. L-au adoptat ca un mijloc de a scăpa de urmăritorii lor. L-au adoptat înainte de a-l descoperi noi.

Caşalotul care ne vizitase se putea scufunda la o adîncime de aproape 100 m, unde presiunea este de o sută de ori mai mare decît în atmosferă, şi totuşi nu se dă cu capul de fund în întunericul absolut, pentru că are un radar. Şi l-a adaptat înaintea noastră.

Era plăcut să stai complet relaxat într-o tovărăşie prietenoasă, pe o mare calmă, şi să vezi exact acelaşi peisaj pe care l-au privit cutreierătorii mărilor şi cei ce au rătăcit prin deşerturi cu mii de ani înaintea noastră. Locuitorii oraşelor moderne, orbiți de luminile străzilor, au pierdut cerul înstelat. Astronauții încearcă să-l regăsească. Am ațipit. Ne-am hotărît să mergem cu toții la culcare, cu excepția celui de cart. Am lăsat zile grele în urma noastră şi nu ştiam ce avea să ne mai aştepte. O altă furtună n-ar fi fost de loc o glumă. Pupa nu mai era în stare să ne mai protejeze, aşa că am întins o tendă peste peretele scund din spatele cabinei, dea lungul tribordului, după ce apa de la pupa a căzut în torente peste gîtlejurile celor ce dormeau cu capul lîngă acel perete. Mă

gîndeam cu simțăminte confuze la cele mai adînci impresii ale mele, ca şef, din ultimele zile, înainte de a ajunge în ape mai liniştite.

În prima noapte, după ce am fost jefuiți de amîndouă cîrmele, pe lîngă Insulele Capului Verde, Iuri şi Georges au descoperit o metodă provizorie prin care doi oameni puteau să guverneze destul de bine nava numai prin manevrarea scotelor velei. În fond problema importantă era să se mențină pupa în vînt, aşa încît vela să fie mereu plină, să nu fluture şi să nu se bată de catarg. Tot ce aveam de făcut era să navigăm în raport de starea vremii. Prima noapte după ce am depăşit Insulele Capului Verde, am fost împresurați de valuri uriaşe care izbeau în peretele din pupa al cabinei, pînă la tenda protectoare, revărsînduse apoi prin ambele borduri ale bărcii. Această canonadă neîntreruptă împotriva dormitorului nostru nu ne permitea să adormim cu uşurință, iar dacă adormeam eram sculați urgent, să ieşim pe punte şi să ne luptăm în toiul nopții cu pînza mare a velei, care arăta imensă cînd era smucită de vînt în întuneric, înfăşurîndu-ne apoi în faldurile ei, ca şi cum am fi fost bătuți cu un bici picat din ceruri, care ne şfichiuia şi se răsucea peste noi. Valurile şi vela. Eram aruncați ca nişte păpuşi, proiectați peste amforele cu provizii şi rostogoliți de lîngă peretele cabinei şi de la parîme pînă în bordurile extreme ale bărcii, ca nişte boxeri amețiți de lovituri. Apă sărată se prelingea pe spinările şi fețele noastre, înapoi în sacii de dormit. Din nou afară. Paisprezece peşti zburători pe punte pentru dejun. Şapte dorade prinse una după alta. Nebunul de Georges! Abdullah nu putea să le mănînce pe toate. Lasă-le să ne însoțească înotînd, şi atunci le vom avea proaspete cînd ne vor trebui. Două i-au dispărut în balta de la pupa, una a înotat sub puntea de comandă şi alta sa ascuns sub verga cîrmei. A avut loc o luptă subacvatică între peşti şi om pînă cînd au fost prinşi direct cu mîna. Peştii erau nişte puternice legături alunecoase de muşchi. O mînă prinsă bine în jurul neînsemnatei cozi şi o alta prin branhii nu-i mai lăsa să treacă peste bord, odată cu apa care se scurgea afară din barca ce se legăna. Traversa pe care se sprijineau arborii punții de comandă a cedat. Un pocnet, şi toată puntea de comandă fu liberă. Parîmă, parîmă! Apă pînă peste cap. Minunată treabă. Acum e fixată. Te bucuri Carlo? E întocmai ca în Alpi. Nu te culca aici Georges. Te ducem noi la culcare. La dracu, cum mă dor brațele? Am adormit? Nu prea. Sîntem încă pe „Ra”? Da, papirusul scîrțîie. Afară sînt stele; sîntem departe de țărmul învăluit în ceață.

A fost greu să-mi amintesc de zilele ce au urmat după trecerea de Insulele Capului Verde. Şi timpul plutea împreună cu noi. În jurnalul de bord este notat că ziua de 20 iunie a fost cea mai dură dintre toate cele care trecuseră pînă atunci. La ziua de 21 iunie poți citi că noaptea a fost cea mai rea din cîte am văzut şi că nici ziua n-a fost mai bună. Dar fără velă, fără rame-cîrmă şi cu ancorele de furtună lăsate în pupa ca să micşorăm viteza şi să rezistăm valurilor, am parcurs totuşi în această zi o distanță de 31 mile marine, sau 57 de km, spre America, cea mai mică din toată călătoria. La 22 iunie capătul imens al scondrului de la pupa avea un efect atît de nestabil asupra drumului nostru încît Georges a trebuit să plonjeze cu ochelari de protecție şi să-l taie sub bila groasă de sub apă. Pe cînd trei dintre noi atîrnam, total sau parțial, peste bord, în amurg, o duzină de delfini cu pete albe şi negre s-a apropiat atît de mult jucîndu-se pe lîngă barcă, încît îi puteam atinge. Micile creaturi săreau pe legăturile de papirus şi se rostogoleau mai degrabă ca nişte baloane de săpun decît ca zeci de kilograme de muşchi puternici. Cu Georges în afara bordului şi cu valurile ce se ridicau ritmic pînă la pieptul lui Abdullah şi al meu, întîlneam cetaceele la ele acasă. Nu ne încurcau şi noi le lăsam să se joace liniştite în apele băii noastre comune. În ziua aceea am descoperit pentru prima dată că valurile ce izbeau peretele cabinei îşi făceau drum mai departe, pe

dușumeaua de răchită a cabinei, între lăzile de lemn pe care dormeam. Fundul lăzii în care Norman își ținea stația de radio era îmbibat cu apă. Cabina începuse să se aplece așa de tare către tribord încît cîțiva dintre noi ne-am mutat saltelele de-a latul.

La 25 iunie a fost o vreme neobișnuită. A oscilat între frig și căldură tropicală. O dată sau de două ori a venit un val de căldură aducînd un miros distinct de nisip uscat, așa cum îl știam din Sahara. Dacă n-aș fi avut încredere în poziția noastră aproximativă, aș fi crezut că navigăm pe lîngă un țărm al deșertului. Abia mai tîrziu am aflat că nisip din Sahara cade în ploaie în mod regulat, în America Centrală. În noaptea aceea marea a fost mai agitată ca oricînd. A trebuit să ducem totul și mai sus, la provă. Toate lăzile pe care dormisem în cabină erau scăldate în valuri, deși „Ra” flexibilă sălta pe valurile haotice mai sigură ca oricînd, întocmai ca un covor fermecat.

În cele din urmă însă am intrat într-o zonă liniștită, cu o briză înviorătoare cu valuri regulate și cu soare strălucitor. Alizeul bătea în mod constant dinspre nord-est și fenomenele naturale se desfășurau, mai mult sau mai puțin, conform așteptărilor la această latitudine. Deoarece vremea s-a schimbat, primul rechin a venit patrulînd spre noi și trecu atît de aproape de picioarele lui Georges, încît acesta a trebuit să și le tragă repede pe punte, dar rechinul alunecă mai departe și dispăru în urma noastră.

28 iunie a fost una dintre cele mai splendide zile pe care le-am petrecut pe „Ra” și toți ne vedeam în liniște de treburile noastre. Georges stătea în ușa cabinei și-l învăța pe Abdullah să citească și să scrie în arabă. Alții își revizuiau lenjeria, se ocupau de undițe sau de jurnalele personale. Apoi am auzit un urlet sfîșietor scos de cumpătatul Norman. De cîtva timp el se afla la prova, în exteriorul bărcii, consolidînd pana cîrmei rupte, care susținea valoroasa placă de legătură cu pămîntul în emisiunile sale de radio, dar acum atîrna ca și cum ar fi fost paralizat, cu fața contorsionată, incapabil să se replieze la bord. Toți ne-am gîndit la ceea ce consideram mai rău: rechin. Am alergat să-l tragem la bord. Nu-i lipsea nici un mădular, dar ticălosul atîrna acolo. Partea inferioară a corpului lui Norman era înfășurată în filamentele scînteietoare ale unei fregate portugheze. Norman intrase în comă cînd l-am tîrît în cabină și i-au fost date stimulente pentru inimă.

„Amoniac”, spuse Iuri încordat. Nu avem amoniac. E singurul lucru care ajută să neutralizezi substanța iritantă care-i pătrunde în corp. Urina este plină de amoniac; toți, acum, nu-i de glumit!

Timp de două ore i-a făcut Iuri masaj lui Norman cu o cîrpă înmuiată într-o coajă de nucă de cocos plină cu urină în timp ce bolnavul se crispa în dureri și convulsii pînă cînd se liniști și adormi. Picioarele și partea inferioară a corpului său erau acoperite cu semne roșii de înțepături.

Cînd Norman se trezi și privi, de la picioarele sale, la toate nevinovatele bășici de spumă care pluteau ca de obicei, pe valurile strălucitoare, strigă ca un om beat: „Priviți, apa este plină de fregate mici”. S-a potolit cu o cană de supă fierbinte de fructe uscate. În ziua următoare era încă nervos și a țipat la Georges, care îl atinsese din greșeală. Dar spre seară și-au strîns mîinile și au stat împreună, cîntînd melodii vesele de cowboy.

La 30 iunie am ajuns iarăși într-o zonă a oceanului acoperită cu reziduuri de petrol. Mergeam în aceeași direcție, dar cu ajutorul velei mari ne mișcăm mult mai repede. Totuși nu părea că vom fi capabili să scăpăm de ele; de dimineața pînă seara am trecut pe lîngă nenumărate bucăți negre plutitoare. Apoi răsări o splendidă lună plină care se ridica în pupa, în siajul nostru. O noapte de neuitat, cu razele lunii luminînd galbenul papirusului și roșul închis al velei. Stelele începură să pălească spre est la orizont. Nu

mai era mai şi nici iunie; era începutul lui iulie şi noi încă pluteam cu tone de încărcătură utilă rămasă la bord.

La 1 iulie apăru spre nord-vest, la orizont, o navă cu multe catarge şi bigi şi trecu la mică distanţă de noi, îndreptîndu-se spre sud-est. Traversam ruta maritimă dintre S.U.A. şi sudul Africii. Stăteam toţi pe punte, pe acoperişul cabinei sau pe treptele catargului ca să privim de aproape cu oarecare nostalgie acest fragment modest al secolului nostru, pînă cînd şi ultimul vîrf de catarg dispăru la orizont. Atunci am rămas din nou singuri cu marea. Mai singuri ca înainte. Georges stătea pe puntea de comandă, fredonînd melancolic. Apoi scoase un răcnet:

— Se întorc!

Era adevărat. Din orizontul în care chiar dispăruse, aceeaşi navă apăru din nou, îndreptînduse direct spre noi. Echipajul trebuie să fi discutat despre extraordinara „invenţie" pe lîngă care trecuseră şi comandantul navei se hotărîse să se întoarcă şi să privească mai atent. Veneau direct spre „Ra". „Africa Neptune" New York, citirăm inscripţia de la pupă cînd nava trecu pe lîngă „Ra" cu punţile pline de oameni ce ne făceau cu mîna.

„Aveţi nevoie de ceva?" strigă Norman concetăţenilor săi, înecîndu-se de rîs.

„Nu, mulţumim, dar poate putem face noi ceva pentru voi", veni răspunsul de pe punte.

„Fructe", strigă echipajul lui „Ra" în diferite limbi.

Dar „Ra" continua să înainteze şi era pe punctul să intre cu prova sa de papirus peste corpul de oţel al navei de transport. Strigătele noastre frenetice şi gesturile l-au făcut pe comandant să pornească elicea şi să iasă repede din drumul nostru. Nu era uşor să primeşti ceva la bord pe o astfel de mare agitată. Omonimul zeului mării făcu un ocol larg în jurul micuţului omonim al zeului soare şi cînd ne întretăie drumul pe care ne deplasam, aruncă în apă o sacoşa legată de o centură de salvare portocalie. Aceasta se îndepărtă, fiind inaccesibilă în clocotul de apă provocat de elice. Georges îşi pusese costumul de cauciuc, ca să se protejeze de fregatele portugheze, şi sări în apă legat de mijloc cu o frînghie lungă. Cînd l-am tras din nou pe punte, ne-a adus o captură de neuitat: treizeci şi nouă de portocale, treizeci şi şapte de mere, trei lămîi, patru grepfruturi şi un pachet de reviste americane, ude. Le-am făcut semne cu mîna şi le-am strigat mulţumirile noastre. Puntea se transformă brusc într-un adevărat curcubeu de cadouri de Anul nou. Fructe proaspete şi salată de fructe într-o lume a sării. Cocenii pentru Safi, sîmburii pentru Simbad.

A fost una dintre cele mai frumoase zile petrecute la bordul lui „Ra". Parapetul de papirus ridicat de Abdullah şi groteştile împletituri de parîme făcute de Carlo în toate părţile cabinei şi pupei dădeau impresia vagă că se ţin de păr. Văzuţi de pe nava oceanică ce se legăna în valuri arătam pesemne chiar bine. Chiar şi noi, cei de pe bordul ambarcaţiunii din papirus, eram la fel de impresionaţi de rezistenţa şi de capacitatea de transport de necrezut ale papirusului. Barcă de hîrtie? Poate. Dar pînă acum doar părţile din lemn sau rupt. Papirusul s-a dovedit a fi un material de construcţie de primă clasă. Rezistenţa lui în apa de mare a fost greşit apreciată de teoreticieni, indiferent dacă erau antropologi sau experţi în papirus. De asemenea era greşit să crezi, cum făcusem şi noi de altfel, că bărcile antice de papirus, aşa cum erau reprezentate în picturile murale egiptene, erau ambarcaţii primitive. Singurul lucru pe care bărcile de papirus egiptene îl au comun cu o plută este faptul că amîndouă plutesc la fel de bine, chiar dacă ar avea fundul găurit. „Ra" şi „Kon-Tiki" au fost ambarcaţii tip plută, pentru că nu aveau carenă. Dar altfel, a compara barca de papirus „Ra" cu pluta din buşteni de balsa „Kon-Tiki" era

ca şi cum ai compara o maşină cu o căruță. Chiar şi un cal poate face o căruță să meargă, dar ca să conduci o maşină trebuie să fi urmat o şcoală şi să ai permis. Noi n-aveam nimic. Ne-am instalat într-o ambarcație egipteană sofisticată, fără să ne gîndim vreodată că era atît de specializată şi că, spre deosebire de o simplă plută, cei de pe ea trebuiau să cunoască bine ingenioasele manevre care o fac să plutească. Era făcută din cele mai bune materiale dar, la fel ca la o maşină, dacă cineva nu era instruit să folosească toate comenzile, putea să defecteze tocmai dispozitivul cel mai important, înainte de a descoperi prin experimentări, cum să-l pună în funcțiune. Noi învățăm neîntrerupt atît din greşeli, cît şi din succese.

La 4 iulie Georges mă trezi scuturîndu-mă, cu o expresie de nelinişte. I se păru că vede trombe de apă în mai multe puncte la orizont. Fîşii negre amenințătoare se zăreau între cer şi mare în zorile aprinse ale dimineții, dar nu erau decît averse izolate. În curînd, ploaia începu să toarne pe puntea de papirus şi pe acoperişul de bambus. Zgomotul neobişnuit al tunetului îi trezi şi pe ceilalți, şi toți ieşiră afară să-şi spele sarea de pe păr şi de pe trup. Era atâta apă în borcane încît n-avea rost să mai strîngem. Ploi torențiale izolate au continuat să cadă toată ziua şi a doua zi, şi următoarea. Valurile sau liniştit supuse parcă de ploaie, dar barca de papirus s-a udat complet. După trei zile de ploi torențiale era mai grea şi îmbibată cu apă. Alizeul bătea cînd şi cînd, jucîndu-se cu perdelele de ploaie. „Ra" înainta parcă, pe vîrfuri, scoțînd cîte un scîrțîit izolat. Era oare acesta calmul dinaintea furtunii?

Am avut multe ocazii să facem baie şi să admirăm de sub apă puterea şi rezistența snopului nostru de papirus. Dar, ceea ce ne-a indispus mult a fost faptul că de două zile navigam din nou printre sute şi mii de bucăți mici, negre, ce se îndreptau ca şi noi, spre America. Chiar în mijlocul oceanului lui Columb, pluteam printre ele şi mîinile ni se înnegreau cînd le atingeam. Unele erau acoperite de animale mici cu cochilii. Sute de crustacee ciripede pedunculate – anatife – (*Lepas*) şi un mic crab înspăimîntat şi-au făcut casă pe pîntecele lui „Ra". Din cînd în cînd vedeam bancuri mari de peşti zburători înotînd în fața noastră ca heringii. Erau timizi, dar micuțul nostru peşte-pilot şi *pampano* – primul dungat, al doilea cu pete – au devenit atît de îndrăzneți încît au început să ne ciupească şi să facă găuri în sacii cu peşte uscat pe care Carlo îi atîrnase peste bord ca să se îmbibe cu apă.

La 5 iulie, egipteanul Georges a văzut un curcubeu pentru prima dată în viața sa. Apusul de soare din ziua aceea a fost cel puțin tot aşa de viu colorat. Vopsele pentru sute de curcubee fuseseră întinse de pensule invizibile pe arcul ceresc spre care pluteam. Norman stătea ghemuit în cabină, lucrînd cu harta şi rigla pe o scîndură atîrnată de peretele de bambus. Ceilalți stăteam întinşi pe saltelele uscate aşteptînd să fie terminat calculul. Prin crăpăturile peretelui din față puteam vedea orgia de culori care păleau, în timp ce Carlo îşi aprindea lampa cu parafină, dispărînd apoi cu ea în sus, pe treptele catargului.

„Am străbătut pînă acum 2150 de mile marine sau 4009 km, spuse Norman în cele din urmă. Înseamnă că acum am trecut mult de jumătatea drumului. Distanța de aici pînă la Indiile de Vest este de 1300 mile sau 2425 km, ceea ce reprezintă mult mai puțin decît distanța pînă la Safi".

„Coada e cea care ne ține în loc, altfel am fi navigat şi mai repede, spuse Iuri. Ieri n-am făcut decît vreo 40 de mile".

„Ne scade viteza, dar şi mai rău este că ne face să ne abatem de la drumul normal. Astăzi am deviat cîte 30° spre nord sau spre sud față de drumul trasat, deşi am fost cu toții pe rînd la cîrmă. O eroare de 60° înseamnă multe mile pierdute".

„Şi am luat în calcul doar cea mai scurtă distanță dintre fiecare poziție de la amiază", spuse Norman. Dacă pupa căzută nu ne-ar purta în zigzag, pînă acum am fi ajuns".

„Cei care cunoşteau toate şiretlicurile papirusului ar fi terminat de mult traversada, fără probleme", spuse Georges.

Papirusul scîrțîi liniştit şi se auzi un plescăit uşor în spatele cabinei, ca şi cum cineva ar fi făcut baie de după un paravan.

„Am crezut că marea este tot mai agitată cu cît te depărtezi de țărm, dar se întîmplă invers, murmură Santiago. Noi, antropologii, discutăm adesea cum au ajuns navigatorii primitivi în cutare sau cutare loc, cînd puteau de fapt să stea aproape de țărm, dar aici marea este cît se poate de agitată".

„De-a lungul țărmului şi în jurul insulelor valurile şi curenții se adună în tot soiul de vîrtejuri şi interferențe periculoase", am confirmat eu. „Aproape de țărm marea se agită mai uşor decît în larg, unde valurile se pot întinde pe toată lungimea lor. Chiar şi o furtună este mai primejdioasă aproape de țărm".

„Greşeala constă în faptul că antropologii şi ceilalți oameni de ştiință discută în contradictoriu dacă bărcile de papirus şi plutele pot să traverseze oceanul sau nu, şi nu ajung la nici o concluzie. Dacă cineva încearcă practic să demonstreze aceasta, concluzia provoacă revoltă dusă pînă la furie, pretinzîndu-se lipsa de argumentație ştiințifică".

Cu aceste reacții eram obişnuiți şi eu, şi Santiago. În ce mă privea, eu lucram independent şi nu-mi păsa, dar Santiago a obținut cu mare greutate permisiunea de la Universitate ca să se alăture unui lucru atît de neştiințific, cum este o călătorie pe o barcă de papirus. Papirusul poate fi încercat într-o cadă. Oamenii de ştiință în schimb lucrează în biblioteci, cabinete ale muzeelor, laboratoare nu pe Oceanul Atlantic jucîndu-se dea primitivii.

Singurul lucru important era că ne aflam pe mare cu barba şi nasul arse de soare, obținînd un răspuns complet diferit de cel cuprins în manuale. Un rezultat deosebit de cel obținut de un specialist care a pus tulpina de papirus într-un container cu apă. Dacă încerci o bucată mică de lemn de balsa în laborator, ea se scufundă într-o săptămînă sau două. Dar cînd procedezi aşa cum au făcut indienii doborînd copacii şi lăsîndu-i în apă cu seva în ei, neaşteptatul se produce şi poți face lemnul de balsa să plutească o sută şi una de zile şi să debarci în Polinezia. Acum experții în papirus au pus fragmente de tulpină de papirus într-un rezervor cu apă stătătoare, dar pe lîngă faptul că şi-a pierdut proprietatea de a pluti, pe țesutul plantei au început să apară băşici şi deci să putrezească. Două săptămîni, cel mult spun manualele. Trecuseră deja şapte săptămîni. Noi şi tone de încărcătură eram duşi de aceeaşi specie de papirus testată în laborator. De ce? Pentru că specialiştii au experimentat papirusul în fragmente izolate puse întrun rezervor cu apă stătătoare, în timp ce noi navigam pe o barcă de papirus adevărată, pe apa sărată şi în continuă mişcare a mării. Experiența a arătat constructorilor de bărci, din Egipt pînă în Peru, că trestiile de papirus absorb apă prin capetele lor poroase, tăiate, şi nu prin teaca fibroasă impermeabilă ce acoperă tulpina. Astfel, ei au folosit tehnici speciale ca să-şi construiască bărcile de papirus, compresînd capetele trestiilor, aşa că aproape nu permiteau apei să intre în tulpină. Papirusul şi bărcile de papirus sau dovedit a fi două lucruri complet diferite.

„Atîta timp cît țin parîmele, spunea Abdullah în fiecare zi, vom pluti. Dacă slăbesc, papirusul va absorbi apă. Dacă se rup ne ducem la fund".

Nici nu trecuseră două luni şi eram atît de obişnuiți cu peisajul înconjurător încît deseori aveam impresia că ne aflam pe vremea celor care au creat aceste bărci de papirus şi le-au încărcat, aşa cum am făcut şi noi, cu borcane şi coşuri, burdufuri din

piele de capră şi colaci de parîmă, alimente sărate şi uscate, nuci şi miere. Navigatorii antici şi medievali trebuie să fi trecut prin aceleaşi stări de spirit prin care treceam şi noi acum. Nimic nu era nou, nimic nu părea ciudat. Aceleaşi probleme, aceleaşi bucurii. Şi barca galbenă de papirus plutind între cer şi mare era aceeaşi. Pe barca noastră de papirus ne aflam în afara timpului. Nici unul dintre noi nu era om de ştiință acum. Toți eram doar nişte statistici într-un experiment ştiințific, care începuse şi decurgea prin el însuşi. Treptat timpul începuse să-şi piardă dimensiunile. Aşa cum ni se părea că strămoşii noştri se adună în jurul nostru, secolele trecute se scurtau, imaginea timpului se distorsiona. Vikingii se aflau chiar dincolo de orizont, în Atlanticul de Nord. Columb venea în urma noastră. Curînd, constructorii de piramide deveniseră bunicii lui Georges, sau cel puțin el începuse să se simtă din ce în ce mai mîndru de strămoşii săi egipteni, pe care îi considerase înainte ca pe ceva ireal din cărțile vechi de şcoală.

„Dacă ține pupa, m-aş duce bucuros prin Canalul Panama şi mai departe peste Pacific", obişnuia Georges să viseze cu ochii deschişi. „Dacă nu izbutim de data asta, voi construi o barcă nouă şi voi traversa oceanul din nou. Este evident că strămoşii mei au fost primii care au trecut Atlanticul, cel puțin într-o direcție".

„Nu-i chiar aşa de sigur", spuneam Santiago şi cu mine, spre mirarea lui Georges. „Ceea ce este sigur e faptul că dacă ei ar fi încercat, ar fi reuşit. Barca de papirus este mult mai potrivită pentru călătorii pe mare decît şi-ar fi închipuit cineva. Dar nu numai egiptenii aveau bărci de papirus. Ele erau folosite dintr-un capăt al lumii civilizate pînă în celălalt. Din Mesopotamia pînă pe coasta Atlantică a Marocului"."De ce am copiat picturi de pe mormintele egiptene dacă nu voiam să-i copiem şi pe navigatorii egipteni?"

„Pentru că numai în Egipt am găsit reprezentări contemporane cu bărcile, care să indice detaliile de construcție. Aceasta datorită religiei faraonilor şi climei specifice deşertului, care le-au păstrat pentru ca noi să aflăm atît de multe despre viața cotidiană din Egipt, cu patru sau cinci mii de ani în urmă".

Una dintre cele şaisprezece lăzi de lemn pe care obişnuiam să stăm în cabină era plină cu cărți despre civilizațiile străvechi ale lumii. Într-o lucrare despre Mesopotamia antică există o fotografie a unei lespezi de piatră din Ninive, ce reprezintă în relief bărci de papirus de mare în timp de război şi pace. Ruinele de la Ninive sînt departe de țărm, la peste 800 km de gurile Tigrului şi la 600 km de portul fenician Byblos de pe țărmul Mediteranei. Lucrătorii în piatră din Mesopotamia, soldații şi negustorii aveau legături şi cu Mediterana şi cu golful Persic. Lespedea de piatră din Ninive arată că navigatorii lor foloseau două feluri de bărci de papirus. Trei dintre bărcile de pe lespede sînt reprezentate ca snopi de trestie legați împreună în stilul egiptean, cu prova şi pupa în sus. Ele sînt pline cu oameni, şi valurile dimprejur reprezintă oceanul, deoarece un crab uriaş bine realizat, înconjurat de peşti ce înoată, domină centrul fotografiei. Două şiruri de războinici înarmați, urcați pe bordul navelor, urmăresc echipajele celor două bărci mari de papirus de pe mare. Unii sar peste bord, alții înoată, iar a treia barcă de papirus se îndepărtează de la locul bătăliei navale cu navigatorii ei bărboşi ce se roagă, umili, soarelui. Un țărm drept şi două insule mici, acoperite cu trestii înalte, înconjoară peisajul marin, şi alte trei bărci de papirus sînt ascunse printre trestii. La bordul celei aflate înspre insula cea mai îndepărtată, sînt arcaşi stînd în genunchi unul lîngă altul, gata de luptă, în timp ce pe țărm şi pe insula mai apropiată scena este idilică: grupuri şi şiruri de bărbați şi femei stau în bărci de papirus, vorbind şi gesticulînd prieteneşte.

Acest basorelief ne spune o mulțime de lucruri. De exemplu, am observat diferența dintre bărcile din larg şi cele de la țărm. La primele, şi prova, şi pupa sînt efilate şi curbate în sus ca şi la bărcile antice din Egipt şi Peru, în timp ce pupa bărcilor de la

țărm este lată şi dreaptă. Ea nu oferă protecție contra valurilor, dar bărcile acestea erau făcute anume ca să fie trase la țărm şi ridicate pentru a fi uscate zilnic, aşa cum sînt de altfel bărcile mici, de papirus, în Lumea Veche şi Lumea Nouă. Dacă în Mesopotamia bărcile mici de papirus au supraviețuit pînă în zilele noastre, cu greu şi-ar fi putut cineva închipui că au existat vreodată bărci de papirus în Egipt, dacă n-ar fi fost păstrate, pentru posteritate, în picturile din vechile morminte, cunoscînd că bărcile de papirus au dispărut din Egipt odată cu papirusul. Amîndouă tipurile de bărci reprezentate pe lespedea de piatră din Ninive au supraviețuit în Peru pînă în zilele noastre. Spaniolii le-au găsit de-a lungul țărmului regatului Inca; piese izolate mai sînt încă folosite, iar nenumăratele desene de pe veşmintele mumiilor, de pe vasele de ceramică şi basoreliefurile din perioada preincaşă timpurie, arată că amîndouă tipurile au rămas neschimbate față de cele din zilele cînd primii constructori de piramide sau stabilit pe țărm şi reprezintă bărci de papirus plecate la pescuit pe mare. Datorită artei realiste de pe ruinele de la Ninive, camerelor funerare din valea Nilului şi mormintelor cu mumii de pe țărmul estic al Perului ştim că bărci de papirus de aceeaşi formă, pline cu oameni, au fost cîndva un important factor cultural, comun civilizațiilor din Asia Mică, Africa de Nord şi America de Sud. Deoarece puternicele civilizații vechi au dispărut, bărcile mici de papirus, de ambele tipuri, au supraviețuit într-un fel de cerc situat în jurul Egiptului, Mesopotamia, Etiopia, Ciad, Sardinia şi Maroc, pe o parte a Atlanticului, şi, de asemenea, prin ariile culturale americane timpurii, cu Insula Paştelui ca o ramificație, de cealaltă parte a Atlanticului. Acum, noi înşine, împreună cu o maimuță şi un rățoi, pătrunsesem adînc în zona americană a Atlanticului, pe bordul unei ambarcații imaginate în Africa şi începeam să ne întrebăm dacă linia ce despărțea bărcile de papirus ale Lumii Vechi de cele ale Lumii Noi era atît de adevărată cît părea să fie pe hartă. A fost Atlanticul împărțit în două, pe la mijloc, pe unde am trecut nu de mult sau de-a lungul unuia dintre țărmurile sale?

În ceea ce priveşte ambarcațiile plutitoare, trebuie să tragem o linie de despărțire între ele, pe hartă, adică pe fundul mării, care este calm, sau la suprafață, care este într-o continuă mişcare de la un continent la altul? Eram noi oare primii, în atîtea mii de ani, care şi-au rupt mecanismul de cîrmă al navei lor primitive, la întîlnirea cu periculoşii curenți ai Oceanului Atlantic, la sud de Gibraltar?

Lui Georges, care pînă acum se interesase numai de judo şi de tehnica scufundării submarine, i s-a dezvoltat deodată un interes pasionat pentru lumea fantastică a antichității. Nu existau oare mărturii scrise care să arate că vechii egipteni au călătorit dincolo de Gibraltar?

Nu, nu erau. Dar fenicienii, care mii de ani au fost vecinii lor cei mai apropiați în zona estică a Mediteranei, au navigat în mod regulat dincolo de Gibraltar şi de-a lungul întregului țărm marocan, mai jos de Safi şi de capul Yubi. Fragmente de vase de lut cu inscripții feniciene şi alte relicve de pe vremea organizatei colonizări feniciene – cuprinzînd prepararea purpurei – apar acum în mod constant dea lungul țărmului vestic al Africii, mai la sud de punctul în care am început să ne îndepărtăm noi de continent. Doar cu cîțiva ani în urmă, nu se ştia încă nimic despre faptul că aceşti vestiți cutreierători ai mărilor din cel mai estic punct al Mediteranei au avut o importantă colonie de comerț pe insula Mogador, la sud de Safi. Acolo s-au găsit relicve feniciene şi chiar mai jos, pe țărmul *Rio de Oro*[1], la sud de Maroc. Arheologii moderni au descoperit că fenicienii au avut un sprijin puternic în populația guanches din insulele Canare pe

[1] Teritoriu din Sahara spaniolă avînd reşedința la Villa Cisneros.

care o foloseau ca post de trecere în siguranță spre Capul Yubi şi Capul Bajador. Din cauza posturilor comerciale, avansate ei trebuiau să navigheze dincolo de aceste puncte primejdioase de care şi noi abia reuşisem să scăpăm cu barca noastră de papirus. Există un document scris al istoricului Herodot, după vizita sa în Egipt, în care arată că în timpul faraonului Necho, care a domnit prin anii 600 î.e.n., egiptenii au obligat o flotă feniciană să navigheze în jurul Africii. Fiindu-le încredințată expediția, se pare că au participat şi cîțiva dintre oamenii faraonului, deşi se menționează în mod expres că bărcile şi oamenii au fost feniciene. Ei au navigat în jos pe Marea Roşie şi sau întors prin Gibraltar, după trei ani, deoarece s-au oprit de două ori ca să cultive cereale. Ei au relatat că în timp ce au înconjurat Africa, soarele s-a mişcat spre nord. Cu peste un secol mai tîrziu, una dintre cele mai mari călătorii feniciene înregistrate a fost cea condusă de Hannon, cu scopul de a stabili colonii de comerț, dincolo de Gibraltar.

Şaizeci de galere, fiecare echipată cu vele, cu nu mai puțin de cincizeci de vîsle şi încărcată cu treizeci de mii de colonişti de diferite profesiuni au navigat în Atlantic fără de nici un adăpost. Uriaşa flotă a trecut pe lîngă colonia antică a Eternului oraş al Soarelui, şi a ancorat de şase ori de-a lungul țărmului marocan ca să debarce colonişti. Au mers de-a lungul primejdioaselor țărmuri mai departe decît noi, au ocolit capul Yubi şi au trecut de Insulele Capului Verde spre Senegal, ca să ajungă departe în sud, la rîurile din jungla tropicală a Africii de SudVest.

Se ştie că fenicienii au făcut negoț chiar cu unele triburi din jungla Africii de Sud-Vest. Ei foloseau caravanele numidiene care traversau continentul ca să aducă fildeş şi aur, precum şi lei şi alte animale sălbatice cerute de nenumăratele circuri antice, care distrau spectatorii din toate oraşele mai importante din Siria şi Egipt şi spre vest, pînă la insulele din Mediterana şi pe țărmul atlantic al Marocului. Cu secole înaintea erei noastre, toată Africa de Nord a fost astfel cuprinsă ca într-o pînză de paianjen de explorările şi drumurile comerciale de care întreprinzătorii fenicieni nu erau de loc străini. Dar cine erau aceşti fenicieni, despre oare noi ştim atît de puțin, ce descendență aveau şi cine i-a învățat să navigheze? Datorită romanilor noi am moştenit cuvîntul „fenician" ca un sac potrivit în care punem tot ce a navigat în Mediterana înaintea romanilor.

Pe o plajă pustie, mai la sud de locul nostru de plecare, un dig unghiular făcut din zeci de mii de blocuri de piatră megalitice iese încă, proeminent, spre larg, străjuind un port minunat. Cantități fantastice de pietre extrase din cariere au fost tîrîte în mare de arhitecți experimentați în construcții portuare, care au ridicat un parapet atît de rezistent, încît valurile Atlanticului n-au izbutit să-l distrugă după mii de ani. Cine a avut nevoie de un port aşa de mare în acest dezolant punct nisipos, înainte ca arabii şi portughezii să-şi înceapă navigația în sud spre țărmul atlantic al Africii?

De pe o înălțime de unde fluviul Lucus se varsă în Atlantic pe coasta de nord-vest a Marocului se văd ruinele uneia dintre cele mai puternice oraşe ale antichității, cu un trecut ce se pierde în negura timpurilor. Blocuri megalitice uriaşe, cîntărind multe tone, au fost transportate sus pe stînci şi puse una peste alta în ziduri uriaşe, de cîțiva metri înălțime, care pot fi văzute de pe mare. Blocurile sînt tăiate şi lustruite, iar îmbinările se potrivesc la milimetru cu tehnica specială, caracteristică pereților megalitici din Egipt,

Sardinia, Mexic şi Peru, chiar din zonele în care au fost folosite bărcile de papirus. Aici, pe fluviul Lucus care se arcuieşte în jos, spre mare, la picioarele anticelor ruine, şi numai aici, bărcile marocane de trestie, *madia*, au supraviețuit pînă în vremurile noastre. Cel mai vechi nume cunoscut al oraşului megalitic este *Maqom Semes*, Oraşul Soarelui.

Cînd l-au descoperit romanii, ei au scris că de istoria străveche a oraşului erau asociate legende fantastice. Ei l-au numit Lixus, Oraşul Etern, şi şi-au construit temple în vîrful vechilor ruine. Construcțiile şi coloanele par jalnic de mici în comparație cu blocurile colosale ale pereților pe care se sprijină templele. Istoricii romani au plasat chiar mormîntul eroului Hercule pe o insulă de pe fluviul ce curge la picioarele masivelor ruine şi avînd întinderea Atlanticului ca fundal. Artiştii romani au făcut un uriaş portret în mozaic al zeului mării, Neptun, cu cleşti de crab prin păr şi barbă. Apoi romanii au dispărut, şi au venit arabii, care s-au unit cu populația băştinaşă de pe cîmpiile înconjurătoare, au numit oraşul *Shimish*, „Soare", iar în poveştile lor, ultima regină care a domnit acolo era numită *Shimisa*, „Micul Soare".

Cei cîțiva arheologi care sau apucat să facă nişte neînsemnate săpături au descoperit că fenicienii au folosit numele de „Oraşul Soarelui" cu mult înainte de romani. Dar cine la fondat? Poate fenicienii. Dacă-i aşa, arta zidăritului la fenicieni era tot aşa de dezvoltată ca şi cea de pe ambele țărmuri ale Atlanticului. Patria fenicienilor se afla în capătul estic al Mediteranei, astăzi Libanul. Oraşul Soarelui nu a fost un port mediteranean, ci un port cu adevărat maritim la Atlantic, construit chiar la limita puternicului curent ce curge spre vest, printre insulele Canare şi sfîrşeşte în Mexic. Cît de vechi sînt zidurile? Nimeni nu ştie. Ele sînt acoperite pînă la o adîncime de 4,5 m cu urme detritice ale construcțiilor feniciene, romane, berbere şi arabe. Romanii au crezut în Hercule şi Neptun, dar nu în Zeul Soare, de aceea ruinele romanilor, de la suprafață, nu sînt îndreptate spre soare. Săpături recente, foarte adînci, chiar la baza zidului, au demonstrat că cele mai joase şi mai mari dintre blocurile uriaşe, acelea care erau deja acoperite cu detritus cînd au venit romanii, şi pe care aceştia n-au reuşit să le demoleze şi să le reconstruiască în templele lor, au fost fundațiile unor clădiri uriaşe care fuseseră orientate cu grijă după soare. Fenicienii, ca şi vecinii lor egiptenii, şi cele mai multe dintre civilizațiile străvechi mediteraneene, adorau soarele.

Oraşul Soarelui, Oraşul Etern, locul de veşnică odihnă al lui Hercule, mai vechi – după romani – decît Cartagina. De ce acest tribut unui îndepărtat port megalitic la Atlantic; de ce trebuie să se întindă dincolo de Gibraltar? Fondatorii Oraşului Etern au trăit, aparent, la multe mile marine de fenicienii din Asia Mică sau de indienii americani. Ca să țină legătura cu Asia Mică trebuie să fi fost adevărați maeştri ai navigației, călătorind pe lîngă țărmul primejdios al Africii de Nord, unde nu sînt curenți regulați şi vînt care să-i ajute în navigațiile lor spre Mediterana şi înapoi. Ar fi fost mult mai uşor pentru locuitorii Oraşului Etern să traverseze oceanul şi să-i învețe pe indieni tehnica zidăritului.

Nu trebuia decît să-şi ridice vîslele şi să se lase duşi de curent ca şi noi. Dacă fenicienii au întemeiat acest etern Oraş al Soarelui, navigatorii lor au luat, pesemne, cu ei, în călătoriile de colonizare, dincolo de Mediterana, preoți, arhitecți şi alți reprezentanți de elită. De fapt, fenicienii, vestiți oameni ai mării, sînt cunoscuți în lumea antică îndeosebi ca intermediari ai civilizației. Dacă au locuit în acest oraş de la Atlantic, ei ştiau, pesemne, totul despre tipurile de piramide antice ale Lumii Vechi – şi despre cele în trepte, şi despre cele cu fețele plane. Ştim că unele expediții feniciene de explorare au navigat după dorința faraonului Egiptului. Bărcile îngropate în jurul piramidelor egiptene erau din lemn fenician, cărțile feniciene erau din papirus egiptean, iar faraonul Ramses al II-lea îşi avea chipul, cu inscripții, sculptat în trei locuri pe stîncile de pe țărmul fenician. Pe timp de pace sau de război au existat legături strînse între cele două țări. De fapt, deoarece oamenii de ştiință moderni nu cred în capacitatea de a naviga, pe mare, a bărcilor de papirus, s-a presupus că egiptenii au folosit bărci

feniciene chiar şi la strîngerea tributului din insulele lor din Mediterana şi de pe coasta Siriei. Fenicienii au cunoscut şi mai bine piramidele de chirpici, în terase, din Asia Mică, ce se deosebeau de cele egiptene, pentru că aveau o scară îngustă ori o pantă ce urca prin mijlocul uneia sau mai multor părți laterale ale piramidei, în terase, pînă la un mic templu de piatră, din vîrf, la fel ca şi la piramidele construite pe țărmul american al Atlanticului.

„Dar şi noi, egiptenii am navigat pe mare", argumenta Georges citînd din Biblie fragmentul în care prorocul Isaia (l8, II) relata că țara i-a fost vizitată de trimişi egipteni ce au trecut marea cu bărci făcute din trestie. Într-o nouă ediție a Bibliei, King James specifica chiar faptul că aceste bărci de trestie erau făcute din papirus. Georges ne-a reamintit de asemenea că însuşi Moise (Exodul, 2, III) a fost lăsat de mama sa, în voia valurilor, pe Nil, într-o arcă de papirus dată cu smoală şi bitum. În Egipt, Georges îmi arătase pereții templului reginei Hatsepsut, de la Luxor, pe valea Nilului, acoperiți eu picturi din oare reieşea că ea a trimis o expediție pe Marea Roşie, spre Punt, în Somalia, formată din mai multe corăbii mari de lemn, ca să aducă tot felul de mărfuri şi copaci exotici, pentru a fi replantați în grădina reginei.

Ceea ce Georges nu ştia era că modeştii negustori au navigat cu bărci de papirus obişnuite şi mai departe decît faimoasa şi luxoasa flotă de corăbii din lemn a reginei. Eratostene, şeful uriaşei biblioteci egiptene de papirus din Alexandria – în estuarul Nilului – afirmase, înainte ca zeci de mii de manuscrise pe papirus, de neînlocuit, să ardă, că „bărci de papirus cu acelaşi fel de vele şi rame ca cele de pe Nil" au navigat pînă în Ceylon (astăzi Sri Lanka) şi la gurile Gangelui, în India. Istoricul roman Pliniu (Cartea, VI, XXIII, 82), citîndu-l mai tîrziu pe acest mare învățat de la biblioteca din Alexandria în descrierea geografică pe care o face Ceylonului arată că, în timp ce bărcilor de papirus le-au trebuit douăzeci de zile ca să navigheze de la Gange pînă la Insula Ceylon, corăbiile romane „moderne" străbat drumul în şapte zile. Această referință întîmplătoare, dar de o mare importanță, ne dă posibilitatea să deducem că vechile bărci de papirus înaintau pe ocean cu aceeaşi viteză pe care am avut-o şi noi înainte de a ni se afunda pupa, devenind o adevărată frînă. De fapt, măsurînd distanța dintre fluviul Gange şi Insula Ceylon, putem deduce, pe baza datelor rămase de la Eratostene, că bărcile de papirus, cu greement egiptean, ca a noastră, înaintau cu o viteză medie de 75 mile marine sau, aproximativ 140 km în douăzeci şi patru de ore, ceea ce este puțin mai mult de trei noduri.

Dar Oceanul Indian nu este Atlanticul. Poate că egiptenii au navigat şi dincolo de Gibraltar, dar nu s-a păstrat nici o mărturie care să dovedească aceasta. Totuşi, fenicienii cunoşteau stîncile şi plajele de pe țărmul de unde începusem noi călătoria. Ei au descoperit, treptat, secretele curenților locali.

Misterul ce înconjură primele călătorii făcute chiar pe oceanul care ne scălda pupa, ne trimitea peşti zburători la bord şi ne ducea, fără încetare, înainte, devine încă şi mai de contestat cînd stăm cu nasul în cărți savante, simțindu-ne ca antici cutreierători ai mărilor, citind despre noi şi timpul nostru. Uitîndu-mă în sus l-am văzut pe mexican turnînd apă dintr-un burduf de piele de capră într-o amforă; egipteanul se legăna prins cu o centură de salvare din papirus peste umeri, în timp ce maimuța îşi băgă caraghioasa mutriță în cabină şi-mi fură „nasometrul" cu care obişnuiam să determin înălțimea Stelei Polare.

„Oameni bărboşi plutesc spre vest peste Atlantic", scriam întrun mesaj adresat şefului Institutului arheologic din Mexico City, referindu-mă glumeț la oamenii bărboşi care au întemeiat străvechea civilizație mexicană. Numai cînd Norman şi-a scos micuța

sa stație de radio transmisie-recepție din lada pe care şedea, antichitatea a dispărut într-o clipă şi timp de cîteva minute am revenit în lumea noastră modernă. Dick Ehrhorn, un radioamator din Florida, a construit această mică stație şi, curînd după ce am pierdut legătura cu Marocul, am auzit deodată o voce la microfon spunînd: „LI2B, LA5KG, LI2B, Chris Bockelie din Oslo”.

După aceasta, Chris a călătorit cu noi în cutiuta magică, traversînd oceanul, iar lîngă el şi-au găsit loc: Just, LA7RF din Ålesund, Frank, I2KFB din Genova, Herb, WB2BEE din New York, Alex, UA3KBW din Leningrad, însuşi constructorul stației, Dick W4ETO din Florida, şi multe alte voci, care pentru oamenii din antichitate ar fi fost nişte spirite din lampa lui Aladin, ce zburau deasupra mării şi se aşezau în mica noastră cutie printre burdufuri de piele de capră şi oale. Prin intermediul radioamatorilor, familiile noastre aflau că mai sîntem în viață. Ca şi noi, ele aveau pe perete o hartă a Atlanticului şi marcau poziția noastră la diferite intervale. La jumătatea drumului, am schimbat urări de bine cu U'Thant şi şefii de stat ai celor şapte țări participante la expediție. Preşedinții a două mari puteri, din Est şi din Vest, ne-au trimis salutări prieteneşti care au sosit în aceeaşi zi. Cînd Norman şi-a închis „cutia Pandorei”, ne-am întors din nou în antichitate, tot aşa precum fusesem readuşi în prezent, cînd el a deschis-o şi a umplut cabina cu un cor de cloncăniturі metalice. Radioamatori din toate țările posibile încercau să ne ajute prin legături radio. Cînd vocile încetau, auzeam din nou apa gîlgîind şi plescăind, iar parîmele gemînd dezolant. În lumea noastră nu erau decît mare şi peşti zburători, din cînd în cînd cîte o spinare verde strecurîndu-se pe lîngă noi înspre adîncurile fără fund.

Oameni bărboşi; aceasta era una dintre ultimele noastre transmisii hazlii. Soarta ne ținea în căuşul palmei. Coada bărcii noastre era sub apă, permițînd valurilor să se urce nestingherite, pînă la peretele din spate al cabinei, ca brizanții pe plajă. Peşti mici sălăşluiau pe bord, la pupa. Dacă scăpăm de furtună ajungem la țărm întro săptămînă sau două, cu cabina şi prova ticsite de mîncare şi de altă încărcătură. Dar dacă ne mai prinde vreo furtună, vom ieşi din ea ca o epavă. De cînd am părăsit Marocul, „Ra” a fost fotografiată pe mare numai de „African Neptune”, cu vela ridicată. Spre a ne privi în perspectivă trebuise să înotăm legați cu o saulă de siguranță şi, pentru noi care săptămîni de-a rîndul nu ne văzusem decît pe noi înşine şi o secțiune limitată a navei ca fundal, era o privelişte întradevăr grozavă s-o vedem pe „Ra” din afara bordului. Georges a înotat cu un aparat de luat vederi sub apă, la ridicat deasupra crestelor şi a fotografiat barca luptîndu-se din greu cu valurile, întocmai cum fusese văzută şi de alții.

La 7 iulie barca de papirus arăta încă frumos cu prova aurie înaltă şi cu vela de un roşu închis întinsă ca niciodată, pentru că acum aveam din pupa un vînt de est. Dar dacă venea o furtună „Ra” n-ar mai fi arătat niciodată ca acum, iar fotografiile cu barca de papirus plutind în larg s-ar fi pierdut. Tot ce fotografiase Carlo pînă atunci putea fi distrus de furtună. Aşa că la următoarea legătură radio cu Italia i-am spus soției mele Yvonne, să găsească un fotograf care ar putea să ne iasă în întîmpinare cu o mică navă în preajma continentului american. Deşi nu mă referisem la asta prea mult în discuțiile cu cei de la bord, am simțit în adîncul inimii că s-ar cuveni o măsură de siguranță. Dacă viețile ne-ar fi fost în primejdie răspunderea îmi revenea, în cele din urmă mie.

Ce trebuia să aducă fotograful cu el? Toți voiam fructe. Santiago dorea o cutie cu ciocolată. Nimic altceva. Aveam apă şi mîncare mai multă decît ne trebuia. Carne sărată, şuncă şi cîrnați, oale şi coşuri pline cu miere, ouă, unt, fructe uscate, nuci şi pîine egipteană. Pe puntea prova şi în jurul cabinei erau îngrămădite atîtea alimente încît cu greu găseai loc să păşeşti.

Oameni bărboşi. Numai Iuri stătea la pupa în apa pînă la genunchi, şi se rădea. Bărbi roşii şi bărbi negre. Abdullah avea acum păr pe vîrful capului. Mîini negre şi albe trăgeau de aceleaşi parîme. Tot aşa fusese şi în antichitate. Nimic nou. Picturile murale din Egiptul antic arată oameni cu păr blond şi oameni cu păr negru construind aceeaşi barcă de papirus. Sub nisipul pe care ne-am construit barca, la baza propriei sale piramide, faraonul Kefren, fiul lui Keops, şi-a înmormîntat regina cu păr blond şi ochi albaştri şi i-a făcut portretul pentru veşnicie. Într-o raclă de sticlă de la Muzeul din Cairo, printre mumiile rudelor sale cu părul negru şi drept, zace însuşi Ramses al II-lea, cu un păr galben, moale mătăsos, pe un craniu de mumie, cu nasul coroiat. Aşadar nordul n-a avut monopolul oamenilor cu pielea albă şi păr blond. Fără îndoială că au existat şi în țările mediteraneene, incluzînd Asia Mică şi Africa de Nord, cu mult înainte ca urmaşii vikingilor să existe în Scandinavia. Dacă a existat vreo conexiune fizică, aceasta trebuie să fi fost de la sud la nord, pentru că perioada vikingilor a început cu trei mii de ani după ce faraonul Kefren şi-a înmormîntat în Egipt soția blondă cu ochi albaştri, alături de puternica corabie din cedru a tatălui său.

Oameni blonzi cu bărbi. Ei erau tot aşa de obişnuiți printre populația băştinaşă din Munții Atlas ca şi printre berberii din cîmpiile aflate în jurul Oraşului Soarelui, pe țărmul marocan, unde mai pot fi văzuți încă descendenții lor. Ei au navigat de pe țărmul african, cu nevestele şi animalele, peste Atlantic ca să se stabilească ca guanches în insulele Canare.

Oameni blonzi cu bărbi, care n-au fost vikingi, pentru că au construit piramide şi au adorat soarele, elemente care în toate legendele sunt asociate cu culturile americane din Mexic pînă în Peru. Pretutindeni în zona cuprinsă între tropice a continentului american, unde zac piramide şi coloşi de piatră – ruine părăsite din timpuri îndepărtate – spaniolii au aflat că nu ei sunt primii oameni albi cu bărbi care au navigat peste Atlantic. Legendele vorbesc în amănunt despre învățați asemănători ca înfățişare cu spaniolii, care s-au amestecat cu băştinaşii indieni şi le-au arătat cum să-şi construiască din chirpici case şi să trăiască în oraşe, să ridice piramide şi să scrie pe hîrtie şi pe piatră. Cu alte cuvinte, călătorii albi cu barbă s-ar fi amestecat pretutindeni cu băştinaşii locali şi au pus împreună bazele culturii locale. Indienii nu aveau barbă. Spaniolii sau folosit de legende ca să cucerească Mexicul şi Peru, dar legendele nu au fost create de spanioli. Cu o mie de ani înainte ca spaniolii să vină aici, meşterii băştinaşi, din Mexic şi pînă în Peru, au făcut siluete din ceramică şi statuiete din piatră cu oameni bărboşi. Înainte ca vikingii să înceapă traversarea Atlanticului, maiaşii au pictat oameni albi, cu păr auriu lung, într-o bătălie legendară pe mare, care a avut loc undeva lîngă țărmul mexican al Atlanticului. Cînd arheologii mexicani au deschis, acum cîteva zeci de ani, o cameră cu coloane pictate în culori vii, într-una dintre cele mai mari piramide de la Chichen Itza, ei au găsit picturi murale splendide, pe care le-au copiat în cele mai mici amănunte, înainte ca aerul tropical umed să pătrundă şi să le deterioreze, iar nenumărații turişti să intre şi să ducă totul cu ei. Picturile ilustrau un atac dramatic asupra unor oameni albi goi ce mergeau pe bărci galbene cu prova şi pupa curbate în sus.

Ca şi pe basorelieful din anticul Ninive, în valuri este un crab mare cu o mulțime de peşti şi animale cu cochilii, indicănd că navigatorii sau vin de pe ocean, sau încearcă să scape spre mare. Navigatorii cu pielea albă sînt întâmpinați pe țărm de războinici cu pielea închisă la culoare, şi cu pene pe cap, care le leagă mîinile la spate, le taie buclele blonde şi-l pun pe unul dintre ei pe lespedea de sacrificiu, în timp ce ceilalți se aruncă peste bordul navelor lor, care se scufundă. Bucle lungi, galbene, plutesc pe valuri printre

razele soarelui şi printre peşti de apă sărată. În timp ce unii dintre oamenii cu pielea albă sînt traşi de părul lor blond într-o direcție, alții şi-au adunat toate lucrurile şi merg calm dea lungul plajei cu mari poveri în spinare.

Ce legende sau întîmplări istorice încercau să perpetueze în acest fel triburile Maya, înăuntrul uneia dintre cele mai importante piramide ale lor, cu secole înainte ca spaniolii să debarce? Nimeni nu ştie. Cei trei arheologi americani care au copiat picturile de pe pereți au sesizat bine în scrierile lor că portretele din templu ale oamenilor albi cu părul blond „dau naştere la speculații interesante în legătură cu identitatea acestora".

Noi trebuie să fi speculat mult mai mult pe bordul lui „Ra", unde elementele naturii ne purtau zilnic, ca şi cum am fi fost pe nişte scări rulante, spre golful Mexic, fără a fi nevoiți să împingem sau să tragem la rame. Nu ne amăgeam că puteam concura în probleme de navigație cu încercații navigatori ai timpurilor de demult. Numai Norman era navigator, dar nici măcar el nu văzuse vreodată o barcă de papirus. Abdullah o cunoscuse bine, dar el nu văzuse niciodată oceanul. Noi n-am fi putut să navigăm niciodată pe o barcă de papirus cu echipament egiptean în apele capricioase din jurul Ceylonului[2]. N-am fi navigat nici cu ambarcații feniciene ca cele ce făceau comerț între Asia Mică şi coloniile de pe țărmul Rio de Oro şi America de Sud. Dar, desigur, noi îi putem imita pe acei oameni din vechime care vor fi fost prinşi de furtună în largul coastelor Africii şi-şi vor fi pierdut mecanismul de guvernare.

Nori negri atîrnau deasupra noastră pînă la orizont şi la intervale regulate cădea cîte o ploaie torențială care ne spăla atît pe noi cît şi puntea, aşa încît papirusul s-a udat şi s-a îmbibat şi mai mult cu apă; şi nivelul apei de la pupa creştea încet, dar perceptibil, înaintînd spre prova, pe fişia îngustă de punte din bordul din vînt al cabinei, de unde mutasem de mult încărcătura. Apa de mare ajunsese acum în locaşul piciorului catargului de pe duşumeaua de papirus, indicîndu-ne astfel cît de afundați eram în bordul aflat în vînt, unde tot papirusul era îmbibat de apă. Dimpotrivă, în bordul de sub vînt trebuia încă să ne aplecăm peste bord, pe pîntece, ca să ajungem la valurile ce treceau pe lîngă noi.

Acum ne aflam aşa de aproape de țărmul Americii de Sud, încît am fost vizitați de primele păsări de mare din această parte a oceanului. Frumoase păsări tropicale cu pene lungi în coadă zburau peste catarg. Din urmă ne ajunse un rechin care atacă sălbatic centura de salvare pe care o trăgeam după noi. Cei care nu văzuseră niciodată un rechin au trăit o experiență groaznică atunci cînd Carlo a strigat că ceva s-a agățat de centura de salvare, şi curînd după aceea un monstru întunecat la culoare, de aproape 2 m lungime, ieşi înotînd maiestuos cu aripioara sa dorsală deasupra apei. Se ridica şi se cobora o dată cu valurile. Cînd a ajuns în dreptul lui „Ra" deveni din nou sălbatic, îşi întoarse pîntecele albicios în sus, şi dădu din coadă atacînd cu gura căscată partea de dedesubt a sulului de papirus, înfuleca oare ceva animale gustoase de pe fundul bărcii? Orice ar fi mîncat, pericolul pentru parîme era mare. Cu experiența mea dobîndită pe „KonTiki", m-am aplecat peste marginea care era foarte joasă, şi am încercat să apuc rechinul de coada aspră, ce aducea cu şmirghelul cînd o atingeai. Apoi am văzut că are o rană deschisă pe spate, iar doi peşti piloți mari stăteau în apropiere, deasupra lui. L-am prins aproape de coadă, în două rînduri, dar bordul de sub vînt al bărcii era încă atît de înalt că m-ar fi tras peste el dacă nu l-aş fi apucat mai bine. Apoi Georges îşi aruncă harponul în spatele rechinului. Bruta cu muşchi de oțel, se zbăteau o clipă, pînă cînd apa se înspumă în jurul cozii. Georges rămase cu coada harponului în mîini, ruptă în

[2] Ceylonul s-a proclamat, la 22 mai 1972, stat independent şi suveran sub denumirea de Republica Sri Lanka.

două de rechin. Dispăru în adîncurile oceanului cu singurul harpon pe care-l mai avusese Georges.

Ne-am cufundat din nou în visele noastre liniştite despre misterele nerezolvate ale antichității. Norman învățase în şcoli că America a fost o lume deosebită pînă cînd strămoşii săi au venit din Europa, aducînd cu ei ştiința şi cultura lor. Să nu uităm că cele mai multe dintre manualele obişnuite sînt scrise de izolaţionişti. Aztecii, maiaşii şi incaşii au în arborele lor genealogic doar băştinaşi primitivi din Alaska şi Siberia. Europa a primit cultura din Asia Mică şi Africa via Creta şi alte insule din limitata Mediterană. America n-a primit nimic de peste Atlantic pînă la Columb.

Navele primitive puteau pluti dea lungul țărmurilor, spun ei, dar nu şi în largul oceanului. Acum Norman voia să audă şi argumentele difuzioniştilor. Dar nu era civilizația indienilor americani, din Mexic şi Peru, complet diferită de culturile afroasiatice din bazinul mediteranean, care au pus mai tîrziu bazele civilizației europene?

Santiago şi cu mine am reuşit să-i explicăm că nu erau chiar aşa de deosebite. Sînt destule neasemănări pentru specialiştii ce caută amănuntele. Dar un nespecialist care nu cercetează grînele din amfore, motivele şi modelele de pe țesături, şi care încearcă doar să se familiarizeze cu trăsăturile comune, generale, ar fi, poate, foarte uimit de asemănările existente.

Undeva în lume, o serie de triburi din junglele şi deşerturile situate în zonele centrale ale continentului american au reuşit să ajungă, întro măsură necunoscută omenirii, la acelaşi nivel cu avansata cultură a Lumii Vechi, cu cîteva secole înaintea erei noastre, în timp ce restul populațiilor băştinaşe americane din zone climatice mai favorabile, aflate la nord sau la sud de tropice, au rămas în comunitățile tribale primitive ale strămoşilor lor, pînă cînd au sosit europenii. Nimeni nu ştie astăzi exact secolul în care triburile tropicale din Mexic şi Peru au primit acest impuls care le-a dezvoltat capacitatea de a face un pas atît de uriaş de la felul lor primitiv de trai la civilizația adevărată. Dar este sigur că străvechile civilizații americane au făcut acest pas înaintea erei noastre, dar după ce civilizațiile din Asia Mică au atins culmea dezvoltării, navigînd intens dincolo de Gibraltar, şi ducînd pe bord tot ceea ce era necesar pentru a întemeia importantele lor colonii de-a lungul țărmului african al Atlanticului.

Care a fost esența acestei dezvoltări bruşte ce a început aproape simultan în jungla de nepătruns de pe țărmul atlantic al Mexicului şi printre dunele de nisip de pe țărmul opus, al Pacificului, în Peru? Soarele a fost divinizat, deodată, ca zeu. Nu avea importanță că într-un loc ploua şi era umbră printre numeroşii arbori din pădurile virgine, în timp ce de partea cealaltă soarele ardea nestingherit nisipul uscat; în amîndouă locurile băştinaşii indieni începură să construiască Zeului-Soare piramide în trepte. Ei au construit după aceleaşi principii, şi toți, sub comanda unui rege-preot atotputernic ce se pretindea o divinitate descendentă din soare şi nu din tribul său. În familia regelui preot se obişnuia căsătoria între frate şi soră pentru a se păstra sîngele divin cît mai pur. Regele-preot a pus capăt vechilor dansuri tribale în jurul totemului, sacrificiilor aduse spiritelor nevăzute şi altor credințe supranaturale tradiționale. De aici încolo numai discul solar trebuia să fie cercetat şi divinizat. În golful Mexic şi pe țărmul Perului, indienii nu şi-au făcut colibe din ramuri şi frunze. În ambele locuri au început să facă cărămizi de chirpici, de aceeaşi formă şi în acelaşi fel cu cele confecționate cu mii de ani în urmă, în bazinul mediteranean şi din Mesopotamia pînă în Maroc. Un pămînt special era amestecat cu paie şi apă, apoi presat în forme mici paralelipipedice, din lemn, de unde conținutul era scos şi ars la soare în cărămizi de aceeaşi mărime şi formă.

În timp ce indienii din vecinătate continuau să-şi construiască colibe din piei şi frunze, şi case din lemn, ca şi strămoşii lor, adoratorii soarelui, din Mexic pînă în Peru, s-au mutat în clădiri elegante de chirpici, construite exact ca cele din Lumea Veche, deseori cu cîteva etaje, cu un fel de streşini de scurgere de pe acoperiş şi aşezate una lîngă alta, ca să creeze comunități urbane organizate, cu străzi, şanțuri de scurgere şi apeducte. Dar, deşi inventarea sau introducerea cărămizilor de chirpici a dat posibilitatea acestor triburi din Mexic şi Peru să-şi construiască temple ale soarelui, ale căror ruine se mai văd încă în junglă şi în deşert ca nişte munți adevărați, ele au început să atace roca tare, să taie şi să îmbine blocuri gigantice, cu o îndemînare şi o tehnică a zidăritului specializată, care nu a mai fost găsită nicăieri în lume, cu excepția aceloraşi zone restrînse, din bazinul mediteranean şi Egipt, pînă la Oraşul Soarelui, în Maroc. Olmecii din golful Mexicului, care aveau mult lemn şi cărămizi de chirpici, au mers mult prin mlaştini şi junglă ca să găsească piatră bună pentru a fi extrasă. Aproape cu o mie de ani înaintea erei noastre, ei au transportat pe sute de kilometri, prin junglă şi mlaştini, blocuri grele de piatră ajungînd chiar la 25 t, pînă la locul unui templu, lîngă golf, unde făcuseră deja destule cărămizi de chirpici ca să construiască o piramidă în trepte, orientată spre soare, înaltă de peste 30 m. Cine avusese ideea şi simțise nevoia în Europa, acum trei mii de ani, ca să ridice astfel de clădiri, înalte cît un bloc cu zece etaje? Cînd olmecilor le veni această idee, în Egipt obiceiul de a construi soarelui piramide în trepte, din chirpici, era de mult dispărut. Dar în Asia Mică, dincolo de ținuturile fenicienilor, soarele era încă adorat prin temple ridicate în vîrful piramidelor în trepte; de fapt, aceste piramide, şi nu cele de la Giza, din Egipt, au trăsături fundamentale asemănătoare cu piramidele-templu ale olmecilor şi preincaşilor din America.

Înaintea erei noastre, indienii din jungla situată în preajma golfului Mexic învățaseră, de asemenea, în timp record, toate secretele unui sistem de calendar perfect şi au strîns o mulțime de cunoştințe astronomice, care au necesitat cîteva milenii de studiu în Lumea Veche. Vechii egipteni, babiloneni şi asirieni, care au trăit în regiuni de cîmpie şi deşert, vedeau tot cerul înstelat mişcîndu-se deasupra lor. Fenicienii au cules roadele acestei moşteniri culturale antice, care le-a dat posibilitatea să navigheze departe, fără să le apară pămîntul la orizont. Cum au putut indienii din jungla de pe țărmul Mexicului să-i ajungă şi să-i întreacă, ei, care se adăposteau sub frunzişul pădurii unde vizibilitatea era redusă deseori la doi paşi? Totuşi, aceşti indieni aveau un an calendaristic astronomic mai precis decît spaniolii, care au venit şi i-au descoperit. Nici chiar calendarul nostru gregorian nu este atît de precis ca acela pe care îl foloseau indienii maya din golful Mexic, înainte de Columb. Ei au ajuns la un an astronomic de 365,2420 zile, care avea doar o zi lipsă la fiecare cinci mii de ani, în timp ce calendarul nostru modern era bazat pe un an de 365,2425 zile, ceea ce înseamnă o zi şi jumătate în plus la fiecare cinci mii de ani. Acest gen de cunoştințe nu a fost elaborat nici repede, nici uşor. Aproximația cu privire la lungimea anului era deci, la mayaşi, cu 8,64 secunde mai aproape de adevăr decît calendarul nostru modern. Vecinii lor antici, care şi-au înmormîntat regele-soare într-o piramidă de piatră, pe care am vizitat-o în Palenque, au lăsat o inscripție ce atestă că 81 de luni fac 2392 de zile, astfel că o lună avea 29,53086 de zile, ceea ce însemna o deviere de numai 24 de secunde de la lungimea reală.

Triburile maya au dobîndit baza tuturor cunoştințelor lor astronomice de la vechii olmeci, care, încă dinaintea erei noastre, săpaseră date precise pe frumoasele lor morminte din piatră. Europa nu avea pe vremea aceea o cronologie. Zero în calendarul creştin este 1 ianuarie al anului reprezentînd naşterea lui Hristos. Zero în calendarul

mahomedan este anul cînd Mahomed a fugit din Mecca la Medina, sau anul 622 în calendarul nostru. Calendarul budist începe cu naşterea lui Buddha, adică anul 563 î.e.n. Zero în vechiul calendar mayas trebuie să fi fost 12 august din anul 3113 î.e.n. Ce a determinat această dată extraordinar de precisă pentru începerea numărătorii? Nimeni nu ştie. Unii cred că indienii au ales această dată din senin, ca ceva cu care să înceapă calendarul. Alții cred că trebuie să se fi referit la vreo conjunctură astronomică ce a avut loc nu mult înainte ca civilizația să înceapă să înflorească în America. În Egipt, prima dinastie a faraonilor a început între anii 3200 şi 3100 î.e.n. ceea ce coincide cu începutul calendarului mayas, dar după cîte ştim noi, în partea americană a oceanului nu există nici o civilizație atît de străveche. Dacă indienii din junglă au venit în Mexic cel puțin acum 15.000 de ani şi au aşteptat pînă la numai cîteva secole înaintea erei noastre ca să dezvolte suprinzătoarea civilizație olmecă, de ce îşi încep calendarul la o dată care, de fapt, reprezintă exact timpul cînd s-au născut cele mai timpurii civilizații din alte locuri? Exact cînd ele au început să înflorească în Mesopotamia, Egipt şi Creta?

Cum au moştenit triburile maya un calendar care era atît de precis, pînă la secunde, dacă ei l-au început la întîmplare, pe vremea cînd strămoşii lor erau încă într-un stadiu primitiv şi cînd, după cîte ştim, olmecii nu-şi începuseră observațiile astronomice în America? N-avem nici un răspuns la întrebarea aceasta. Calendarul maya începe la 4 *Ahau* 2 *Cumhu*, adică 12 august 3113 î.e.n. De asemenea ştim că ei şi rudele lor mexicane, aztecii din ținuturile muntoase, aveau texte scrise şi transmise oral, ce indicau că civilizația a început în Mexic cînd omul alb, bărbos, care pretindea că se trage din soare, a debarcat în golful Mexic cu mulți învățați, astronomi, arhitecți, preoți şi muzicieni. Triburile maya l-au numit *Kukulkan*, aztecii *Quetzalcoatl*; amîndouă numirile înseamnă „Şarpele cu pene". Nu ştim cine a inventat acest nume extraordinar. Un şarpe cu pene, deseori de o mărime uriaşă, este pictat şi în cîteva din mormintele faraonilor din Egipt, şi în multe dintre manuscrisele de papirus egiptene. Probabil un amestec de pasăre şi şarpe, ca simbol divin, existent de ambele părți ale Atlanticului, nu este ceva atît de extraordinar, deoarece păsările de pradă, şerpii şi felinele erau trei simboluri speciale pentru reprezentarea soarelui şi a regelui-soare în Mesopotamia, Egipt, Mexic şi Peru. Acestea erau țările în care simbolul soarelui şi alte simboluri erau decorate cu capetele şi, deseori, cu întreg corpul acestor trei animale. Nu mai puțin importanți erau oamenii-pasăre şi în Mesopotamia şi Egipt, care, în arta simbolică, îi înconjură pe regele-soare şi pe Zeul-Soare. Ele apar şi în Mexic şi abundă în Peru unde, ca şi în Egipt, sînt reprezentate ca oameni cu capete de pasăre, deseori ajungîndu-l pe regele-soare în călătoriile sale pe bordul bărcii de papirus. Din Peru, oamenii-pasăre au ajuns în Insula Paştelui, unde sînt, de asemenea, pictați cu bărci din trestie. Dar nu acestor figuri simbolice, imaginative, le sînt atribuite aducerea civilizației în America tropicală. Această onoare este acordată de triburile maya, aztece şi incase unor oameni perfect normali. Ei se deosebesc de cei mai mulți dintre indieni doar prin faptul că au mustață, barbă şi pielea albă. Nu au venit zburînd, ci mergînd prin pădure, cu veşminte, toiege şi sandale şi iau învățat pe băştinaşi să scrie, să construiască, să țească şi să adore soarele ca pe o zeitate supremă. Au înființat şcoli a căror materie principală era istoria sacră a țării. Străvechii povestitori americani ai istoriei îi urmăresc de la debarcarea în golful Mexic pînă sus, în ținuturile muntoase ale aztecilor şi în jos, pînă în jungla mayaşă, ori prin pădurea tropicală, înspre sud, prin America Centrală. Indienii de pe întinsul vastului imperiu Inca, din Ecuador pînă în Peru şi Bolivia, relatează exact aceleaşi lucruri. Civilizația le-a fost adusă de oameni albi, bărboşi, care sub conducerea regelui-soare, *Con-Tici-Viracocha,* s-a stabilit mai întîi pe Insula Soarelui de pe lacul Titicaca. Apoi au

navigat mai departe cu o flotă întreagă din bărci de trestie, ca să debarce şi să construiască piramide ale soarelui, ziduri megalitice şi toți monoliții cu forme omeneşti, care pot fi văzuți printre ruinele oraşului Tiahuanaco. Ostilitățile cu triburile războinice i-au mînat în cele din urmă pe aceşti primi purtători de cultură spre nord, prin Cuzco, pînă în portul Manta care se află exact unde Ecuatorul străbate Ecuadorul. Aici şi-au schimbat drumul spre vest, şi au dispărut peste Pacific, ca „spuma valurilor", de unde porecla de *Viracocha*, care mai tîrziu a fost dată şi navigatorilor spanioli şi altor oameni albi.

Nu este nevoie să credem că aceste tradiții sînt adevărate, chiar dacă ele sînt atît de amănunțite, dar în orice caz există o paralelă culturală şi mai remarcabilă că indienii fără barbă, cu părul ca pana corbului, sau hotărît să sape, să picteze sau să descrie oameni cu barbă, piele albă şi păr blond, aşa cum au găsit în mormintele din Egipt şi în ilustrațiile istorice din Maroc şi insulele Canare. Noi credem în măiestria desăvîrşită a zidăritului şi a astronomiei indienilor mexicani din junglă pentru că minele nu pot fi neglijate, dar respingem amintirile lor tradiționale, parte pentru că ele implică o religie deosebită de a noastră, şi parte pentru că nu credem decît în ceea ce este scris. Noi uităm că civilizațiile mexicane vechi au avut o scriere. Ele au scris pe hîrtie, lemn, lut şi piatră. Uităm că ei şi-au ilustrat scrierile hieroglifice cu imagini realiste. Olmecii, care ridicau monumente cu date gravate înainte de era noastră, au ajuns pînă la extreme aproape inumane pentru a lăsa posterității reprezentări uriaşe, în piatră, a două tipuri rasiale foarte deosebite.

Deşi portretele lor sînt surprinzător de realiste, în cele mai mici detalii, ele nu reprezintă vreun tip de indian care să albă urmaşi în zilele noastre. Unul este evident negroid, cu fața rotundă, cu buze groase şi nas scurt, turtit. Acesta este de obicei numit „chip de copil". Celălalt tip are un profil precis, bine definit, cu nas puternic, acvilin, o gură mică cu buze subțiri şi deseori o mustață şi un barbişon sau cu o barbă în toată regula. Arheologii au numit, în glumă, acest tip „unchiul Sam". El este în general reprezentat cu o podoabă maiestuoasă de păr, o pelerină lungă pînă la glezne, centură şi sandale. Tip accentuat semitic în înfățişare şi deseori purtînd un toiag de călător, el apare din zonele olmece spre sud, pînă unde merg şi legendele despre oameni albi. Secte religioase moderne au citat deseori aceste legende în sprijinul credinței lor în „triburile pierdute din Israel" sau în sfînta „Carte a mormonilor". O frumoasă sculptură în piatră a aducătorului culturii, Con-Tici-Viracocha, la nord de lacul Titicaca, în Peru, a fost confundată de primii spanioli cu Sfîntul Bartolomeu, în cinstea căruia sa înființat un ordin monahal, pînă cînd greşeala a fost descoperită şi vechea statuie a aducătorului de cultură, cu barba de piatră lungă de 25 cm, a fost făcută bucăți.

Pe de altă parte, tipul negroid olmec apare ca războinic şi primitiv, deseori reprezentat în dansuri groteşti, cocoşat şi ghemuit, sau sub forma unui cap sferic de piatră pus pe pămînt, atît de mare încît poate cîntări pînă la 25 t. Cine sînt „unchiul Sam" şi tovarăşul său „chip de copil"? Care dintre ei este olmec. Niciunul. Olmec este un nume pe care l-am fabricat noi, pentru că nu ştim cine sînt cei doi.

Olmecii scriau. Aztecii şi mayaşii au învățat de la ei să scrie, chiar dacă au ales pentru scris un tip deosebit de hieroglife, aşa încît un tip de rasă mexicană nu putea să înțeleagă scrisul alteia. E uşor să înveți să scrii, dar nu să inventezi o scriere. Arta este să descoperi că sunetele şi cuvintele pot fi transformate în simboluri care pot fi păstrate. O dată ştiind că aşa ceva e posibil este o treabă simplă să imaginezi semne noi, cuvinte, rime, caractere cuneiforme sau hieroglife. În bazinul mediteranean o cultură a dobîndit invenția scrisului de la alta. Oare au descoperit olmecii de pe țărmul de junglă al golfului

Mexic, singuri, arta scrisului? De ce trebuie să ne aşteptăm să găsim vreun semn al Lumii Vechi păstrat nealterat în Mexic cînd, de exemplu, egiptenii şi fenicienii, care au avut un contact cultural atît de strîns, au ales cîte o scriere pe care nu o puteau înțelege reciproc? Acelaşi lucru este valabil şi pentru Egipt şi Sumer.

Invenția hîrtiei nu poate fi socotită ca o consecință naturală a inventării scrisului. Totuşi, populația băştinaşă din Mexic a fabricat şi hîrtie adevărată ca să scrie pe ea. Nu din pulpa lemnului, aşa cum facem noi acum, ci folosind aceeaşi rețetă a egiptenilor şi fenicienilor pentru prepararea papirusului. Foloseau trestia, scoarță de hibiscus şi alte plante fibroase pe care le îmblăteau, le înmuiau şi le îndepărtau țesutul celular plutitor înainte de a bate împreună fîşiile ude aşezate în cîteva straturi încrucişate, cu bastoane speciale de lemn. Arta de a produce hîrtie adevărată după această metodă este atît de complicată, încît modernul Institut pentru cercetarea papirusului din Cairo a experimentat-o timp de cîțiva ani, pînă cînd, de curând, Hassan Ragab a reuşit să reproducă practic fabricarea papirusului antic. Indienii mexicani, pe de altă parte, au învățat la perfecție această artă înainte de venirea spaniolilor şi, în plus, ca şi fenicienii, ei au produs multe cărți. Cărțile lor, pe care spaniolii le-au numit *codex*, nu aveau paginile tăiate ca în Europa, ci împăturite, aşa încît întreaga carte putea fi desfăcută într-o fîşie lungă şi lată ca şi sulurile antice de papirus. Textul era scris în hieroglife şi bogat ilustrat cu desene colorate, ca şi sulurile egiptene de papirus. Printre alte consemnări, cărțile conțin povestea despre oamenii cu barbă cu text şi ilustrații.

În timp ce mii de triburi indiene din nord şi sud au trăit în epoca pietrei pînă cînd au venit europenii, rudele lor din zonele de deşert şi junglă, întinse din Mexic pînă în Peru, au început, ca şi călătorii din bazinul mediteranean, să caute, cu ochiul experimentat al meşterului în metal, mine de unde să obțină aur, argint, aramă şi alamă. Ei au combinat arama şi alama, ca să-şi fabrice unelte de bronz, aşa cum făceau oamenii civilizați antici de pe partea cealaltă a Atlanticului. Toți bijutierii din Mexic pînă în Peru, *via* istmul Panama, lucrau broşe în filigran, ace de păr, inele, clopote de aur şi argint deseori bătute în pietre prețioase, montate cu aceeaşi artă extraordinară ca a celor mai buni maeştri din Lumea Veche. Arta aurăritului a fost cea care, de fapt, le-a determinat soarta tragică, pentru că bogățiile fără sfîrşit în metal prețios, din America Centrală şi Peru, au constituit o atracție mai puternică pentru lacomii *conquistadori* care au venit pe urmele lui Columb, decît obiectele din piatră şi os ale indienilor de pretutindeni din America, oare au fost colectate pentru prima dată de paşnicii etnologi moderni.

Indienii care au început deodată să sape în piatră, să fabrice chirpici, să scoată metal, să facă hîrtie, să descopere cele mai ascunse secrete ale anului calendaristic şi să scrie tradițiile strămoşilor lor – aceşti indieni au descoperit în Mexic şi Peru cum să îmbine două soiuri de bumbac nefolositor pentru a produce un fir artificial atît de lung încît să poată fi țesut, în urma căruia s-a găsit că planta merita să fie cultivată în adevărate plantații. Cînd recolta de bumbac a fost bine dezvoltată, au început să dărăcească şi să toarcă exact ca în Lumea Veche şi cînd firele toarse au fost destul de lungi, şi vopsite în toate felurile de culori rezistente, ei au realizat aceleaşi două tipuri de războaie: orizontal şi vertical care erau folosite şi în bazinul mediteranean în antichitate. Cu ele au țesut tapițerii care au depăşit de multe ori frumusețea împletiturii şi finețea calității a tot ceea ce se obținuse pînă atunci mai bun în lume.

Înainte ca Lumea Veche să descopere olăritul, civilizațiile străvechi din nordul Africii au început să cultive dovleci, pe care îi goleau, uscîndu-le coaja la foc şi-i foloseau ca vase pentru păstrat apa. Dovleacul a fost atît de important şi de cunoscut încît şi astăzi este folosit în acest scop, din Etiopia pînă în Ciad. Nu se ştie prin ce mijloc această

plantă africană folositoare a căzut în mâinile oamenilor educați, din Mexic şi Peru, unde a fost utilizată exact în acelaşi fel, fiind una dintre cele mai cultivate plante cînd au venit spaniolii. Pare să fie mai mult decît probabil să rechinii sau alte viețuitoare ale mării ar fi dat gata dovleacul dacă ar fi început să plutească singur pe Atlantic, sau acesta ar fi putrezit înainte ca indienii să-l găsească pe malul celălalt şi să-şi dea seama cum poate fi folosit.

Confecționarea unor excelente obiecte de păstrat apa din dovleac, în Africa, n-a fost suficientă pentru cultivatorii de bumbac din America; ei au reuşit şi să copieze arta ceramică din bazinul mediteranean. Cu îndemînare profesională au descoperit lutul potrivit pentru olărit, pe care l-au amestecat cu cantitatea necesară de nisip, l-au modelat, colorat şi ars ca să facă oale. Şi au făcut oale şi căni cu tot felul de toarte, farfurii, vase cu şi fără picioare, oale cu cioc, fluiere şi figurine de ceramică de aceeaşi formă şi deseori cu aceleaşi detalii, ca şi cele folosite de olarii antici în Mesopotamia şi Egipt. Chiar şi produsele unice, ca, de exemplu: vase în formă de animale, cu o gură de băut pe spate, făcut de artişti cu aiutorul a două tipare negative, erau răspîndite pe ambele țărmuri ale Atlanticului. La fel erau şi sigiliile de ceramică, plate sau cilindrice, gravate pentru tipărirea şi decorarea pieselor prin presare sau rulare. Poate cea mai extraordinară asemănare o au cîinii mici de ceramică, ce puteau fi traşi pe rotițe ca jucăriile moderne, şi care au fost găsiți în morminte olmece dinaintea erei noastre, şi de asemenea, în cele din Mesopotamia antică. Aceste lucruri merită să fie menționate în mod deosebit nu numai pentru că unul dintre principalele argumente ale izolaționiştilor – pînă cînd sau descoperit aceşti cîini – era că roata nu fusese cunoscută în America înaintea lui Columb. Şi totuşi a fost cunoscută; dacă nu de alții, cel puțin de aceia care au întemeiat străvechea civilizație mexicană. De ce a fost uitată, înainte de a fi pusă în practică este o altă problemă; poate că solul noroios din junglă şi lipsa cailor sau a catîrilor ne răspund la întrebările unde au găsit incaşii şi triburile maya cîinii domestici sau de unde au fost imitate în desenele cu roți ale olmecilor, în arta locală mai tîrzie, numeroasele creaturi mumificate cu grijă, ce zac alături de stăpînii lor în mormintele preincaise din Peru. Nimeni nu ştie. Popoarele civilizate, din Mexic pînă în Peru au avut cel puțin două rase de cîini domestici de origine necunoscută. Amîndouă se deosebesc de cea eschimosă, cu părul lung şi coada îm bîrligată, pe care ceilalți indieni au adus-o din Siberia; ei nu sînt descendenți ai unor canine americane cunoscute şi sînt surprinzător de asemănători cu cîinii mumifiați din Egiptul antic. Obiceiul şi îndemînarea de a mumifica cîini şi păsări au fost, de asemenea, caracteristice Perului ca şi Egiptului.

Nici o mumie de om sau de animal nu poate fi conservată în climatul de junglă, dar noi ştim că persoanele de vază au fost îmbălsămate de adoratorii soarelui din America antică pentru a dobîndi viața eternă, pentru că sute de mumii îmbălsămate cu grijă sînt păstrate în mormintele de pe țărmul deşertic al Perului. Obiectele găsite în mormintele lor indică rangul înalt pe care l-au avut. În timp ce unele mumii peruviene au părul negru şi drept ca indienii moderni, altele au părul ondulat şi mătăsos, roşu şi chiar blond; trupul lor mare contrastează izbitor cu indienii ce trăiesc în Peru azi, care se numără printre cele mai mici tipuri rasiale din lume. Golite de organele interne, umplute cu bumbac, masate cu preparate speciale, cusute la loc, învelite cu veşminte speciale de mumie şi, în sfîrşit, avînd o mască pe față, mumiile preincase sînt pregătite după acelaşi procedeu tradițional, care este asemănător, în toate amănuntele esențiale, cu cel din Egipt. Înaltul preot-soare ce zace întins printre podoabele lui, sub capacul de piatră de 5 t al sarcofagului aflat în piramida din Palenque, a avut, de asemenea, o mască pe față,

iar trupul îi fusese înfăşurat într-o pînză roşie, ale cărei fragmente se mai văd încă pe oase. Dar nici o artă a îmbălsămării nu i-a putut salva rămăşiţele pămînteşti în climatul ploios al pădurilor.

Era natural ca un rege-preot mexican să fie înfăşurat în pînză roşie iar sarcofagul să-i fie pictat în roşu pe dinăuntru. Căci roşul era culoarea favorită şi sacră în Mexic şi Peru, ca de altfel şi a fenicienilor. În Peru, expediţii speciale au fost trimise spre nord, de-a lungul ţărmului, pe plute mari de balsa sau în bărci de trestie pentru a culege şi aduce scoici roşii speciale, aşa cum şi fenicienii îşi întemeiaseră coloniile, de-a lungul ţărmului african al Atlanticului, ca să-şi satisfacă dorinţa fanatică de a extrage culoarea roşie din „melcul de purpură”[3].

În Mexic şi în Peru, indienii au început să aibă multe obiceiuri pe care ceilalţi băştinaşi nu le aveau şi unele dintre ele erau pe cît de ciudate, pe atît de uimitoare. Au început să practice circumcizia la băieţii mici, aşa cum era obiceiul religios la evrei şi la alte popoare din vecinătatea lor. Au hotărît ca preoţii-soarelui, care nu aveau bărbi adevărate, să poarte bărbi artificiale ca şi în Egipt. Înainte de a începe anul agricol, aşteptau pînă cînd constelaţia Pleiadelor apărea deasupra orizontului, aşa cum era obiceiul la unele popoare din bazinul mediteranean. Chirurgii din Mexic, şi, în mod deosebit, cei din Peru, au început să facă trepanaţii craniene pacienţilor lor, în parte ca operaţie magică şi în parte pentru a vindeca fracturi. Arta deosebit de dificilă a trepanaţiei era foarte puţin răspîndită în lume cînd spaniolii au ajuns în America, ea existînd exclusiv întro zonă limitată a Mediteranei, din Mesopotamia pînă în Maroc şi, destul de ciudat, la populaţia *guanches* din insulele Canare.

Micile amănunte ale vieţii cotidiene nu erau totuşi prea deosebite în ciuda distanţei ce desparte Mediterana de golful Mexic. Viaţa în familie şi în cadrul comunităţii, de la regele-preot pînă la sclav şi eunuc, urma, în mare, acelaşi model ierarhic; obiectele casnice prezentau doar mici deosebiri. Cultivatorii de pămînt din Mexic şi Peru au început să facă agricultură în terase, cu apeducte, cu irigaţie artificială şi cu îngrăşarea pămîntului cu bălegar, ca în bazinul mediteranean; chiar şi izolaţioniştii au arătat coincidenţe de amănunt remarcabile în tipurile de sapă, coş, secure şi topor, Pescarii, de asemenea, făceau acelaşi fel de năvod, cu plută şi greutăţi, aceleaşi capcane şi foloseau cîrlige cu momeală şi aţă de pescuit pe acelaşi principiu. Negustorii plecau din Peru în căutarea moluştelor roşii, cu bărci de trestie, ca „Ra” a noastră. Muzicienii din ambele zone aveau tobe cu pielea întinsă peste capete, tromboane, trompete cu muştiuc, diferite feluri de flaute, cuprinzînd naiuri, clarinete şi tot felul de clopote. Şi izolaţioniştii au remarcat asemănările din structura şi organizarea armatelor, folosirea corturilor militare de pînză, pe cîmp, obiceiul de a da soldaţilor scuturi cu desene ca să le indice unitatea şi faptul că praştia – necunoscută indienilor ce au venit prin stîmtoarea Behring, dar caracteristică războinicilor din zona mediteraneană – a reapărut ca una dintre armele cele mai importante în zona de cultură preincasă. Difuzioniştii şi izolaţioniştii au accentuat că existau asemănări izbitoare în ceea ce priveşte şorţul şi pelerina bărbaţilor, veşmintele femeieşti prinse în centuri pe după mijloc şi cu ace pe umăr, şi sandalele din piele sau sfoară împletită cu asemănări pronunţate ca model şi manufactură. Podoabe, oglinzi metalice, pensete, piepteni, tatuaje, evantaie, umbrele de soare şi litiere cu scaune pentru persoanele de vază; căpătîie de lemn pentru odihna capului, folosirea aceloraşi feluri de cîntare şi balanţe, diferite jocuri şi zaruri, picioroange şi o serie nesfîrşită de asemănări în modele şi desene. De fapt nu este o deosebire aşa de mare

[3] Din genul Purpurea; secretă o substanţă iniţial incoloră care, sub acţiunea luminii solare, se colorează în nuanţe diferite, din care cauză moluscă a fost mult preţuită pe vremuri.

între ceea ce creaseră deja popoarele din Asia Mică şi Egipt şi s-a întins pe insulele mediteraneene, cînd Europa era încă în stadiul de primitivism şi ceea ce au găsit spaniolii cînd au sosit, cu cîteva mii de ani mai tîrziu, în America. Au venit, sub semnul crucii, ca să aducă o nouă religie, din Asia Mică, indienilor de la celălalt capăt al curentului oceanic.

Noi am contemplat şi discutat toate acestea în timp ce curentul continuu al Atlanticului ne-a purtat barca de trestie mai aproape de America tropicală. În definitiv, poate că barca în care stăteam constituia una dintre cele mai remarcabile asemănări. Pupa se afunda tot mai adînc. Acesta era călcîiul lui Ahile al bărcii noastre. Constructorii noştri din Ciad n-au vrut la început să construiască nicidecum prupa. Nu erau obişnuiți s-o facă; pentru că niciodată nu învățaseră cum se construieşte această pupa. Totuşi indienii din Peru ştiau. Arta lor s-a transmis din tată în fiu, din timpurile cînd străvechii olari au desenat pe oalele lor primele bărci de trestie, în formă de semilună, iar lacul Titicaca din America de Sud este acum singurul loc din lume unde bărcile de trestie au vele şi, lucru destul de ciudat, în acea parte a continentului american vela este susținută de acelaşi fel de catarg bipod ca şi în Egiptul antic. De asemenea, lacul Titicaca este singurul loc unde se construiesc şi astăzi bărci de trestie compacte, cu amîndouă capetele ascuțite şi ridicate, cu legături din parîmă dintr-o singură bucată, pornind dintrun bord şi încingînd barca pe la fund, pînă în celălalt bord, întocmai cum artiştii antici pictaseră legăturile pe pereții mormintelor din Egipt. Prietenii noştri din Ciad au strîns multe mănunchiuri înguste cu cîteva legături, folosind numeroase parîme scurte, legate în lanț; şi cu toate că, în cele din urmă, i-am convins să adauge o pupa ridicată în sus, totuşi numai forma exterioară coincidea în totul cu picturile egiptene. Departe de drumurile de caravane, marile civilizații antice nu au pătruns niciodată în Ciad, aşa cum au ajuns cu bărcile, ducînd colonişti de-a lungul țărmului Mediteranei, pînă în Maroc. Acum, pentru prima dată, îmi puneam întrebarea dacă s-ar fi putut întîmpla să fiu indus în eroare de hartă. Mi-am adus constructori pentru barcă din Ciad pentru că în Lumea Veche nu puteau fi găsiți alții mai buni. Dar dacă culturile de pe ambele țărmuri ale Atlanticului au aceeaşi origine? În acest caz, indienii care locuiesc pe lacul Titicaca, cel mai vechi şi mai important centru cultural preincas, au moştenit meseria de constructori de bărci din trestie mai direct decît îndepărtatele triburi buduma din interiorul Africii. Mi-am amintit că izolaționiştii pretindeau că între Marea Mediterană şi Peru există o distantă imposibil de străbătut în antichitate.

M-am lăsat oare şi eu prostit de o idee atît de dogmatică? Am uitat că spaniolul Francisco Pizarro, care n-a avut nici avioane, nici drumuri, nici cale ferată care să-l ducă peste ocean sau prin junglă a călătorit din Marea Mediterană pînă în Peru cu oamenii săi, tot aşa de repede, cum Hernando Cortes a cucerit regiunile înalte din Mexic? O singură generație de spanioli a colonizat întreaga zonă, din Mexic pînă în Peru; aceeaşi generație care l-a văzut pe Columb navigînd de trei ori peste ocean şi înapoi. Teza izolaționistă de bază spune că istoria se repetă. Spaniolii au descoperit mai întîi insulele din golful Mexic, totuşi au amînat colonizarea lor pînă cînd au cucerit Mexicul şi Peru. Noi, şapte oameni din şapte țări, ne aflam la bordul lui „Ra" ca să dovedim cît de asemănători sînt oamenii din nord, din sud, din est sau din vest. Şi totuşi ne-a fost deosebit de greu să înțelegem că aceeaşi asemănare ne împinge înapoi prin timp, în zilele cînd egiptenii antici îşi scriau cîntecele de dragoste, asirienii îşi perfecționau carele de luptă, iar fenicienii puneau bazele scrierii lor şi se străduiau să exploreze bogățiile din vestul Africii cu ajutorul velelor şi greementului.

După ce a trecut prima săptămînă din luna iulie, un sentiment de nesiguranță mi sa cuibărit în suflet. Speram că nava cu fotograful va pleca la timp, înainte ca ploile torențiale care ne-au însoțit cîteva zile să se transforme într-o adevărată furtună. În zona în care ne aflam tocmai începea anotimpul uraganelor. Toți acceptam situația cu un calm teribil.

La 8 iulie vîntul s-a întețit, iar valurile se ridicau uriaşe ca şi cum dincolo de orizont se dezlănțuise furtuna. Se aruncau peste biata noastră punte şi pentru prima oară au trecut şi peste puntea de comandă, care era fixată pe stîlpi lungi, în spatele cabinei Am avut o noapte grea. Vîntul urla prin întunericul de smoală, apa bubuia, gîlgîia, urla şi şiroia peste tot. Lăzile pe care stăteam au început să se mişte şi să plutească în sus şi-n jos prin cabină, cu noi deasupra. Cei care se aflau în pupa, spre tribord, au trebuit să-şi scoată ce aveau în lăzile de sub ei, deoarece erau pe jumătate pline cu apă. Ei şi-au mutat lucrurile în celelalte lăzi, pe care se dormea, şi unde apa era pe fund, ridicîndu-se şi coborînd cîțiva centimetri, după cum aveau mai multe sau mai puține spărturi. La intervale de cîteva secunde, val după val izbea peretele din pupa al cabinei, care era acum acoperit cu o bucată de velă; pereții de bambus se scuturau şi apa sărată se prelingea prin toate părțile – dacă eram îndeajuns de norocoşi ca să nu vină ca un potop peste capetele noastre. Cei mai mulți dintre noi ne-am obişnuit cu izbiturile ritmice, neîncetate, de deasupra capetelor noastre, în schimb Santiago avea nevoie de somnifere. Din cînd în cînd cîte un tunet mai violent ne făcea să sărim din sacii de dormit; o velă, care se zbătea, s-a întors cu o fluturare bruscă peste catarg şi încă o dată am început bătălia cu uriaşul pe care cu greu îl vedeam deasupra noastră la lumina lămpii, pierzîndu-ne echilibrul şi poticnindu-ne de oalele lui Santiago şi de țesătura rezistentă a straiurilor şi pataraținelor instalate de Carlo. A doua zi de dimineață, la ora şase, săteam pe puntea de comandă ținînd aliura cu vîntul din pupa tribord cu ajutorul unei rame-cîrmă şi cu o alta pe care o manevram continuu, cînd, pe neaşteptate, marea se ridica în jurul meu acoperind totul. Un şuvoi strălucitor de apă s-a strecurat încet ajungîndu-mi pînă la brîu şi, fără prea mult zgomot, acoperişul cabinei situat chiar în fața mea a fost inundat. Cîte va secunde mai tîrziu „Ra” a început să se cutremure atît de violent şi s-a aplecat în vînt atît de mult încît a trebuit să mă agăț de mînerul ramei ca să nu cad peste bord, în apă. Mă aşteptam din clipă în clipă, ca şi catargul bipod să rupă legătura de papirus de sub el în bucăți şi să cadă în mare. Dar „Ra”, vibrând, s-a înclinat foarte mult într-un bord, aşa încît a evacuat apa ambarcată, apoi s-a redresat, deşi nu aşa cum fusese înainte. Piciorul din tribord al catargului se afundase în legătura de papirus ce-l susținea, iar cabina a început să se încline spre tribord. În zilele următoare, cîrmaciul a trebuit să stea cu genunchiul stîng îndoit ca să-şi mențină echilibrul pe puntea de comandă ce se înclina.

Deoarece aveam pupa înclinată în afară, în dimineața următoare, cînd am făcut baie la bord, a trebuit să ne legăm ca să nu fim luați de apă. Valurile se înălțau la prova în ambele borduri ale cabinei. în bordul de sub vînt, la pupa, în fața uşii cabinei, am construit un paravan din coşuri goale şi parîme, pe care l-am acoperit cu vela de rezervă pe care nu o folosisem pînă atunci. Peste tot zăceau peşti zburători morți. Deşi secțiunea pupa afundată acționa ca o frînă puternică, şi cu toate că navigam în zigzag, fără posibilitate de a guverna, vîntul puternic ne-a deplasat în ziua aceea pe o distanță de 63 mile marine, sau 117 km, spre America. Aceasta însemna numai cu 20–30 km mai puțin decît media zilnică parcursă de către bărcile vechi de papirus, după relatarea bibliotecarului Eratostene. Am fost vizitați din nou de păsări tropicale din Brazilia sau Guyana franceză, care se aflau acum spre sud şi sud-vest față de noi. Echipajul era într-

o stare de spirit excelentă. Norman a stabilit o legătură radio cu Chris din Oslo, care i-a confirmat că încearcă să o ajute pe Yvonne să ne trimită un operator de film la New York. Imediat ce fotoreporterul era gata de plecare, ei sperau că va putea să vină spre noi cu vreo navă din Indiile de Vest.

La 9 iulie am descoperit că apa care trecuse peste acoperişul cabinei pătrunsese şi prin capacul unui butoi conținînd peste 90 kg de carne sărată, care mai tîrziu s-a alterat. Dar în timpul controlului din această dimineață, Georges a venit să ne aducă la cunoştință un lucru mult mai grav. Toate socarele groase care legau sulul de papirus exterior din bordul din vînt, cu restul corpului bărcii, se roseseră complet, aşa încît duşumeaua cabinei se deplasase în toate părțile sub atacurile furioase ale valurilor. Georges era palid şi aproape că-şi pierduse graiul. Dintr-o săritură am fost de cealaltă parte a cabinei împreună cu Abdullah. Aveam în fața ochilor o privelişte pe care nu o voi uita niciodată. Barca era despărțită longitudinal în două. Snopul mare de la tribord, ce susținea unul din picioarele catargului, se bombase uşor în afară față de restul bărcii, pe toată lungimea lui. Se mai ținea prins de „Ra” numai la prova şi la pupa. Ori de cîte ori valurile îl îndepărtau de barcă priveam prin golul născut, drept în adîncurile albastre de sub noi. N-am văzut niciodată Atlanticul atît de limpede şi atît de adînc ca atunci, prin spărtura micii noastre lumi de papirus. Dacă Abdullah ar fi putut să se îngălbenească, ar fi făcut-o. Cu un calm neclintit şi fără vreun tremur în voce a spus rece că acesta era sfîrşitul. Parîmele sau uzat. Lanțul continuu din parîme fusese rupt. Legăturile se vor rupe una cîte una şi într-o oră sau două trestiile de papirus vor fi împrăştiate pe apă în toate direcțiile.

Abdullah, Abdullah capitulase. O clipă, Georges şi cu mine am rămas paralizați, întorcîndu-ne privirea de la ochiul adînc oceanic, ce se deschidea şi se închidea ritmic la picioarele noastre, la vîrful legat în parîme al catargului bipod. Sprijinit şi amarat cu cîte un picior în fiecare bord, catargul era acela care mai ținea îmbinate cele două jumătăți ale bărcii, astfel încît parîmele de la prova şi pupa nu cedaseră în continuare. În acest timp, Norman a apărut brusc lîngă noi, strigînd ca un tigru gata să sară:

— Băieți, să nu renunțăm, spuse el cu vocea gîtuită.

În clipa următoare, toți ne agitam încoace şi-ncolo. Carlo şi Santiago au scos afară colacii de parîmă, au măsurat şi au tăiat lungimi potrivite din socarul cel mai gros pe care îl aveam la bord. Georges a sărit în valuri şi a înotat pe sub „Ra” cu un capăt gros de parîmă. Norman şi cu mine ne-am strecurat peste tot pe barcă examinînd legăturile roase, ca să apreciem cam cît timp mai pot rezista. Tulpini de papirus pluteau pe valuri, izolate sau în mănunchiuri. Abdullah bătea cu un baros în snopul uriaş al lui „Ra” un ac de cusut enorm, un piron de fier subțire, avînd la capăt o ureche suficient de mare pentru a putea trece prin ea o saulă groasă de peste 6 milimetri. Cu acest ac uriaş încercam să reasamblăm barca de hîrtie. Iuri a stat la cîrmă singur ore întregi ca un om pedepsit. Georges a plonjat pe sub barcă încingînd-o de patru ori cu parîma noastră cea mai groasă – arătînd pe punte ca patru cercuri de butoi – în speranța că vom reuşi să strîngem snopii desfăcuți, aşa încît catargul bipod să nu se rupă la vîrf prin destrămarea snopilor de papirus. Apoi a plonjat sub snopul de papirus prin care Abdullah trecuse uriaşul ac de cusut. Sub apă, Georges trebuia să scoată parîma subțire din urechea acului şi s-o reintroducă după ce Abdullah băga acul în alt loc. În felul acesta am astupat oarecum deschizătura fatală, dar am pierdut mult papirus şi ca urmare eram şi mai mult decît înainte înclinați în bordul din vînt. Catargul bipod stătea pieziş, dar „Ra” naviga încă atît de repede încît Georges a trebuit să fie legat cu o parîmă. Am fost încîntați cînd am reuşit să-l tragem pe punte după ultima cusătură, fără să-l fi înțepat

în cap cu uriaşul ac ascuțit. Carlo s-a scuzat că nu era gata masa: apa se prelingea tot timpul pe coşul de la bucătărie şi stingea focul. Un coş mare de pe „Ra”, al cărui conținut nu-l ştiam, a fost observat către apus săltînd pe valuri în urma noastră. Înainte de căderea nopții am verificat sulul de papirus cîrpit, care se întindea aproape pe toată lățimea lui „Ra”, în bordul tribord al cabinei. Se agita amenințător în parîmele subțiri pe care le folosisem pentru cusut şi era atît de îmbibat şi subțiat, încît trebuia să intrăm în apă pînă la brîu cînd depăşeam cabina prin acest bord. Apoi s-a lăsat din nou noaptea. Ultimul lucru pe care l-am văzut a fost albul ochilor lui Abdullah care era aşezat într-un colț, chiar în deschizătura uşii, clipind deasupra saltelei pe care se ruga, printre scrîşnetul, scîncetul şi gîlgîitul apei. Norman a primit un mesaj radio care ne înştiința că nava pe care Yvonne încerca s-o închirieze putea să ne iasă în întîmpinare în patru sau cinci zile. În ziua de 10 iulie m-am trezit la răsăritul soarelui cu ochii grei. Cele două lăzi pe care dormeam fiecare dintre noi se deplasaseră şi se balansaseră sălbatec toată noaptea. Norman n-a putut să-şi țină echilibrul pe cuferele mişcătoare şi zăcea întins de-a curmezişul, la picioarele noastre. Primul nostru gînd a fost să întărim cele patru parîme pe care le legasem în jurul bărcii cu o zi înainte, aşa încît am încins barca cu o nouă parîmă în dreptul locului ce susținea catargul, ca să evităm împrăştierea trestiilor. Toată ziua am continuat să coasem banca cu sfoara lungă de cusut pe care o trecem în sus şi în jos, de pe punte, pînă la fund.

În ziua aceea Norman a auzit că doi operatori de film erau aşteptați în insula Martinica şi că un mic yaht cu motor, numit *„Shenandoah”*, se îndrepta într-acolo ca să-i ia. Televiziunea italiană anunțase că ne aflam într-o situație deosebit de grea şi că trecusem în barca de cauciuc. Ne-am gîndit cu un umor diabolic la ziua cînd o tăiasem. Nu i-a simțit nimeni lipsa. Nimeni nu s-ar fi suit în pluta de salvare. Aveam mai mult papirus decît ne trebuia ca să plutim. În timp ce valurile se spărgeau peste noi, un strigăt al lui Carlo ne-a anunțat că cele mai bune tigăi ale sale au fost duse peste bord. Georges a apărut cu un obiect roşu ce şiroia, pe care-l pescuise din apa adîncă de la pupa.

„Avem nevoie de ăsta, sau pot să-l arunc peste bord?” Era un stingător mic de incendiu, din zilele cînd fumatul la tribord fusese interzis. Hohote de rîs au însoțit zborul aparatului în apă. Chiar şi Safi, care atîrna de catarg, se uita la stingătorul ce dispărea în adîncuri, arătîndu-şi dinții şi scoțînd nişte sunete ce ne spunea că şi ea apreciase gluma.

La 11 iulie marea a început să devină calmă unduindu-se uşor, dar şi valurile liniştite înaintau mult, pînă la pupa şi pe la travers tribord. În timpul cartului de noapte, pentru prima oară după multe nopți, am văzut cîteva constelații şi Steaua Polară, iar cu „nasometrul” meu am stabilit repede poziția la 15° latitudine nord.

La miezul nopții cîteva valuri mari au trecut peste tribord şi au pătruns prin pereții de bambus ai cabinei atît de puternic încît una dintre lăzile pe care dormea Norman a fost făcută țăndări. Lada fusese golită de mult şi acum pluteau peste tot bucăți rupte, prin apa agitată din cabină. „Ra” a început să scoată o serie de sunete neplăcute în locul în care cususem papirusul şi nimeni n-a auzit strigătele de ajutor ale lui Safi, cînd valiza perforată în care dormea a fost izbită de valul următor în peretele cabinei. Ea a plutit, închisă, printre fragmentele valizei pînă cînd, de necrezut, a reuşit să deschidă capacul şi să iasă afară. Santiago s-a trezit cu ea, stînd udă pe pieptul lui şi zgîriind cu lăbuțele ca să fie lăsată şi ea înăuntrul sacului de dormit.

La 12 iulie au venit din nou păsări dinspre țărm să ne viziteze. Am auzit prin radio că iahtul ce trebuia să ne aştepte va întîrzia, deoarece doi membri ai echipajului au

părăsit nava cînd aceasta a ajuns în Martinica pentru a-i lua pe cei doi operatori de film. Surpriza zilei a fost epava unei nave care a apărut la orizont şi s-a îndreptat spre noi. La început am crezut că sînt nişte aventurieri pe o navă construită de ei, dar apoi am văzut că era un vas de pescuit vechi, peticit. Pretutindeni atîrna peşte uscat, iar echipajul stătea privind la noi în tăcere, în timp ce *„Noi Young You"* trecu clătinîndu-se, pe lîngă noi, la peste 180 m depărtare. Stăteam în cele două ambarcații uitîndu-ne unii la alți cu milă şi descurajare, făcînd fotografii şi unii şi alții. Pescarii, indiferenți, ne-au făcut semne cu mîna cu condescendență. Fără îndoială, ei considerau că „Ra" este vreo *jangada* din partea locului sau o plută primitivă de balsa, ieşită în larg să pescuiască pe lîngă țărmul brazilian şi erau vădit uimiți să vadă că un astfel de morman de bucăți de trestie poate fi folosit încă în zilele noastre. Plescăitul apei produs de vasul de pescuit a lovit pupa bărcii noastre, după care acesta a alunecat mai departe lăsîndu-ne singuri cu marea. A început să plouă din nou. Vîntul crescu în intensitate şi, o dată cu el, furia valurilor. Curînd totul era scăldat în apă.

Cînd noaptea începu să se întindă peste cerul umed, şters, acoperit cu nori, am văzut, la orizont, spre est, rostogolindu-se, nori de furtună, ca o turmă de vite negre, furioase, ce veneau tropăind după noi. Ne-am pregătit să înfruntăm furtuna ce sfîşia cerul şi arunca fulgere în rafale din ce în ce mai înspăimîntătoare. Era o anumită limită pînă la care vela putea rezista, dar noi am lăsat-o întinsă. Mai aveam numai cîteva zile şi trebuia să ne grăbim.

„Ra" se scutura în rafalele de vînt. Valurile s-au ridicat. Vela egipteană ne trăgea ca niciodată pînă acum şi din nou am avut impresia că mergem călare pe spatele unui animal sălbatic. Peisajul era de o frumusețe aspră. Valurile negre deveneau albe, fierbînd în dîre albe de spumă; asupra noastră se năpustea mai multă apă din mare decît din cer. Crestele valurilor erau netezite de vînt şi „Ra" naviga atît de repede, încît torentele de apă care ne depăşeau venind din urmă aveau mai puțină forță ca de obicei. Dar acelea care se spărgeau asupra noastră, o făceau cu atîta putere, încît era imposibil să ațipim mai mult de cîteva secunde printre izbituri.

Primejdiile pîndeau pretutindeni, dar noi eram bine ancorați de peretele cabinei sau de snopul de papirus. Mase grele de apă cădeau cu zgomot asurzitor pe acoperişul împletit, ce se lăsa în jos ca o şa, tot mai aproape de capetele noastre. Santiago a fost tras peste bord, cu parîma în mîini, dar s-a agățat de un colț al velei. Din cînd în cînd „Ra" se zbătea atît de violent, încît ne agățam de straiuri şi atîrnam peste bord ca o contragreutate. Unul dintre coşurile de la bucătărie a fost făcut bucăți şi Carlo s-a dus cu greu prin apă ca să-l salveze pe celălalt, care plutea între catarge. Antena s-a rupt, aşa că radioul amuți. Din cînd în cînd rățoiul era luat de ape peste bord, şi pentru că era legat, în haosul de neînchipuit şi-a rupt un picior şi Iuri a trebuit să i-l pună la loc. Safi se afla într-o dispoziție grozavă în interiorul cabinei. Prin văile uriaşe ale valurilor se zbenguiau cîrduri mari de peşti zburători. Chiar înainte de a se schimba cartul l-am auzit pe Abdullah încercînd să cînte în noapte, pe puntea de comandă. Din spate veni un val uriaş ce căzu pe acoperişul cabinei; apoi a fost rîndul meu de cart. Abdullah stătea în picioare legat de puntea de comandă, cu părul scînteind de apă de mare, la lumina lămpii.

— Cum e vremea, Abdullah? am glumit eu.

— Nu prea rea, răspunse el liniştit.

Furtuna a urlat cu intensitate diferită trei zile nesfîrşite. Era tot mai primejdios să ai vela întinsă, dar noi am reuşit să o stăpînim în primele două zile cînd „Ra" a alergat pe valurile furtunoase. Catargul de la tribord dansa singur printre balansurile sulului de

papirus pe jumătate desfăcut, care pierduse atîta trestie încît ceea ce mai rămăsese a fost cusut sub apă. Datorită acestui fapt, catargul bipod se apleca şi mai mult în vînt şi asta ne ajuta să trecem mai bine de rafale, chiar dacă bucata de lemn în care era fixat piciorul catargului se afunda tot mai adînc în snopul de papirus, foarte slab legat. Georges şi Abdullah au cusut cît se putea mai bine mănunchiul de sub talpa catargului ce părea că-şi croieşte drum spre fundul bărcii. Catargul se balansa în sus şi-n jos, în papucii de lemn şi numai greutatea lui şi straiurile îl aduceau la loc după fiecare săritură. Din cauza parîmelor care s-au ros şi care au slăbit la tribord, trestiile de papirus de acolo puteau să absoarbă apă în cantități nelimitate şi, în plus, întregul snop a slăbit atît de mult şi a devenit atît de moale, încît nu ştiam cît vom mai putea sau cît va mai trebui să întărim straiurile catargului. Cînd acesta se ducea şuierînd spre spate, toate şirurile paralele de straiuri din ambele părți ale cabinei se slăbeau ca o coardă de arc şi în clipa următoare se întindeau brusc datorită oscilațiilor atît de violente ale catargului, aşa încît numai parîma groasă legată în jurul bărcii ca un parapet, după modelul antic egiptean, făcea ca trestiile să nu se împrăştie. Firele de papirus erau tot aşa de rigide şi de puternice ca după prima zi de stat în apă şi pluteau cînd se îndepărtau de noi. Dar datorită deselor prilejuri de a absorbi apă precum şi grație catargului care îşi arunca toată greutatea peste partea avariată resturile cusute ale snopului de la tribord se scufundau tot mai mult în apă şi duşumeaua de bambus se apleca elastic o dată cu el, fără însă să se rupă.

Am încercat să umplem spațiul gol lăsat de lada pe care dormise Norman şi care s-a rupt, dar de fiecare dată înainte de a termina, un nou val se năpustea prin spărturile bambusului şi strica altă ladă. Lăzile din cabină au fost făcute țăndări una după alta. Cu fiecare ladă ce se spărgea, devenea tot mai greu să le stăpînim pe cele care mai rămăseseră, pentru că era destul loc acum să plutească două cîte două, ca nişte bărcuțe într-un port aglomerat, cu cîte o saltea deasupra. Şosete şi lenjerie dispăreau în curentul pe care-l făceau valurile ce se retrăgeau din cabină şi apăreau în alte locuri. Norman şi Carlo s-au mutat afară, pe coşurile cu provizii, sub marginea acoperişului, în fața cabinei. Lăzile lui Iuri au fost făcute bucăți sub el, înainte de a fi reuşit să le golească de medicamente, ceea ce a creat un infern de sticle sparte, eprubete, cutii cu pilule şi alifii, strivite toate, emanînd un miros de neînchipuit. Devenise primejdios să cazi de pe cutii şi noi am îngrămădit saltelele, sacii de dormit şi tot ce ne prisosea în spațiile goale ca apărătoare împotriva valurilor ce năvăleau prin pereți, ca să putem sta liniştiți pe lăzile ce ne mai rămăseseră. Iuri s-a mutat afară. La centru, acoperişul cabinei se lăsa tot mai jos peste capetele noastre şi lampa de parafină ce dansa întruna a trebuit să fie mutată într-un colț mai sus. Glumele şi hohotele de rîs ale celor trei care se mutaseră afară, în cealaltă parte a peretelui subțire de bambus, dovedeau buna dispoziție a tuturor dinăuntru şi de afară.

Furtuna urla, fulgerele străpungeau cerul, dar tunetele deabia le auzeam din cauza zgomotului înspăimîntător pe care-l făcea apa ce năvălea pe punte la tribord şi gîlgîia în jurul nostru, pînă cînd dispărea prin aceeaşi parte. Cel ce era de cart la pupa avea puțin spațiu şi încercam să ne schimbăm cît puteam de des. Pontilii din tribord ce susțineau puntea de comandă s-au afundat o dată cu sulul de papirus, iar platforma pe care stătea cîrmaciul s-a înclinat ca acoperişul unei case. Nu mai puteam ajunge la mînerul ramei-cîrmă din tribord. Ne-am retras în colțul din babord, unde puntea de comandă era mai înaltă şi am descoperit aici un sistem care era pe cît de ingenios, pe atît de eficace. Cu o parîmă legată de picior şi cu o alta ținută în mînă, manevram în ambele sensuri rama-cîrma din tribord, dar numai cînd nu puteam ține drumul doar cu cîrma de la

babord. În cîteva secunde am legat toate parîmele ca să nu fim făcuți bucăți. Era foarte important să ținem vela întinsă şi în acest scop am legat cîte o mură din fiecare colț al velei de balustrada comenzii, aşa încît cîrmaciul putea să acționeze cu toată greutatea sa asupra vergii velei, dacă pentru guvernare nu putea face față situației numai cu ramele-cîrmă. Întreaga punte de comandă era acoperită cu parîme, în timp ce pupa afundată acționa ca o cîrmă uriaşă ce nu putea fi stăpînită şi care făcea manevrarea bărcii deosebit de complicată. Dacă ne lăsam în voia furtunii exista pericolul de desprindere din locaşele lor a picioarelor catargului sau de afundare a lor prin snopul de papirus, deoarece pluta noastră îmbibată cu apă nu putea rezista o veşnicie.

La 14 iulie am realizat o legătură radio cu *„Schenandoah”* care naviga spre est, dinspre Barbados. Ne-au spus că furtuna ajunsese şi la ei, iar valurile se spărgeau peste timoneria iahtului, înaltă de peste 6 m. Radiotelegrafistul lor a lansat un apel că se află în pericol şi că s-au gîndit să se întoarcă, pentru că iahtul nu fusese construit să reziste la furtuni mari. Numai gîndul că noi rezistam mai departe, în aceleaşi condiții de vreme, i-a determinat să-şi continue drumul spre est, prin furtună. Căpitanul a ordonat viteza maximă posibilă, de aproximativ opt noduri. Era de trei sau patru ori mai mare decît realiza „Ra”, dar în ghearele furtunii iahtul înainta mult mai încet; în cel mai bun caz putea să ajungă la noi într-o zi sau două, dacă mergeam direct unul spre celălalt. Un radioamator a recepționat un mesaj că o navă comercială s-ar afla la 30 de mile de noi, în cazul în care avem nevoie de ajutor. Dar noi voiam să navigăm spre vest singuri.

La ora 1 dimineața Iuri a strigat că verga velei s-a rupt zgomotos. Toți afară. Dar nici unul n-a putut vedea vreo defecțiune; verga se afla la locul ei, perfect dreaptă şi cu vela bine întinsă. Din acest moment însă guvernarea bărcii a devenit teribil de grea. Schimbîndu-ne pe rînd în serviciul la cîrmă, recunoşteam că niciodată carturile nu fuseseră mai obositoare. Numai la răsăritul soarelui ne-am dat seama ce se întîmplase. Carlo a descoperit că de fapt guverna barca doar cu brațul cîrmei şi nu prin efectul penei. Pana groasă, cu două brațe, se rupsese din nou, ca lovită de un baros uriaş, iar în timpul nopții dispăruse în valuri pentru totdeauna. Acela fusese zgomotul auzit de Iuri cînd strigase că s-a rupt verga. Acum ne speteam guvernînd doar cu brațele ramelor. De fapt „Ra” îşi vedea singură de drum avînd drept cîrmă unică pupa afundată.

La 15 iulie furtuna atinse intensitatea maximă. Vela nu mai putea fi ținută sus, sub tensiune. Printre rafalele ce ne biciuiau atît de puternic, încît o barcă obişnuită s-ar fi scufundat, am coborît-o cu un zgomot ca de tunet. Fulgere sfîşiau cerul şi ploaia cădea ca un potop. După coborîrea velei catargul a rămas numai cu treptele scărilor, legănîndu-se gol ca un schelet, la lumina fulgerelor. Fără velă aveam un sentiment înspăimîntător de neputință şi apatie. Valurile prinseseră parcă mai mult curaj să ne atace, pentru că viteza scăzuse. Şi restul bucătăriei a dispărut în apă. S-a spart un borcan şi la picioarele lui Carlo pluteau resturi cleioase de ouă şi apă de var. Prova şi bordul babord al bărcii erau încă acoperite cu alimente puse în borcane bine protejate cu capace tari. Cîrnați şi şunci atîrnau de acoperişul cabinei şi de treptele catargului. Dar mai rea decît gălbenuşurile de ou sparte a fost sosirea bruscă a unui mare număr de meduze ce pluteau în jurul nostru cu filamentele urzicătoare întinse pretutindeni. Am călcat pe una din ele, dar nu m-a înțepat. În timp ce lucrau în apă pînă la brîu ca să coasă alte parîme în locul celor rupte, Georges şi Abdullah sau trezit cu filamentele usturătoare încolăcite în jurul picioarelor. Amîndoi au fost masați timp îndelungat cu medicamentul natural improvizat de Iuri. Abdullah spunea că nu-l doare deşi avea pe picioare urme rotunde, ca şi cum ar fi fost ars cu țigara; şi ca să demonstreze că un om din Ciad este tare la durere, el şi-a stins mucuri de țigară pe braț.

Afară, bancheta formată de oalele înşirate de-a lungul peretelui, în partea de la babord a cabinei, era singurul loc unde stăteam în siguranță, fiind mai mult sau mai puțin uscat cînd furtuna atinsese intensitatea sa maximă. Toată pelicula şi tot echipamentul de valoare fuseseră îngrămădite acolo, aşa că abia mai aveam loc şi noi. Rățoiul şi maimuța locuiau acum în coşurile lor, puse unul peste altul deasupra grămezii cu lucrurile noastre. Înăuntru, valurile năvăleau prin pereți, continuîndu-şi prăpădul. Ladă după ladă au fost făcute bucăți. Spre seară, numai Abdullah şi cu mine rămăsesem înăuntru sub acoperiş; ceilalți se mutaseră afară şi dormeau pe coşurile cu provizii, sub catarg şi pe acoperişul cabinei, care se lăsase atît de tare încît abia mai ținea doi-trei oameni. Nu mai rămăseseră întregi decît trei lăzi din cele şaisprezece care alcătuiseră paturile noastre. Două îi aparțineau lui Abdullah şi una mie. Deoarece locurile noastre de dormit se aflau mai departe, spre babord, lăzile rezistaseră mai mult, dar acum le venise şi lor rîndul. Cea de sub picioarele mele fusese făcută bucăți, iar hainele şi cărțile s-au amestecat ca o pastă cu terciul ce plutea în jurul nostru. Am pus un capac de ladă într-o dungă ca să-mi sprijin picioarele şi m-am agățat de acoperiş şi de pereți ca lada de sub mine să nu se rostogolească cînd terciul apos năvălea peste noi. Era grotesc. Abdullah a îngenunchiat pentru ultima oară în deschizătura uşii ca să-şi spună rugăciunea de seară. Apoi s-a băgat în sac, deasupra celor două lăzi, şi a adormit. Gîlgîitul din jurul nostru era diabolic în întuneric. Perna mi-a căzut în vîrtejul de sub noi, care se zbătea din perete în perete nelăsînd să-i scape nimic. Era ca şi cum ne-am fi aflat în stomacul unei balene, unde peretele de bambus era fanonul ce filtra mîncarea, astfel încît numai apa sărată putea să scape. M-am întors după pernă şi am pescuit ceva moale. O mînă. O mînă de cauciuc sau vreo mănuşă plină cu apă din echipamentul chirurgical al lui Iuri. A fost înspăimîntător. M-am ridicat şi am stins lampa de parafină, dar o băltoacă de apă de ploaie strînsă în pînza de cort a acoperişului s-a revărsat peste gîtul meu, în timp ce capacul pe care îmi sprijineam picioarele a alunecat şi a dispărut în apă. M-am tîrît afară ducîndu-mă lîngă ceilalți. Era mai sigur afară în ploaie, în partea de sub vînt. Abdullah a rămas să doarmă singur în casa noastră, cîndva comodă.

Cu mult înainte de răsăritul soarelui, la 16 iulie am reuşit să restabilim legătura cu „Shenandoah”. Am mînuit şi iar am mînuit aparatul, am ascultat şi iar am ascultat, pînă cînd am auzit vocea metalică a operatorului. Căpitanul ne-a cerut să lansăm semnale luminoase după căderea întunericului. Vîntul a încetat. Furtuna s-a îndepărtat către vest şi a ajuns acum la insule. În afară de Simbad rățoiul, care avea un picior rupt, noi ceilalți nu aveam nici o zgîrietură. Norman a căutat rachetele de semnalizare pe care le-am păstrat după ce am tăiat barca de salvare. Erau atît de îmbibate cu apă, încît nu am putut nicicum să aprindem fitilul. Pe o frîntură de etichetă am citit: „A se păstra la loc uscat”. I-am cerut căpitanului de pe „Shenandoah” să lanseze ei rachete. Dar nu după mult, căpitanul ne-a răspuns că nici ei nu pot să aprindă rachetele. Nici unul dintre noi nu stabilisem poziția exactă după furtună, dar după cum bănuiam navigam pe drumuri contrarii, de apropiere, la aceeaşi latitudine.

Vocea din radio ne-a cerut să ținem generatorul de mînă în funcțiune, transmițînd semnalul radio tot timpul, ca ei să se poată conduce după el, spre noi. Deşi vîntul încetase şi ploaia torențială făcuse ca valurile să fie mai mici nici una dintre ambaracațiile noastre nu era atît de mare încît să fie vizibilă de la distanță. Am aflat că moto-iahtul avea 80 t în greutate şi 23 m în lungime. În timp ce mînuiam stația de radioemisie am observat că marea s-a acoperit din nou cu bucăți negre ca asfaltul, pe care le mai văzusem şi cu o zi înainte. Ele rămîneau lipite pe papirus în timp ce apa se scurgea printre trestii. Am strîns cîteva mostre ca să le trimitem, împreună cu un raport,

delegației norvegiene la O.N.U. Am navigat prin acest gunoi în zona ambelor țărmuri ale Atlanticului, ca şi prin mijlocul lui.

În timp ce Norman lucra cu butoane şi căşti, iar noi ceilalți stăteam în jurul lui pălăvrăgind, Carlo ne-a servit o mîncare, rece, delicioasă. I-a părut rău că bucătăria nu mai funcționa tot aşa de bine ca înainte, din cauza că tigăile fuseseră luate de apă pentru că nu mai putea aprinde primusul, care zăcea acum pe fundul Oceanului Atlantic. Dar, dacă ne plăcea şuncă şi icre de peşte egiptean, mai avea încă un cuțit cu care să le pregătească. Nu ne mai drămuia „pîinea mumie", care avea acum un gust mai bun ca oricînd, dacă o ungeam cu unt berber şi miere sau o mîncam cu brînză pipărată de oaie, ținută în ulei. Furtuna cruțase din fericire borcanele cu provizii îngrămădite pe trestiile moi de papirus. Doar lăzile de lemn au fost distruse. Papirusul şi parîmele, borcanele şi burdufurile, coşurile şi bambusul s-au înțeles bine cu furtuna. De fiecare dată lemnul era acela care pierdea bătălia cu valurile.

Tîrziu, în după-amiaza zilei de 16 iulie, vremea a devenit, din nou frumoasă, iar noi am început să privim care încotro, în zare urcați pe cabină sau pe catarg. Iuri punea în funcție stația de radio, în timp ce Norman emitea neîntrerupt la microfon, semnalul nostru, cînd deodată, s-a întîmplat ceva inexplicabil. Norman, care stătea nemişcat în uşa cabinei, învîrtind de butoane cu amîndouă mîinile, privi țintă drept înainte, ciudat şi fără să se uite la vreunul din noi spuse cu voce gîtuită de emoție:
„Vă văd, vă văd; voi nu ne vedeți?"

A fost un moment dramatic pentru toți ceilalți care stăteam în jurul lui fără să scoatem o vorbă, pînă cînd ne-am dat seama că el discuta cu operatorul-radio de pe „Shenandoah". *„Shenandoah!"* Ne-am întors cu toții brusc, Georges stînd pe acoperişul cabinei privind în direcția opusă, iar Carlo legănîndu-se încoace şi-ncolo pe catargul şubred cu aparatul de fotografiat pe burtă.

Iată-l, în sfîrşit! îl vedeam la intervale scurte, ca un bob de nisip pe vîrful crestelor îndepărtate. Pe măsură ce se apropia observam că are un ruliu foarte mare. Tot ce mai rămăsese din „Ra" primea valurile cu un calm stoic. Cum de ne-am întîlnit unii cu alții este încă un miracol pentru noi, dar iată-ne, balansîndu-ne pe rînd, în sus şi-n jos, pe mare în apele Indiilor de Vest. O pasăre mare neagră se rotea deasupra noastră. Au apărut aripioare dorsale de rechin, despicînd apa în jurul lui „Ra". Pesemne că au urmărit iahtul încă de la insule. Se filma şi se fotografia de pe ambele ambarcații dar era cu o zi prea tîrziu. Vela mare a lui „Ra" fusese coborîtă pentru totdeauna; catargul n-ar mai fi putut suporta mai mult de o bucată mică de velă fără să intre în papucul de lemn şubred care-l ținea la tribord.

De pe iaht a fost coborîtă o barcă de cauciuc şi Abdullah a început să bată din palme de încîntare cînd a văzut că cel ce vîslea către noi era un om cu pielea de aceeaşi culoare ca a lui. I-a strigat urări de bun sosit, întîi în limba arabă din Ciad apoi în franceză şi a rămas cu gura căscată, fără să mai poată spune ceva, cînd negrul i-a răspuns în engleză. Africa l-a întîmpinat pe Abdullah în America. O Africă ce devenise americană din cap pînă în picioare.

Primul lucru care trebuia să fie încărcat, în barca ce se legăna, era pelicula cu filmul expediției. Ne-am dus pe rînd ca să-i întîlnim pe oamenii de pe iaht – oameni veseli, deschişi. Cu suprastructura sa înaltă şi cu chila îngustă, plăcuta navă se balansa atît de tare încît noi cei care stătusem opt săptămîni pe „Ra" ne păstram cu greu echilibrul pe puntea de o curățenie imaculată. Ruliul era atît de violent încît Carlo şi Jim de pe iaht, care încercau fiecare să filmeze nava celuilalt, au fost de acord că e mai uşor să filmezi iahtul de pe barca de papirus decît invers.

Căpitanul şi echipajul erau toți tineri, cei mai mulți dintre ei angajați anume pentru această ocazie şi toți se arătau nerăbdători să ajungem la bordul iahtului şi să plece imediat acasă. Dar cum contractul de angajare nu prevedea acest lucru, noi am continuat să stăm pe „Ra”. Ne-au adus cîte patru portocale la fiecare şi o cutie de ciocolată pentru Santiago. Dar echipajul improvizat plecase în căutarea noastră fără să-şi dea seama că proviziile de la bord constau aproape în exclusivitate din bere şi apă minerală, aşa încît căpitanul insista să se întoarcă înainte de a li se termina proviziile. În plus, se apropia o altă furtună. Am împrumutat barca de pe „Shenandoah” şi ne-am reîntors de pe „Ra” cu hălci întregi de şuncă, carne de oaie afumată, cîrnați, borcane cu diferite alimente şi apă pentru ca toți să putem mînca şi bea pe săturate mult timp.

„Shenandoah” a aşteptat. „Ra” plutea cu bordul babord intact, dar bordul tribord pierduse atîta papirus încît nu mai putea susține catargul dublu, înalt de 9 m şi extrem de greu. Ne-am hotărît să-l tăiem. După ce mîndrul catarg a căzut în apă, Norman a ridicat un catarg bipod uşor, din două vîsle lungi de 4,5 m fiecare, legate împreună la capăt şi a pus pe ele o velă improvizată. „Ra” continua să navigheze.

La 17 şi 18 iulie am transportat pe „Shenandoah” încărcătura care ne era de prisos şi am continuat să legăm snopii împreună cît puteam mai bine. În timp ce Carlo s-a îndepărtat cu catargul tăiat, Georges lucra sub „Ra”, Iuri se balansa singur în barca iahtului asigurînd un primejdios serviciu între cele două ambarcații, iar noi ceilalți treceam cu greu prin apa de pe punte, cu parîme şi cu toate celelalte lucruri înmuiate în apă. Primprejur se înghesuiau vizitatori veniți din adîncuri. Am început să vedem din ce în ce mai multe aripioare dorsale de rechin despicînd suprafața apei în jurul nostru, ca velele unor iahturi de jucărie. Dacă ne băgăm capul sub apă puteam vedea forme de peşti mari înotînd încet, departe în adîncurile albastre şi limpezi. Echipajul de pe „Shenandoah” a început să vîneze rechini. Au reuşit să tragă la bord un rechin cu aripioara dorsală albă, lung de aproape 2 m, şi un altul, puțin mai mic, iar noi i-am servit cu orez fiert de pe „Ra” şi ficat gustos de rechin. Un rechin albastru, lung de peste 3,5 m, era prea îndemînatic pentru a fi lovit cu harponul şi înota fără încetare în jurul nostru.

În ciuda tuturor ordinelor primite de a ne lua cele mai severe precauții, Georges ne-a înspăimîntat deodată pe toți aruncindu-se înspre marginea afundată a tribordului lui „Ra” cu un rechin mătăhălos pe urmele lui, aproape de picioare. Georges mai avea o muşcătură veche de rechin la picior. I-am interzis să mai înoate atîta timp cît vom fi înconjurați de aceşti mîncători de oameni şi mi-a răspuns că în acest caz va trebui să aşteptăm mult şi bine, pentru că el a numărat între douăzeci şi cinci şi treizeci de rechini ce se învîrteau prin adîncurile albastre. N-avea rost să riscăm vieți omeneşti şi am renunțat să mai coasem legăturile de papirus. Mai bine să lăsăm trestii şi chiar mănunchiuri întregi de papirus să se împrăştie pe urmele noastre.

Ne puteam permite să pierdem întreg bordul tribord, deoarece mijlocul bărcii şi bordul babord erau neatinse şi nu dădeau nici un semn că s-ar rupe. Rapoartele despre vreme primite de „Shenandoah” erau amenințătoare şi căpitanul avea destule motive ca să urgenteze întoarcerea în port. Tot echipajul de pe „Ra” era de acord cu faptul că dacă izbucneşte o furtună ar fi mai în siguranță la bordul epavei noastre. Într-adevăr, barca de papirus nu mai era navigabilă, cu cîrmele rupte şi cu o punte de comandă pe care cu greu puteam să ne punem piciorul, dar snopii care mai rămăseseră pluteau şi continuau să plutească spre vest ca o geamandură uriaşă de salvare pînă a fi împinsă la țărm, „Shenandoah” putea să navigheze, deşi ambele pompe şi unul dintre cele două motoare diesel fuseseră scoase din funcțiune de furtună. Dar atît căpitanul cît şi echipajul

iahtului erau conştienți că pe un uragan, chiar de mică intensitate, ar lua apă sau s-ar răsturna, şi atunci întreaga construcție de metal s-ar duce direct la fund. I-am convocat pe toți de pe „Ra” la prima „conferință” în adevăr serioasă de la tăierea plutei de cauciuc în largul țărmului african. Le-am explicat că s-ar părea că a sosit timpul să încheiem experimentul. Am navigat la bordul sulului de papirus două luni; mai plutea încă şi, fără a ține seama de mersul ei în zigzag, am navigat exact 5 000 km – distanța peste Atlanticul de Nord din Africa pînă în Canada. Aceasta a dovedit că o barcă de papirus poate fi folosită pe mare. Răspunsul îl primisem. N-avea nici un rost să riscăm vieți omeneşti.

Toți membrii expediției, cu bărbi şi bătuți de vreme, cu palmele asprite de tras la rame şi la parîme, stăteau ascultînd grav. I-am cerut fiecăruia să spună ce gîndeşte.

„Cred că trebuie să mergem mai departe pe „Ra”, spuse Norman. Avem destulă mîncare şi apă. Putem să facem din coşurile de bambus şi din lăzile sparte o platformă pe care să dormim. O să fie destul de solidă şi într-o săptămînă vom ajunge la insule, chiar şi numai cu peticul de velă pe care-l mai avem”.

„Sînt de acord cu Norman, spuse Santiago. Dacă renunțăm nimeni nu va crede că bărcile de papirus au putut ajunge vreodată pe continentul american. Unii antropologi vor spune că nu contează lungul drum pe care l-am lăsat în urmă, ci puținul care ne-a rămas în față. Chiar dacă ar fi vorba doar de o singură zi, şi asta ar avea importanță. Trebuie să străbatem tot drumul, de la un țărm la altul”.

„Santiago, am spus, puțini antropologi, care nu-şi vor da seama că acei oameni care au folosit bărcile de papirus timp de generații întregi le manevrau mai bine decît noi, nu vor fi convinşi chiar dacă ne vom continua drumul, în sus, pe Amazon”.

„Trebuie să mergem înainte, spuse Georges. Chiar dacă voi renunțați, Abdullah şi cu mine mergem. Aşa-i Abdullah?”

Abdullah dădu aprobator din cap.

„Aceasta este o barcă egipteană. Ea reprezintă Egiptul. Trebuie să merg înainte atîta timp cît mai rămîne un snop de papirus care să-mi țină capul deasupra apei, a încheiat Georges vehement. Carlo aruncă spre mine o privire cercetătoare”.

„Dacă crezi că trebuie să mergem mai departe, merg şi eu, spuse Carlo, mîngîindu-şi barba. Voi trebuie să stabiliți exact situația”.

Iuri şedea, privind țintă înainte.

„Sîntem şapte prieteni care am împărțit totul, spuse el în cele din urmă. Sau mergem cu toții înainte sau ne oprim toți. Sînt împotriva împărțirii grupului”.

Trebuia să iau o hotărîre dureroasă. Toți ceilalți voiau să continue drumul. Poate aveau dreptate, dar o furtună puternică l-ar fi măturat uşor pe vreunul de la bord. Nici vorbă. Începusem această experiență pentru că doream un răspuns. Îl aveam. O barcă de papirus cu pupa stricată, încărcată greşit, manevrată rău de un grup de oameni de uscat neştiutori în ale navigației, într-o epocă în care nici o ființă omenească nu ne putea da lecții sau sfaturi, înfruntase o furtună foarte puternică rămînînd cu oamenii şi animalele în viață şi cu toată încărcătura neatinsă, după ce a navigat în zigzag, timp de opt săptămîni, în largul oceanului.

Dacă făceam un cerc avînd centrul în anticul port fenician Safi, de unde plecasem, şi luam distanța pe care o străbătusem, ca rază, cercul ar fi cuprins Moscova şi punctul cel mai nordic al Norvegiei. Ar tăia Groenlanda prin mijloc, ar traversa Newfoundlandul, Quebecul şi Noua Scoție din America de Nord, ar atinge un colț al Braziliei în America de Sud.

Dacă n-am fi plecat din Safi, ci din Senegal, îndepărtîndu-ne spre vest de țărmul Africii, distanța pe care am parcurs-o ar fi fost suficientă, în linie dreaptă, să trecem drept peste Atlantic şi mai departe, în amonte, pe Amazon, pînă aproape de izvoarele acestuia. Atlanticul are mai puțin de 3.000 km în cel mai îngust punct al său, or noi parcursesem 5.000 km.

Era mai bine să ne oprim la timp. Acum aveam două ambarcații, fiecare cu slăbiciunile ei, care navigau împreună spre vest într-o zonă cunoscută ca leagăn al uraganelor. Nu ne venea să credem că primul uragan din acel an, *Anna*, se născuse chiar în marea din urma noastră, tocmai pe unde trecusem şi se îndrepta cu intensitate tot mai mare spre cele mai nordice insule din grupul Indiilor de Vest. Drumul nostru era spre Barbados, punctul sudic al aceluiaşi grup de insule. De asemenea, nu ne puteam închipui cum avioane de cercetare, din cadrul proiectului american BOMEX (Barbados Oceanographic and Meteorological Experiment), care descoperiseră uraganul încă de la formarea lui, au constatat că straturile superioare ale atmosferei din zona insulelor Barbados erau amestecate cu nisip fin din Sahara. Cu nisip din Sahara plouase şi peste junglele din America Centrală. Şi în fața şi în spatele nostru pluteau, duse de valuri dinspre țărmul african spre plajele Americii Centrale, reziduuri de petrol. Bărcii noastre de papirus îi fusese scris să plutească singură înconjurată doar de elementele naturii în trecerea lor spre regiunile tropicale din fața noastră.

Doar eu puteam să iau hotărîrea.

Va urma ...

CAPITOLUL XI

ȘASE MII DE KILOMETRI
ÎNTR-O BARCĂ DE PAPIRUS

O teamă ciudată. Nesiguranță. M-am trezit tulburat. M-am agățat de suportul pe care stăteam. Ruliu. Apă învolburată înălțată în valuri, năpustită. Noapte. Visam oare? Nu se sfârşise călătoria pe „Ra"? Să fi fost doar un coşmar acea parte de pupă scufundată şi catargul tăiat. Sau acum trăiam coşmare visând că nu părăsisem şubreda noastră epavă? O clipă am fost nesigur încercând să desprind visul de realitate. Călătoria pe „Ra" se terminase. Îmi jurasem că nu voi mai încerca niciodată un asemenea lucru. Dar iată-mă aici. Aceeaşi cabină de bambus în jurul meu. Aceeaşi deschizătură joasă şi largă în vânt, aceeaşi lume nemărginită cu valuri sălbatice, brăzdate-n alb şi negru, se ridica spre cerul nopții. În față, aceeaşi mare velă egipteană neschimbată, întinsă pe catargul bipod, pe care îl tăiasem, iar la pupa zvelta coadă a bărcii de papirus ridicându-se deasupra noastră într-o curbă elegantă, deşi o văzusem cu ochii noştri cum se scufunda nepăsătoare în valurile înspumate. Eram mort de oboseală şi mă dureau brațele. M-am ridicat când Norman intră, târându-se, în cabină, mare cât toate zilele, şi întoarse lanterna mai întâi spre mine, apoi spre un cap zbârlit cu barbă roşie, ce ieşea din sacul de dormit chiar lângă mine.

„Thor şi Carlo, schimbați cartul, e rândul vostru".

Mi-am luat lanterna şi am luminat în jurul meu. Eram toți ceilalți, înghesuiți ca şi-nainte, chiar mai înghesuiți, pentru că atunci când Norman a încercat să-şi facă un locşor pentru dormit în celălalt colț, toți s-au întors deodată : Carlo, Santiago, Iuri, Georges. Şi înghesuit printre ei, un cap ciudat cu trăsături asiatice, acoperit de un păr drept şi negru ca pana corbului. Era Kei. Kei Ohara din Japonia. Dar cum ajunsese el la bordul lui „Ra"? Fireşte! M-am lăsat pe spate şi mi-am tras pantalonii. Era prea jos acoperişul de nuiele ca să pot sta în picioare; abia puteam să ne ridicăm. Era mai scund decât cel de pe „Ra I". Bineânțeles. Totul era acum clar.

Ne aflam pe „Ra II", Am luat totul de la început. Plecasem iarăşi din Africa. Nu trecusem încă de capul Yubi. Nu mai era Abdullah cel care aştepta să fie schimbat pe puntea de comandă, afară, în întuneric. Era un alt african pe care încă nu-l cunoşteam bine, cu pielea neagră, cu sânge pur berber pe nume Madanit Ait Ouhanni.

„Grăbeşte-te Carlo, ai dormit pe jumătate din salteaua mea iar acum şezi pe mâneca cămăşii mele".

Era straşnic de frig pe puntea de comandă, dar linişte. Madanit şi-a dat jos gluga sa berberă şi mi-a arătat până unde puteam să întorc rama-cârmă pentru ca vântul ce bătea dinspre larg să nu mascheze uriaşa velă. Carlo îşi luase asupra sa observarea luminilor de pe uscat şi de pe nave. Am simțit primejdia din ambele părți

acum când am trecut din nou pe lângă țărmurile stâncoase, amenințătoare, ale Saharei şi traficul constant pe rutele de navigație din jurul Africii.

Dar mai trecusem pe aici înainte. Aceasta nu însemna altceva decât o repetiție riscantă. Trecusem nevătămați de capul Yubi şi iată-ne mergând din nou în vântul ce bătea spre țărm amenințând să năruie tot ce realizasem până acum. De ce n-am luat-o, cel puțin acum de la sud de capul Yubi? De ce o a doua „Ra"? De ce am început un nou jurnal voluminos al expediției de la pagina întâi? Puteam să-mi răspund?

„Trebuie să reuşim de data asta, murmură Carlo de pe acoperişul cabinei. Trebuie să reuşim să facem şi ultimele mile până în Barbados".

Oare el şi ceilalți au fost aceia care m-au determinat să pun totul din nou în mişcare? Pentru că ne-au lipsit câteva mile ca să-i convingem pe sceptici? Sau era curiozitatea nestăpânită? Dorința de a afla dacă puteam traversa oceanul într-o barcă de papirus mai bine construită, acum când aveam experiența practică a unei încercări stângace de a construi şi a naviga pe o barcă al cărei model îl luasem de pe picturi aflate în morminte vechi de mii de ani? Probabil şi una şi alta. Se întâmplaseră atâtea lucruri în numai zece luni, câte trecuseră de la debarcarea de pe „Ra I" şi lansarea lui „Ra II". Am mai văzut o mulțime de bărci de papirus. Ele au supraviețuit chiar acolo unde au rămas urme adânci ale civilizației antice în drumul ei din Marea Mediterană spre Oceanul Atlantic.

În laguna întinsă a mlaştinilor Oristano, de pe țărmul de sud-vest al Sardiniei, Carlo Mauri şi cu mine ne-am urcat cu pescarii pe tradiționalele lor bărci de papirus, numite *fossoni*, şi am vânat peşti cu tridentul, în timp ce impresionantele şi vechile turnuri din Nuraghi se profilau pe dealurile joase dimprejurul nostru. Atmosferă a unor veacuri apuse! Arheologii atribuie cele mai vechi dintre aceste mărețe ruine în stâncă inspirației din interiorul bazinului mediteranean cu aproape 3.000 de ani î.e.n. Acelaşi gen de construcții au continuat să se ridice în Sardinia încă mult după aceasta. Pescarii ne-au condus la cele mai bine păstrate dintre aceste uriaşe gorgane cilindrice, de piatră, ai căror pereți megalitici, acoperiți cu muşchi, rămăseseră intacți de-a lungul mileniilor, după atâtea războaie şi cutremure de pământ. Abia am bâjbâit drumul prin mica deschizătură în enormul bolovan de piatră şi când ne-am aprins lanternele mi s-a părut că recunosc locul. Mai văzusem deja acest întreg sistem de *caracol*, un complex de tunele înguste dar înalte, fiecare ducând, în cerc, în celălalt, în timp ce pereții mari de stâncă ce se aplecau să se întâlnească într-un arc fals deasupra capetelor noastre, păreau gata să ne strivească. Aici, ca şi mai-nainte, am mers printr-o trecere joasă care traversa aceste coridoare în formă de cerc şi ducea la un tunel îngust ce ieşea mai departe; acolo te puteai cățăra pe o scară în spirală clare străpungea compactul bloc de piatră ducând la un punct de observație pe acoperiş.

Ce straniu! Ce compoziție extraordinară! Are exact acelaşi plan ca cel folosit de triburile maya când şi-au construit observatorul astronomic, faimosul *caracol*, de la Chichen Itza, din peninsula Yucatán, înainte de venirea spaniolilor. Aceasta era piramida care se afla lângă turnul mayas ce conținea picturile cu navigatorii blonzi luptându-se cu negrii de pe plajă. Mai era oare vreo nedumerire? Meşterii necunoscuți ai arhitecților mayaşi, vechii olmeci, au construit şi turnuri de observație, de ceremonie, ca şi turnurile din Sardinia?

Din punctul de observație de pe acoperişul acestui gorgan de ceremonie puteam vedea exact ce trebuia să fie văzut cu mii de ani în urmă de ochii arhitecților săi din Sardinia : valurile ce se sparg în depărtare trimițând cascade albe în laguna în care stau

sprijinite şiruri întregi de bărci de trestie cu vârful ascuțit ca să se usuce la soarele Mediteranei.

Mediterana : leagănul străvechilor cutezanțe ale omului pe mare, tărâmul de pe care a început navigația la larg cu Strâmtoarea lui Hercule ca o poartă veşnic deschisă spre lumea de dincolo de ea. Această cale pe apă a ajutat la răspândirea culturii. Ştim că ea a pornit pe mare din colțul unde Asia Mică se întâlneşte cu Egiptul, până în Insula Creta. Din Creta în Grecia. Din Grecia în Italia. Din locurile de baştină ale navigatorilor fenicieni până la Lixus şi alte colonii din Maroc, dincolo de Gibraltar, cu secole înaintea erei noastre.

Bărcile de papirus au fost primele mijloace de călătorie pe apă ale omului în acest colț de Mediterană în care s-a născut cultura. Bărci din trestie concepute asemenea celor pictate în antica Ninive au supraviețuit printre pescarii greci din insula Corfu până la generațiile actuale. Numele lor local este încă *papayrella*, deşi planta şi denumirea de papirus sunt necunoscute în moderna insulă Corfu. Le-am găsit încă folosite şi printre pescarii italieni din Sardinia. Le-am văzut de pe acoperişurile turnurilor construite de arhitecți necunoscuți în a căror amintire veniseră de undeva din această mare istorică, leagăn al culturii, brăzdată însă din zorile timpului de navigatori necunoscuți. Civilizații pierdute. Corăbii pierdute.

Egiptul, Mesopotamia, Corfu, Sardinia, Maroc. Da, chiar şi Marocul. Faptul de a fi găsit vechi bărci de trestie sardiniene folosite încă, de felul celor ce existaseră odată în Maroc, a început să mă obsedeze din nou. Ele nu există; toate bărcile noastre sunt făcute din lemn şi material plastic — a fost răspunsul categoric pe care l-am primit la un mesaj telefonic pe care îl trimisesem administratorului regiunii Lucus, unde fuseseră menționate bărci de trestie nu cu mult înainte de începerea primului război mondial. Reântorcându-mă în Maroc, pentru a construi noua noastră barcă de papirus, pe „Ra II", am regretat că am acceptat acest „nu" ca un răspuns definitiv. Bunul nostru prieten, paşa din Safi, mi-a împrumutat maşina lui şi un interpret şi, mergând pe drumuri bune, am ajuns la portul de la Oceanul Atlantic, Larache, lângă gurile fluviului Lucus. În acest oraş modern, nimeni nu auzise de bărci de trestie, în afară de una uriaşă ce fusese trasă pe şosea, pe nişte roți, cu un an înainte. Nu am mai pierdut timpul şi ne-am îndreptat spre cheiul pescarilor, unde nişte marinari bătrâni îşi reparau năvoadele.

Bărci de trestie? Adică *madia*. Desigur!

Cu un bătrân berber drept ghid eram de curând pe urmele lor. Două zile am încercat să găsim un drum de maşină printr-o rarişte de arbori de plută de după care se ascundea undeva lângă mare un sătuc jolot. Am reuşit să găsim drumul mergând pe jos. Locuințe din epoca de piatră erau ascunse privirilor Africii moderne din apropiere, din lipsa căilor de acces asfaltate şi a terenurilor de aterizare. Colibe pitoreşti cu pereți de nuiele, lipite cu lut şi acoperite cu trestie folosită şi de constructorii de bărci. Cornişele de trestie stufoasă, cu cuiburi mari de berze, abia se zăreau de după labirintul unui impenetrabil gard viu din cactuşi uriaşi. Capre, câini, copii, orătănii şi bătrâni. Familii întregi au părul blond şi ochii albaştri. Alții sunt complet negri.

Migrația arabă în Maroc nu a lăsat urme aici. Aceasta este o dovadă izbitoare a amestecului suferit de populația băştinaşă a Marocului. Ar fi trebuit să fie considerată ca „neidentificată". Totuşi din comoditate, negri şi blonzi sunt puşi laolaltă în aceeaşi oală şi etichetați „berberi". Un negru uriaş alungă câinii şi ne conduse printre gardurile de cactuşi ce ascundeau vederii de pe mare, de pe fluviu sau din rariştea cu copaci noduroşi de plută, micul regat bătut de soare.

Madia? Desigur! Toţi bătrânii, bărbaţi cu bărbi cărunte şi cotoroanțe fără dinți, ştiau de *shafat* şi de *madia*, cele două feluri de bărci de trestie ce fuseseră folosite în estuarul fluviului Lucus până nu de mult. Doi bătrâni s-au grăbit să ne facă câte un model din fiecare : un *shafat* cu pupa dreaptă, tăiată, pentru transportul încărcăturilor peste râu şi o *madia* cu pupa şi prova arcuite în sus, ca în Egiptul antic. O *madia* putea fi folosită şi în larg, pe valuri, putea fi făcută cât de mare doreai, deoarece *khab*, trestia subțire pe care o foloseau, putea să plutească timp de mai multe luni. Bătrânii au construit un model cât un pat cu prova arcuită şi cu pupa tăiată şi cinci persoane au sărit pe ea vâslind, ca să ne dovedească capacitatea ei de încărcare, de necrezut.

Ca şi Sardinia, aici, la gura fluviului Lucus, ruine colosale de construcții megalitice priveau peste ape către locul unde au supraviețuit bărcile de trestie : grandioasele ruine din Lixus. De fapt, în căutările mele, după bărcile de papirus, n-am dat niciodată de Lixus. Oraşul-ruină este tot atât de necunoscut colegilor mei arheologi ca şi locuitorilor de rând din Maroc. Un expert în civilizația egipteană sau sumeriană, ca să nu menționez de un specialist în civilizația Mexicului antic, ştie puține lucruri despre țărmul african al Atlanticului şi nimic despre aşezările de pe fluviul Lucus. Doar câțiva arheologi, specializați în civilizația marocană au avut timp şi mijloace să sape câteva mici tranşee pentru cercetări şi să descopere pietrele uriaşe ale celor mai vechi pereți îngropați odinioară, parte integrantă din grandiosul Lixus. Eu însumi am dat de aceste ruine numai pentru că se află lângă drumul modern din Larache, pornind de la rariştea de arbori de plută, unde căutam satul cu constructori de bărci de papirus. Sunt doar câteva mile de la ruinele maiestuoase până în modestul sat supraviețuitor. Diferența de măreție, de proporții şi de nivel cultural deschidea perspective mai largi în legătură cu construirea unor asemenea ambarcații în această zonă. Doar la vărsarea fluviului Lucus, chiar în locul unde şerpuieşte dincolo de deal, acolo unde se ridică colosalele ruine, s-au mai folosit în secolul nostru bărci din trestie. Depozite mari datând din timpul romanilor se ridică din nămolul de la poalele dealului, mărturie a vremurilor când Lixus era cel mai important port de la Atlantic pentru navigatorii din bazinul mediteranean.

Bărcile de trestie m-au atras în Lixus şi pot spune că puține lucruri m-au surprins mai mult. În fața noastră Oceanul Atlantic, în spate întregul uscat african ce se întindea până în Egipt, cu Fenicia şi Mesopotamia pe undeva pe aproape. Au venit acolo, din cel mai îndepărtat punct al Mediteranei, trecând prin Gibraltar în sud, pe lângă țărmul vestic al Africii, cu copii şi femei, cu astronomi şi arhitecți, cu olari şi țesători, acei călători din îndepărtata Asie Mică ce locuiau aici din timpuri imemoriale, atunci când romanii au trecut de Gibraltar. Acesta e un pământ cu adevărat istoric. Aici, pe coasta Atlanticului, se întinde acest oraş atât de vechi, încât romanii l-au numit Oraşul Etern, legându-l de giganticul Hereule, fiu al supremelor zeități Hera (sau Hra) şi Zeus, şi erou al celei mai vechi mitologii greceşti şi romane.

Pereții cei vechi, acum acoperiți, complet sau parțial, de un detritus compact rezultat din construcțiile fenicienilor, romanilor, berberilor şi arabilor sunt destul de impresionanți ca să stimuleze imaginația oricui. Blocuri gigantice au fost scoase şi transportate până în vârful acestui deal într-un număr enorm, tăiate în diferite forme şi unghiuri îmbinate perfect atât pe verticală cât şi pe orizontală ca într-un rebus de figuri, chiar dacă tăieturile în unghi drept ale câtorva blocuri făceau ca suprafața lor exterioară să nu fie plană şi cu mai multe fațete. Această tehnică specială, necunoscută şi aproape imposibil de imitat, apare ca un fel de semnătură în piatră, în locurile unde odinioară fuseseră folosite bărci de trestie, din Insula Paştelui până în Peru şi Mexic şi de acolo înapoi la marile civilizații din Africa şi bazinul mediteranean. Olmecii şi preincaşii au

dus această tehnică până la perfecțiune, aşa cum au făcut de altfel şi egiptenii şi fenicienii, dar vikingii sau indienii din prerie ar fi fost tot aşa de uimiți ca unii savanți moderni, dacă li s-ar fi arătat coasta unui munte şi li s-ar fi cerut să scoată din ea blocuri de piatră cu care să construiască un perete după acesta principii, chiar dacă li s-ar fi dat unelte de oțel şi un model de reprodus.

În timp ce rătăceam printre blocurile de piatră azvârlite şi pe jumătate îngropate ale eternului Oraş al Soarelui şi mă familiarizam cu această tehnică specială sofisticată, am avut sentimentul că America şi zona estică a Mării Mediterane se apropie una de alta. Lixus părea că le uneşte şi că reduce distanța la jumătate. Această îndepărtată civilizație est-mediteraneană şi-a întins ramurile cu multe secole înaintea erei noastre. Aici, colonişti şi negustori înarmați cu de toate şi bine pregătiți au navigat în sus şi-n jos, la o distanță de siguranță de stâncile amenințătoare ale Africii şi dincolo de primejdiosul cap Yubi, tocmai în vremea când olmecii cu bărbi au apărut pe celălalt țărm al Atlanticului şi au început să curețe poiene prin pădurile virgine. Atunci când arta zidăriei în piatră a trecut Gibraltarul, necunoscuții olmeci au început să transmită meşteşugul zidăriei în piatră şi civilizația lor, familiilor indiene care hoinăriseră în stare primitivă multe mii de ani. Aici, la gura fluviului, clasica barcă de trestie a supraviețuit, deşi pe țărm erau la îndemâna oricui tot soiul de lemne de construcție. A supraviețuit aici în acelaşi curent oceanic venind înspre țărm, acelaşi care ne ținea în gheare acum pentru a doua oară într-un an.

Am împins puternic cârma grea ca să ne mărim şansa de a putea ocoli stâncile din jurul capului Yubi. Câte nave s-or fi luptat, ca şi noi, în îndepărtatele zile ale oraşului Lixus, ca să ocolească primejdioasele stânci acolo unde Africa se îndreaptă spre sud, spre cea mai îndepărtată colonie feniciană, mai la sud de Capul Bajador?

„De data asta ramele-cârmă vor rezista”, i-am spus zâmbind lui Carlo, şi am mângâiat brațul greoi cu care manevram la bordul babord. Cealaltă, de la tribord, era legată cu o parâmă groasă. Brațele subțiri ale ramelor-cârmă de pe „Ra I” se rupseseră la prima întâlnire cu valurile oceanului, reducând întreaga călătorie a bărcii de papirus la un proces de mers în derivă.

Însăşi coca de papirus era infinit mai puternică de data aceasta. Trestia de papirus fusese adunată din nou de la izvoarele Nilului pentru că puțina care creştea în Maroc, unde am construit barca „Ra II”, nu satisfăcea cerințele noastre. Nici Abdullah, nici eu n-am putut ajunge la Bol ca să-i aducem pe Mussa şi pe Omar; erau din nou frământări în deşert. De altfel, tehnica din zona centrală a Africii nu se dovedise prea bună în lunga noastră călătorie pe mare. După două luni am pierdut trestie dintr-un bord deoarece pupa legată s-a afundat treptat şi a permis valurilor să folosească coşul-cabină din bambus ca pe un ferăstrău, până când legăturile de socar s-au desfăcut ca o împletitură. M-am hotărât să încerc cu constructori de bărci care mai construiau încă nave robuste în stilul mediteranean antic, cu pupa ridicându-se în sus ca etravă. Aşa îşi construiesc bărcile indienii sud-americani din Bolivia şi Peru. Şi ei au urmat ilustrațiile din vechiul Ninive şi din Egiptul antic cu un alt amănunt remarcabil : parâmele lor de legare se strângeau ca un cerc neântrerupt, de pe punte direct în jurul fundului bărcii de papirus, astfel încât, privită dintr-un bord, barca consta dintr-un singur mănunchi compact, în timp ce bărcile de pe lacul Tchad, pe lângă faptul că le lipsea o parte din pupa, erau formate din mai multe suluri mici de papirus legate între ele unul lângă altul, şi unul peste altul, cu legături scurte de parâme.

Destul de ciudat este faptul că indienii din America de Sud folosesc o metodă mult mai apropiată de tehnica constructorilor de bărci din Mediterana antică decât aceea care se foloseşte în Ciad. Explicația ar fi că triburile buduma de pe lacul Tchad n-au avut nici o legătură cu civilizațiile antichității. Dar indienii quechua şi aymara de pe lacul Titicaca au avut. Strămoşii indienilor aymara au fost aceia care au contribuit la construirea piramidei Akapana şi la celelalte construcții megalitice din Tiahuanaco, cândva cel mai important centru cultural al Americii de Sud, care, în vremea preincaşilor, se întindea pe țărmurile lacului Titicaca. Tot ei au fost aceia care au transportat blocurile uriaşe pentru construcții dincolo de lac şi le-au spus spaniolilor că oameni albi cu bărbi au apărut printre strămoşii lor, ca să conducă lucrările în piatră, şi că au venit în bărci de trestie de acest fel. Indienii aymara n-au învățat niciodată să lucreze piatra, dar au reuşit să copieze până la perfecțiune bărcile de trestie pentru pescuitul pe lac, folosite până în zilele noastre.

Tot echipajul lui „Ra I" a fost de acord să se alăture noii experiențe. Santiago şi-a părăsit din nou postul de la Universitatea din New Mexico, de data aceasta ca să caute constructori de bărci din trestie pe lacul Titicaca. În Addis-Ababa legătura mea, Mario Buschi, a fost rugat discret să-şi trimită ajutoarele sale etiopiene pe lacul Tana ca să culeagă alte douăsprezece tone de papirus. Papirusul din Etiopia şi constructorii din Bolivia au fost duşi apoi, pe ascuns, în Maroc, unde construirea bărcii a decurs în taină pentru a fi lăsat în pace să scriu despre „Ra I", lucru absolut necesar pentru a putea satisface cheltuielile şi deci continua această experiență. Douăsprezece tone de papirus etiopian care au fost transportate cu o navă în jurul Africii, sub denumirea de „bambus", au fost descărcate în portul Safi şi au dispărut apoi. La aeroportul din Casablanca au aterizat patru indieni aymara împreună cu interpretul lor bolivian şi cu Santiago, dispărând apoi şi ei. O velă din Egipt, o cabină de bambus făcută în Italia, lemn pentru catarg şi vâsle, parâme — totul a sosit neobservat în Maroc, din toate părțile şi au dispărut fără urmă. Nimeni, în afară de paşa şi de cercul restrâns de colaboratori, nu ştia că în Maroc se construieşte o a doua „Ra".

La 6 mai, o parte a zidului înalt din jurul parcului pentru copii din oraşul Safi s-a prăbuşit şi dintre flori şi palmieri a început să urle un buldozer puternic urmat de o mică şi fragilă barcă din tulpini de flori, ce părea a fi crescut din verdeață.

Se născuse „Ra II".

Trecu încet prin zidăria sfărâmată ca o pasăre mare de hârtie ce iese din ou. Cu demnitate maiestuoasă înainta încet, pe roți, pe aleile înguste, de-a lungul cărora stăteau înghesuiți ca să privească, arabi şi berberi cu mantii cu glugă şi văluri. Poliția făcea ordine şi copii desculți dansau de-a lungul procesiunii. Grădinarii şi electricienii emoționați stăteau cocoțați în copaci, pe stâlpi şi în vârful unei scări roşii, telescopice dând la o parte crengile şi firele electrice ca să ferească de lovitură sau să nu ia foc vârfurile de papirus uscat ale provei şi pupei bărcii aurii. Autoritățile au respirat uşurate când ciudata construcție a trecut dincolo de calea ferată şi s-a oprit între şiruri de bărci de pescuit proaspăt vopsite ce aşteptau să fie lansate pentru sezonul de primăvară al pescuitului de sardele.

„Te botez «Ra II»", a spus Aicha, soția paşei Taieb Amara, şi pentru a doua oară în mai puțin de un an a aruncat lapte de capră pe barca de papirus uscat înainte de a o lansa la apă.

„Ura, trăiască!" striga marea de oameni ce se înghesuiau pe chei aplaudând, în timp ce ambarcația ciudată se balansa pe suprafața apei ca o bărcuță de hârtie. Echipajul remorcherului stătea doar şi privea fără să se mişte. Noi cei ce urmam să folosim

micuțul obiect simțeam o uşurare, deoarece totul era făcut cu mâna şi cu ochii, şi apoi era atâta lume care credea că se scufundă ,sau se va înclina. Uraaa!

Dar ce se întâmplă? Opriți! Ajutor! Ai-ai, ai, ai. Un strigăt de desperare din mulțime. Panică pe remorcher. O rafală puternică se stârni pe neaşteptate dinspre munte, răsuci barca de papirus, care zvâcni departe de remorcher cu o viteză amețitoare şi o împinse direct către digul din piatră tare, înalt de peste 3,5 m. Tânguiri şi strigăte de desperare, ordine strigate în franceză şi arabă, fețe îngropate în mâini, fotografi sărind în apa puțin adâncă cu aparatele lor, parte să fotografieze, parte să ne ajute. Copilul proaspăt botezat se îndrepta răsucindu-se şi ridicându-şi coada în plină viteză, drept spre dig. Bang! Coada de papirus elegant curbată a primit lovitura în plin şi s-a aplecat ca o pană. Ți se sfâşia inima. Pupa. Chiar partea care trebuia să fie de data aceasta invulnerabilă. Coca gira şi dansa fără astâmpăr pe crestele valurilor înspre piatra tare a molului. Nimeni n-a putut să oprească barca în palele puternice de vânt.

Experiența părea să se fi terminat înainte de a începe Dar nu. Pupa în formă de harpă s-a comportat ca un arc şi barca sări din peretele molului ca o minge de cauciuc. O dată. De două ori. O barcă de lemn s-ar fi făcut bucăți şi s-ar fi dus la fund.”Ra” era neatinsă. Doar o pată mai închisă la culoare pe câteva din trestiile aurii dinspre exterior. Apoi remorcherul a prins parâma. Nu trebuia, nimic reparat „Ra II” îşi urma veselă parâma de remorcare spre cheiul unde urma să-i fie pus catargul bipod, dansând în dreapta şi-n stânga în palele de vânt. Se mişca asemenea unui zmeu de hârtie ce încearcă să se ridice în văzduh.

M-am cutremurat cu gândul la rama-cârmă aşa cum mă gândisem îngrijorat la lansare. Dar de data aceasta m-am gândit că în cazul în care vom fi aruncați pe recife şi pe stânci în ceața de acolo, aveam şansa de a ne salva înainte ca rotocolul de fân să se ducă la fund. Era atât de compact şi de solid, încât nu s-a plecat nici un centimetru sub presiunea valurilor. „Ra I” ondula ca un şarpe. „Ra II” era tot aşa de tare ce o minge de base-ball. Toți de la bord au fost impresionați de strălucitul model al indienilor. Aceste linii perfecte şi felul incredibil de ingenios în care au rezolvat problemele dificile de construcție erau contradictorii cu stilul şi calitatea celorlalte lucruri pământeşti ale indienilor aymara. Aceasta era o moştenire. Chiar dacă secretul adevărat al tehnicii lor antice pare să nu fi fost observat nici de specialişti, nici de nespecialişti, experiențele şi cercetările noastre au dovedit că metoda de pe lacul Titicaca este singura după care se putea realiza o navă cu forma şi legăturile atât de identice cu detaliile de pe basoreliefurile din anticul bazin mediteranean. Toate celelalte metode de a lega papirusul în formă de semilună duceau inevitabili la îmbibarea cu apă şi la zmucituri mari, cu urmări dezastruoase pentru socarele ce legau snopii. Este uşor să construieşti o plută de trestie, dar nu o barcă de trestie în formă de seceră, capabilă să reziste valurilor oceanului. Sistemul folosit de indieni era atât de simplu şi totuşi atât de ingenios, încât nu ştim un trib sau un individ capabil să-l imite fără profesor şi fără multă practică.

Cei patru indieni taciturni. Demetrio, José, Juan şi Paulino, ca şi interpretul lor bolivian, la fel de calm, Señor Zeballos, director de muzeu în La Paz, au organizat

construirea lui „Ra II” într-un mod magistral ajutați de o mână de oameni din Maroc. Erau atât de tăcuți, încât mereu îmi lăsam manuscrisul la o parte şi priveam afară din cort, ca să văd că construcția dintre palmieri progresa într-adevăr repede, cu gesturi şi mormăituri scurte în limba aymara, spaniolă sau arabă.

Indienii au stivuit mai întâi două suluri uriaşe de tulpini de trestie, apoi acestea au fost împachetate într-o împletitură subțire de papirus, care fusese astfel construită încât toate capetele au fost întoarse înăuntru şi apoi presate. Înainte de a strânge parâmele, aceşti doi cilindri de peste 9 m erau atât de groşi încât nimeni nu se putea sui pe ei fără câteva trepte. În deschizătura dintre aceste două suluri a fost pus un alt sul mult mai subțire, de aceeaşi lungime, de care au fost legate cele mari. Aceasta s-a făcut prin răsucirea unei parâme de câteva sute de metri lungime, într-o spirală continuă care cuprindea şi sulul central şi unul dintre sulurile laterale apoi a doua parâmă, care n-o atingea pe prima, lega într-o spirală complementară sulul subțire de celălalt sul lateral. Astfel, atunci când aceste două parâme independente, în spirală, au fost strânse cu forțele unite ale indienilor, cele două suluri mari au fost trase tot mai aproape de sulul subțire din mijloc, până când acesta a fost presat intrând între ele ca un miez invizibil, cele două suluri mari rămânând la vedere, strânse unul de celălalt de-a lungul planului diametral. Din acestea a rezultat o cocă rezistentă şi compactă din doi cilindri, fără noduri sau parâme încrucişate; tot ceea ce mai rămăsese de făcut era lungirea cocăi după acelaşi principiu, spre a realiza o provă şi o pupă cu vârfurile elegant arcuite în sus. Câte un mănunchi în formă de cârnat a fost legat, în cele din urmă, în fiecare bord al punții spre a-i mări lățimea şi pentru spargerea valurilor. Apoi am armurat zece traverse de lemn ca postament pentru montarea cabinei uşoare din nuiele, pontilelor punții de comandă şi tălpilor de fixare ale catargului bipod. „Ra II” era gata : aproape 12 metri lungime, 4,8 m lățime, 1,8 m grosime. Cabina era lungă de 3,9 m, lată de 2,75 m, măsurată pentru opt oameni, câte patru în fiecare bord, întinşi ca nişte mumii egiptene. „Ra II” nu numai că era mai scurtă cu 3 m decât „Ra I”, dar secțiunea sa transversală era mai rotundă şi deci mai suplă. M-am gândit cu părere de rău la tot acel papirus flotant — aproape o treime din el — care a fost lăsat nefolosit pe locul unde fusese construită barca. Nici recompensele, nici discuțiile n-au putut să-i convingă pe prietenii noştri aymara să adauge o singură trestie sau o singură zi de lucru în plus. Aceasta era limita absolută a scopului în care veniseră şi voiau să fie duşi degrabă acasă, la soțiile lor părăsite, de pe lacul Titicaca. I

„Călătorie plăcută şi sânteți bineveniți pe insula Suriqui”, spuse Demetrio drăguț, trăgându-şi şapca făcută din ciorap, în timp ce peretele grădinii se prăbuşise şi capodopera lor dispărea din locul unde fusese construită.

„Pe insula Suriqui”? am întrebat noi uimiți.

„Ei, dacă nu chiar pe mica noastră insulă, în orice caz sânteți bineveniți pe lacul Titicaca”.

Cu siguranță că geografia nu era unul din punctele tari ale indienilor aymara. Ei nu şi-au dat seama că ne construiseră barca pe cealaltă parte a Atlanticului şi coborâseră de la peste 3.800 m înălțime față de nivelul mării unde se afla lacul Titicaca. Dar ei ştiau să construiască bărci din papirus, cu o perfecțiune pe care nici un inginer, nici un constructor de machete, nici un arheolog din vremurile noastre n-ar putea s-o egaleze.

„Solidă ca un trunchi tare de lemn”, spuse Carlo. Toți au respirat uşurați după ce o navă de transport luminată feeric a trecut tunând pe lângă noi fără să ne scufunde. „Solidă ca un trunchi tare de lemn, dar ne vom scufunda”, a adăugat el.

„Nu se va scufunda mult. De altfel a avut prea mare încărcătură în raport cu cantitatea mică de papirus de sub apă”.

„Norman socotește că ar fi trebuit să căptușim papirusul cu smoală”.

„Nu-i necesar, am răspuns. Numai capetele tăiate absorb apă. De aceea, de data aceasta am înmuiat capetele fiecărei trestii cu smoală”.

De fapt și eu începusem să mă întreb dacă n-ar fi trebuit să acoperim toată ambarcația cu un strat gros de smoală. Atunci nu ne-am fi scufundat nici un centimetru. Probabil că egiptenii antici făcuseră acest lucru pe dinăuntrul împletiturii de papirus, altfel picturile murale ar fi prezentat bărcile negre, nu verzi sau galbene.

Ideea nu venise din senin. Smoala era la îndemâna oricui în acele zile și era folosită în mod curent în Egiptul antic și Asia Mică. Oricum, noi am văzut, în cazul lui „Ra I”, că papirusul legat strâns plutește și fără smoală atâta timp cât țin parâmele.

Parâmele. În cazul lui „Ra I” am folosit parâme mult mai groase, și Mussa și Omar le-au legat în sute de ochiuri strânse, independente, care țineau chiar dacă altele se rupeau. La prima vedere legăturile indienilor păreau absurde. Ei au folosit doar o singură parimă subțire într-o spirală continuă de la cap la cap. Mai mult, au refuzat categoric să folosească parâma mai groasă de un centimetru. Ei ne-au explicat că în felul acesta parâma este supusă unui efort egal și chiar dacă se rupe, legăturile nu cad pentru că papirusul o ține. Puteam oare să avem încredere în ei? Dar în cine altcineva să avem încredere? Toți au fost de acord că aceasta este o nouă experiență. Am fi putut folosi din nou metoda din Ciad, cu îmbunătățirile care știam că sunt necesare și astfel nu ne-am fi expus acestei noi nesiguranțe. Capătul de parâmă care lega vârful curbat al pupei de punte, în spatele cabinei, era acum la postul său; în urma experienței am așezat încărcătura în bordul de sub vânt; și totuși „Ra II” prezenta multe calități necunoscute. Nu numai că ne temeam că parâma subțire și lungă — adică singurul lucru ce ne ținea — se putea rupe pe o mare agitată, dar în timp ce „Ra I” stătea liniștită pe apă, ca o saltea, „Ra II” avea un asemenea ruliu că nu puteai sta la bord nici jos, nici în picioare fără să te ții de ceva. În prima zi am încercat în zadar să legăm câteva parâme „țin-te bine”, de care să ne prindem în borduri dacă am fi căzut în apă. Navigam cu viteză. Deoarece barca nu avea pescaj mare treceam ușor peste crestele valurilor, în marea înspumată din jurul nostru, acoperind în prima zi 95 de mile marine (sau 117 km). Tot ce puteam să facem era să ținem ridicată vela cea mare. O dată amândouă scotele ne-au fost smulse din mâini, iar altădată vântul le-a rupt în bucăți, așa încât vela mare, înaltă de aproape 8 m și lată de 7,5 m în sus, la vergă și de 4,3 m la bază, atârna ca un pavilion uriaș bătând,fluturând și lovind, de credeam că toată ambarcațiunea se va desmembra. În prima noapte am trecut repede pe lângă insulița Mogador, acolo unde fenicienii preparau purpura, atât de aproape încât puteam vedea luminile caselor izolate de pe țărm. În ziua a doua rafalele ce veneau dinspre Coastele Saharei au fost atât de violente încât a trebuit să coborâm întreaga velă cu riscul de a rupe în bucăți fragilul vârf arcuit de papirus al provei. În ziua a treia vântul a stat. Căzuse complet așa că nu mai putea fi vorba de navigație și în cele din urmă derivam neputincioși din bord în bord. Țărmul dispăruse în ceață și noi învârteam, trăgeam și manevram cârmele grele și scotele velei inactive, spre a evita punerea pe uscat. La fiecare rafală de vânt dinspre larg eram conștienți că ne aflam doar la câteva ore de pereții de stâncă. Din fericire adierile slabe de vânt de la coastă, în special noaptea, ne-au îndepărtat încă o dată de țărm, în siguranță.

Vântul n-a mai revenit. În ziua a patra a fost calm plat.

„Ne scufundăm”, spuserăm unul după altul. Era uşor de observat asta în apa liniştită. Întreaga ambarcatie se lăsa în jos scufundându-se cu cel puțin 10 cm în fiecare zi. Era ceva nou pentru noi. Nu se întâmplase aşa ceva pe „Ra I”. Oare lunga spirală de parâmă a indienilor nu a reuşit să strângă suficient papirusul? Sau de data aceasta era un alt soi de papirus?

Santiago a făcut ocolul bărcii cu creion şi hârtie, înregistrând cu răbdare părerea fiecăruia, dacă credea că vom traversa în viață Atlanticul sau nu. Doi au considerat că-l vom traversa, şase că nu. Nu ştiu cine a fost celălalt optimist. Poate că era Norrnan care spunea că dacă trecem cu bine Capul Yubi putem să lăsăm ambarcația să meargă singură, deoarece în America am fi ajuns în orice direcție am fi luat-o. Sau poate a fost Carlo, care suferea de o devoțiune incurabilă pentru „Ra I”, considerând că „Ra II” devenise o barcă prea perfectă pentru navigație.

Ne afundam înspăimântător de repede şi dacă curentul nu ar fi luat barca în grija sa nu ne-am mai fi mişcat din loc. De-abia într-a patra zi veni Georges la mine cu o expresie solemnă, neobişnuită, să-mi spună că Santiago, intendentul, şi Carlo, bucătarul-şef consideră că avem prea multă mânoare şi apă şi că trebuie să scăpăm de tot ce nu ne era absolut necesar pe mare. Luă un burduf din piele de capră şi începu să scoată dopul pregătindu-se să golească conținutul peste bord.

„Dar aici e apă de băut”.

„Mai bine să raționalizăm apa de băut decât să ne scufundăm înainte de a trece de Insulele Canare. Trebuie să reuşim de data aceasta”.

„Hai să aruncăm totul peste bord; ar fi foarte amuzant”, încercă Santiago să glumească, cu o voce neobişnuit de sonoră.

„Trebuie să scăpăm de mâncarea care ia timp de gătit, se auzi vocea aproape veselă a lui Carlo. Şi primusurile sunt rele de data aceasta. Unul s-a ars, iar celălalt nu încălzeşte bine”.

Iuri îşi scoase capul din cabină, arătând foarte îngrijorat, iar în spatele lui l-am văzut pe Madani, tăcut, dar cu ochii neliniştiți, cercetători. Kei stătea implacabil pe puntea de comandă, netrădându-şi sentimentele.

„Ne scufundăm, spuse Iuri încet, şi noi ştim de data trecută că ce se duce sub apă nu mai revine la suprafață. Trebuie să aruncăm imediat peste bord tot ce putem!”.

Norman urmărea tăcut discuția. Atmosfera era încărcată. N-aveam vânt şi capacitatea de plutire era slabă. Dar ce, nu se întâmplase asta şi data trecută? Se poate ca experții de acasă să aibă de data aceasta dreptate şi să nu fi avut data trecută, când ne-au dat două săptămâni de plutire? Au trecut de fapt zece zile plutind de bunăvoie în portul Safi ca să permitem trestiilor să absoarbă apă, aşa încât barca uşoară cu cabina grea pe ea şi cu vela uriaşă şi înaltă să aibă suficientă stabilitate şi să nu se răstoarne. Părăsisem portul de patru zile deci barca era de două săptămâni pe apă. Şi sulurile de papirus erau într-adevăr jumătate afundate în apă.

„Haideți să aruncăm de pe bord cele două bărci mici de papirus de la prova" sugeră Norman. „N-avem nevoie de ele ca bărci de salvare şi de data aceasta dispunem de o plută pneumatică pentru trei persoane ca să putem filma". Abia am avut timp să pun un mesaj într-o sticlă pe cea mai mare dintre cele două bărci, că mâini nerăbdătoare au şi aruncat-o în apă. Cealaltă a dispărut atât de repede peste bord încât nici n-am avut timp să legăm ceva de ea. Adio! Pluteau îndepărtându-se ca nişte baloane, purtate de un vânt uşor către țărm. Nu ne închipuiam că mesajul nostru va fi găsit de o patrulă pe o plajă din Sahara câteva zile mai târziu. Barca noastră, mult afundată, se lăsa purtată de curent paralel cu țărmul.

Apoi un sac mare de cartofi zbură şi el peste bord. Cartofii cereau timp mult de gătit. Urmară borcane mari de orez. Făină. Porumb. Doi saci cu conținut necunoscut. Un coş de răchită. Mai bine să răbdăm de foame decât să ne scufundăm. Au urmat aproape toate grăunțele destinate găinilor. O grindă mare, scânduri pentru peticit şi reparat. Alte borcane pline. Madani privi la mine neliniştit, cu ochii mari. Kei avea un zâmbet ce nu spunea nimic şi privea în sus spre velă. Un colac mare de parâmă zbură peste bord. O gresie. Un ciocan. Acul greu de fier al lui Georges pentru reparat barca dispăru pentru totdeauna în adâncuri. Cărți şi reviste pluteau în jurul nostru pe apa liniştită. Unora le-am rupt doar coperțile tari. Fiecare gram conta. Am fost de acord. Şi totuşi, în acelaşi timp, am dezaprobat cu hotărâre. Mai aveam mii de mile înaintea noastră. Abia plecasem de la țărm şi în ritmul acesta de înaintare aveam nevoie de mâncare pentru mai multe luni, precum şi de materiale de rezervă. Dar aveau dreptate. Ne scufundam. De ce? Cât timp? încercam să mă conving întâi pe mine şi apoi pe ceilalți că afundarea se va opri îndată ce va fi destul papirus sub apă ca flotabilitatea lui să susțină încărcătura grea pe care am îngrămădit-o în grabă pe bord cu o zi înaintea plecării din 17 mai. Acum era 20 mai. Ne scufundam la fel de repede.

Iuri a pornit hotărât să desfacă panoul mic din scândură pe care îl instalasem pe papirus, în fața catargului. Era o platformă foarte confortabilă. Cu o zi înainte Santiago şi Georges o folosiră ca scenă într-o demonstrație de dansuri şi scheciuri cu care ne-am distrat teribil în timp ce pluteam pe o mare ca oglinda. I-am spus să cruțe una sau două scânduri, spre a putea traversa fără să ne împiedicăm, spațiul gol dintre cele două suluri groase de papirus, când barca va avea din nou ruliu pe valuri mari.

Cineva stătea la adăpostul cabinei şi arunca în mare tot ceaiul nostru egiptean *karkadi*, aproape fără greutate. A aruncat şi cuptorul de pământ cu tot mangalul. Hârtia de şters mâinile. Mirodenii. Totul conta.

Mi s-a pus un nod în gât. Câțiva dintre noi zâmbeau fără veselie. Ceilalți aveau priviri exprimând ruşinea şi suferința. Era mai bine să las prăpădul să-şi urmeze cursul în limite controlabile decât să-i las să fie roşi în intimitatea lor de sentimentul primejdios că nu am făcut tot ceea ce se putea face. Cel mai mare pericol pentru liniştea fiecăruia ar fi fost suferința. Apoi au început să zboare şi găinile peste bord. Doi apucaseră topoare şi cuțite şi erau pe punctul să taie cotețul de găini ca să fie aruncat în mare. Fără un primus bun nu puteam mânca păsări. A venit timpul să opresc furia. Se terminase cu găinile, dar Georges dorea să arunce şi singurul rățoi căruia, spre indignarea maimuței Safi, i s-a dat voie să umble pe punte şi să ciupească de papirusul din pupa aşa cum făcuse şi primul Simbad pe „Ra I". Safi mai adăugase câțiva centimetri la statura ei, dar era tot aceeaşi ticăloasă fără griji ca şi atunci când am avut-o mascotă în prima călătorie. Cotețul de găini gol, de la prova, l-am sfărâmat eu şi l-am transformat în masă pe care să mâncăm, deşi câțiva au vrut să scape şi de el şi de băncile neşlefuite, argumentând că puteam să mâncăm şi cu farfuriile şi cănile în mână. Argumentul a ridicat, bineînțeles, un protest unanim din partea celor doi care socoteau masa ca un moment important în programul zilei.

"În orice caz, morala pe bord se va distruge dacă începem să trăim ca porcii", spune Norman, experimentatul ofițer de marină.

Ne-am liniştit. Atmosfera era mai destinsă de parcă ar fi schimbat-o întorcând un buton; acum era loc să te mişti pe bord

fără să faci alpinism. Dar vântul nu revenise.

Ziua următoare a fost la fel de calmă şi la fel a fost şi cea care i-a urmat. Şi următoarea. Zăceam în acelaşi loc. Nu părea că ne mai afundăm pentru moment, dar nici nu înaintam vizibil.

„Statisticile indică aici, în mai, un calm de 1%, spuse Norman, punând degetul pe harta de navigație. Noi am avut 100% o săptămână întreagă".

Am încercat să folosim ramele lungi şi grele. Fără rezultat. Dar părea că sântem în afară de orice pericol imediat. Am sărit în apă şi ne-am distrat. Soarele ne ardea, în timp ce insulele Canare şi Africa erau ascunse în pâclă de cele două părți ale bărcii. Apă proaspătă, rece. Norman înota trăgând după el şi rățoiul. Safi s-a atârnat cu picioarele dinapoi de barcă, încercând să atingă suprafața apei. Apă ce te îmbia. Dar, pentru dumnezeu, nu vom scăpa niciodată de reziduurile negre de ulei ce plutesc la suprafața apei şi sub ea? Madani a pescuit câteva mostre, în fiecare zi de la plecare. De data aceasta urma să facem o investigație mai sistematică, zi de zi. Ultima dată am remarcat gradul de poluare a apei atunci când era aşa de murdară, încât nu puteam privi prin ea. Dar raportul şi mostrele pe care le-am trimis delegației norvegiene la O.N.U. au suscitat un interes atât de mare, încât înainte de a face o investigație mai atentă, acum se aflau din nou sub nasul nostru! Foloseam marea din zori şi până noaptea, ca pahar pentru spălat pe dinți, ca bazin de scăldat şi cadă de baie. Din fericire, era destul loc şi pentru noi printre bucățile de reziduuri ca să nu ne izbim de ele. Ne-am băgat sub legătura de papirus. Apă curată ca cristalul. Peşti-pilot cu dungi şi *pampanos* pătrați se jucau în umbra lui „Ra II" stând aproape de fundul bărcii. Papirusul era tare şi robust, pântecele, ca de balenă, era mai reuşit decât acela al lui „Ra I". Iată un peşte de mare, mătăhălos, de aproape 1,5 m lungime, gros şi greu. Nu puteam să fim departe de insulele Canare; aceşti peşti nu se aventurează în larg. Peştele veni şi se izbi de masca de scufundare a lui Georges. Un peşte-pilot dungat, de 16 cm lungime, veni alunecând ca un mic zeppelin spre degetele mele. Santiago avea dreptate, peştii înoată doar când sunt la suprafață. Văzuți jos, în elementul lor natural, pare că nu înoată, ci zboară liberi ca păsările. Două creaturi extraordinare, ce aduceau cu nişte ciorapi fără talpă, trecură ondulând pe la nasul meu. Mai încolo, un disc rotund ce aducea cu o meduză. Cu fregatele portugheze în memorie ne-am ținut departe de acest fel de nevertebrate necunoscute.

„Un rechin, un rechin mare!"

Era departe. Aripioara dorsală şi coada brăzdau apa la o distanță straniu de mare, aşa că era într-adevăr mare. Nu-l interesa „Ra". Şi-a continuat netulburat drumul într-un unghi drept față de noi.

Toți am fost bine dispuşi după ce am văzut ce bine arăta „Ra II" sub apă. Pupa arcuită era tot aşa de puternică şi de elegantă ca la început. Nu s-a înclinat în direcția vântului. Nu s-a pierdut nici o trestie. Iuri şi Georges credeau chiar că legăturile de papirus s-au ridicat puțin din apă la prova. Probabil că soarele tropical evapora umezeala absorbită deasupra liniei de plutire în primele zile de plutire pe valuri. Cu o zi înainte gândiseră că nu trebuie să treacă mai mult de doi sau trei oameni dincolo de catarg, ca să nu se scufunde prova. Acum am fost de acord să ne facem câteva locuri de stat şi o sufragerie comodă la prova, din materialele ce-au rămas.

O săptămână întreagă am rămas aproape nemişcați, derivând încet spre sud-est cu mici adieri de vânt dinspre est şi vest ce nici măcar nu puteau ține verga şi vela mai departe de catarg, în timp ce marea aluneca uşor pe sub noi. Marea se mişca. Dar noi n-o puteam vedea, pentru că ea şi barca se mişcau în acelaşi timp. Apoi şi aerul a început

să se mişte încet. Ne hrăneam speranțele de a avea vânt ca să putem manevra barca. Când făceam baie, sau ne scufundam ca să ne jucăm cu peştii blânzi, aveam întotdeauna o parâmă legată în jurul corpului ca să putem fi remorcați dacă barca s-ar mişca cu vântul variabil. Ar fi fost o nenorocire să pierdem barca.

În ultima zi de calm, Norman, Santiago şi Simbad rățoiul înotau legați cu parâmele lor de siguranță în timp ce m-am scufundat şi eu legat de a mea şi am trecut pe sub barcă, ieşind apoi la suprafața unduită a apei şi întinzându-mă pe spate ca să mă bucur de soare. O zi de vacanță perfectă.

Era ceva neobişnuit să vezi de dedesubt o rață înotând, să nu vezi nimic decât burta grasă, cu două labe ce vâslesc, de-o parte şi de alta. M-am răsucit ca să mă bucur la vederea vasului extraordinar de lângă noi. Arca lui Noe. Paie şi bambus galben. O maimuță pe parâme, un porumbel pe acoperiş şi două picioare goale ce ieşeau din cabină. Ce senzație ciudată. Vela se umfla încet. Vălurele pe lângă cârme; începeam să ne mişcăm. Era ciudat că nu simțeam să fiu tras de parâmă. Ce surprinzător de lungă trebuie să fie. Parâma! Unde e? Nicăieri. A dispărut. Înotam şi mă bronzam în Atlantic în timp ce „Ra II" se îndepărta. M-am simțit cuprins de panică — eram lăsat în urmă. Relaxare. „Ra II" era încă destul de aproape. Eram departe de a fi un campion la înot, ca Georges sau Norman, dar atâta am izbutit să fac cu uşurință. Am reuşit. M-am agățat de parâma subțire, strânsă în jurul papirusului şi m-am suit la bord. Cât de sigur m-am simțit pe aceste trestii robuste. N-am spus nimic, dar am agățat plasa de făcut baie în partea aflată sub vânt, o plasă în formă de sac, pe care am conceput-o ca să putem să intrăm în ea şi să facem baie peste bord în timp ce navigam. Nu ştiam ce efect ar putea avea clăbucii de săpun asupra papirusului dacă făceam duş pe punte; săpunul putea să rămână între trestii pentru că nu aveam duşumea de scânduri care să fie spălată ca o punte obişnuită.

A început să bată vântul. Cu alizeul de nord-est din pupa tribord, şi cu ambele rame-cârmă banda, am început să alergăm pe valuri, fără să vedem țărmul în vreo direcție.

La 26 mai Norman coborî de pe acoperişul cabinei cu sextantul, un creion şi hârtie, răsuflând uşurat. Trebuie să fi trecut de Capul Yubi. Ura! Stâncile țărmului, cei mai primejdioşi duşmani ai lui „Ra II", au rămas în urmă. Acum oceanul se deschidea liber în fața noastră şi de data aceasta „Ra II" l-a înfruntat cu coada pupei arcuită spre cer, fără brațe de rame-cârmă rupte, în schimb groase ca nişte stâlpl de telegraf. Toți cei care le-au văzut înainte de plecare, le-au considerat exagerat de robuste şi au râs. Ei considerau că am fi putut folosi unele mai subțiri şi mai uşoare, pentru că tulpinile de papirus vor fi măcinate în bucăți de-o mie de ori, până când aceşti buşteni masivi să se rupă.

Viața era mai dulce pe puntea de papirus decât am fi putut crede vreodată. De pe țărmurile invizibile aflate de o parte şi de alta a noastră am fost întâmpinați de un stol de păsări cu pene colorate, ce ieşise parcă din cer, fâlfâind obosite. S-au aşezat în

acelaşi timp pe verfafor[1], pe acoperişul cabinei, pe braţul ramei-cârmă, pe vârfurile de papirus ale provei şi pupei. Visul lui Carlo de a trăi într-un cuib plutitor devenise realitate. Erau prieteni de acasă : un porumbel sălbatic, piţigoi, rândunici, cintezoi, vrăbii, un papagal frumos colorat cu uimitoarele sale pene albastre şi verzi şi un porumbel călător cu un inel de aramă pe picior, ce s-a rotit deasupra noastră, vrând să se oprească pe catarg, după care a planat în jos, spre puntea de comandă, aşezându-se sub pavilionul albastru al Naţiunilor Unite. Porumbelul păcii, ne-am gindit cu toţii. EI şi steagul Q.N.U., sub al cărui pavilion navigam, păreau să fie un tot. „27773- 68A — España", am citit pe inelul de aramă. Am devenit o grădina zoologică plutitoare. Nenumărate specii de peşti ne ţineau companie pe dedesubt într-un dute-vino neâncetat, iar la bord, păsări colorate ţipător ciripeau pretutindeni, stingându-şi setea din vasele cu apă şi ciugulind grăunţele destinate iniţial găinilor. Dar cum pluteam tot mai departe de insulele Canare, lăsând în urmă ţărmul, păsările odihnite şi-au luat rămas bun una câte una şi s-au dus. Numai papagalul, rege al culorilor, n-a putut pleca şi s-a stins încet. Se hrănea cu insecte şi noi n-aveam nici măcar o muscă să-i dăm. În schimb, porumbelului inelat au început să-i placă grăunţele din raţia lui Simbad răţoiul. S-a îngrăşat şi s-a îmblânzit şi părea că s-a hotărât să vină cu noi în America.

Când vântul a reânceput să bată, ni s-a părut că „Ra II" s-a ridicat puţin din apă. Părea că puternica velă umflată de vânt ridicase prova în aer. Navigam pe un zmeu puţin prea greu ca să fie purtat prin aer. Când „Ra II" reveni la viaţă datorită brizei proaspete, ea a început să recupereze din timpul pierdut. Ne ducea peste Atlantic cu o viteză de 60, 70 sau 80 mile marine, adică 110, 130 şi chiar 150 km pe zi.

Activitatea zilnică intrase în normal. Eram fericiţi. Cântece şi râsete. N-aveam nimic de reparat. Carturi uşoare. Mâncare bună din oale de pământ. Nici o raţionalizare. Patru bucătari excelenţi. Orice faraon ar fi invidiat condimentatele bucate egiptene ale lui Georges; nici o gheişă n-ar fi putut să-l întreacă la gătit pe Kei. Reţeta picantă a lui Madani de preparare a cărnii sărate cu ceapă şi ulei *à la bérber* şi străduinţa neobosită a lui Carlo de a ne pregăti ceva, când ceilalţi nu se ofereau, totul ne făcea să ne simţim ca şi cum am fi navigat peste valuri într-o cabină de papirus de clasa întâi.

Când umbra serii îşi cobora vălul peste barcă, şapte oameni cu bărbi, bronzaţi şi veseli, şedeau mâncând în jurul unui coteţ de găini, în timp ce al optulea stătea pe puntea de comandă, manevrând rama-cârmă, cu soarele la asfinţit drept călăuză. Compasul indica drum vest. Soarele îşi arunca ultimele raze, ca o coadă de păun, asupra mării, în faţa auriei noastre lebede de hârtie, care înainta pe urmele nemuritorului „Ra" din trecut şi de azi. Apoi se iviră pe cer, la tribord, Ursa Mare şi Steaua Polară. Prieteni buni. O parte din mica noastră lume. Ştiam asta foarte bine de data trecută.

O briză răcoroasă de noapte. Am luat pe noi pantaloni lungi şi pulovere. Madani, cu caftanul său gros, marocan şi cu gluga ţuguiată, părea, când s-a aşezJat pe acoperişul cabinei, un călugăr medieval cu silueta lui profilată pe cerul tropical într-o rugăciune cucernică cu faţa prosternată la pământ. Un tovarăş de călătorie neaşteptat de plăcut şi de amabil. Venise în locul lui Abdullah, ca să reprezinte populaţia de culoare din Africa. Nu era negru ca pana corbului, ca Abdullah, dar făcea parte din tipul cel mai negru de berberi. Abdullah era singurul dintre participanţii de pe „Ra I" pe care îl pierdusem, din nefericire în Safi, cu trei zile înainte de plecare. Timp de un an stătuse departe de ţara sa.

[1] Verfafor — extremitatea vergii, în fiecare bord

Abdullah era tot mai neliniştit, cu o soție aici şi una acolo, cu obstacole geografice în calea unei vieți normale de familie. Stătea cu fotografia a trei încântători copii africani din Ciad într-o mână şi în cealaltă cu o telegramă care îl anunța că atunci, chiar atunci, ultima sa soție favorită îi născuse o fată în Cairo. Cine avea să rezolve toate aceste încurcături dacă Abdullah pleca din nou pe mare într-o barcă de papirus? La revedere Abdullah, toți îți vom simți lipsa. Abia a ieşit Abdullah pe uşă când Madani Ait Ouhanni păşi zâmbind din spatele unui bufet al hotelului în care locuiam cu toții. A întrebat dacă poate să vină cu noi. Tocmai fusese numit supraveghetor la o mare fabrică de fosfați din Safi, care finanța şi hotelul. A fost luat, de la hotelul său, de şapte oaspeți care urmau să plece pe mare şi aveau nevoie în călătoria lor de un african veritabil în locul lui Abdullah. Îl cunoşteam pe Madani de trei zile. Nimeni nu-l mai văzuse înainte nici pe Kei. Un prieten suedez pleca la Tokyo să negocieze un schimb de programe de televiziune. L-am rugat să ne recomande un operator de film japonez, prietenos şi sănătos. Nu mult după aceea micuțul şi îndesatul Kei Ohara apăru pe neaşteptate pe uşile hotelului din Safi, încărcat cu echipamentul de filmat, plesnind de poftă de viață, de muzică şi de judo. Experiență pe mare? O călătorie cu un vaporaş în golful Tokyo. Apoi a fost trimis să filmeze indieni în bărci de trestie pe lacul Titicaca.

„Dar tu, Madani”? întrebă Norman, puțin nerăbdător.

„Am fost odată la pescuit dincolo de stăvilar, când am sosit la Safi, din Marrakesh, dar mi-a fost rău şi m-am întors pe țărm”.

„Tot necunoscători ai mării şi de data asta”, spuse Norman, privind la mine cu desperare”.

„Cel puțin nu vor încărca barca de papirus aşa cum ar fi încărcat marinarii o barcă de lemn obişnuită, am zis, referindu-mă la catastrofa care avusese loc cu un an înainte. E mai sigur cu aceia ce-şi dau seama că nu ştiu nimic despre navigația pe papirus. Un săritor cu schiurile bine antrenat este rareori destul de flexibil ca să sară bine şi cu paraşuta”.

Cei doi oameni care călătoreau pentru prima dată pe mare s-au chinuit înfiorător în primele două zile de rău de mare, în timp ce supla barcă de papirus rula şi tanga ca o sticlă goală pe valurile furioase. Când în ciuda tuturor statisticilor şi hărților meteorologice, vântul se năpusti în cele din urmă, din nou asupra noastră, reprezentanții Japoniei şi Marocului au început să se adapteze situației. Ca şi pe „Ra I”, am împărțit aceleaşi grele încercări şi aceleaşi bucurii. Cei ce aveau pielea albă s-au bronzat la soare, cei mai închişi la culoare au mai adăugat ceva la avansul pe care-l dețineau, fără ca cineva să se gândească la arbori genealogici, la certificate de botez, sau la paşapoarte. Era puțin loc la prova şi mai puțin la pupa, şi numai o fâşie de 1 m lățime în ambele borduri pe lângă pereții cabinei. Cabina din nuiele împletite consta dintr-o singură cameră, prea joasă ca să stăm în picioare — posibil fiind doar pe acoperiş — şi prea îngustă ca să te încovrigi în pat fără să-ți pui genunchii în stomacul vecinului sau vreun umăr în ochiul lui. Ne ştiam înjurăturile fiecăruia, sforăiturile, obiceiurile la masă şi glumele, chiar dacă scârțâiturile şi gemetele straiurilor catargului şi biciuielile punții de comandă făceau să fie foarte greu să te hotărăşti, prin întuneric, cine produce cele mai ciudate sunete. Madani era muzical şi când dormea. După ce am detectat personal

fluierăturile orientale, invizibilele instrumente de suflat din nasul lui, în timp ce un adevărat atelier cu ferăstraie, burghie şi rândele lucra în gâtul lui Carlo cel practic, am adormit cu conştiința împăcată, ignorând acuzațiile lor cum că aş fi înghițit un leu. Doar Santiago şi Georges îi cereau din când în când lui Iuri pilule de dormit. Totul se desfăşura ca la o reuniune fără sfârşit; fără secrete la orice oră din zi şi în orice împrejurare noi eram toți acolo şi cât se putea de aproape.

Un american şi un sovietic au devenit prieteni buni. Dacă arabii şi evreii ar fi fost duşmani naturali, unul dintre cei de pe navă ar fi dispărut în valuri în urma lui „Ra".

Reprezentam un Turn Babel din opt limbi diferite, engleza, italiana şi franceza fiind cele vorbite zilnic, araba şi spaniola ocazional, rusa, norvegiana şi japoneza numai în somn. Discutam, spuneam glume distractive şi cântam în cor ori de câte ori aveam clipe de răgaz, în special după cină, cu doi-trei dintre noi stând pe scara catargului, iar ceilalți în jurul cotețului de găini, pentru că în interiorul cabinei întotdeauna era unul care voia să doarmă. Discutam politică şi niciodată nu ne-am scos ghearele. Nimeni nu stătea cu pistoalele încărcate. Harpoane de mână, toporaşe, cârlige de pescuit, erau singurele lucruri ce se puteau apropia de ceea ce se numeşte o armă. Le foloseam pentru binele comun, deoarece ne aflam toți în aceeaşi barcă.

Nimeni nu se supăra, nimeni nu era ofensat, nimeni nu ridica vocea. De cele mai multe ori eram de acord. Am discutat religie şi nimeni nu a simțit vreo mânie religioasă. Copt şi catolic, protestant şi mahomedan, budist, ateist, liber cugetător şi un evreu pe jumătate creştin — nu era loc pentru un amestec mai mare în mica noastră arcă, unde maimuța era Noe şi noi jucam rolul animalelor. Nu aveam asemenea certuri pe bord. În schimb, ne-am certat odată pentru o periuță de dinți pierdută şi regăsită, când am auzit strigăte de furie şi ocări în diferite limbi. În sentimentele lor cele mai profunde ființele umane sunt surprinzător de asemănătoare, indiferent de distanțele geografice. O periuță de dinți, ținută aproape de nasul tău, este mai mare decât un tun la mii de mile depărtare. Este uşor să găseşti diferențe între diferiți oameni, dar e şi mai uşor să găseşti cel mai mic multiplu comun al omenirii. Că ajungeam la o înțelegere sau nu, situația era aceeaşi; noi eram îngrămădiți pe bordul arcei noastre de papirus, ca nişte felii tăiate din aceeaşi bucată de pâine. Ne bucuram şi ne întristam de aceleaşi lucruri, ne ajutam unul pe altul pe cât puteam, pentru că de fapt ne ajutam pe noi. Unul conducea barca pentru ca ceilalți să poată dormi, altul gătea, pentru ca ceilalți să poată mânca; un altul cosea vela şi întindea parâmele ca să înaintăm bine. Trebuia să ne menținem în forma cea mai bună ca să fim gata pentru efortul maxim ori de câte ori era nevoie să înfruntăm amenințarea forțelor naturii.

Trecură zile şi nopți. Trecură săptămâni. A trecut o lună.

„Începe să fie foarte plictisitor", se plânse, vesel, Carlo luându-şi undița. Nu-i ca pe «Ra I»; n-avem nimic de reparat, nu s-a rupt nici un lemn, nu sunt parâme de matisit".

Se aşeză la prova cu picioarele atârnând peste bord şi prinse în undiță un peşte mic zburător, ca momeală. O mulțime de astfel de peşti veneau aterizând pe bord. Se aflau şi *pampano* printre peştii-pilot de sub barcă, foarte gustoşi şi lacomi la momeală. Dar pofticioasa doradă sau scrumbia aurie, prada cea mai sigură a celor de pe plută, era departe de a fi vizitatoarea obişnuită în acele zile, iar tonii dădeau doar din cozi sau săreau în aer, la distanță, fără să fie tentați de momeală. Într-o zi, Georges înotă printr-un nesfârşit banc de aşa-zise trabucuri argintii : bonite. Balene mari treceau repede pe lângă noi spre țărmul african; probabil că era aceeaşi familie de data trecută. Un peşte plat, mare cât puntea de comandă, sări deasupra valurilor într-un salt puternic şi căzu ca o clătită cu un zgomot asurzitor. Câțiva delfini plini de viață se rostogoliră pe lângă

noi, încrucişându-şi drumurile şi sărind de bucurie, iar o murenă grasă, leneşă, lungă cât un om şi groasă cât o coapsă, ondula încet prin valuri. Într-o după amiază o caracatiță uriaşă a apărut de pe parâme, sub barcă şi s-a cățărat braț cu braț bâjbâind, de pe legătura de papirus pe cârmă şi întinzându-şi toate cele zece tentacule deasupra capului, sări înapoi în adâncuri împinsă de puterea jetului.

Mai rămăsese deci viață în ocean, dar erau mai multe reziduuri de petrol decât peşti. În prima lună au fost doar trei zile în care Madani n-a observat bucățile negre ce pluteau pe apă, apoi marea a fost prea agitată pentru o observare atentă.

16 iunie. O lună de la plecare. Marea era atât de murdară, încât era neplăcut să te speli în ea. Bucăți mari şi mici, de la mărimea unui cartof până la o boabă de mazăre sau de orez, acopereau apa. Doar în curentul oceanic dintre Maroc şi insulele Canare am văzut marea mai murdară în această călătorie, dar cel puțin acolo era un calm plat şi era uşor să observi tot ceea ce plutea. La 21 mai mi-am notat în jurnalul de bord :

„Poluarea este înspăimântătoare. Madani pescuieşte bucăți ca gudronul, mari cât prunele, acoperite cu animale marine mici. Crabi mici, viermi şi crustacee cu multe picioare trăiesc pe unele din aceste reziduuri. După-amiază, suprafața netedă a mării a fost acoperită cu cantități uriaşe de bucăți de asfalt negre, ce pluteau în ceva ce părea clăbuci de săpun; din loc în loc, suprafața strălucea în toate culorile, ca şi când ar fi fost acoperită cu petrol”.

În aceeaşi zonă înotau şi câteva celenterate semănând cu nişte ciorapi. Când sunt vii, sunt întinse ca baloanele, în formă de cârnat şi colorate în portocaliu şi verde. Mii şi mii de astfel de vietăți pluteau moarte printre reziduurile de petrol, strânse şi dezumflate ca nişte baloane sparte. Timp de două zile am plutit prin această murdărie de petrol şi de celenterate. Această suprafață poluată se deplasa în aceeaşi direcție, spre America, dar mai încet. Mai târziu, în călătorie, când valurile au început să crească, bucăți mari cât un pumn au fost aruncate pe bord şi lăsate acolo când apa de mare s-a scurs printre tulpinile de trestie ca printre dinții unei balene. Totuşi poluarea cu petrol nu era singurul dar făcut mării de omul modern. Întrucât eram tot timpul cu ochii pe mare, rareori trecea o zi fără să vedem bidoane din plastic, cutii de bere, sticle si alte materiale mai perisabile, ca, dopuri, cutii de împachetat, precum şi alte gunoaie ce pluteau pe lângă „Ra”.

Parcursesem 1.725 mile marine de la punctul de plecare şi ne mai rămăseseră 1.525, când am nimerit pentru a doua oară într-o mare de petrol. A doua zi, vântul a bătut puternic. În ziua următoare, la 18 iunie, marea a început să se agite, ridicând cele mai mari valuri din câte văzusem în amândouă călătoriile. Vântul care ne-a ajuns era o furtună obişnuită, în rafale furioase ce prevesteau o furtună puternică, iar talazurile se ridicau în urmă, în şiruri paralele, tot mai înalte, direct proporționale cu forța vântului. Probabil că în locul de unde se ridicau dinspre nord-est, avusese loc o furtună foarte puternică. La început a fost captivant, apoi, unul după altul, am simțit o nelinişte apăsătoare, urmată de uimire şi de o uşurare îndoielnică în privința modului ireproşabil în care ne descurcam. În cele din urmă am simțit un imbold de admirație nestăpânită față de măiestria cu care coaja noastră de nucă întâmpina zidurile de apă. Stăteam singur de cart pe puntea de comandă, în spatele cabinei, manevrând rama din babord,

aşa încât să privim valurile direct din pupa, în timp ce brațul cârmei de la tribord era fixat, acționând doar ca o chilă. Totul decurgea necrezut de bine. Crestele înspumate ale valurilor de larg erau diferite de cele ale brizanților formate pe fondurile mici, la coastă. Baza înclinată a valului ne ajungea mai întâi din urmă, intra sub pupa în formă de secere a bărcii şi ne ridica în aer înainte ca creasta să se spargă. De obicei, dacă creasta se spărgea când noi ne aflam sus, ne prăvăleam înainte, cu o viteză nebună, cu palele de vânt, de apă şi de spumă după noi, cu pupa în sus şi cu prova în jos, în valea adâneă albastră-verzuie. Era deci vital să nu fim loviți lateral de către valuri.

„Şase metri; şapte metri şi jumătate”

Oamenii de la bord făceau aprecieri cu privire la înălțimea valurilor, cu un amestec de bucurie şi de groază.

„Nouă metri”. Acum crestele valurilor se ridicau mai sus decât vârful catargului.

Nouă metri. Madani se lupta cu răul de mare. Nori grei de furtună şi ploaie pretutindeni. Totul mergea cu precizia unui ceasornic. „Ra II” a trecut de cele două coline paralele de apă cu o eleganță de necrezut. Doar câteva picături de apă pe punte, din când în când, pe care nici n-ar trebui să le pomenesc. N-aveam nici o problemă atâta timp cât puteam ține faimoasa coadă a pupei afară din apă. Din fericire valurile erau regulate, destul de distanțate, în acord cu lungimea şi forma lui „Ra II”, aveau şirurile orânduite, unul, două, trei, aliniate unul în spatele celuilalt. Mai bine să nu privim înapoi, ci tot înainte. Din urmă, un perete ca de sticlă părea că vine să ne îngroape, în timp ce fugeam fără putință de scăpare. Tovarăşii mei, ce nu erau de cart, s-au retras în cabină unul după altul. Acolo puteau privi țintă în sus, la acoperişul împletit şi să asculte doar zgomotul asurzitor al mării înfuriate. Dar Carlo, alpinistul, s-a aşezat la prova, locul lui favorit, cu picioarele atârnând de parcă ar fi stat călare.

Din nou am simțit că barca e ridicată în aer, mai sus ca de obicei şi că se năpusteşte înainte şi în jos cu peretele de apă. Apoi aceeaşi creastă s-a ridicat în fața noastră, netedă, cu un guler alb, şi s-a dus.

„Acesta a fost mai înalt decât catargul”, strigă Carlo entuziasmat, cu dinții albi strălucind prin barba roşie.

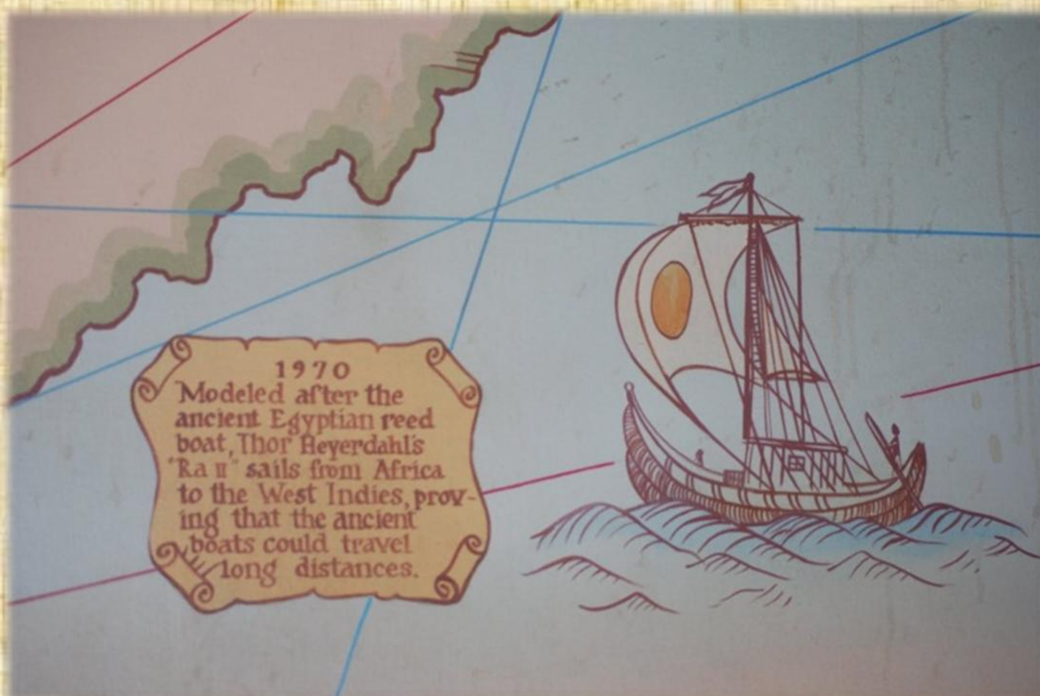
Ceva mai târziu s-a desprins de prova şi a venit, clătinându-se, spre pupa, trăgându-şi centura de salvare, ca să se alăture celorlalți dinăuntru. Apoi ne-a spus că sub el, la prova, se căscase o prăpastie atât de adâncă, încât atunci când „Ra II” s-a aplecat şi a luat-o nebuneşte în jos, părea că ne cufundăm într-un mormânt de apă fără fund. Mai bine să nu priveşti.

Trebuia să se facă schimbarea cartului, dar eu n-am îndrăznit să-mi distrag atenția nici o secundă, pentru ca barca să nu fie întoarsă cu bordul spre valuri. Să tot fi fost ora patru după-masă. Din spate se auzi zgomotul următorului val înspumat, şi mai mare decât celelalte. Mi-am încordat toți muşchii ca nu cumva cârma să fie întoarsă. Am simțit un zid de apă puternic apucând pupa şi ridicând-o sus, sus, sus. Ochii îi țineam țintă pe compas ca să nu pierd drumul. Trebuia să ne menținem pe direcția de propagare a valurilor. Dar de ce nu mai ajungem o dată în vârf înainte ca uriaşul ce fierbe să treacă pe sub noi? Apoi creasta valului a țâşnit prin bordurile bărcii, părând că va trece; prin spuma agitată ne-am înclinat brusc şi ne-am prăvălit înainte şi în jos cu o viteză amețitoare, ca şi cum am fi fost o scândură pe valuri, cu o velă uriaşă. Atunci s-a întâmplat nenorocirea! O pocnitură puternică. Un pocnet aspru de lemn gros ce se rupe. Un şoc prin brațul cârmei şi prin navă şi, iată că „Ra II” a luat-o în diagonală, fără control, cu babordul înainte, în prăpastia de apă.

Parcă am fi fost loviți de un ciomag. O clipă de nesiguranță până când mi-am făcut curaj şi mi-am întors capul să privesc catastrofa în față. Cârma! Brațul gros al ramei-cârmă, pe care îl țineam în mâini, se rupsese pe la mijloc şi pana lată atârna de parâma de siguranță bălăbănindu-se. Am apucat să arunc doar o privire, înainte ca masele de apă să se spargă peste noi, năvălind în voie de la travers tribord, acum când pupa înaltă nu mai spărgea valurile şi ne mai ridica în aer.

„Echipajul pe punte! S-a rupt cârma babord. Iuri, lansează ancora de furtună!"

Va urma...

CAPITOLUL XI

ȘASE MII DE KILOMETRI
ÎNTR-O BARCĂ DE PAPIRUS

...Ultima Parte

Nava şi puntea de comandă se încovoiau sălbatic sub presiunea apei. Mi-am permis să mă strecor prin borduri până jos, la brațul legat în tribord al ramei ca să-l desfac. Urletul apei ce se izbea de peretele cabinei şi tunetul velei ce se înfăşura şi se lovea de catarg, le-au vorbit mai mult celor şapte din cabină decât orice strigăt de pe punte, şi au ieşit alergând, tăcuți şi hotărâți, legându-şi centurile de siguranță în jurul mijlocului.

„Care ancoră de furtună? Cea mai mare!"

Am desfăcut legătura ramei-cârmă neavariate, dar cele două furci de lemn tare care o prindeau sus şi la bază erau înțepenite pieziş, aşa încât rama-cârmă nu putea fi mişcată. Un alt val puternic s-a spart peste noi, apoi altul. Catargul a scârțâit amenințător, în timp ce vântul şi apa smuceau vela şi barca de papirus după bunul lor plac.

„Coborâți vela!"

Ca să mărească viteza, Norman ridicase recent o velă gabier pe un arbore din lemn de bambus. Acesta se rupsese deja şi vela gabier se zbătea şi biciuia vela principală ca un balon sfâşiat.

„Coborâți vela mare înainte de a se rupe!"

Norman luă comanda la prova şi se cățără pe catarg ca să taie vela gabier. Apoi cinci oameni au înşfăcat funga groasă a velei mari în vederea manevrei de coborâre ; imediat verga lungă de şapte metri şi jumătate a început să fie coborâtă din vârful catargului. Dar în loc să se lase coborâtă, verga cea grea era ridicată în sus şi către înainte de vela mare umflată de vânt; toți cei de la prova se atârnau cu cele zece mâini întinse şi cu toată greutatea lor ca să oprească vela să nu zboare ca un zmeu peste valuri. Un alt val tumultuos ne-a învăluit.

„Aruncați odată ancora de furtună, fir-ar să fie!"

„Valurile au încâlcit parâma".

„Atunci aruncați-o pe cea mică înainte ca valurile să ne facă bucăți!"

Un alt val chiar peste barcă. Şi apoi unul şi mai mare. A fost un mare noroc că s-a întâmplat să fim întorşi cu tribordul spre valuri. Cabina n-avea nici o deschizătură în partea aceea iar peretele lung fusese acoperit cu o bucată de tendă de velă, în care apa izbea acum până sus la acoperiş.

„Am aruncat ancora cea mică", strigă Carlo triumfător.

Dar puterea de frânare nu era suficientă ; micul sac-ancoră ce şerpuia acum în urma noastră nu opunea destulă rezistență ca să întoarcă pupa îmbibată cu apă a bărcii de papirus din nou spre valuri şi s-o mențină aşa. Iuri şi Carlo stăteau în apă până la brâu,

la prova şi regulat dispăreau în valul de spumă în timp ce lucrau cu înfrigurare ca să descurce parâma de remorcare a ancorei mari de furtună pe care valurile o încâlciseră pe punte.

„ Verificați-vă saulele de siguranță. Fiecare trebuie să fie legat!”

Apoi am reuşit să mişc cu câțiva centimetri cârma de la tribord, încă puțin şi încă puțin. Dar nu a fost de ajuns. Rafalele de vânt izbeau marginea inferioară a velei uriaşe de vârful arcuit al etravei ascuțite de papirus. Lovituri sălbatice, haotice de la dreapta şi stânga ; apoi vela s-a agățat de vârful delicat şi a răsucit prova de papirus către babord. Valurile se spărgeau şi urlau, aşa încât strigătele şi sugestiile ce veneau din toate părțile trebuiau interceptate şi transmise de la puntea de comandă până la catarg şi înapoi.

„Coborâți vela înainte ca toată barca să fie făcută bucăți”, am strigat.

A început să coboare zmucindu-se.

„Stop! Ridicați din nou vela înainte ca valurile să o ia de pe punte”! țipă Norman.

„De cade în apă n-o mai putem ridica niciodată la bord”, urlă Georges din răsputeri.

Avea absolută dreptate. La bază, vela egipteană era de aceeaşi lățime cu puntea, dar sus, atât vela cât şi verga grea ce o susținea erau cu mult mai late, aşa încât partea superioară era greu de coborât, fără să fie atinsă de valurile sălbatice.

Soluția veni de la sine. Vela a fost coborâtă încet, încet dar nu a atins niciodată puntea, pentru că cinci oameni care stăteau legați de-a latul bărcii o înfăşurau ca pe un rulou, pe măsură ce cobora. Cei cinci făceau eforturi să se țină în picioare în rafalele de vânt, în ruliul bărcii şi în potopul şuvoaielor de apă. Luptându-mă cu echea şi cu brațul rarnei-cârmă din tribord, am reuşit în cele din urmă să o manevrez câteva grade, prin smucituri, dar aceasta ne-a ajutat să ieşim complet din situația cu traversul pe valuri prin revenirea la drumul cu val din pupa. Oamenii de la velă au izbutit să înfăşoare, bucată cu bucată, o treime din ea şi să reducă suprafața prin legarea sulului cu terțarolele rezistente ce atârnau pe fețe în acest scop. Era timpul să încercăm să salvăm pana ruptă a cârmei, care încă se bălăgănea şi sălta sălbatic la remorcă, iar valurile o izbeau în mod regulat de pupa.

Parâma de siguranță prinsă de pană, copiată după picturi din mormintele egiptene, ne-a ajutat să o tragem pe punte. Brațul ramei se rupsese chiar de sub furca inferioară. Gros de 16 centimetri, ca un stâlp de telegraf obişnuit, făcut din cel mai puternic lemn de pin, lemnul pe care toți l-am socotit invulnerabil, se rupsese ca un băț de chibrit, deşi nu avea nici o defecțiune inițială. Nici o tulpină de papirus nu se rupsese, nu se pierduse şi nu se avariase. Snopii de trestie au rezistat mai bine decât buşteanul de lemn ; încă odată puterea lui Goliat a fost obligată să cedeze în fața îndemânării lui David. Accidentul ne-a arătat pentru totdeauna că folosisem o parâmă prea groasă ca să legăm capătul şi baza ramei-cârmă. Ar fi trebuit s-o legăm cu o parâmă mai subțire la bază aşa încât, la suprasolicitare, aceasta să cedeze ca o siguranță, înaintea brațului ramei. Abia acum ne-am dat seama că tocmai aşa făcuseră egiptenii antici, dar acest detaliu din modelul egiptean fusese neglijat, deoarece toți am crezut că diferența în grosime între parâmele de la ambele capete a fost doar accidentală când pictorul a zugrăvit tabloul. Totuşi, o reexaminare a vechiului model a arătat că această diferență de grosime este foarte importantă în realitate.

Georges a fost cel care a tras pana ramei pe punte. De ea se prinseseră scoici marine comestibile. A tăiat un snop de resturi de papirus, pe care Norman le-a legat de pană ca să-i dea o formă hidrodinamică în partea unde se îmbina cu brațul ramei. A aruncat capetele scurte de papirus în mare şi a rămas aşteptând să vadă ce se întâmplă. S-au scufundat. N-a spus un cuvânt nimănui, şi n-a ştiut că cineva îl priveşte de pe puntea

de comandă, tot aşa de uimit şi cu acelaşi simțământ ciudat în stomac. Ce se întâmplase cu papirusul? Ieşise tot aerul din el? Iuri şi Carlo erau în spatele lui Norman. Aveau destule de făcut, descurcând parâma ancorei mari de furtună. Apoi a fost lăsată la apă ; cea mică a fost ridicată pe punte şi ancora mare a început să întoarcă încet pupa în val. Dar nu complet. Mai era puțin ca traversul pupa în vânt să îmbarce valuri mari peste tribord ca şi pe „Ra I".

Furtuna urla. Era nouă fără zece şi începuse să cadă noaptea când oamenii de la pupa reuşiseră să înfăşoare jumătatea inferioară a velei, aşa încât simbolul soarelui roşu-portocaliu, redus la jumătate, părea ca o reflectare a asfințitului de dincolo de norii de ploaie. Dacă l-am fi văzut, azi n-ar fi fost chiar în fața noastră, deoarece derivam având prova deviată spre nord-vest; soarele ar fi fost departe, spre stânga provei noastre arcuite.

Tragedie. Catastrofă. Nu mai aveam la bord, ca rezervă, nici o bilă de lemn gros şi lung ca să facem un nou braț al ramei-cârmă. Toate bucățile de lemn tare, potrivite pentru a repara cârma, fuseseră aruncate peste bord pe lângă insulele Canare. Dacă mai stam aşa, cu ancora de furtună care ne reducea viteza s-ar fi putut să ne ajungă din urmă. O glumă proastă. O situație fără speranță. Nici o soluție. Noapte bună tuturor. Acum trebuie să dormim şi ne vom gândi mâine. N-avea rost să mai guvernăm barca cu o jumătate de braț şi fără pană, şi cu a doua cârmă defectă. Valurile şiroiau pe bord şi înapoi în mare, ancora ne menținea direcția aşa că valurile nu inundau uşa cabinei. Trebuia să alternăm carturile de noapte, ca să nu fim scufundați de nave în valurile mari.

N-avea rost să încercăm să dormim. Eram din nou ca pe „Ra I" în orele ultimei nopți când marea pusese stăpânire pe noi. Tone de apă se izbeau furioase de peretele din spate, la tribord, clocotind, retrăgându-se apoi gâlgâind şi bolborosind în jurul nostru. Un adevărat fluviu curgea pe bord, încolo şi încoace, pe sub duşumeaua cabinei, în deschizătura largă şi adâncă dintre cei doi snopi uriaşi de papirus care ne asigurau plutirea. Apa curgea furioasă de-a lungul papirusului, clocotind pe lângă crăpăturile dintre trestii, pe unde s-ar fi putut scurge afară. Dar trestiile se umflau mai mult, închizând toate fisurile, aşa că apa nu avea timp să se scurgă şi alte torente năvăleau pe bord, tinzând să umple până la refuz această cadă.

M-am răsucit în sacul de dormit şi n-am reuşit să ațipesc nici o clipă până când mi-a venit rândul să mă strecor afară pentru cart. Apoi, am adormit buştean, stând pe banca de bambus, legat bine, în afara cabinei, lângă uşă. M-arn trezit cu o lovitură, ruşinat şi uimit, ca să văd un liliac, ba nu, o bufniță, învârtindu-se în jurul băroii, până când s-a îndreptat brusc printre straiurile catargului, direct spre mine. Năpustdindu-se la atac vizitatorul nostru nocturn zbura nesigur, agățându-şi o aripă de o parâmă, şi nu m-a nimerit; s-a aşezat clătinându-se în siguranță, pe bancă lângă mine. Era de fapt un porumbel! Tovarăşul nostru de călătorie inelat! Fusese alungat de pe acoperiş de bătălia sălbatică cu vela şi valurile mari, şi îi lipsise compania noastră de pe puntea de comandă care era goală şi pustie. Înspăimântat de singurătatea cuibului propriu de pe acoperiş, a căutat în zadar un alt loc uscat, şi acum s-a întors extenuat înapoi. A continuat să şadă câteva carturi la rând în uşa cabinei până în zori. Atlanticul se năpustea peste bord nestânjenit. Apa curgea de ambele părți ale cabinei, aşa că în locul mai adăpostit, sub vânt, aveam doar râulețe şiroind în sus şi-n jos în jurul picioarelor noastre, ca să se scurgă apoi în mare.

Extraordinară ambarcație. Necazul era că prin umflare devenise etanşă ca o barcă obişnuită ; apa nu se mai scurgea destul de repede prin cocă, care ar fi trebuit să aibă un fund cu găuri de scurgere.

Şi ziua următoare a fost un infern. Eram frânți de oboseală deoarece înaintam cu greu prin apa spumegândă, mutam borcane ce trebuiau salvate din bordul bătut de furtună, le aruncam pe cele sparte în apă, remorcam încărcătura ale cărei legături slăbiseră, întăream straiurile, cârpeam vela şi ne frământam creierii încercând să descoperim cum să punem din nou în funcție sistemul de guvernare. Rămânând în aceeaşi poziție, îmbibați cu apă şi înclinați față de direcția valurilor, victoria finală a oceanului era doar o problemă de timp. Lemnul şi papirusul erau îmbinate doar prin parâme ce se puteau rupe în orice moment sub enorma solicitare a valurilor. Parâma lungă, în spirală, ce ținea papirusul asamblat era groasă de 14 milimetri, ca degetul mic al unui om. Cabina, picioarele catargului şi puntea de comandă erau legate pe locul lor cu o parâmă mult mai subțire, de 8 milimetri, împletită în trei, ca o cosiță. Indienii n-au permis ca printre snopii de papirus să treacă altceva mai gros. Dansam pe valuri ca o minge. Dacă încheieturile cabinei, punții de comandă şi catargului n-ar fi fost foarte flexibile, marea ne-ar fi sfâşiat cu violența cu care poate rupe lemnele sau îndoi oțelul.

În timpul primelor zile marea n-a reuşit să facă nimic cu mingea de trestie, deoarece ea evita orice lovitură. Dar marea mai avea un şiretlic. S-a revărsat cu încetul pe punte unde a rămas ca o încărcătură inutilă îngreuind barca. Începurăm din nou să ne afundăm cu o iuțeală înspăimântătoare, în parte datorită tonelor de apă de mare ce umpluseră până sus spațiul gol dintre cei doi snopi de papirus şi în parte pentru că această apă aruncată pe punte prin spargerea valurilor, îmbibase şi jumătatea de sus a snopilor de trestie care fuseseră uscați şi uşori până atunci. Papirusul s-a îmbibat astfel cu apă infiltrată şi pe deasupra şi pe dedesubt, devenind greu. Ne afundam din nou cu o viteză ciudată. Toți ne dădeam seama de aceasta. N-am observat ca vreunul din noi să fie înspăimântat: toți eram hotărâți cu încăpățmare că trebuie să trecem şi peste această încercare. Făceam toți propuneri care erau discutate şi apoi respinse în unanimitate. Madani, care nu văzuse marea de pe bordul lui „Ra I", m-a luat deoparte şi m-a întrebat discret dacă este periculos. Când i-am spus că deocamdată nu este, a fost din nou tot numai un zâmbet. Kei şi-a scuturat apa de mare din urechi, şi de pe părul său negru, strălucitor şi a spus zâmbind larg că nu şi-a închipuit niciodată că există astfel de valuri.

Grație ancorei de furtună pupa s-a întors încet spre valuri. Dacă am fi ridicat-o la bord, barca s-ar fi întors din nou cu bordul între valuri şi din nou apa ar fi năvălit pe toată lungimea ei. Pe de altă parte însă, cu ancora de furtună lăsată la apă stăteam pe loc şi nu înaintam. Eram țintuiți în mijlocul Atlanticului, afundându-ne la 1 900 mile marine de la plecare şi la aproximativ 1 300 mile marine de țintă.

Două zile n-am putut face nimic altceva decât să ne luptăm pentru a ne salva pe noi şi încărcătura. S-a dovedit că este imposibil să reparăm cârma-vâslă. Valurile continuau să se ridice la 6—8 m înălțime, iar unele chiar la 9—10 m, ca nişte uriaşi. Înăuntrul cabinei am tăiat o parte din butoiul de lemn pe care scriam şi am confecționat un model al penei de ramă pierdute, al celor două bucăți rupte ale brațului ramei şi al înălțimii punții de comandă, indicând distanța dintre cele două furci de lemn care țineau la postul său brațul înclinat al ramei. Modelul mi-a arătat că dacă legăm partea mai lungă de sus a brațului, la partea superioară a penei, vârful brațului ajunge tocmai bine până la baza punții de comandă. Am fixat-o în felul acesta, inventând, cu eforturi comune, un sistem care permitea cârmaciului să stea în bordul opus al punții de comandă,

manevrând rama-cârmă din tribord cu mâna dreaptă, iar brațul scurt din babord, într-o parte, cu ajutorul unei parâme legate de piciorul său şi în cealaltă parte cu ajutorul unei prăjini lungi, de bambus, cu mâna stângă. Era o adevărată performanță acrobatică. Guvernarea a devenit însă şi mai dificilă deoarece cârmaciul trebuia să întindă şi scotele din borduri ale velei, care erau legate de balustrada punții de comandă, mai ales că barca se afla atât de afundată, încât numai efectul combinat al celor două cârme nu era suficient. Dacă barca nu asculta de cele două rame, trebuia manevrată şi cu vela, spre a evita să cădem din nou cu traversul în vânt şi în valuri.

Când eram gata să încercăm noul sistem, târziu, în seara următoare, „Ra II" se afundase mult în apă. Toți ne-am dat seama că aveam o misiune dificilă dacă voiam să efectuăm şi cea de-a doua parte a călătoriei. Poziția s-a îmbunătățit puțin îndată ce am pus cârma şubredă la postul ei.

Am reuşit imediat să întoarcem pupa spre valuri, am tras ancora de furtună la bord şi am prins viteză spre vest cu vela pe jumătate terțarolată. În ziua următoare am riscat, desfăşurând şi ridicând toată vela mare. Din nou am avut impresia că vela ne saltă din valuri şi ne poartă cu o viteză medie de aproape trei noduri, peste 100 km pe zi. Dar puntea era acum doar cu puțin deasupra apei. Spre pupa valurile continuau să inunde puntea printr-un bord şi să se scurgă prin celălalt. În față, valuri mari se aruncau peste noi la intervale regulate, când încercam să stăm în jurul cotețului ca mai înainte, aşa că trebuia să ne înghesuim şi să mâncăm la baza catargului, ca păsările pe o ramură.

„Trebuie să facem un parapet împotriva brizanților aşa încât apa de pe punte să aibă timp să se scurgă, altfel ne vom scufunda" spuse Iuri şi începu să întindă o fâşie de velă de la sarturile catargului în tribord, pe care o legă cu merlin gros în partea de sus şi de jos.

„Linişteşte-te, Iuri", au râs ceilalți. Primul val va rupe vela. Dar întreprinzătorul Iuri a continuat cu încăpățânare.

Valul următor a venit înspumat de-a lungul peretelui cabinei, a umflat leneş vela lui Iuri şi s-a scurs înapoi. Doar un

firicel de apă s-a prelins pe puntea prova, vela canalizând restul mare. El s-a aşezat triumfător pe coteț ca să mănânce, în timp ce noi ceilalți ne-am coborât de pe prima treaptă a catargului cu ochii căscați de uimire şi cu farfuriile în mâini, când am văzut că şi valul următor a făcut la fel. Şedeam la masă, privind la Iuri vrăjitorul care a putut opri marea atârnând o velă. Secretul era că coada de papirus primea lovitura valului pe care îl despica în două. Vela nu trebuia decât să canalizeze peste bord acea parte a zidului de apă care venea de la travers prin ambele borduri ale bărcii.

„Să mai punem tendă de velă!"

Am tăiat cu cuțitul toată tenda care acoperea peretele din față al cabinei, aşa că din acel moment puteam vedea prin crăpăturile peretelui cotețul de găini, catargul şi marea. Apoi am tăiat întreaga parte care ne prisosea din vela mare de rezervă. Iuri a fixat toate tenzile şi în curând eram adăpostiți după un adevărat paravan roşu închis, portocaliu, verde şi galben. Valurile curgeau pe lângă paravan dându-i câte o lovitură, aşa încât sarturile catargului se zbăteau ca o frânghie de rufe în bătaia vântului, dar pe punte ajungeau numai mici părți din torentele de apă ce ne asaltau.

„Hippies! Țigani!" strigară Carlo şi Georges, râzând în hohote când am lansat pluta de cauciuc pentru trei persoane ca să ne filmeze din larg. Ne-am ridicat capetele deasupra paravanului multicolor al lui Iuri şi am privit la cei doi din barcă cum dispăreau şi apăreau de după crestele valurilor.

„Înapoi! am strigat. „Suiți-vă la bordul unei nave adevărate înainte de a vă scufunda!”

Mai umflasem mica plută şi ne filmasem din larg pe un calm plat şi mai târziu pe valuri potrivite, dar acum eram aşa de obişnuiți cu valurile şi cu apa sărată încât toti am început să fim nesăbuiți.

Am continuat să navigam cu valurile zile şi săptămâni întregi. În decurs de mai puțin de un an, cei şase dintre noi care fuseseră şi pe „Ra I” stătusem pe snopi de papirus aproape patru luni. După accidentul cu cârma am început să ne raționalizăm apa la o jumătate de litru pe zi pentru fiecare, plus alți nouă litri pentru gătit. Câteva borcane se crăpaseră, iar în altele a pătruns apă sărată. Deoarece noi înşine am golit conținutul celor mai multe dintre burdufuri în mare, când eram liniştiți, preferam să nu abordăm acest subiect delicat. Ce exemplu de impetuozitate! Carlo avea răni în canalul inghinal din cauza apei sărate şi Iuri i-a prescris să facă baie cu apă dulce de două ori pe zi. Sărmanul Carlo a folosit conținutul unei căni; nu şi-a permis mai mult. Rățoiul, porumbelul şi maimuța beau împreună tot atâta cât un om. Georges a protestat energic că animalele primeau şi ele aceleaşi rații ca noi. Santiago nu era sută la sută în deplinătatea puterilor. Fusese operat de piatră la rinichi înaintea plecării şi nu avea voie să mănânce carne sărată, nuci, legume uscate, ouă. Acestea erau felurile care dominau meniul nostru. Era obosit, dar îşi îndeplinea toate îndatoririle pe bord fără să crâcnească. Atâta timp cât nu-şi neglija datoriile prefera să stea culcat în colțul cel mai îndepărtat al cabinei, unde Iuri îl ținea sub observație.

Într-o seară eram cu toții obosiți. Santiago ieşi din cabină cu o față întunecată şi se aşeză alături de noi lângă coteț. Privea de la Carlo la Georges.

„Am auzit unele observații murdare prin peretele cabinei”.

Carlo izbucni: „Termină cu mutra asta profesorală”.

„Munceşte un pic mai mult, ca noi”, interveni Georges. Dacă te oferi să schimbi un cârmaci obosit, scoală-te cu zece minute înainte.

Acuzațiile au început să curgă. Carlo, care muncea din greu, şi zburdalnicul Georges nu se înțeleseseră în prima călătorie, dar erau cei mai buni prieteni acum, iar pentru un moment liniştitul profesor de antropologie intrase în gura lor. I s-a spus că stă într-un colț psihoanalizându-se, în timp ce ceilalți muncesc. Mai mult, a fost ideea lui idioată ca noi să aducem mâncarea şi apa tot în borcane şi de data asta, în loc să le fi pus în cutii de conserve şi canistre. Pe „Ra I” am dovedit că este posibil să trăieşti fără mâncare modernă. De ce naiba trebuia s-o dovedim şi a doua oară? Din moment ce am vorbit să aducem mai mult de o sută de oale de ceramică şi de data aceasta, el, ca responsabil cu sectorul alimente, ar fi trebuit să aibă grijă să le fixeze bine să nu se spargă pentru a nu fi nevoiți să drămuim apa.

„Cănile acestea de ceramică sunttot aşa de uşoare ca şi canistrele şi tu ai golit toată apa din burdufuri în mare”.

Era un duel sălbatic de cuvinte : iritări refulate şi tot felul de acuzații curgeau tăindu-ne pofta de mâncare tuturor celor ce stăteam în jurul cotețului. Santiago a vrut să spună ceva de pe cutia de săpun de la baza catargului, dar a fost amețit de asaltul comun al celorlalți.

„Carlo, am spus, eşti alpinist profesionist, un om experimentat în expediții. Nu poți aştepta ca un profesor universitar să fie la fel de îndemânatic ca şi tine la făcut noduri şi la ridicat greutăți. Eşti perfect ca un preot şi vrei ca toți oamenii să facă totul la fel de bine ca şi tine”.

Nu puteam să spun ceva mai rău. Carlo s-a ridicat încet, fața i s-a făcut mai roşie decât barba şi şi-a pus o mână în claia de păr.

„Eu popă!”

O clipă a stat tăcut, înghițind în sec. Apoi s-a întors spre Santiago şi întinse o palmă deschisă, acoperită de bătături.

„Bine! Să uităm totul, băieți!”

Toți ne-am întors peste coteț, dându-ne mâinile. Norman alergă să-şi aducă armonica pentru el şi Kei, iar Madani îşi scoase tam-tamul. Când m-am dus la culcare, peste două ore, am adormit în sunetul orchestrei şi corului de la prova ce sărbătorea evenimentul, cu un repertoriu din şapte colțuri diferite ale lumii.

Experiența de pe „Ra I” fusese redusă la o plutire în voia valurilor din prima zi pe mare, când ni se rupseseră amândouă ramele-cârmă. Forțele naturii ne-au dus spre vest, într-o curbă, înaintând direct spre insulele Barbados, cea mai sudică insulă din grupul Antilelor Mici, când am întrerupt experiența. De data aceasta totul era încă în regulă şi ne-am hotărât să navigam spre insula spre care ne-a dus natrura date trecută. Deci, în fiecare zi, distanța ce mai rămăsese se măsura în numărul de mile până la insulele Barbados. N-am fi putut alege o rută mai bună care să ne ofere vânt şi valuri direct din pupa. Dar era extraordinar de greu pentru cârmaci să evite ca barca îmbibată cu apă să se îndepărteze de ruta aleasă sau să cadă cu traversul pe valuri. La sfârşitul unui cart obişnuit eram epuizați şi aproape nu puteam să mai strângem degetele. Când barca se răsucea şi vela se masca, marea năvălea pe punte şi aveam impresia că toți dracii dădeau buzna învăluiți în întunericul nopții. Pânza lui Iuri se rupea şi asupra bietului cârmaci curgeau şiroaie de blesteme mânioase, în timp ce şapte oameni goi îşi puneau centurile de siguranță. Trupuri goale ieşeau împleticindu-se în întuneric, până la brâu, în apa ce clocotea, ca să tragă de velă, să tragă cu ramele de la prova sau să salveze încărcătura. Câțiva au cerut, ca măsură de prevedere să nu fie lăsați singuri de cart pe puntea de comandă, aşa că am lungit cartul greu de noapte de la două la trei ore, dar cu doi oameni pe punte, într-un cart. Trebuia să ne gândim la ceva dacă nu voiam să ne istovim de tot cu acest sistem obositor de guvernare.

„Dacă am putea să mutăm catargul mai în față”, am meditat într-o noapte, când Norman şi cu mine făceam împreună de cart pe puntea de comandă. „Dacă vela ar fi mai în față, barca ar guverna singură sub vânt”.

„Putem” spuse Norman, nerăbdător. Şi înainte ca cineva să-şi dea bine seama ce se întâmplă, în dimineața următoare noi îndeplineam o operație extrem de grea. Vârful catargului bipod trebuia astfel aplecat încât să ducă vela mare spre înainte.

Norman a început să lovească în baza catargului cu o toporişcă astfel că papucul în care aceasta era fixat a început să se încline spre prova. Am filat apoi cu atenție toate cele douăsprezece straiuri paralele dirijate de la catarg spre pupa prin bordurile ambarcației. Am putut astfel înclina spre prova catargul bipod înalt de 9 m şi care cântărea 270 kg. Când i-am împins vârful înainte, verga l-a urmat, iar după reinstalarea la post a straiurilor, vela mare umflată de vânt a luat forma unei suprafețe puțin aplecată în jos şi în fața provei înalte. Guvernarea bărcii s-a îmbunătățit imediat, barca săltând din nou pe valuri şi singura noastră dorință era să mergem pe direcția vântului.

„Ra II” naviga spre vest cu o viteză uimitoare. Afundarea sa a încetat în clipa când sub apă barca avea o cantitate suficientă de papirus spre a echilibra noua încărcătură apărută pe punte sub forma nedoritei ape de mare ambarcată de valuri. La cinci săptămâni de la plecare nu ne mai afundam, dar corpul bărcii era atât de mult intrat în apă, încât, pe mare calmă, puntea abia se ridica deasupra apei. Din clipa aceea, pe

puntea de papirus, de-a lungul peretelui din tribord al cabinei, au început să apară aici animalele marine. Madani continua să pescuiască reziduuri de petrol în fiecare zi.

Într-o zi cu ploaie şi rafale de vânt sălbatice vela s-a agăţat de vârful delicat al provei, l-a înclinat şi mai mult, iar cusătura de la baza velei s-a rupt. Cum însă vela ocupa locul doi ca importanță după cocă, ne-am sfătuit şi hotărât să sacrificăm vârful frumos arcuit al provei. Carlo stătea călare pe snopul etravei, tăind o bucată din barca noastră mândră.Pe timpul operației de tăiere am legat strâns o parâmă în jurul provei spre a evita dezasamblarea bărcii la desfacerea celor două parâme spirale, principale, de legare a snopilor. Constructorii indieni avuseseră însă dreptate. Parâma era aşa de bine întărită în spiralele ei în jurul snopului central, încât, cu toate eforturile noastre unite, n-am putut-o trage afară. Trestiile de papirus erau atât de compresate şi de umflate, încât, după ce prova a căzut sub ferestrăul vandalilor, secțiunea frontală semăna cu o felie de ceapă uriaşă. „Ra II" arăta dintr-o dată mai sobră, având o linie modernă ; prin împletitura peretelui cabinei am putut vedea deodată tot orizontul din față, pe sub velă. Era ca şi cum se ridicaseră obloanele arcei ca să putem începe căutarea pământului la orizont. Câteva zile după aceasta ne-am hotărât să tăiem şi vârful de la pupa. După tăierea vârfului prova, cel de la pupa rămăsese şi acționa ca o velă în aliura cu vânt strâns, care făcea dificilă păstrarea drumului navei; în plus, doreau să mai reducem din greutatea bărcii. Am avut un sentiment evident de teamă tăind arcul mândru din vârful cozii, în locul căruia a rămas o coadă groasă şi lată de găină. Dar nimic nu apăru să afecteze rezistența fără pereche a acestui vas. Unul după altul am dispărut peste bord, legați de o parâmă, ieşind din valuri relaxați şi încântați de a spune celor ce nu fuseseră încă sub podeaua „salonului" nostru spre a vedea cu ochii lor, că „Ra II" era neschimbată sub apă, tot aşa de fermă, de rezistentă şi de integră. Nici o trestie, nici o parâmă nu s-au mişcat de la locul lor, doar că acum erau acoperite cu scoici, ca nişte ciuperci mici, albe şi negre, cu lamele galbene ce se ondulau.

*

Mica stație de radio emisie-recepție ieşi la iveală mai rar decât în călătoria precedentă. Socoteam că familiile noastre se simt mai sigure aşa şi nu voiam să le neliniştim cu mai mult decât „totul e bine la bord". Dar în ultima jumătate a celei de a doua luni, navigam atât de repede şi am înaintat atât de mult încât puteam indica un timp şi un loc aproximativ al debarcării. Yvonne îşi făcu imediat bagajele şi zbură cu copiii în Barbados.

În curând, Norman stabili legătura cu un radioamator din Barbados şi auzirăm vocea Yvonnei. Ne-a pus şase întrebări tehnice neaşteptate despre animalele marine care s-au prins dedesubtul bărcii şi ne-a explicat că răspunsurile erau aşteptate de şeful Proiectului de biologie marină înființat în acel timp de Departamentul Națiunilor Unite pentru Ajutor şi Dezvoltare, în Barbados. Am putut să-i spunem despre credincioasa escortă de prieteni mici ce înoată cu noi sub duşumeaua de papirus, despre o pereche de dorade ce vânau peşti zburători în jurul nostru şi despre stoluri mari de păsări marine din America de Sud ce se roteau deasupra bărcii, ca norii mişcători, spre orizont,

la sud şi la vest, unde tonii săreau ca nişte rachete argintii din apă. În ziua următoare un radioamator ne-a spus să ne aşteptăm la o vizită din partea unei nave de cercetări a O.N.U.

La 25 iunie o libelulă cafenie cu patru aripi a zburat pe bord. Eram oare atât de aproape de țărm? Sau poate că marea insectă făcuse raidul pe vreo navă ce trecuse lângă noi dincolo de orizont? De data aceasta n-am întâlnit de loc nave în drumul nostru, cu excepția celor două care erau să ne scufunde în largul țărmului african.

Acum navigam cu viteză mare în zona în care o abandonasem pe „Ra I” după ultimele zile dramatice ale călătoriei ce avusese loc cu un an înainte. Ne-am cutremurat când un strigăt de pe puntea de comandă ne-a atras atenția asupra unui rechin fioros ce se repezea furios la pluta roşie pe care o aruncasem în larg în caz că cineva ar fi căzut peste bord. În acelaşi loc am reântâlnit rechini şi cu un an înainte. Aventurierul din acest an a abandonat curând pluta şi a dispărut spre nord. Pe rechini nu-i interesa o ambarcație ca „Ra II” care nu necesita reparații sub apă.

La 26 iunie marea a început să se agite din nou violent şi valurile ne urmăreau, cu crestele lor de spumă albă ca după un plug de zăpadă. Ploaia turna peste noi din nori negri. Am lăsat ca sarea să se spele de pe trupurile şi brațele noastre. Am fi putut să adunăm apă de ploaie, dar navigam atât de repede încât ne ajungea cea de pe bord. Rățoiul s-a suit pe acoperiş, bând din bălțile de acolo. Safi voia să se târască în cabină. Rama-cârmă de la tribord s-a înțepenit în furcheți şi ne era frică să nu se rupă, dar Kei a reuşit să o facă să funcționeze din nou. În ziua următoare porumbelul blând ne-a părăsit. De câtva timp era neliniştit, zburând în cercuri mari deasupra lui „Ra” dar se întorcea fâlfâind spre borcanul cu grăunțe de pe acoperiş. La 27 iunie îşi luă zborul pentru totdeauna. Potopul trebuia să fie spre sfârşit. Arca îşi pierduse porumbelul. Ne-a lipsit la toți. A simțit adierea uscatului? Cel mai apropiat țărm era cel al Guyanei franceze, spre sud.

Porumbelul aventurier avea acum două inele, unul purtând un număr şi altul marcat „Ra II”.

La 28 iunie temperatura apei s-a ridicat brusc cu două grade şi din clipa aceea n-am mai văzut reziduuri de petrol.

Am trecut oare într-o altă ramură a curentului? Era ciudat, pentru că aici am văzut o mulțime de reziduuri când am părăsit-o pe „Ra I” cu un an în urmă, iar întreg oceanul se mişca într-un vârtej continuu între cele două continente.

La 29 iunie am găsit lanțul lui Safi atârnând peste bord. Era liber. Haos pe punte. În vârful catargului, Safi slobodă privi în jos, triumfătoare, spre noi. Nici nucile de cocos, nici mierea n-au făcut-o să coboare, dar când Iuri îi luă jucăria favorită, o broască verde urâtă, de cauciuc, cu ochi mari roşii, Safi coborî ca fulgerul să-şi ia înapoi broasca, iar Iuri o captură din nou. Imediat după această întâmplare am auzit un strigăt venind de la Normam din cabină. Stabilise o legătură directă cu operatorul de pe nava de cercetări „Calamar” care era prin apropiere, şi ne-a cerut să lansăm rachete după căderea nopții ca să ne poată găsi printre valuri.

În acea noapte am trăit o spaimă neaşteptată. Norman m-a trezit cu o voce înceată pentru schimbarea cartului din 30 iunie la orele 0,30 noaptea ; m-am sculat şezând în sacul de dormit şi am început să-mi trag şosetele, deoarece aerul era rece pe punte. Apoi m-a strigat din nou, de data aceasta simțindu-se spaima din vocea lui.

„Vino repede, repede! Priveşte!”

M-am târât afară prin deschizătura din peretele de bambus cu Santiago pe urmele mele şi ne-am uitat peste acoperişul cabinei în locul pe care îl indica Norman.

Era ca în ziua Judecății de apoi. La orizont, în spre babord, către nord-vest, se ridica un disc rotund, viu colorat, care nu ieşise complet din apă, dar creştea din ce în ce mai mult ca o lună fantastică de aluminiu, ce se ridica pe jumătate ascunsă de valuri. Ca o nebuloasă compactă, mai strălucitoare decât Calea Laptelui, simetric circulară creştea ca o ciupercă fără tulpină şi părea să se năpustească spre noi din partea cealaltă, pe cerul înstelat, fără nori. Luna era sus, în bordul opus, pe un cer strălucitor de stele.

Întâi crezusem că ne aflăm în fața unui voal de umiditate din spatele unui reflector puternic de la orizont, apoi că era un nor atomic provocat de o greşeală omenească sau de un fenomen al aurorelor boreale, dar în mine persista sentimentul că un nor de corpuri cereşti cobora asupra noastră din cosmos, până când discul de lumină acoperi treizeci la sută din cer. Apoi, brusc, a încetat să crească, s-a dizolvat pe nesimțite, şi a dispărut. Am rămas fără nici o explicație.

Am început, la rândul nostru, să aprindem semnale roşii şi să trimitem rachete cu mii de steluțe ca să indicăm navei „Calamar” poziția noastră. A fost o noapte extraordinară, cu o atmosferă bizară. Am auzit din nou vocea de pe „Calamar” în mica noastră stație-radio, dar ei nu puteau vedea rachetele şi nu fuseseră pe punte când apăruse discul de lumină, în dimineața următoare am auzit de la un radioamator că acelaşi fenomen fusese observat de pe câteva insule din Antilele Mici, dar într-o direcție spre nord-est. A fost oare o parte a unei rachete de la Cape Kennedy care a explodat şi a ars în timp ce cădea prin atmosferă? N-am aflat niciodată. Dar entuziaştii O.Z.N.-işti ce căutau mărturii afle farfuriilor zburătoare au îmbinat fenomenul cu alte două observații ale noastre făcute în cele două nopți premergătoare, mai departe în larg. Văzusem lumini portocalii mici la orizont, spre nord-vest. Una a fost o străfulgerare scurtă, fără să putem observa vreo navă, cealaltă o lumină căzătoare pe care am văzut-o doar când se apropia în diagonală față de mare, dispărând în ape. Am avertizat radioamatorii de pe țărm, în cazul că acestea ar fi fost rachete de pe nave ce aveau nevoie de ajutor, dar nu fusese lansat nici un S.O.S. aşa că erau, ni s-a spus, pesemne, semnalele dintre nave militare aflate în aplicații pe mare, sau poate un submarin ce-şi marca poziția la suprafață.

Continuam să mergem direct spre vest, cu toată viteza, iar nava „Calamar” a navigat toată noaptea în zigzag, căutându-ne. Nu mai aveam rachete, dar tot timpul vegheam din vârful catargului. Veniră zorile, răsări soarele şi Norman, care îşi avea mâinile ocupate cu sextantul, abacul şi micul radio cu generator de mână pentru caz de pericol, ne spunea încontinuu că nava „Calamar” trebuia să se afle pe aproape, când spre nord, când spre sud. Era tot timpul ascunsă de şirurile nesfârşite de valuri înalte. Am prânzit. Am cinat. Am renunțat la ideea că cineva ne va găsi. Soarele tropical era la asfințit. Ora locală era 6 după-amiază, deşi ceasornicele noastre arătau 9, pentru că nu le potrivisem decât o dată după ce am plecat din Africa. În acea clipă cei care erau de cart pe ambele nave s-au observat simultan. Ei au spus că văd o velă, noi am zărit o pată verde, aproape invizibilă la orizont, în spatele nostru. Era aproape întuneric când o arnbarcație ne-a ajuns din urmă. A fost o clipă de neuitat.

Marele trauler rapid s-a apropiat de marginea navei noastre şi ne-a salutat prin coborârea şi ridicarea pavilionului albastru al Națiunilor Unite ce flutura pe catarg. Norman s-a urcat grăbit pe catargul nostru bipod şi a răspuns la rându-i la salut, tot cu pavilionul albastru al Națiunilor Unite, Mai rămăseseră doar două treimi din el, restul fusese smuls de furtună. Exaltați, ne-am urcat pe puntea de comandă, pe acoperiş, la catarg, făcând cu mâna, salutându-ne şi suflând ascuțit în cornul nostru de vânătoare. Întreg echipajul de pe nava O.N.U. — cafeniu, negru şi alb, deopotrivă — stătea lângă

balustradă făcând cu mâna şi răspunzându-ne la salut. Căpitanul se afla pe puntea de comandă. Era chinez. Lângă el stătea un om cu un megafon care striga în spaniolă :

„Bun sosit în zona americană a oceanului."

Când Kei l-a văzut pe chinezul de pe puntea de comandă, bucuria lui n-a mai cunoscut margini. S-a târât lângă mine pe acoperiş şi mi-a întins mâna :

— Mulțumesc că m-ai lăsat să vin.

În toată această întâlnire ceva părea ireal: faptul că o navă a O.N.U. era prima care ne întâmpina pe celălalt mal al Atlanticului. Nu mai văzusem până atunci vreun vas sub pavilionul Națiunilor Unite, în afară de „Ra". Întunericul s-a lăsat peste mare, nava luminată feeric s-a învârtit în jurul bărcii de câteva ori, apoi şi-a oprit motoarele lunecând în noapte. Luminile ei au dispărut repede în urma noastră. Am rămas singuri cu valurile şi cu abia pâlpâinda lampă de parafină. Comod, dar singuri.

Târziu, noaptea, ne-am reamintit că nu ajunsesem încă la capătul călătoriei. O rafală puternică dinspre sud luă vela prin surprindere înainte ca cei de cart să se prindă bine de ceva de pe punte. Presiunea vântului asupra velei era atât de puternică, încât forță întreaga barcă să se încline la babord până când puntea ajunse sub apă. A fost o senzație neobişnuită pentru noi cei din cabină, care am căzut în bordul de sub vânt, trezindu-ne intrați bine în apa ce nu mai provenea din scurgerea peste bord a valurilor, ci era oceanul însuşi, ce părea că se încăpățâna să rămână la bord. Pentru prima dată în călătoriile mele pe diferite plute am simțit că ne aflăm în drum spre fundul oceanului. Barca nu mai plutea. Strigăte, urlete şi — lumini de lanterne. Madani, în apă până la brâu, era fără centura de siguranță. Paravanul lui Iuri din partea adăpostită era făcut bucăți. Apoi vântul a sărit către est de unde suflase de obicei, şi opt încercați navigatori pe papirus au izbutit să orienteze din nou vela în poziția normală. „Ra II" s-a redresat senină, iar apa s-a scurs peste bord ; puntea a ajuns la nivelul pe care şi-l menținuse în ultima parte a călătoriei. Trei dintre amforele ce stătuseră până acum în siguranță în babord, sub vânt, fuseseră sparte de puhoaie aşa încât, înaintând prin apă cu picioarele goale, mi-am tăiat călcâiul în cioburi şi Iuri a trebuit să mă panseze. Bordul babord fusese năpădit de valul de tentacule subțiri, strălucitoare, dar urzicătoare, ale temutelor fregate portugheze şi Georges a fost ars de usturimea atingerii lor, în timp ce ținea piept naturii dezlănțuite. A trebuit să fie spălat cu amoniac.

În dimineața următoare, „Calamar", care îşi oprise motoarele, a avut nevoie de câtva timp până când să ne ajungă din nou. Nimeni de pe bordul traulerului nu credea că o barcă primitivă de papirus îşi va schimba prea mult viteza. Dar, în ciuda tuturor încercărilor prin care trecusem, străbătusem 75 mile marine sau 140 km în ultimele douăzeci şi patru de ore.

De pe „Calamar" ni s-a dat o alifie pentru a alina suferințele lui Carlo, câteva plase cu fructe delicioase din Barbados şi o cutie cu înghețată, care s-a topit înainte de a ajunge la noi în barca de cauciuc ce se legăna pe valuri. „Calamar" s-a menținut în preajma noastră două zile, apoi şi-a mărit viteza şi a plecat, cu noi urări de bine, spre Barbados. Eram din nou în acele ape americane, leagăn al uraganelor din Atlantic. Vremea era schimbătoare acum, la începutul lui iulie. O ploaie deasă cădea din toate părțile, adusă peste noi, aproape în fiecare zi, de rafale puternice de vânt, adesea de forța unei adevărate furtuni. Din când în când, lăsam ancora de furtună la apă şi ne luptam ca să salvăm vela. Dar vântul şi curentul ne erau în general favorabile şi, în ultimele zile, am realizat cea mai mare viteză medie, acoperind până la 81 mile, sau 151 km într-o zi. întâlneam deseori vapoare ce făceau curse între America de Nord şi cea de Sud.

La 8 iulie ne aflam doar la 200 mile marine de Barbados şi autoritățile insulei au trimis o ambarcație guvernamentală rapidă, „Culpeper", să ne întâmpine pe acest pământ independent al Imperiului Britanic. Yvonne şi Anette, fiica noastră mai mare, erau singurii pasageri la bord. Dacă ne vor găsi pe baza poziției ce i-am comunicat, ne vom întâlni târziu, în cursul nopții.

Dar noaptea a trecut, la fel şi ziua următoare, iar „Culpeper" se balansa pe valuri în apropierea noastră, fără să ne găsească. Vremea era departe de a fi favorabilă. Am interceptat o informație dată de pe ambarcația guvernamentală către stația de coastă, prin care se descria starea agitată a mării, comunicându-se că soția marinarului de pe plută suferă de rău de mare, dar curajoasă, insista să se continue căutările. A mai durat două zile. În cea de-a doua zi spre seară, ne aşteptam să ajungem la țărm înaintea navei guvernamentale pentru că nu mai erau de parcurs nici 100 mile marine. Apoi „Culpeper" a apărut acolo unde nu ne aşteptam, ajungându-ne din pupa.

Largă, numai bună pentru mare, o navă de pasageri, „Culpeper", manevra pe lângă noi, cu două femei albe agățate de balustradă şi înconjurate de echipajul negru ce ne făcea cu mâna. Pe când cele două femei căutau cu greu să deosebească creaturile arse de soare şi vânt, cu bărbi mari, ce făceau semne sălbatice cu mâinile de pe acoperişul de bambus al cabinei, echipajul de pe „Culpeper" îl urmăreau cu interes pe Madani, pe care-l credeau din Barbados. Madani, de origine din Marrakesh şi necunoscător al mării, i-a impresionat pe privitori aruncind un cârlig de undiță cu o momeală de cârnat sărat şi când a scos imediat cinci peşti *pampanos* şi un peşte necunoscut, verde-argintiu, cam de acelaşi gen. Georges, scufundătorul, a trecut pe „Culpeper" chiar când apunea soarele ca să negocieze un schimb acceptabil din punct de vedere etic : peşte proaspăt, „pâine mumie" egipteană şi *sello* marocan gustos, în schimbul unor portocale, nu strict necesare, dar bine venite. Stătea la pupa, pe punctul să sară în apă ca să se întoarcă pe „Ra II", în lumina jucăuşă a reflectorului de pe „Culpeper" ce-i indica drumul, când un negru îl opri să-l întrebe dacă nouă, celor de pe „Ra", ne era frică de rechini.

„Nu", spuse Georges magnific, dar şi-a înghițit minciuna când i se arătă calm un mâncător de oameni uriaş, ce aluneca încet în urma navei, în pata de lumină. Pluta noastră de cauciuc era aşa de uzată, din cauza frecării de vasele de pământ de pe bord, încât n-am îndrăznit să o lansăm. Georges a trebuit să petreacă noaptea pe „Culpeper" şi să se întoarcă în dimineața următoare într-o barcă mică fără rame, legată cu o parâmă de „Culpeper" şi trasă înapoi pe navă.

„Culpeper" a stat spre babordul nostru toată noaptea. În ziua următoare, 12 iulie, s-au îndreptat către noi stoluri mari de păsări de mare, dinspre vest, semn că pământul trebuia să se afle dincolo de orizont. Era duminică, iar Norman şi cu mine, care făcusem de cart de la cinci la opt, stăteam pe puntea de comandă privind înainte. În curând, Carlo şi Kei vor scoate ultimele ouă din pasta de var ca să fie prăjite cu acest prilej : micul dejun de duminică. Mai aveam încă destule provizii, în special saci cu „pâine-mumie egipteană" în cuferele pe care dormeam, cârnat sărat şi şuncă ce atârnau sub acoperişul de bambus şi căni cu *sello*, un amestec de miere şi migdale, care conținea tot ceea ce îi trebuia unui călător prin deşertul marocan. Nu flămânzisem niciodată şi eram într-o formă grozavă. Apoi am observat ceva şi l-am apucat pe Norman de mână.

„Simți?" am spus, inspirând aerul sărat al mării. Fantastic, venea o boare de iarbă verde, proaspăt cosită.

Stăteam amândoi şi miroseam. Eram pe mare de cincizeci şi şapte de zile. Santiago, Carlo şi ceilalți au ieşit şi ei să tragă aer în piept. Nefumătorii simțeam clar mirosul. La naiba, dar parcă mirosea a bălegar ; de asemenea şi a arătură. Era întuneric beznă şi nu

puteam vedea nimic. Mişcarea valurilor era ciudată, un ritm diferit, ceea ce trebuie să fi fost efectul interferenței cu valurile reflectate de la țărm.

Am împins amândouă ramele-cârmă spre tribord, în vânt şi țineam, pe cât puteam, drum nord. Era de necrezut cât de bine naviga barca noastră adânc afundată în apă, cu vânt strâns.

Norman, Carlo şi Santiago s-au urcat cu rândul pe catarg toată dimineața şi la 12,15, după ceasurile noastre, au auzit un strigăt sălbatic deasupra capetelor.

„Ura!”

Norman zărise uscatul. Safi a început să țipe, iar rățoiul a zburat pe acoperiş. Ca muştele, ne-am urcat până la unul pe treptele catargului ce se clătina, pentru că „Ra II” era mai stabilă acum, când cea mai mare parte din papirus era sub apă. „Culpeper” a sunat din sirenă. Apoi toți am văzut pământul, jos şi plat, la orizont înspre nord-vest. Ne dusese prea spre sud cu o zi înainte, încercând să contracarăm curentul care se răsucea spre nord în apropierea insulelor. Am reuşit această manevră chiar prea bine. Acum a trebuit să întoarcem vela principală şi să împingem cârmele în direcția opusă, altfel am fi trecut pe lângă Barbados şi am fi debarcat undeva pe una din multiplele insule din spatele ei. „Ra II” răspundea la manevră ca o navă cu chilă. Dâra dreaptă, adâncă, dintre cele două suluri de papirus, acționa în mod evident ca o chilă negativă. Cu vântul aproape travers, colacul de salvare era tras la pupa, arătându-ne că ne mişcăm în direcția pe care o indica prova, direct către țărm, fără să ne deplasăm lateral.

Când ne-am aşezat în jurul cotețului de păsări ştiam că este ultima noastră masă la bord. Târziu după-amiază am auzit bâzâitul unui motor. Un avion mic particular s-a învârtit deasupra noastră şi şi-a legănat aripile în jos, salutându-ne. Curând un avion mai mare, cu două motoare, a decolat de pe insulă cu primul ministru din Barbados, şi în câteva clipe patru avioane se roteau deasupra catargului nostru. Unul dintre ele a coborât atât de mult, încât curentul amenința să mascheze vela. Pământul se ridica tot mai sus şi razele soarelui străluceau în geamul ferestrelor din depărtare. Se observau din ce în ce mai multe case. Zeci de bărci se îndreptau spre noi de la țărm. O barcă cu motor a venit săltând pe valuri cu soția lui Norman, Mary Ann, şi cele două fete mai mici ale mele, Marian şi Bettina. Bărci de tot felul. Fețe răvăşite de răul de mare, fețe voioase, fețe uimite. Unii râdeau prosteşte, strigând şi întrebându-ne dacă într-adevăr am venit din Maroc pe „obiectul acela”. Văzut din exterior, nu se observa decât o cabină de bambus ce plutea pe apă în spatele unei maiestuoase vele egiptene, cu două cioturi de trestie ce se ridicau din apă la fiecare capăt

Cortina zdrențuită şi bălțată a lui Iuri le-a făcut o mai mare impresie. Peste cincizeci de ambarcații de diferite tipuri şi forme escortau barca de papirus „Ra II” spre linia de sosire. Ne îndreptam spre Bridgetown, capitala insulei. Bărci cu vele, vedete rapide, bărci de pescuit, iahturi de toate felurile, o catamarană, o trimarană, o barcă a poliției, o navă de genul celor din Hollywood, împodobită ca un vas de pirați, încărcate cu turişti, şi vechiul nostru prieten, „Culpeper”, se învârteau în jurul nostru într-o forfotă ce l-a făcut pe Carlo, care iubea liniştea, să tânjească după singurătatea din mijlocul mării. Georges, dimpotrivă, se simțea la el acasă ; a aprins ultima noastră torță şi s-a instalat pe acoperişul cabinei ca Statuie a Libertății.

Aşa au luat sfârşit expedițiile „Ra”. Înainte de a intra în portul Bridgetown am coborât pentru ultima dată vela decolorată cu discul solar şi am înfăşurat-o, în timp ce echipajul de pe „Culpeper” ne-a întins parâma pentru remorcare.

Zona portului roia ca un stup. Toate străzile erau înțesate de lume. După ceasurile noastre, era şapte fără cinci minute. Trebuia să le potrivim după ora Barbados, moment mult aşteptat, deoarece navigasem 3.270 mile marine sau peste 6.100 km de când pusesem ultima oară picioarele pe pământ.

Înainte de a păşi pe țărm am avut prilejul să ne mai strângem o dată mâinile, toți opt. Fiecare din noi simțeam că în acest fel ne mulțumeam reciproc pentru eforturile enorme datorită cărora trecusem cu siguranță oceanul.

Am mai aruncat o ultimă privire spre oceanul învins ce dispărea în urma noastră. Se întindea, părând fără sfârşit, ca în zilele lui Columb, ca în timpurile de aur ale puternicului Lixus, ca în zilele cutreierătorilor feniciени şi ale întreprinzătorilor olmeci. Cât vor mai zburda peştii şi balenele aici? Va învăța oare omul, în ceasul al unsprezecelea, să scape de gunoiul său modern, va renunța la războiul împotriva naturii? Vor reuşi generațiile viitoare să restabilească respectul omului față de mare şi pământ, adorate cu umilință de incaşi sub numele de Mama-Cocha şi Mama-Alpa, „Mama-apă” şi „Mama-pămint”?

Oceanul nu e fără sfârşit.

Am sărit cu picioarele goale pe celălalt țărm.

Curentul oceanic şi-a continuat drumul singur. Cincizeci şi şapte de zile. Cinci mii şapte sute de ani. S-a schimbat omenirea?

Natura a rămas aceeaşi. Şi omul este natură.

Epilog

Picioarele uscate. Par uscat. Totul uscat. Ferestre închise. Copaci mari legănându-se sub vântul de afară. Hârtia de pe biroul meu nu flutură, nici măcar nu se mişcă. Totul e stabil, fix şi solid. Suntîn siguranță în camera mea de lucru. Printre crengile copacilor legănate de vânt se zăreşte apa albastră : Mediterana, calea culturilor străvechi, legătura dintre trei continente care o înconjură strâns, lăsându-i o singură portiță : Gibraltarul. Pe mare se văd creste albe, dar ca să aud zgomotul valurilor trebuie să deschid ferestrele.

E necrezut de bine să fiu din nou în biroul meu, cu pereții acoperiți de cărți. Cărți şi ferestre închise. Am desfăcut o hartă rulantă mare în fața ferestrei care dă spre mare. Reprezintă Atlanticul aşa cum l-au văzut cei ce au făcut harta : întins şi fără viață, obstacol ce desparte o lume dreptunghiulară în două: Africa la dreapta, America la stânga, nordul sus şi sudul jos. Ce reprezentare surprinzător de greşită a acelui dinamic, viguros, fără odihnă, conveier, continuu agitat, pe care natura l-a pus în funcțiune. Harta îl reprezintă tot atât de nemişcat ca şi Sahara, împietrit ca Alpii ; deosebindu-se de ei doar prin culoare, albastru, în timp ce pământul e galben, maro, verde sau alb.

Ce tablă perfectă pentru un joc. Un joc potrivit ca să muți piesele micuțe după voia zarurilor. Arunci zarurile, apoi muți piesa pe orice culoare, până când se opreşte la albastru. Dacă încerci să treci de albastru înseamnă că înşeli.

Difuzioniştilor nu le păsa. Ei înşelau. Ei merg pe albastru în toate direcțiile. Ce uimiți ar fi jucătorii dacă albastrul ar începe să se mişte ca şi oceanul, să se rostogolească în şiruri albe, să le arunce piesele, trimițându-i din Africa în America tropicală, din America

tropicală în Asia şi apoi înapoi în America de Nord. Dacă hărțile ar fi fost mişcătoare ar fi trebuit să se inventeze alte reguli de joc. Piese albe şi negre, care ajung într-un pătrățel din Maroc, pot să meargă până în America pe fâşia albastră a curentului Canarelor.

Piese galbene din Indonezia ar ajunge la fâşia mişcătoare ce vine din Polinezia, şi înapoi acasă. Din două salturi, prin curentul Japoniei şi prin nord-vestul Americii. În orice direcție albastrul e o săritură lungă înainte ; cealaltă direcție aduce pierderea rândului odată ; în timp ce spațiile verzi ar deveni noi obstacole în acest joc realist ; la fel şi deşertul galben şi gheața albă.

Am tras de sfoară ca harta mea stupidă să se strângă deasupra ferestrei. Mediterana se mişcă din nou printre copaci ca o pajişte mângâiată de vânt. Deschid fereastra, ascultând zgomotul adevărat al valurilor şi las vântul să se joace sălbatic cu toate hârtiile şi speculațiile mele. La naiba cu hârtia. La naiba cu ism-ii : difuzionism şi izolaționism.

De-ar putea marea să vorbească! Am avea multe poveşti de spus despre călătorii neştiute din antichitate ce se potrivesc de minune cu cele aflate în timpurile medievale. Oamenii antichității nu erau piese pe o tablă. Creațiile lor uimitoare arată că erau dinamici, imaginativi, cercetători, curajoşi, deştepți, cu o încredere oarbă în zeii lor. Navigatorii din Egiptul antic au plecat din Marea Roşie ca să viziteze Mesopotamia şi porturile asiatice de mai jos. De la gurile Nilului, ei au străbătut în lung şi-n lat estul Mediteranei ca să strângă birurile de pe insulele îndepărtate pentru un faraon îndepărtat. Oamenii din Egipt şi oamenii din Mesopotamia s-au înțeles, deşi vorbeau limbi diferite, au crescut navigatori tot atât de buni ca şi arhitecții lor şi au făcut ca civilizația născută pe mare să înflorească, tot cu limbi deosebite şi cu scrieri deosebite, pe toate insulele îndepărtate care formează treptele de înaintare spre nord şi vest.

Nu ştim când a început influența egipteană pe aceste insule, dar fenicienii s-au impus apoi treptat. Ştim puține lucruri despre fenicieni sau despre primele corăbii pe care le-au construit. Bărcile de trestie au fost folosite la început de oamenii de la est de fenicieni, de la sud şi chiar de la vest ; un inel gravat, din Creta antică, arată o barcă de trestie ca o semilună cu legături transversale, catarg şi cabină. Din apele feniciene cultura s-a întins dincolo de Gibraltar ; spre Lixus, de exemplu, unde bărcile de trestie au supraviețuit. Nimeni nu va putea să indice rutele tuturor acelor ambarcații sau să reconstituie relațiile dintre toate aceste diferite civilizații, unite intim şi totuşi clar diferențiate, parte datorită culturilor locale străvechi şi hrănite de diferiți stăpâni, în diferite medii geografice. Cine-i va identifica vreodată pe navigatorii din secolul al IV-lea î.e.n. care au dus o amforă cu monede mediteraneene, de aur şi aramă, în insula Corvo, în largul Azorelor, un punct mai apropiat de America de Nord decât Gibraltarul! Căutând bogății sau adăpost, mii de nave au părăsit porturile lor de baştină în timpul antichității, fără să lase documente scrise. După cum am văzut, artiştii regelui au înregistrat marea expediție navală a reginei egiptene Hatsepsut, în bărci de lemn, în jos de Marea Roşie, spre Punt, dar geograful Eratostene a înregistrat doar din întâmplare distanța dintre Ceylon şi gurile Gangelui, în numărul de zile de navigație de care au avut nevoie bărcile de papirus obişnuite, cu echipament şi velă egipteană. Nu s-a ridicat nici un templu în onoarea lor. Doar atunci când Bannon a navigat personal prin strâmtoarea Gibraltar, în secolul al V-lea, cu şase corăbii încărcate cu provizii şi cu mii de colonişti fenicieni de ambele sexe, evenimentul a fost imortalizat pe o stelă ridicată în onoarea lui, la Cartagina. Inscripția arată că Hannon n-a fost un pionier, deoarece într-a patra zi de la trecerea de Gibraltar, flota sa a ajuns la oraşul Lixus, de unde a luat călăuze locale care cunoşteau țărmul şi aveau nume pentru toate capurile întâlnite timp de douăzeci şi opt

de zile. Având provizii pentru două luni, Hannon s-a întors înapoi numai când flota sa a ajuns dincolo de țărmurile ecuatoriale din vestul Africii.

Stela, o înregistrare grecească târzie, se referea la o populație străină, din Lixus, printre care exploratorii au stat destul de mult ca să se împrietenească şi să primească sfaturi bune. Aceşti navigatori antici erau maeştri în arta dezvoltării unor relații fructuoase chiar cu popoarele primitive, ostile. După propriile lor documente reiese că înainte de-a îndrăzni să-şi părăsească corăbiile trimiteau câte un dar pe țărm, triburilor locale ca dovadă a prieteniei lor. Avantajele evidente, obținute în urma acestor călătorii pe pământuri străine, au fost înțelese pe deplin de oamenii antichității şi nu mai puțin de fenicieni şi egipteni. De aceea, ei şi-au dat mâna în prima călătorie pe mare înregistrată istoric în jurul Africii, cu două secole înainte ca flota de emigranți a lui Hannon, pregătită cu grijă, să fi navigat spre sud, pe lângă țărmul vestic deja cunoscut. De fapt, expediția în jurul Africii a faraonului Necho, în preajma anului 600 î.e.n., a fost o încercare curajoasa a egiptenilor, cu bărci şi echipaj fenician ; dar nici un rege şi nici un faraon n-a însoțit această aventură de trei ani, aşa încât povestea ei nu se află în nici un mormânt şi pe nici o stelă. S-a întâmplat că Herodot a înregistrat evenimentul înainte de a fi uitat.

Ce fel de cultură ar fi început să înflorească printre vânătorii primitivi din junglă de pe partea cealaltă a Atlanticului dacă o astfel de expediție mixtă de exploatatori şi colonişti ar fi fost împinsă încolo? Ceva nou şi totuşi asemănător, cu o puternică influentă locală?

Acea hartă stupidă cu zona aceea albastră, moartă, care plasează Mexicul la secole sau milenii depărtare de Maroc, în ioc să-l situeze la câteva săptămâni! Câteva momente de somn pentru o maimuță, un rățoi sau orice alt pasager. Doar secunde, dacă le socotim în cadrul istoriei. E adevărat că populația din America n-a văzut corăbii de lemn înainte de sosirea lui Columb, dar oamenii din Maroc, din întreaga zonă mediteraneană şi din Mesopotamia au văzut bărci de trestie, ca şi acelea ce s-au păstrat în America. Am făcut o experiență neîndemânatică de a construi două astfel de ambarcații, cu ajutorul câtorva oameni ce locuiau pe lacuri şi totuşi am navigat peste 6.000 de mile în patru luni, debarcând în America în cea de-a doua călătorie. Dacă am fi construit o sută de bărci, am fi putut să învățăm ca şi Hannon să navigăm fără nici o ezitare, în sus şi-n jos, pe lângă amenințătorul Cap Yubi. În acelaşi timp, de câte ori am fi riscat să ne rupem cârmele şi să debarcăm în America? Cine ştie cu ce fel de cultură am fi fost de acord noi cei de pe „Ra”!

Închid fereastra. Apuc creionul şi scriu. Încă nu ştiu. Nu am nici o teorie, în afară de faptul că o barcă de trestie pluteşte pe mare şi că Atlanticul te duce pe valuri. Dar de acum înainte voi fi de părere că trebuie să fi fost o minune ca unele dintre nenumăratele expediții maritime făcute de-a lungul mileniilor antichității să nu-şi fi rupt cârmele pe lângă Lixus şi să nu fi fost abătute din cale în timp ce se luptau să nu naufragieze, prinse în vâltoarea curenților primejdioşi de la Capul Yubi. Am ajuns în America din cauza nepriceperii fără precedent în a manevra navele de lemn sau pentru îndemânarea fără precedent de a pluti pe trestii?

Am o teorie : am reuşit pentru că am navigat pe ocean şi nu pe hartă.

Sfârşit